

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei de Suport Tècnic i Inventari
Biblioteca del Patrimoni Cultural

775

L'Esquerda. Memòria de les excavacions. Àrea Ibèrica

De Rocafiguera, Montserrat

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

Generalitat de Catalunya
Departament de CULTURA

26.02.92 002022-E

Data Num. d'entrada

Registre general

L' ESQUERDA

MEMORIA DE LES EXCAVACIONS

AREA IBERICA

1988-1991

Montserrat de Rocafiguera i Espona

Amb la col·laboració de:

Assumpta Grabolosa, Jordi Martí,
Maria Ocaña i Imma Ollich.

Roda de Ter-Vic, Febrer 1992.

L'ESQUERDA: Area ibèrica

MEMORIA DE LES EXCAVACIONS

Index:

0.- Presentacióp.1

PART I

TREBALL DE CAMP I ESTUDI ESTRATIGRAFIC

1.- El territorip.3

2.- Metodologiap.13

3.- Els treballs realitzatsp.24

3.1.- L'Esquerda 1988

3.2.- L'Esquerda 1989

3.3.- L'Esquerda 1990

3.4.- L'Esquerda 1991

4.- Estratigrafia i estructures.....p.35

4.1.- L'armorum 1

4.2.- La fortalesa i les seves fases

4.3.- El carrer

5.- L' oppidum de l'Esquerda. Aproximació al seu significat històric.....p.68

PART II

ESTUDI DELS MATERIALS

- 6.- La prospecció elèctrica p.73
- 7.- La ceràmicap.93
 - 7.1.- Introducció
 - 7.2.- Anàlisi quantitativa
 - 7.3.- La ceràmica d'importació
 - 7.4.- La ceràmica ibèrica a torn
 - 7.5.- La ceràmica ibèrica a mà
 - 7.6.- Els grans recipients
- 8.- La faunap.134
- 9.- Els metalls p.142
- 10.- Escultura i relleu p.145
- 11.- Anàlisi antracològica p.151

PART III

INVENTARIS

- 12.- Inventari del material arqueològic..... p.164
- 13.- Inventari de les Unitats Estratigràfiques p.197
- 14.- Bibliografia p.201
- 15.- L'Equip d'Excavacions de l'Esquerda p.208

0. - PRESENTACIO

L'existència de restes ibèriques a l'Esquerda és quelcom de ben conegut des de força antic. Ja des dels anys 60 sorprenia la presència de material protohistòric en els camps de conreu situats al cim de la península. I, a partir del 1977 es verificava en l'excavació medieval l'existència en els estrats superiors, de material corresponent a èpoques més reculades.

El que aleshores era insospitat era pensar que a la península de l'Esquerda hi hauria un establiment ibèric tan complet, de tanta amplitud cronològica i de tan grans dimensions com se'ns presenta avui dia.

En aquesta segona memòria dels treballs realitzats a l'àrea ibèrica presentem els resultats de les darreres quatre campanyes d'excavació (1988-1991), que han permès precisament donar aquesta nova visió sobre l'entitat del poblat ibèric de l'Esquerda des d'un punt de vista diacrònic, puix s'ha pogut determinar la seqüència cronològica, i sincrònic, en extensió, ja que l'excavació de la fortalesa i el material localitzat han permès emetre hipòtesis interessants sobre la naturalesa del poblat, i també territorial, ja que l'arqueologia a la comarca d'Osona en aquests moments permet establir relacions entre els diferents assentaments i el territori que ocupen.

El treball que presentem s'estructura en tres parts. La primera recull els plantejaments, el procés i els resultats de l'excavació: la metodologia, la seqüència estratigràfica del jaciment i el seu significat històric. A la segona s'hi troben els estudis monogràfics de caire tipològic o analític, que afecten als diversos tipus de material aparegut al jaciment. La tercera part conté els inventaris que fan referència a l'àrea ibèrica de l'Esquerda pel que fa a material arqueològic i a d'altres documents sorgits del propi registre (planimetria, estratigrafia, etc.).

La tasca desenvolupada a l'àrea ibèrica de l'Esquerda s'insereix dins del conjunt de programes i projectes que es porten a terme al jaciment. Així doncs alguns dels resultats i dels capítols presentats en aquesta memòria, com el de la metodologia o els resultats de la prospecció elèctrica afecten al conjunt del jaciment. Així mateix el capítol de geografia, que ja ha estat presentat en memòries anteriors l'hem suprimit i l'hem substituït per un apartat sobre l'anàlisi del territori des d'un punt de vista més arqueològic que no pas geogràfic que completi i avanci en el coneixement de l'entorn físic de l'assentament.

Els resultats aconseguits a l'àrea ibèrica de l'Esquerda no haurien estat mai possibles sense el treball constant d'un seguit de persones que formen a hores d'ara un veritable equip pluridisciplinar, cada vegada més ampli i que contribueix a donar al jaciment el nivell científic que possibiliten les seves restes. El nostre agraïment doncs a tots els membres de l'Equip d'Excavacions de l'Esquerda i a tots els col·laboradors per les hores i la il·lusió esmerçades, i per l'entitat i continuïtat que la seva tasca dona al jaciment.

El nostre especial reconeixement a l'Imma Ollich, directora del jaciment i ànima de l'equip, per la seva constant ajuda, suport i afany renovador; però sobretot, gràcies per quinze anys d'Esquerda, que han estat per a molta gent, iberistes i medievalistes, un veritable fil conductor en el nostre aprenentatge arqueològic i històric.

Cal esmentar la tasca de divulgació que realitza des del Museu Arqueològic de l'Esquerda de Roda de Ter Maria Ocaña i Subirana, que ha fet de l'Esquerda un indret conegut i respectat per bona part dels escolars i estudiants d'Osona i del país. I a la Fina Blancafort, que porta a terme, entre altres, la tasca ingrata de gestionar i "estirar" els recursos econòmics que requereix un projecte de dimensions tan considerables.

Finalment, destacar el suport que ens dispensen les institucions públiques. El Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, que ha subvencionat aquestes campanyes d'excavació i el govern municipal de Roda de Ter, a nivell d'ajut en diversos aspectes d'infraestructura no tan sols durant l'excavació i en el manteniment del museu. Als membres del consistori i al seu batlle, Sr. Francesc X. Ventura i Calm, moltes gràcies. I també a tota la Vila de Roda de Ter, per l'interès i el respecte creixent que mostren cap al nostre treball i que es demostra amb l'increment del nombre de visitants any rera any al museu, al jaciment i a les diverses activitats arqueològiques -conferències, xerrades i publicacions- que s'hi organitzen.

PART I

TREBALL DE CAMP I ESTUDI ESTRATIGRAFIC

1.- EL TERRITORI

- 1.1.- Introducció
- 1.2.- Situació geogràfica
- 1.3.- Recursos potencials
- 1.4.- Assentament i territori
- 1.5.- Conclusions

1.1.- Introducció:

L'indret on s'implanta el jaciment de l'Esquerda no és fruit de l'atzar, sinó que està clarament escollit en funció d'unes necessitats econòmiques i socials que afecten no tan sols al propi jaciment, sinó a tota la seva zona d'influència. Per això és important analitzar aquest territori que envolta l'Esquerda, que pot donar-nos a voltes la resposta històrica a moltes de les qüestions que es plantegen durant l'excavació.

1.2.- Situació geogràfica

El jaciment de l'Esquerda es troba situat sobre el riu Ter, quan aquest abandona la Plana de Vic per l'Est i s'endinsa a les Guillerries. S'hi accedeix per la carretera Nacional de Vic a Olot, entrant a la població de Roda de Ter. El jaciment es troba al final de l'actual avinguda de Pere Baurier.

Les seves coordenades geogràfiques són:

Longitud N: 29 18' 45"

Latitud E: 412 88' 37"

Altitud 467 m s.n.m.

El jaciment es troba al cim d'un meandre excavat per l'erosió diferencial del seu sòcol d'unes 12 Ha de superfície total, i 1, 575 Ha a la part més elevada. Des del cim al riu Ter hi ha un desnivell d'uns 50 metres, que li dona una situació i una impressió estratègica molt important.

L'Esquerda es troba a la transició entre dues zones geogràfiques clarament diferenciades. A ponent s'obre la Plana de Vic, en la seva part més baixa, amb una gran visibilitat i terres potencialment molt aptes per al conreu. Els turons-testimoni típics de la Plana més propers són el Puigcebró i l'anomenat "la muntanyeta", tots ells amb evidències arqueològiques.

A l'est el paisatge canvia totalment: ens trobem davant de les primeres elevacions muntanyoses que donen pas al massís de Les Guillerries. L'àrea és totalment emboscada, sobretot de roures i alzines. La visibilitat és gairebé inexistent en aquesta direcció, on les elevacions superen la pròpia alçària de la península de l'Esquerda; en canvi per aquesta banda l'Esquerda és molt inaccessible puix la paret de la península de l'Esquerda baixa en aquesta zona en forma d'espadat completament vertical. Al nord i al sud, les dues formacions geomorfològiques abans esmentades donen lloc a diferents camins que uneixen la perifèria

de la Plana de Vic i, com veurem, comuniquen diferents assentaments protohistòrics documentats a la comarca.

1.3.- Distribució del sòl i recursos potencials

L'entorn immediat del jaciment de l'Esquerda presenta una distribució del sòl dividida en 2 àrees molt delimitades, de les quals la part occidental és plana, fèrtil i amb un ús gairebé exclusiu com a conreu - actualment- i una banda oriental molt més abrupta, ocupada per un bosc mixt de roures i alzinar, amb sòls força prims, desnivells importants i àrees de roca nua de difícil explotació de qualsevol tipus. Això tenint en compte les àrees de cingles i l'amplitud dels corrents fluvials, dona com a resultat la distribució reflectida en la figura . Això permet observar la intersecció de dos ecosistemes diferents, l'explotació dels quals ha pogut ser contrastada per les anàlisis realitzades en excavació. La carpologia ha constatat la presència de Triticum dicoccum (blat tipus espelta bessona) i de Rumex acetosella, una mala herba que creix en els camps de cereals. Les anàlisis faunístiques, així mateix han proporcionat, a part de mostres clares d'ovicàprids, restes de suïds (siguin domèstics o salvatges), espècies de pastura en boscos mediterranis, d'animals clarament salvatges, com el Cervus elaphus, en aquests moments ja extingit a la zona. Tot això ens documenta una economia que aprofita tant els recursos agrícoles com forestals. L'antracologia ha permès també constatar la presència de rouredes i alzinars a la zona per a l'època ibèrica, així com de faig (Fagus sylvatica), que indica que el clima seria més fred i humit que l'actual.

El jaciment està ben dotat de recursos d'aigua. Precisament entre les dues formacions geològiques abans esmentades es formen un seguit d'aqüífers importants a la banda sud/sud-est del poblat, tot just travessat el Ter, d'explotació encara a l'actualitat, com són les Fonts de les Bruixes, dels Molins, de Les Cametes, entre d'altres. A part d'això el riu Ter a menys de 50 metres de distància és una garantia permanent d'aigua. L'accés al riu, tot i ser encinglerat, és fàcil per la banda de migdia i fins i tot per l'est es coneixen corriols entre la roca que permeten l'accés d'una persona fins al riu, camins que han estat practicats des de mitjan segle XX per les obreres de les fàbriques establertes a l'altra banda del Ter que hi accedien des de Roda, travessant el riu per una simple palanca metàl·lica. Igualment, les pròpies diàclasis del terreny que donen nom al jaciment de l'Esquerda han estat evidentment repicades i remodelades als diferents períodes d'ocupació per recollir, conduir i aprofitar l'aigua de la pluja.

Quant als materials inorgànics, la presència de roques dures a l'àrea boscosa i muntanyenca, juntament amb els còdols arrodonits que transporta el riu, són materials de construcció suficients i arqueològicament documentats en el poblat. D'altra

banda, la base de margues blaves del terra permet l'excavació d'estructures en negatiu, com forats de pal, cubetes, cisternes etc., puix a més es tracta d'una roca impermeable.

Pel que fa a la presència de metalls cal dir que no hi ha afloraments importants a menys d'un quilòmetre a la rodona, però sí, seguint el curs del riu Ter, cap a la vall de Sau a uns 3 Km, clarament accessible.

Veiem doncs que a nivell de recursos primaris, l'Esquerda presenta una panoràmica suficient en el seu entorn immediat per autoabastir-se. De tota manera, la seva implantació no sembla obeir a un fet estrictament econòmic per la diversitat d'entorns que té al voltant. D'altra banda, les restes documentades a l'assentament ens mostren una clara presència de materials d'importació, que obliguen a situar-la en una xarxa de mercat força més àmplia, d'orientació vers la costa gironina, com sembla documentar-ho la procedència del material.

1.4.- L'assentament: visibilitat, accessibilitat i estratègia.

Visibilitat: Dins del concepte de visibilitat cal tenir en compte tres aspectes diferents: la implantació del jaciment en un indret per a ser vist, és a dir com a marca de territori; la seva situació des del punt de vista del control visual del territori, i finalment el factor intervisibilitat, o sia, la capacitat de comunicació visual amb altres assentaments del territori.

En el primer d'aquests casos l'Esquerda presenta un fet interessant. D'una banda l'indret queda força amagat en el paisatge de manera que, de lluny, és difícil localitzar-lo. D'altra banda, però en apropar-nos-hi dona una imatge d'inexpugnabilitat molt sorprenent, imatge que cal entendre incrementada amb l'elevació dels edificis i estructures de defensa. Així doncs, la sensació visual de lloc segur i prepotent queda acomplert per a qualsevol que vulgui accedir-hi, sigui per mitjans naturals - els espadats rectes a llevant i a ponent- o artificials, la potent fortalesa que s'orienta vers el nord.

Des del jaciment es domina visualment vers l'oest tot el nord de la Plana de Vic, a una distància que supera els 8 Km. La cara est queda coberta per elevacions superiors, i gairebé no presenta visibilitat. Ara bé, si tenim en compte la possibilitat del doble aturonament, és a dir la possibilitat d'implantar un petit nucli defensiu (tipus torre) al turó veí, turó de Salou, el domini visual del territori seria complet.

D'altra banda, cal dir que l'Esquerda és l'assentament amb més intervisibilitat de tota la zona, la qual cosa fa pensar que l'Esquerda feia la funció de lloc central, clarament aglutinador, des del punt de vista de la comarca d'Osona, que cal associar amb el territori dels ausetans del qual parlen els textos escrits.

Accessibilitat i vies de comunicació: El jaciment es troba en una plataforma espadada de difícil accés per totes bandes, excepte pel nord on s'hi estableix una muralla de gran potència, és a dir, la zona - tot i tenir relativament poca altitud - presenta una clara situació defensiva, que no ve tan sols definida pel tipus de construcció, sino per la naturalesa de l'indret. Els accessos al jaciment, doncs, es concretitzen en aquesta carta nord, tot i que per la banda de migdia també hi és possible l'ascensió, per bé que travessant el Ter i amb dificultats topogràfiques.

Pel que fa a les vies de comunicació en aquest jaciment hi conflueixen dues vies de pas claus dins de la xarxa de comunicacions de la comarca: d'una banda per l'est hi transcórre l'antiga Strata Francisca, o camí de França esmentat en documents a partir del segle X d.C. i que comunicava pel seu ramal nord la Plana amb les comarques gironines a través dels passos elevats del Collsacabra i La Garrotxa.

D'altra banda per sota del jaciment hi circula un camí perifèric que uneix el llevant de la Plana, i que s'ha conservat com a camí rural, sobrevivint així a l'eix radial de comunicacions establert a partir de Vic. Aquest camí enllaça pel sud els jaciments ibèrics de Savassona i el Casol de Puigcastellet, per la qual cosa sembla que la seva utilitat com a camí en èpoques reculades tingui una gran importància.

1.5.- Conclusions: Assentament i territori

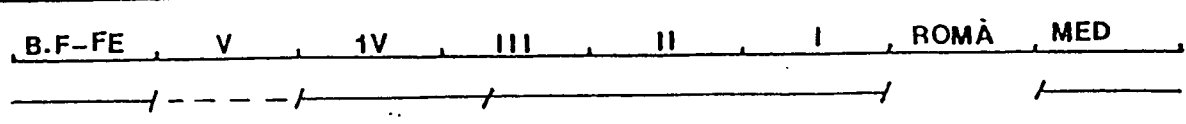
Amb tot el que fins ara s'ha analitzat podem afirmar que l'Esquerda presenta unes característiques territorials peculiars que sens dubte expliquen el seu paper al llarg de tota la seva història.

Pel que fa a l'època ibèrica, l'Esquerda es presenta com a un enclau territorial important dins del conjunt d'assentaments d'aquest període a la comarca d'Osona: la seva situació geogràfica en un lloc tan especial, que combina les possibilitats defensives, la capacitat d'assolir recursos econòmics i sobretot el clar control de les vies de comunicació indiquen que l'Esquerda en època ibèrica era un oppidum, és a dir, un nucli protourbà, fortificat, amb una influència i domini econòmic i territorial sobre d'altres assentaments subsidiaris, amb una clara funció de centre aglutinador i redistribuidor de recursos econòmics i humans, sobretot d'aquells procedents del omerç. Les estructures fins ara documentades al poblat denoten un clar urbanisme i junt amb el material d'importació documentat ratifiquen aquesta afirmació.

L'estructura del poblament ibèric a Osona mostra una clara

preferència per a la implantació d'assentaments entorn de la perifèria de la Plana, en llocs estratègics situats sobretot sobre les diferents vies d'accés al pla. La majoria d'aquests jaciments són fortificats i, com la mateixa Esquerda presenten evidències d'ocupació ja des del període del Bronze Final, i marquen i envolten un territori, la plana de Vic, possiblement el dels Ausetans. Aquest model d'establiments en alçària, amb un jaciment d'entitat diferenciada que sobresurt, -l'Esquerda- i amb una clara vocació oriental vers la costa gironina seguint el curs del Ter, es comença a esborrar a partir del segle III a.C. En aquest moment la majoria d'implantacions reflecteixen situacions de crisi i l'Esquerda no n'és una excepció. Paral·lelament comencen tenir esplendor una sèrie d'assentaments en pla, sense fortificar en zones altament qualificades per al conreu. El territori adquireix una orientació nord-sud, seguint les vies de comunicació per l'eix del Congost. AUSA, centre de gravetat del territori, comença a tenir importància com a capital, i paral·lelament l'Esquerda, indret "perillós" per encapçalar qualsevol oposició serà destruïda, i abandonada.

ASSENTAMENT ESQUERDA			NÚM. 1	MUNICIPI MASIES DE RODA DE TER	
COORDENADES g.2°18'45'' t:41°88'37''	ALTITUD 467 m s.n.m.	ORIENTACIÓ Nord	SITUACIÓ Tipus 4	FORTIFICAT ? Si	
	IP 0,068				
	A.PONDERADES 31,756				

	ASSENT.	CONREU	BOSC	ERM	URBÀ	ALTRE	TOTAL
ABSOLUTES	1,575	88,525	11,995	25,76	37,8935	48,41	144,16 Ha.
RELATIVES	0,5	28,175	35,64	8,19	12,06	15,40	TOTAL 100 %

DISTANCIES AIGUA 100 m.
MINERAL 3 Km. Mineralitzacions ferruginoses
ALTRES

VISIBILITAT	N	S	E	W	ALTRA	OBSERV.
	8+ Km	0,7 Km	0,4 Km	8+ Km	S-SE. 6 Km.	

ALTRES JACIMENTS
Inscripció ibèrica de Les Graus

PUNTS D'INTERÉS
Punt de vista de Sta. Magdalena

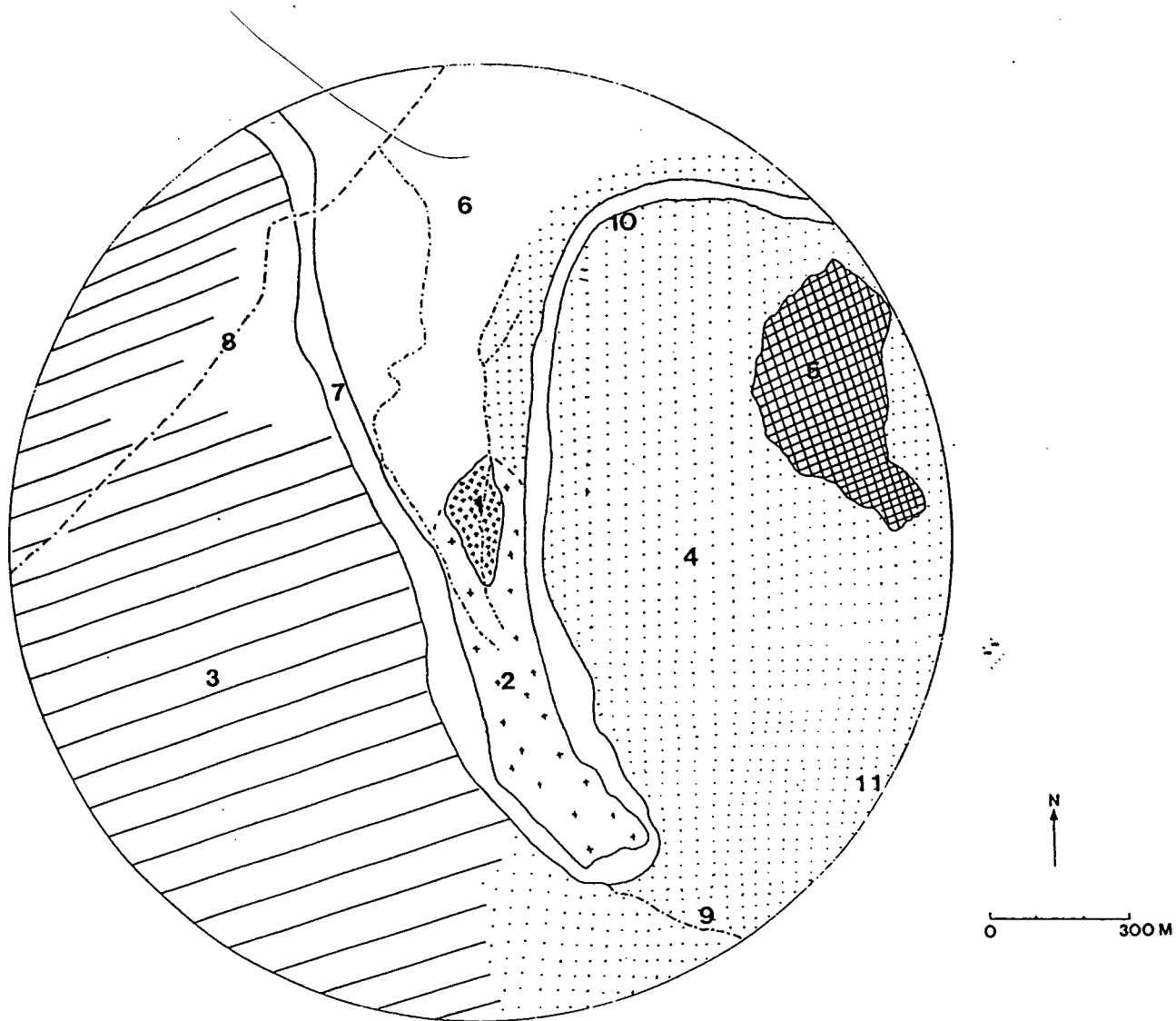

FIG 20.- L'ESQUERDA: Usos del sòl: 1.- Assentament; 2.- Extensió potencial assentament; 3.- Conreu; 4.- Bosc; 5.- Erm; 6.- Urbà; 7.- Riu Ter; 8.- Antiga "Strada Francisca"; 9.- Eix Nord-sud; 10.- Inscripció de Les Graus; 11.- Ermita de Santa Magdalena.

1. L' ESQUERDA
Superfícies Relatives

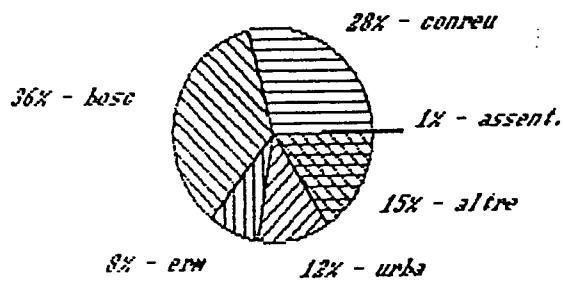
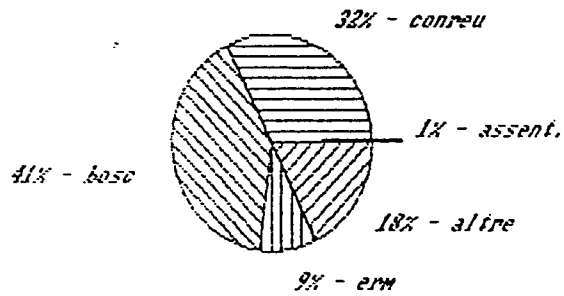

FIG.21.- Usos del sòl: superfícies relatives.

1. L' ESQUERDA
Supf. Relatives -urba

Superfícies relatives obviant l' àrea urbana.

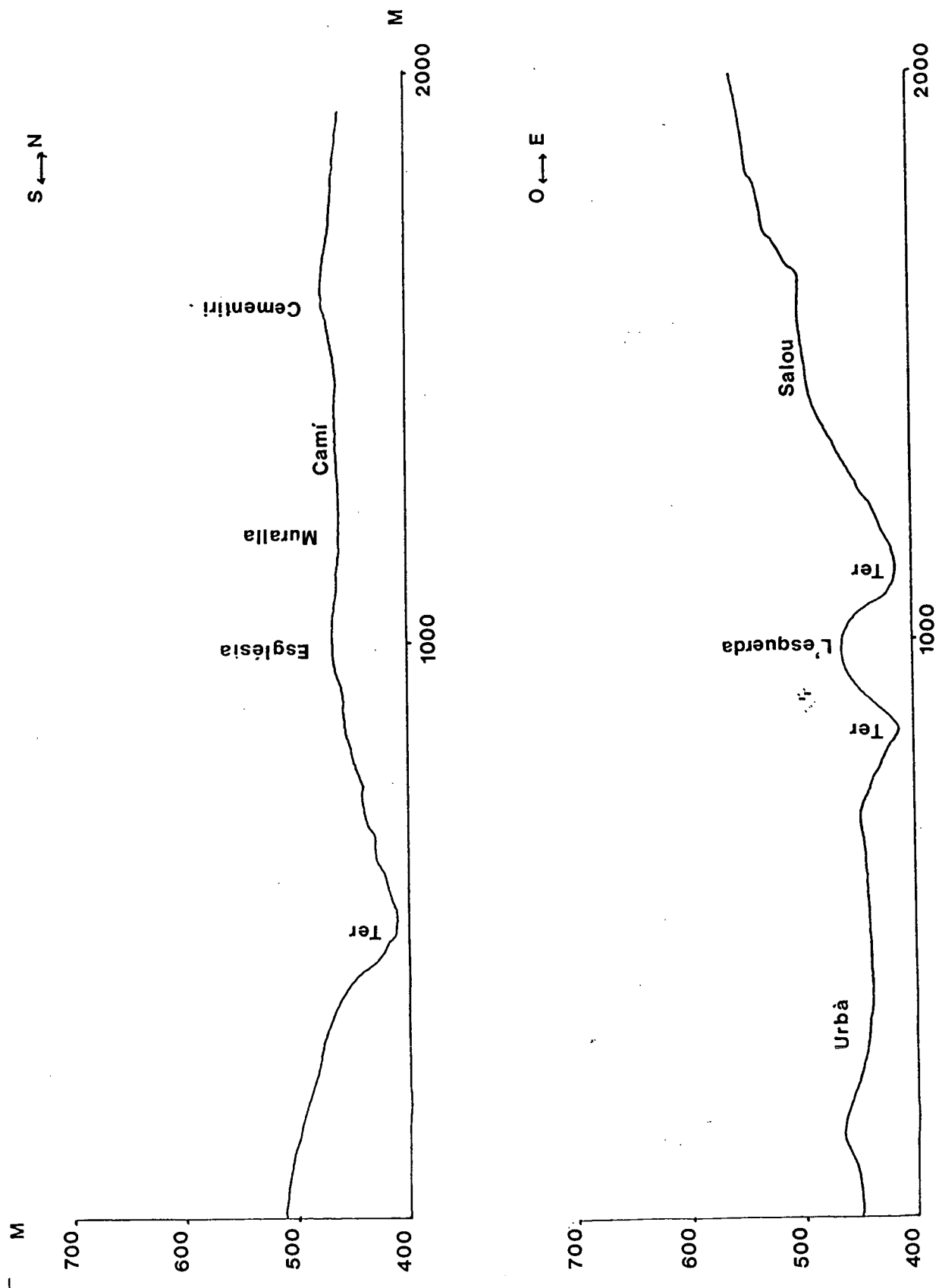

FIG 19.- L'ESQUERDA: Perfils topogràfics

2.- METODOLOGIA

- 2.1.- Introducció
- 2.2.- Quadriculació topogràfica
i prospecció elèctrica
- 2.3.- Excavació i registre
- 2.4.- Inventari i classificació
- 2.5.- Estudis i anàlisis

2.1.-Introducció:

Les campanyes del 1988 al 1991 han suposat un procés de transició i de renovació metodològiques a mesura que s'anava determinant la naturalesa de l'assentament ibèric, i també a mesura que se n'anava comprenent el significat. D'una banda la magnitud de les estructures, i el fet que hàgim estat excavant espais corresponents a la fortificació, ens han obligat a adoptar un sistema de treball cada vegada més extensiu. D'altra banda l'acumulació de dades arqueològiques fruit ja de les nombroses campanyes realitzades en aquesta àrea, i la relativa abundància de material, ens han portat a sistematitzar les tècniques de registre i de classificació. Tot això té com a punt final la total informatització d'aquesta part del treball arqueològic, tasca que en aquests moments s'està portant a terme.

Al mateix temps, aquests anys s'han caracteritzat per un increment notable de persones vinculades a l'Equip d'Excavacions de l'Esquerda. Des del 1988 hi ha un procés de restauració in situ, anàlisis carpològiques i faunístiques sistemàtiques, i antracologia. Per a la propera campanya es preveu incorporar-hi també la microfauna i la sedimentologia.

2.2.- Quadriculació topogràfica i prospecció elèctrica:

L'any 1988 es va procedir a quadricular topogràficament tota la superfície estimada del poblat ibèric i medieval de l'Esquerda. La progressiva ampliació dels espais oberts tant a l'àrea ibèrica com a la medieval, així com el nostre sistema de planificació dels treballs en una doble campanya paral·lela van obligar a idear un sistema de treball de cara a què totes les estructures i material fossin fàcilment associables a un espai.

El jaciment es va quadricular en grans espais de 20 X 20 metres de costat, que anomenem sectors. Cada sector és identificat per un número de dues xifres correlatiu de Nord a sud i d'est a oest. Al mateix temps, cada sector pot ésser subdividit en quadrats d'1 x 1 metre, que es regeixen per l'eix de les coordenades cartesianes. Les abscisses es designen amb lletres, de la A a la T, i les ordenades amb xifres de l'1 al 20. Així cada sector té un punt zero perfectament orientat al sud-oest, de manera que tots els quadrants sempre són positius.

Els sectors també es fan servir per identificar les Unitats estratigràfiques. Cada U.E. és reconeguda amb un núm de 5 xifres, les dues primeres de les quals corresponen al sector on s'inclouen. Així es poden portar a terme excavacions i numeracions paral·leles sense que calgui duplicar el núm d'U.E.

Des del 1988, paral·lelament o durant l'excavació es porten a terme les campanyes de prospecció elèctrica a càrrec del Centre d'Estudis Marorellencs, també possibles gràcies a la quadriculació abans esmentada. Els resultats de la prospecció (vegeu capítol 6) han servit per planificar les campanyes d'excavació següents, i cal dir que, en el nostre cas, han estat de gran utilitat, i les hipòtesis plantejades pels resultats de la prospecció elèctrica s'han confirmat després plenament amb l'excavació.

2.3.- Excavació i registre.

2.3.1.- Excavació:

Durant aquests 4 anys s'ha modificat substancialment el sistema d'excavació i registre al jaciment de l'Esquerda a mesura que han avançat els treballs i s'han anat plantejant noves problemàtiques tècniques i interpretatives.

En primer lloc s'ha optat cada vegada més per una excavació en extensió que permeti definir les estructures subjacents i donar-los una datació. Això ha fet que s'abandoni definitivament l'excavació mitjançant talles "aleatòries", com s'havia aplicat a les primeres campanyes, per adoptar una metodologia exclusivament "estratigràfica" seguint el mètode Harris com a sistema de base de comprensió de l'excavació i de registre. A partir d'aquest mètode de partida s'hi han incorporat nous elements procedents sobretot de la metodologia elaborada per al jaciment protohistòric de Lattes (SYSLAT) sota la direcció de Michel Py, i de la nostra reflexió i constant replantejament de les necessitats particulars del jaciment de l'Esquerda.

2.3.2.- Registre escrit:

A partir del treball anteriorment esmentat hem elaborat una fitxa de registre que cal omplir per a cada Unitat Estratigràfica que representa la unitat mínima d'anàlisi al jaciment.

Aquesta fitxa conté els conceptes següents:

a) Núm de l'U.E.:

La numeració de les Unitats estratigràfiques està ideada de manera que la xifra sigui única i irrepetible en tot el jaciment. Així doncs cada UE es designa amb un núm de 5 xifres, les dues primeres del qual corresponen al sector on es localitza aquesta unitat. Per a cada sector es reserven doncs un màxim de 999 U.E., designades amb les 3 darreres xifres del Núm d'U.E.

De cada sector es guarda el núm --001 per a l'estrat superficial que correspon al nivell afectat per la llaura del camp. Sota el núm --000 s'hi recullen aquelles restes fora de context aparegut normalment durant la fase de neteja prèvia a l'inici de cada campanya al jaciment.

b) Referències de localització de la U.E.:

En aquest apartat s'hi consideren diferents aspectes:

L'any de realització de la campanya; l'àrea -ibèrica o medieval- on pertany aquesta U.E. Fins ara aquest era un concepte fonamentalment de tipus físic, és a dir l'àrea ibèrica es trobava a la part baixa del poblat, ran de muralla i la medieval se situava al voltant de l'església. Però cada vegada més, a mesura que es multipliquen les evidències de superposició estratigràfica dels dos móns arreu del poblat, el concepte àrea respon més a un criteri històric, d'"àrea de coneixement", i passa a servir per dividir els dos grans àmbits d'estudi que es manifesten al poblat.

El sector, és el número de dues xifres amb què es designa cada quadrat de 20 x 20 metres del jaciment. A l'apartat quadres s'hi designa cada quadre d'1 m² on es troba ubicada la U.E. dins de cada sector. Els quadres vénen designats per una lletra (A a T) per l'eix de les abscisses i un número (1 a 20) per l'eix de les ordenades.

A la part del darrera de la fitxa hi ha un espai mil·limetrat dedicat a dibuixar-hi de forma exacta o esquemàtica segons la seva naturalesa els components principals i els criteris de distinció bàsics de cada U.E.

c) Tipologia de les U.E.:

A l'Esquerra distingim entre 3 tipus d'unitat estratigràfica: Estrat: Unitat estratigràfica positiva produïda per acumulació de sediment de manera paulatina o sobtada; element: Unitat estratigràfica construïda o vertical (murs, banquetes...); interestrat Unitat Estratigràfica negativa. És a dir, aquella Unitat estratigràfica que denota una intervenció de la mà de l'home, però que no deixa acumulació de material per reconèixer-la. Per exemple, l'excavació d'una sitja, trinxera de fonamentació, forat de pal etc.

Aquestes unitats estratigràfiques poden respondre a diferents naturaleses (definició), i pertanyen a diferents àmbits o estructures constructives que es van designant amb un nom propi a mesura que se'n coneix la seva naturalesa (armorium 1, 2 3; torre 1, casa i etc.). Així doncs en el concepte "estructura" s'hi engloben les unitats reals en què es divideix el poblat, assignades després d'una primera interpretació.

d) Descripció de les U.E.:

Consta dels conceptes següents:

Descripció: - Criteri de distinció respecte a la U.E. anterior.
- Cotes: màxima i mínima i orientació del pendent, a l'inici de l'estrat (z) i a la seva base (z').
- Estat de conservació de les U.E., que comprèn bàsicament els conceptes:
bo: quan l'U.E. és intacta i no ha estat alterada.

- mitjà: quan l'estrat ha patit símptomes d'erosió, però tanmateix conserva els seus trets fonamentals.
- dolent: quan l'U.E. és molt parcial i presenta riscos d'inclusions.
- Color: tonalitat que té l'U.E. Comprèn bàsicament les tonalitats groc, ocre, vermell, marró, gris i negre.
 - Textura/ consistència: comprèn els conceptes següents:
 - dura/ mixta/ tova
 - compacta/flonja
 - homogènia/ heterogènia
 Combinant els conceptes de les tres línies, es pot obtenir una definició de la textura de l'estrat.

Components: En diferenciem 3 tipus:

- Geològics: Serveix per definir la natura geològica de l'estrat i la seva granulometria, i la procedència dels materials de natura geològica en el cas de les U.E. del tipus element.
- Orgànics: anotar-hi la presència, de carbons, fauna i altres elements de naturalesa orgànica.
- Artificials: anotar-hi un extracte de la tipologia del material fabricat (ceràmica, ferro, altres...), apareguts en cada U.E.

Mostres: Finalment, la fitxa també contempla un apartat on s'hi registren els tipus de mostres que s'han pres de cada estrat i la seva referència, per tal de tenir-les registrades quan s'envien al laboratori. Al darrera de la fitxa també s'hi localitzen els apartats que relacionen aquesta U.E. amb les plantes, seccions i fotografies que es guarden en els arxius apart corresponents.

e) Relacions estratigràfiques:

En aquest apartat s'hi inclou la seqüència física i la seqüència cronològica de cada unitat estratigràfica i la seva relació dins del matriu general que relaciona les U.E. de cada sector i del conjunt del jaciment.

Aquesta fitxa té dues etapes d'elaboració: en primer lloc s'emplena sobre el jaciment durant la campanya d'excavació en tots aquells apartats que és possible. Finalment, quan es realitza l'estudi del material i de les relacions estratigràfiques, es corregeix i es completa, essent aquesta darrera la fitxa definitiva. En aquest moment també cal omplir la casella "interpretació", i tractar de donar una datació a l'estrat.

	ANY	ÀREA	SECTOR	QUADRES	MATERIAL SÍ ☐ NO ☐	UNITAT ESTRATIGRÀFIC
---	-----	------	--------	---------	---	----------------------

DEFINICIÓ: MUR, TRINXERA, PAÏMENT, ARRASAMENT, SITJA, FOU, FORN, LLAR, HÀBITAT, FARCIMENT, ABANDÓ, DESTRUCCIÓ, PREPARACIÓ PAÏMENT, ...	TIPUS ESTRAT ☐ ELEMENT ☐ INTERESTRAT ☐
--	--

DESCRIPCIÓ	CRITERI DE DISTINCIÓ	COMPONENTS	GEOLÒGICS	MOSTRES	TIPUS i REFERÈNCIA
	COTES MÀXIMA MÍNIMA		ORGÀNICS		
	ESTAT DE CONSERVACIÓ		ARTIFICIALS (TIPUS i QUANTITAT)		
	COLOR				
	TEXTURA / CONSISTÈNCIA				

OBSERVACIONS

SEQUÈNCIA FÍSICA	IGUAL A	EN CONTACTE AMB	SEQUÈNCIA CRONOLÒGICA	MÉS ANTIC QUE	EXTRACTE DEL MATRIX
	SE LI ENTREGA	S'ENTREGA		CONTEMPORANEA	
	ÉS COBERT PER	COBREIX			
	ÉS FARCIT PER	FARCEIX		MÉS RECENT QUE	
	ÉS TALLAT PER	TALLA			
	SE LI RECOLZA	ES RECOLZA EN			

INTERPRETACIÓ

DATAció	CRITERI
---------	---------

A més de la fitxa d'U.E., nosaltres no hem descartat en cap moment l'ús paral·lel d'un "diari d'excavació", que té més aviat la funció de "quadern de notes" on s'apunten totes les hipòtesis, dubtes, problemàtiques etc, que es plantegen no tan sols durant el treball de camp, sinó durant tot el procés d'anàlisi i estudi de cada campanya d'excavació.

2.3.3.- Registre gràfic:

Paral·lelament al registre escrit que es concretitza en les fitxes d'U.E., a l'Esquerda es porta a terme un registre gràfic de les activitats arqueològiques que consta de les parts següents:

a) dibuix:

S'enregistren sistemàticament en planta i en secció totes les U.E. determinades durant l'excavació. Cada U.E. ha de quedar almenys reflectida en un d'aquests dibuixos. L'escala general per a la planimetria de l'àrea ibèrica de l'Esquerda ha passat d'1:10 a 1:20 a partir del 1989. Tanmateix també es fa servir l'escala 1:10 per als plànols de detall, i 1:50 i 1:100 per als mapes de situació.

b) registre fotogràfic:

El registre fotogràfic es porta a terme sistemàticament a base de diapositives i fotografies b/n. Excepcionalment, també s'utilitza el paper color. Actualment s'està elaborant l'inventari fotogràfic amb la creació d'una base de dades que es pugui relacionar informàticament amb les plantes i seccions i amb les fitxes de les U.E. corresponents.

c) registre audiovisual: Des de l'any 1987 es porta a terme un registre paral·lel en video de tot el desenvolupament de cada campanya, que complementa la documentació que s'ha descrit anteriorment.

2.4.- Inventaris i classificació:

Un cop acabada l'excavació, o bé durant la mateixa campanya, es procedeix a clasificar, inventariar i "arxivar" les dades que han proporcionat els treballs, de manera que es puguin treballar estudiar i analitzar i a la vegada comparar amb els resultats d'altres campanyes.

a) Neteja i restauració:

El material, separat per unitats estratigràfiques es neteja i es consolida per tal de procedir a la seva classificació i estudi. Al material delicat que presenta problemes de neteja i conservació (ceràmiques pintades, ferros i altres) se li aplica una restauració i consolidació "in situ" o bé immediata que n'eviti el deteriorament.

b) Siglat:

Un cop net el material es procedeix a l'inventari i siglat de les peces. El siglatge consta dels conceptes següents:

E: nom del jaciment: L'Esquerda

any:

u.e.: nòm de l'Unitat estratigràfica

núm. del fragment: un número per a cada fragment, d'1 a n per a cada campanya.

Així doncs E90 06037-2627 indica que aquest fragment pertany a l'Esquerda, a la unitat estratigràfica 06037, i que és el fragment nòm 2627 de l'any 1990.

c) Inventari del material:

Paral·lament al siglat es realitza la classificació i l'inventari del material. Aquesta es realitza per anys i per Unitats Estratigràfiques. Dins de cada unitat estratigràfica es separa en primer lloc per "material" - ceràmica a torn, ceràmica a mà, fauna, ferro -, i dins de cada material, per "formes" i "s/f" (informes). El material classificat es guarda separat pels conceptes abans esmentats, i agrupat per U.E.

A l'Esquerda ibèrica es porta un doble inventari del material. En primer lloc, un llistat en DBase III -III plus, per campanya on hi consta el sector, la UE, el material, la forma (vores, bases. . . .), el nòm d'inventari, i el nòm. de fragments. Paral·lclament s'omple una fitxa d'inventari quantitativ de cada U.E. on hi consta la classificació del material de la U.E. en xifres absolutes i també la seva proporció. Aquesta fitxa es guarda al darrera de la fitxa corresponent d'U.E. i en completa la informació.

d) Altres inventaris:

A més del material, també es realitzen inventaris dels altres documents que genera la pròpia excavació, i que són el que realment es conserva de l'estratigrafia un cop acabat el treball de camp. També en Dbase III a l'Esquerda s'ha fet un inventari indexat d'unitats estratigràfiques que completen les fitxes de registre anteriorment esmentades on hi consta, entre altres el sector, l'estructura de què forma part, el tipus d'unitat, la seva cronologia i la presència/absència de material.

Finalment, els inventaris es completen amb un llistat de plantes, de seccions i de mostres, i també un registre fotogràfic que en aquests moments està en procés de realització.

L'ESQUERDA: Inventari del Material Arqueològic

	Any:										U.E.:		
	Sencerses	vores	bases	agafadors	decoració	fitxes	altres	FORMES		INFORMES		TOTAL	
								abs.	Σ	abs.	Σ	abs.	Σ
Atica													
V. Negre.													
G.C.C.													
Torn													
Mà													
G. Recip.													
Altres													
s. total													
OBSERVACIONS/GRAFICS:													
							Metall						
							Fauna						
							Lític						
							Mat. Constr.						
							Grisa Medieval						
							Vidrada						
							Mat. Contemp.						
							TOTAL:						

2.5.- Anàlisis:

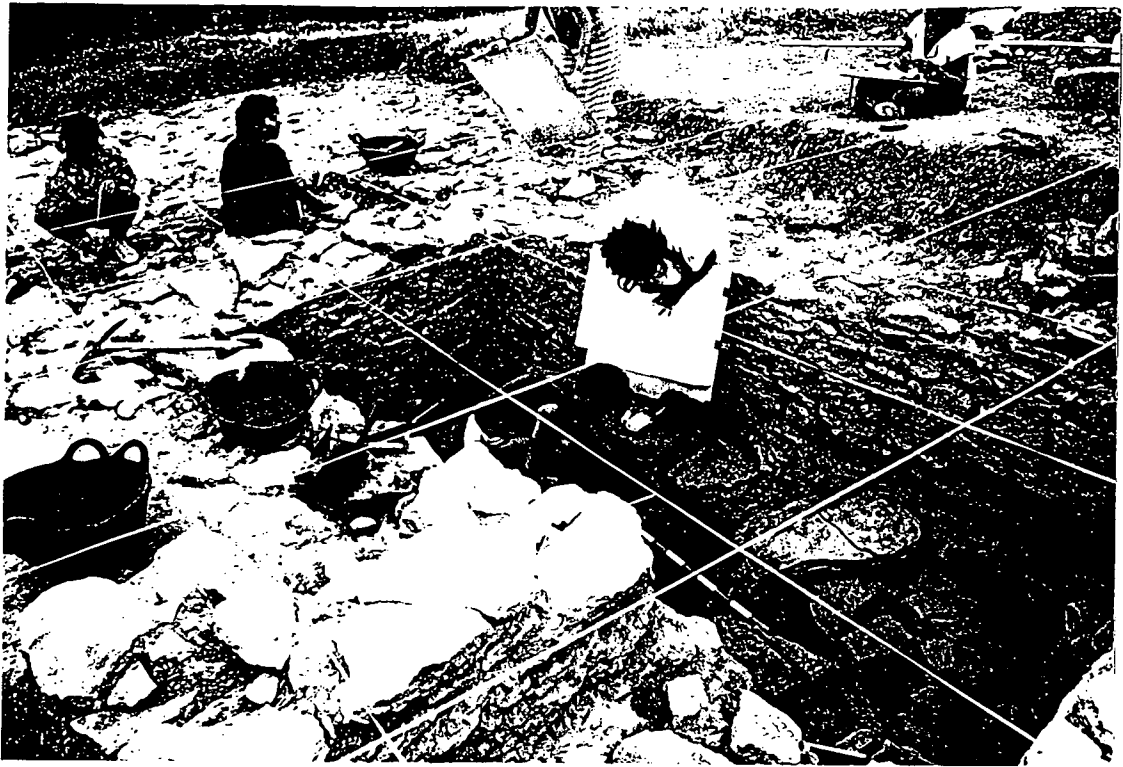
Un cop el material i les mostres registrades es distribueixen entre els diferents especialistes que pertanyen o col·laboren amb l'Equip d'Excavacions de l'Esquerda. Pel que fa a l'àrea ibèrica en aquests moments es compten amb estudis de ceràmica, paleocarpologia, fauna i antracologia. Actualment s'inicia l'estudi de l'instrumental de ferro, sobretot relacionat amb els sistemes agrícoles i de defensa. Per a la propera campanya està projectat l'inici de l'anàlisi sistemàtica de microfauna i de sedimentologia.

El material estudiat es recull també en una fitxa estandaritzada que recull els treballs realitzats i la tipologia d'anàlisi de cada jaciment. En tots aquests treballs es té en compte el significat qualitatiu, però també quantitatiu dels resultats.

2.6.- Estudi i difusió:

Totes aquestes anàlisis tenen com a objectiu primordial contrastar i completar l'estudi global del jaciment, junt amb les prospeccions i excavacions. Creiem, que l'estudi arqueològic d'un jaciment no es pot considerar acabat fins que no s'ha realitzat el treball de síntesi que permeti explicar l'assentament, i les seves implicacions socials, econòmiques, i fins i tot polítiques, dins de la comunitat i de la cultura a la qual pertany, i també la seva evolució al llarg de tota la seva vida.

No cal oblidar tampoc, que els arqueòlegs treballem amb un patrimoni públic, i que, per tant, els resultats de la recerca pertanyen a tota la comunitat- científica i humana-. Per això considerem molt important la difusió dels resultats de la recerca arqueològica. En aquest sentit, a l'Esquerda es porta a terme cada any una visita comentada al jaciment un cop acabada la campanya per explicar-ne els darrers resultats. A més de les publicacions de caire científic (vid. bibliografia), enguany l'Ajuntament de Roda de Ter ha editat la guia del jaciment i del museu de l'Esquerda que pretén omplir aquest espai divulgador. Paral·lelament el Museu Arqueològic de l'Esquerda de Roda de Ter té organitzades una sèrie de visites comentades al jaciment i al museu destinades als estudiants, que gaudeixen d'un gran èxit entre les escoles comarcals i extra-comarcals. Des de que es porten a terme aquestes tasques, la consideració i el respecte pel jaciment i per l'arqueologia en general s'han vist sensiblement incrementats des de l'opinió pública.

3.- Els treballs realitzats

3.1.- Introducció

3.2.- L'Esquerda - 88

3.3.- L'Esquerda - 89

3.4.- L'Esquerda - 90

3.5.- L'Esquerda - 91

3.1.- Introducció:

L'any 1988 vàrem iniciar a l'àrea ibèrica un nou programa de recerca. Un cop evidenciada l'existència i la magnitud del poblat durant els sondeigs i les campanyes anteriors - resultats que van ser presentats a l'anterior memòria d'excavacions arqueològiques (BUXO, M.D.; ROCAFIGUERA, M. 1988) - s'iniciava un nou programa amb els següents objectius:

1.- Definir les fases de l'assentament ibèric i medieval de l'Esquerda, a nivell estratigràfic i d'estudi del material, que permetessin establir una seqüència cronològica clara del poblat.

2.- Individualitzar, interpretar, definir i datar les diferents estructures que composaven la complexa fortificació de l'Esquerda

3.- Situar l'assentament ibèric de l'Esquerda dins del context històric i territorial de l'Ausetània i del món ibèric en general a partir de l'anàlisi del territori i de l'estudi de la procedència dels seus materials.

Aquests plantejaments varen obligar a modificar la metodologia de treball:

Es va incorporar el sistema d'excavació en extensió

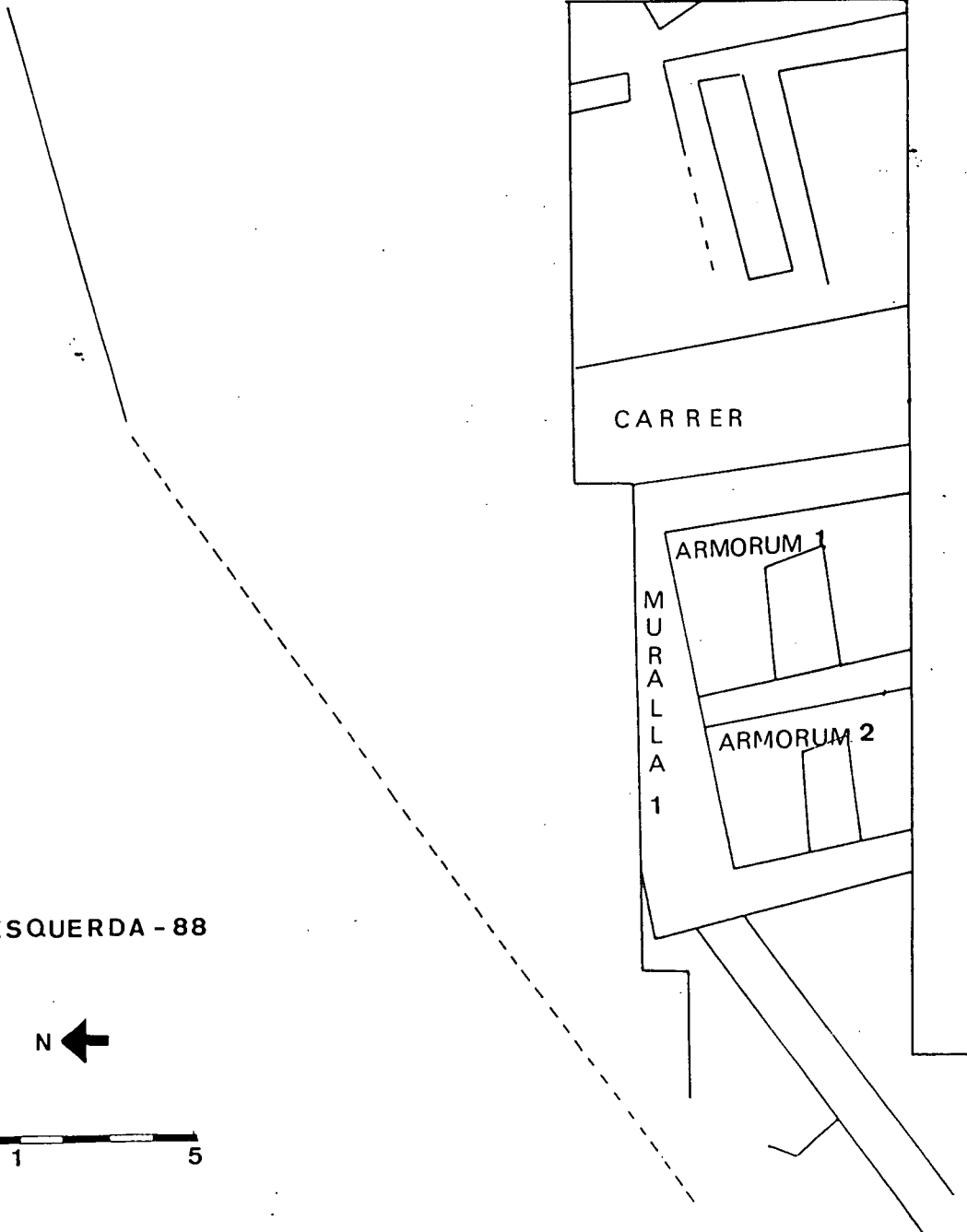
Es va introduir al jaciment la prospecció elèctrica sistemàtica de la zona.

A partir del 1989, i retroactivament per a la campanya del 1988 es va incorporar el sistema Harris de registre arqueològic.

Aquests objectius per als quatre anys han estat satisfactòriament assolits (OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M., 1990/ ROCAFIGUERA, M. 1989 / ROCAFIGUERA, M. 1990), i a partir d'ara es projecta iniciar una nova programació amb uns objectius més concrets sobre territori i urbanisme.

3.2.- L'Esquerda -1988

Els treballs es van centrar en el sector 06, quadres H-7 a O-10. En aquest espai vàren aparèixer dues estructures rectangulars d'uns 8 m² de superfície recolzats al redós del pany de muralla. Es van interpretar com a armora o phylacteria.

L'ESQUERDA - 88

similars als que van aparèixer al veí jaciment del Turó del Montgròs, al Brull.

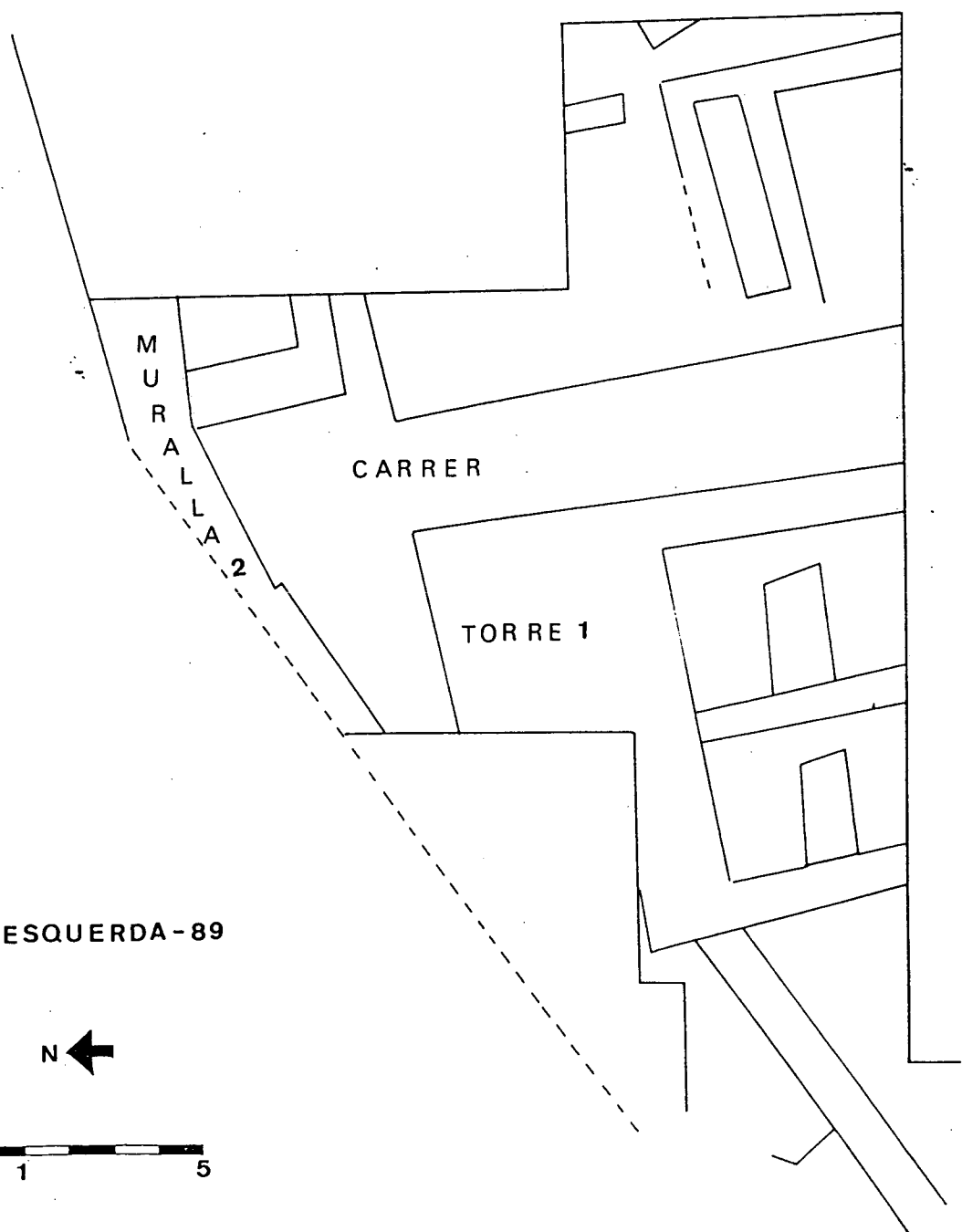
L'armorum 2 es va excavar en un primer estrat, corresponent al nivell d'ocupació de la fortificació. En canvi, l'armorum 1 es va baixar en una potència d'un metre i mig, i va permetre documentar el sistema constructiu de la fortalesa, la seva fonamentació, i la inclinació suposada del terreny natural. A més es va poder determinar sota de les estructures, un nivell d'ocupació clarament pre-ibèric, amb ceràmiques a mà amb paral·lels a la zona del Cabrerès i de Girona, que van fer endarrerir en molt l'etapa de fundació inicial de l'assentament. Les restes materials identificades durant aquesta campanya permeteren també obtenir una datació força fiable per la fortalesa, puix a la base de l'estrat d'ocupació de l'armorum 1 hi van aparèixer dos fragments d'un shkyphos àtic de figures roges, que es poden situar vers la primera meitat del segle IV a.C.

3.3.- L'Esquerda - 1989

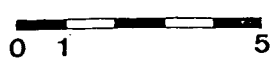
Durant aquesta campanya es va treballar totalment en extensió per definir i individualitzar els diferents estrats que es localitzaven a les cotes més elevades de l'àrea ibèrica. Es va excavar bàsicament en el sector 06, des del quadre K-12 fins al quadre T-20, i també una part del sector 03, en els quadres R-S-T/ 1-2-3.

Aquests treballs van proporcionar molta informació sobre la darrera etapa del poblament ibèric de l'Esquerda, corresponent als segles II-I a.C., i la destrucció i arrasament de les estructures que formaven part d'aquest darrer poblament. Es van excavar els nivells que havien estat afectats pel treball de llaura fins a l'any 1984, i s'ha analitzat quantitativament el material aparegut, que registra una elevadíssima proporció de restes pertanyents a l'època ibèrica. També es van poder identificar per primera vegada les evidències estratigràfiques de la reutilització de la muralla per part dels pobladors medievals, en un moment indeterminat en descobrir-se part de la trinxera de fonamentació, farcida amb argamassa des d'on refer i pujar la nova muralla.

Les restes d'estructures corresponents al període ibèric ple estaven totalment arrasades, tanmateix en aquesta campanya es van identificar també estrats pertanyents als processos de terraplenatge de base per establir-hi aquest nou poblament. Les taques d'alteració d'aquest nivell, així com la presència de roques oxidades, presumiblement a causa d'haver estat sotmeses a temperatures elevades fa sospitar que aquest establiment del període ibèric ple fou destruït víctima d'un incendi.

L'ESQUERDA - 89

Finalment, l'any 1989 va proporcionar noves estructures construïdes de gran interès: es va confirmar el traçat del carrer Nord-Sud d'uns dos metres d'amplària que ja s'havia reflectit en els resultats de la prospecció elèctrica de l'any anterior, i es van descobrir, flanquejant aquest carrer, els angles interns de dues torres massisses pertanyents a la muralla del segle IV a.C.

Pel que fa a les etapes post-ibèriques, es va documentar també el sistema emprat en època medieval per construir la muralla, i part d'una torre rectangular buida, oberta a la cara interna, corresponent a aquests moments.

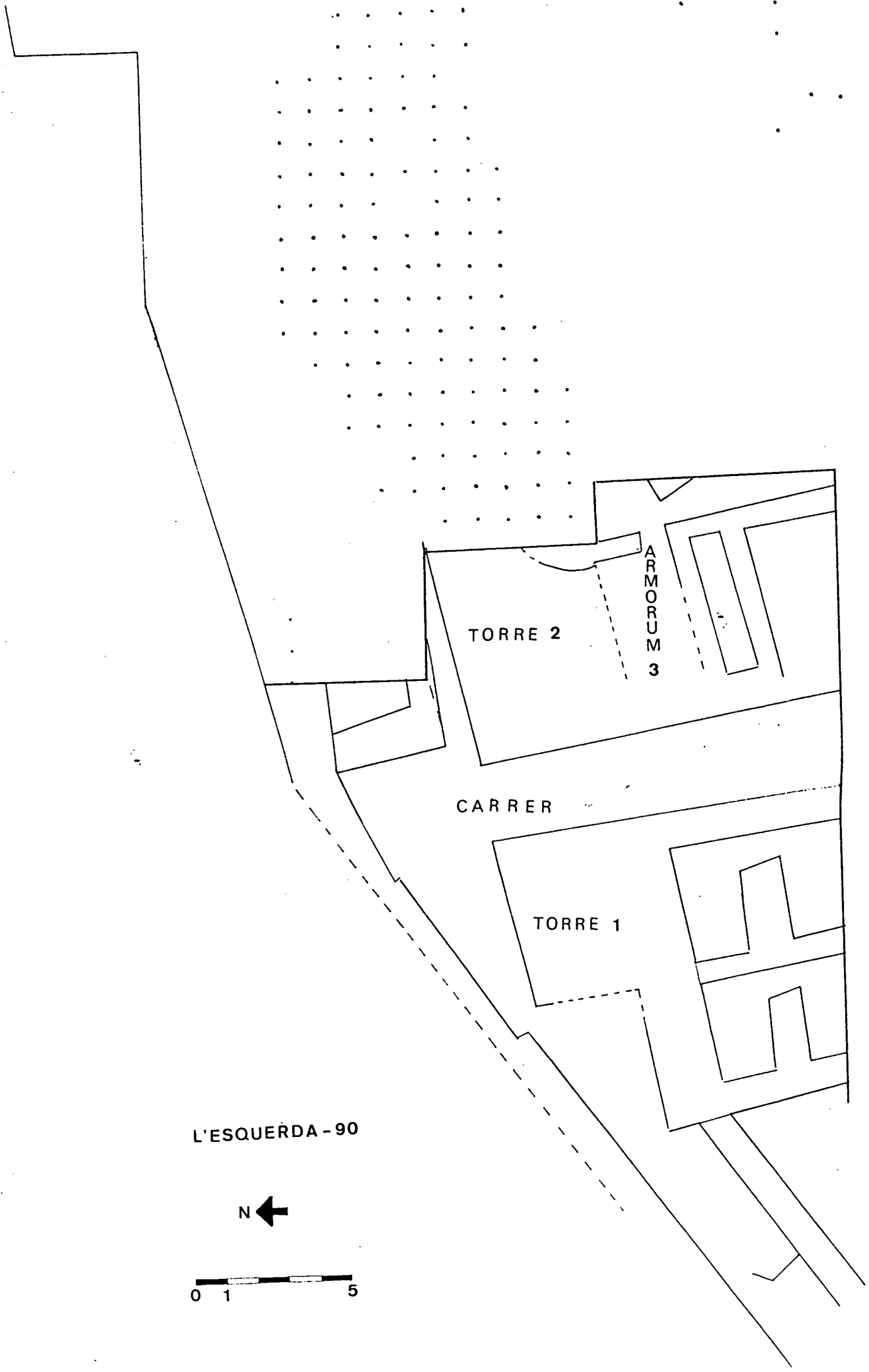
3.4.- L'Esquerda - 1990

A partir de l'any 1990 s'ha treballat en un doble objectiu: D'una banda s'ha intervingut en el carrer, a l'àrea corresponent a l'ingrés al poblat, i per l'altra s'ha continuat excavant en superfície per tal d'obtenir noves dades sobre el complex fortificat de l'Esquerda. Cal dir que el 1990, la prospecció elèctrica també es va realitzar a la zona de la fortificació i va assenyalar la continuació del traçat de la muralla antiga, com s'ha pogut confirmar en la campanya del 1991.

Així doncs el 1990 es va excavar en el sector 06, quadres 0-15 a S-20 pel què fa a la zona del carrer, i es van obrir els quadres A-7 a J-16 del sector 06, i els quadres A-9/ E-15, corresponents al sector 05. A la zona del carrer es van identificar els nivells corresponents a la darrera fase del poblat, el procés de terraplenatge de l'àrea per establir-hi l'assentament ibèric recent. La troballa de materials d'importació en diversos estrats, i la presència nombroses restes de carbons a la zona corresponent a la porta d'ingrés al poblat van ésser alguns dels trets més interessants de l'excavació en aquesta àrea.

L'excavació en extensió va acabar de perfilar la torre massissa a l'oest del carrer (torre 1), quadrada, d'uns 5,5 metres de costat. La cara oest estava pràcticament enrunada i només en quedaven les pedres d'angle. Es va comprovar com la construcció de la torre estava trenada a la de la muralla, i que l'enrunament d'aquesta cara de la torre va arrossegar-ne la cara exterior.

A l'altra banda del carrer, al sector 05, es va seguir també el contorn de la torre amb l'objectiu de delimitar-ne l'extensió. Però, sorprenentment, la torre era molt més ampla del què s'havia previst i no es va poder localitzar-ne l'angle. En canvi, l'excavació de la cara interna d'aquesta torre va permetre seguir el pany intern de la muralla a l'altra banda del carrer, i localitzar, tot i que sense excavar-lo, el traçat d'un tercer armorum, amb l'obertura disposada de cara al sud, al cantó oposat als de l'altra banda del carrer. Les parets d'aquest armorum serien reaprofitades per assentar-hi construccions posteriors,

TORRE 2

ARMORIUM 3

CARRER

TORRE 1

L'ESQUERDA - 90

N

0 1 5

com la del forn, localitzat l'any 1977. Paral·lelament, i recolzades sobre la pròpia torre est (torre 2), semblen documentar-s'hi restes de construccions inidentificables, que possiblement pertanyeren als nivells superiors, completament destruïts per la llaura del camp.

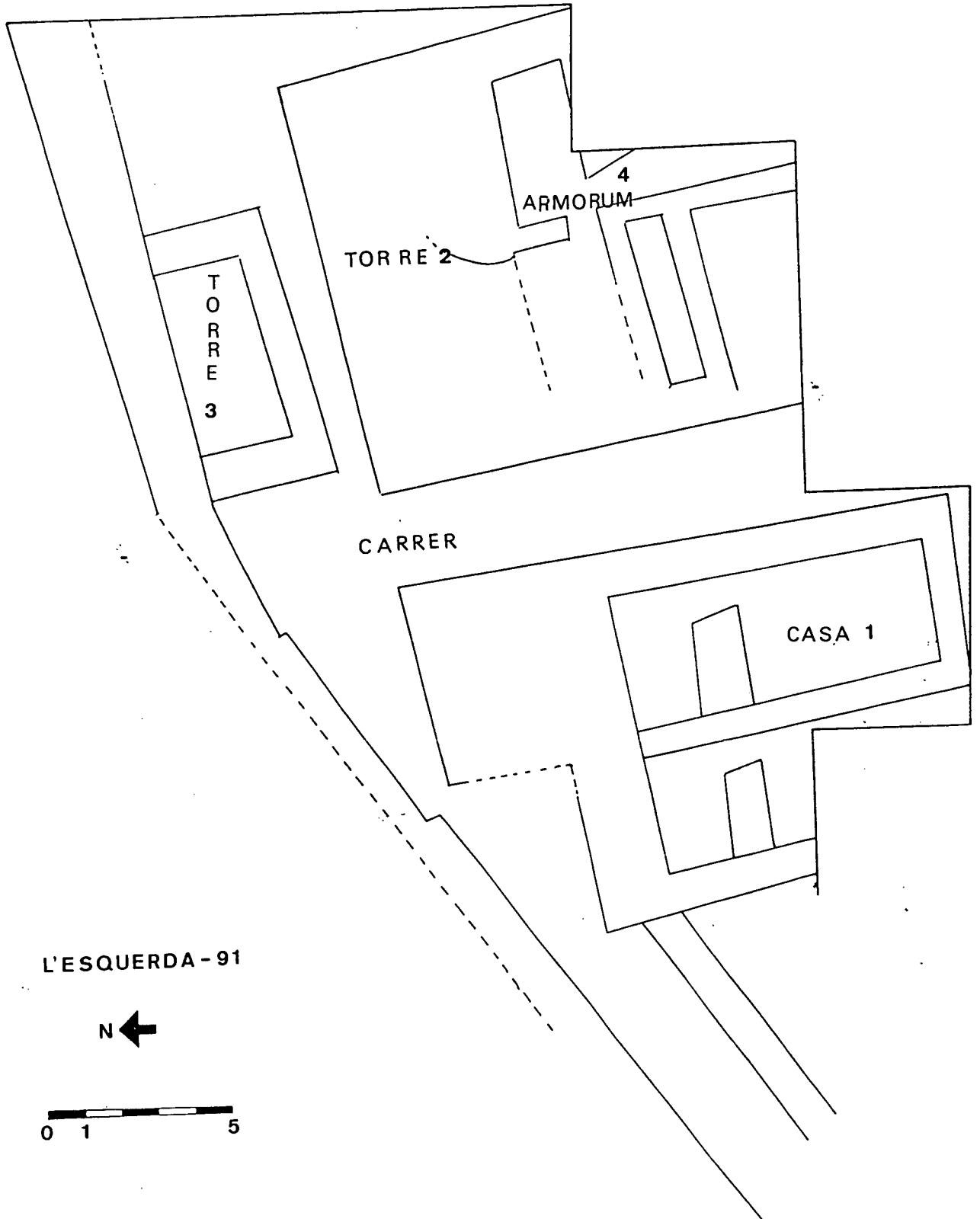
3.5.- L' Esquerda - 1991

Com a la campanya anterior, l'excavació va tenir també una doble planificació. D'una banda es va continuar l'estudi del carrer, en el sector 06, quadres 0-15 a 9-20. D'altra banda, es va continuar obrint en extensió cap a la zona est de la muralla, en els sectors 05, quadres E-9/J-20, i en el sector 02, quadres A-1/J-5.

La zona de carrer va donar com a resultat la individualització de diversos nivells de pavimentació corresponents a la zona d'ingrés al poblat. Especialment interessant va ser la troballa dels elements corresponents a l'entrada: dos forats de pal sobreaixecats al costat dels dos angles de la torre, amb grans claus de ferro documentats "in situ", l'existència de moltes restes de fusta cremada, presumptament relacionades amb una porta i, sobretot, la presència de les restes molt deteriorades d'un crani de bòvid i també les restes d'una canalera. Per sota del nivell de carrer, on corresponien tots aquests elements es va localitzar un enderroc, una de les lloses del qual contenia un baix-relleu amb la figura d'un cavall (vegeu capítol 12).

A l'excavació en extensió realitzada juntament amb l'equip que treballa a l'àrea medieval, es va aconseguir delimitar la superfície total de la torre est de la muralla (torre 2). En comptes d'una torre quadrada de 5,5 metres, com s'havia suposat, ens trobem davant d'una gran torre rectangular i massissa d'11 metres d'amplada per 5,5 de llarg, el doble que la torre 1, a l'altra banda del carrer. A la part interna de la torre, es va poder identificar un tram més de la cara interna de la muralla, i un nou armorum, el 4, que ens ha permès obtenir una idea força clara de la fesomia d'aquesta potent fortalesa ibèrica del període ibèric ple, i també de la importància i la magnitud de la seva destrucció i enrunament.

A més, el 1991 l'equip de l'àrea medieval va delimitar i excavar la torre rectangular, buida de dintre corresponent al període alt-medieval. Els resultats són molt interessants puix permeten veure quin era el nivell del sòl en aquesta època, i permeten determinar com s'assenten i com afecten les implantacions medievals els nivells ibèrics subjacents. Cal dir que ha estat la primera vegada que s'han localitzat al jaciment nivells medievals i ibèrics superposats estratigràficament.

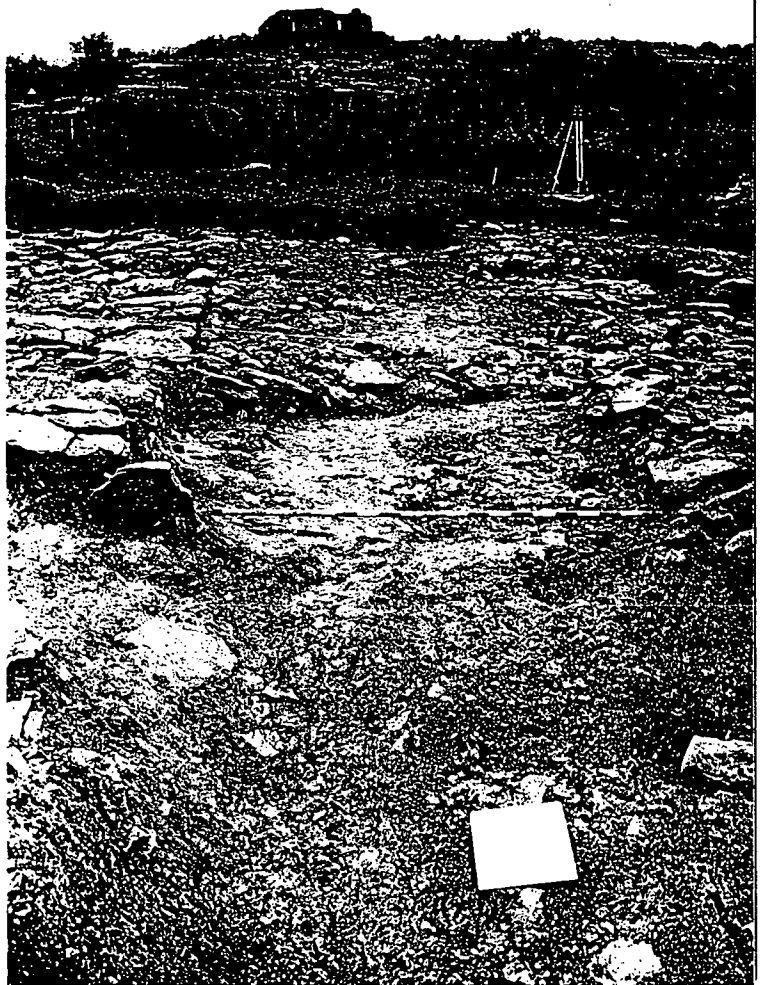
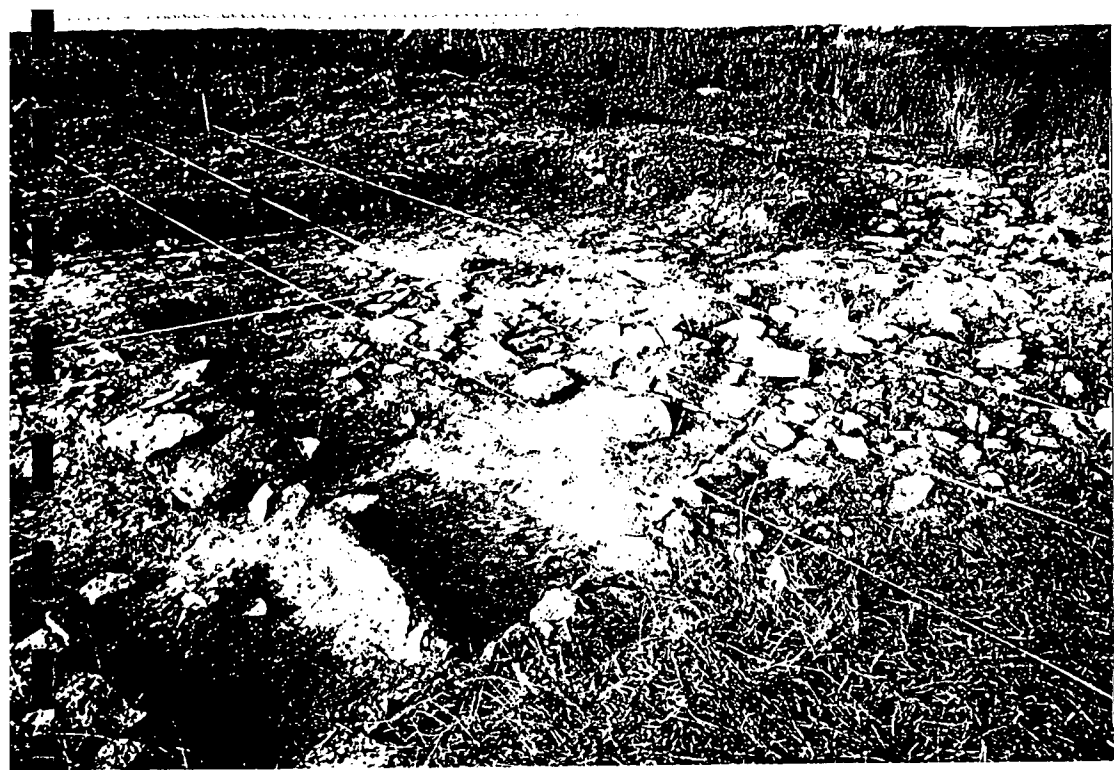

L'ESQUERDA - 91

0 1 5

Seguint amb l'excavació en superfície, també es va treballar al sector 06, quadres A-1 / D-4 on es va identificar el perímetre d'una estructura rectangular, presumptament la primera estructura domèstica identificada en aquesta zona. La seva excavació i estudi, però estan programats dins del projecte de recerca sol·licitat per als propers anys.

1. - Esquerda - 1936 - plano de la casa del Sr. ...

2. - Esquerda - 1936 - plano de la casa del Sr. ...

4.- ESTRATIGRAFIA I ESTRUCTURES

4.1.- Introducció

4.2.- L'armorum 1

4.3.- La fortalesa i les seves etapes

4.4.- El carrer

4.5.- L'Esquerda 1988-1991:
Seqüència cronoestratigràfica

4.1.- Introducció

El treball desenvolupat a l'Esquerda en els darrers quatre anys ha consistit bàsicament en individualitzar estructures constructives i seqüències estratigràfiques. Com sigui que aquestes seqüències no coincideixen amb campanyes concretes, sinó que moltes vegades els resultats d'una campanya han estat completats pels treballs d'altres anys, en aquest apartat distingim i expliquem cadascuna d'aquestes estructures independentment de la campanya en què foren excavades. Per relacionar aquests resultats amb les campanyes, vegeu capítol 3 i inventari de les U.E.

D'altra banda hem considerat que realitzar l'anàlisi dels resultats a partir de cadascuna de les unitats estratigràfiques resultava una tasca massa minuciosa, que no permetia veure el conjunt global de l'evolució del jaciment. Per això hem presentat aquest estudi des del punt de vista de la seqüència cronològica del jaciment, de més antic a més modern. En el capítol d'inventaris hi ha un llistat sistematitzat de cadascuna de les unitats estratigràfiques individualitzades i les seves principals característiques. Les fitxes més detallades de cada unitat es troben a l'arxiu del jaciment de l'Esquerda.

Cada apartat s'estructura en 3 parts: estructures, estratigrafia, i cronologia i conclusions. D'altra banda, tres són les unitats estructurals identificables: l'armorum 1, la fortalesa i el carrer. També hem destinat un petit apartat a les restes molt deteriorades del període ibèric recent.

4.2.- L'armorum 1.

L'excavació de l'armorum 1 realitzada l'any 1988 va permetre, per una banda, datar estratigràficament els orígens del poblat, i de l'altra, conèixer el sistema constructiu de la primera fortalesa de l'Esquerda, i donar-li, a partir de l'anàlisi del material d'importació, una cronologia força precisa.

4.2.1.- Les estructures que componen aquest "armorum 1" són:

Pany de muralla rectilini E-NE/ S-SW. U.E. 06004

2 parets de tancament perpendiculars a l'Est i a l'oest (U.E. 06022-06023).

Paret de tancament paral·lela al pany de muralla, que conforma l'àmbit de 8 m² o Armorum 1. (U.E. 06024).

4.2.2.- L'Estratigrafia:

L'excavació en profunditat d'aquest àmbit ens ha proporcionat una estratigrafia molt interessant pel què fa a les etapes més antigues del poblament ibèric de l'Esquerda. Podem distingir en aquest espai dues fases:

La Fase I, corresponent al període del Bronze final

La Fase II, corresponent al poblament del segle IV, en el qual podem diferenciar-hi dues etapes:

Fase IIa.- Construcció de les estructures

Fase IIb.- Ocupació de l'estructura

FASE I:

A la base de la zona excavada, a 1,70 de profunditat hi van aparèixer uns nivells associats de pedres i terra fosca, que es diferenciaven clarament de la resta dels nivells documentats fins aleshores. Aquest estrat es localitzava a la banda oest de l'armorium, en una superfície d'uns 3 m², molt alterat i tallat per les estructures posteriors. Els materials documentats en aquests nivells demostraven també grans diferències respecte als identificats fins aleshores: ceràmica tota a mà, brunyida, amb tons negres i melats, vores bisellades i acanalats, amb paral·lels tipològics a la zona gironina, concretament al jaciment de la Fonollera, que ens permeteren donar una datació aproximada vers els segles IX-VIII a.C., en qualsevol cas pertanyent a un moment del període del Bronze Final, anterior a la penetració de les influències colònials a l'àrea d'Osona, i per tant, anterior a la zona a l'origen de la cultura ibèrica.

Les estructures determinades en aquesta zona són totalment inidentificables d'una banda per la poca superfície que s'ha aconseguit localitzar, i per l'altra, perquè les estructures de fonamentació de la muralla que s'hi superposa han trencat aquets nivells. De tota manera cal testimoniar la presència d'un assentament a la zona de l'Esquerda anterior al món ibèric. Aquest fet és molt interessant, sobretot si tenim en compte que molts d'altres assentaments ibèrics de la zona d'Osona, tenen també nivells del Bronze Final, com el Turó del Montgròs, al Brull, el Pla del Castell a Tavertet, o Can Caseta a Manlleu. Això podria plantejar la hipòtesi d'una possible definició del què posteriorment serà el territori ausetà previ a la formació del món ibèric. De tota manera, només l'obtenció de noves dades estratificades, i sobretot en extensió permetran de confirmar aquest extrem.

L'ESQUERDA 85
ESTRAT IV
NIVELL III
7.302

- 1 - L'Esquerda, Armament: Última Etapa Final
- 2 - L'Esquerda, Armament: Tercera Construcció fortalesa

FASE II:

Pel damunt dels estrats molt deteriorats corresponents per la tipologia ceràmica al període del Bronze Final, s'hi assenten directament els elements corresponents a la fortalesa del període Ibèric Ple. Dins d'aquest període podem distingir-hi dues etapes:

FASE II a: La construcció:

L'excavació en profunditat de l'armorium i de l'Esquerda ha pogut proporcionar informació sobre el sistema constructiu de la fortalesa. Curiosament al què hom podria pensar, aquesta no s'assenta, almenys en aquest punt, sobre la roca natural, sino que presenta una fonamentació construïda damunt les restes del Bronze Final anteriorment esmentades. Cal dir que no hi ha cap nivell que es pugui qualificar d'abandonament entre la Fase I i la II a, i això fa qüestionar l'aproximació cronològica de les darreres fases del Bronze Final i del començament del període ibèric antic.

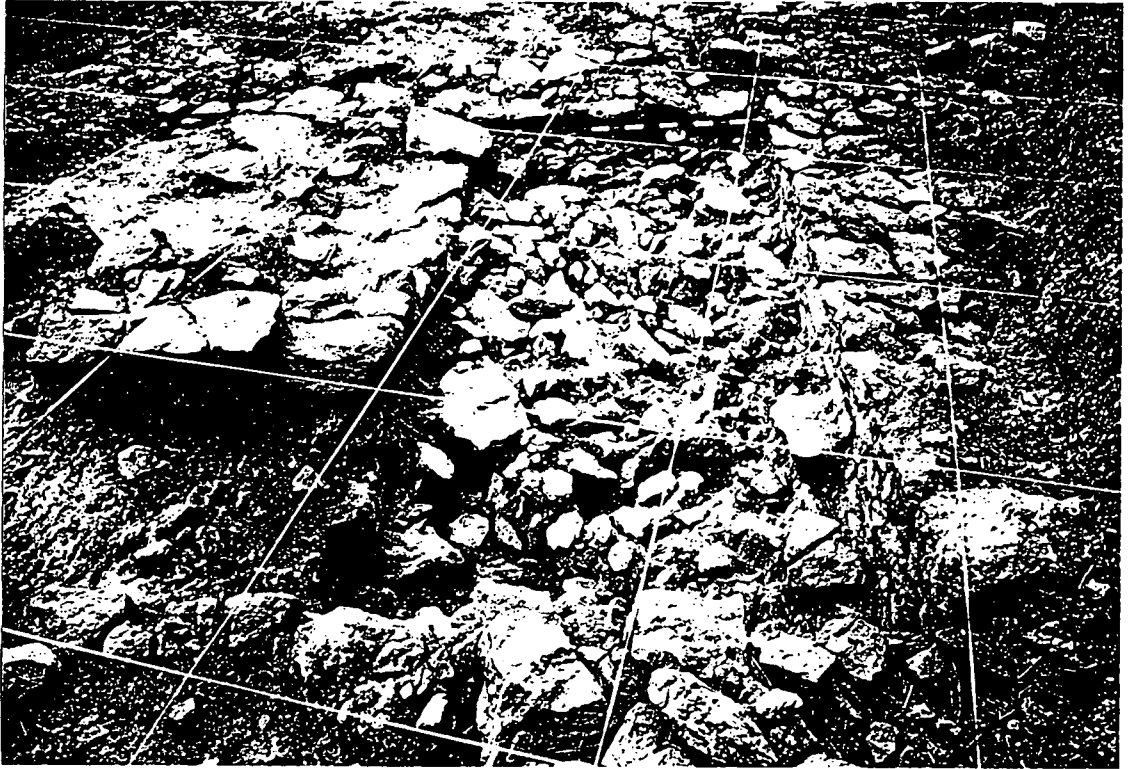
La fonamentació de la muralla de l'Esquerda està feta de grans lloses planes del país, sense escairar, algunes situades dins de la trinxera de fonamentació, d'altres senzillament al damunt del nivell anterior. Al damunt s'hi conserven unes vint filades de lloses planes, de dimensions regulars, tallades només pel cantó visible, i disposades en sec.

D'aquesta paret n'arrenquen dos murs perpendiculars, que no tenen fonamentació i que s'assenten directament al damunt dels nivells prehistòrics. El mur est (UE 06022) que dona al carfer, es trenca amb el pany de muralla, mentre que el mur oest (UE 06023), més prim (60 cm), fou constuït posteriorment, i s'hi entrega.

Com a mesura de reforç, possiblement per anivellar el terreny pendent, i també potser com a mitjà de drenatge, sobre la fonamentació s'hi assenta un reomplert de pedres petites i gran quantitat de còdols de riu, d'uns 80 cm de potència (UE 06026), que sembla continuar cap a la zona sud, a l'interior del poblat. Al seu damunt, a uns dos metres del pany de muralla s'hi assenta la paret de tancament de l'armorium, que utilitza aquest reompliment com a fonamentació. Aquesta paret té molta menys qualitat constructiva que els altres murs, s'entrega al mur oest, i deixa una obertura d'un metre a la banda est, probablement ocupada per una porta.

FASE IIb: l'ocupació.

L'excavació de l'armorium i ha proporcionat també les restes d'un nivell d'ocupació associat a les estructures. La pràctica totalitat de material documentat es compon de conetnidors tant a mà com sobretot a torn: gerres, gerretes, un vas amb broc

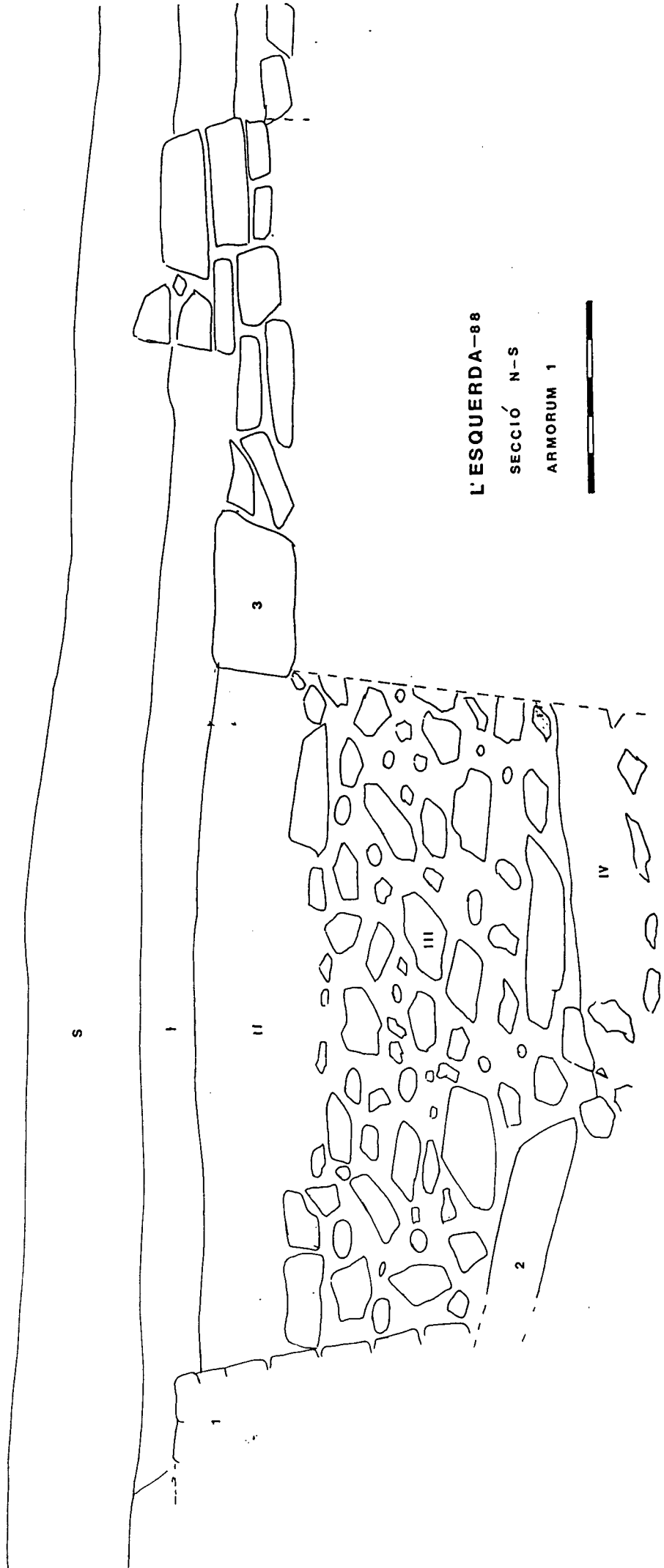

- 1.- L'Esquerda. Armorum 1. Inici de la fase IIb. Ocupació
- 2.- L'Esquerda. Fase IIb: fortificació del període Ibèric ple

inferior, essent-hi totalment absents les formes de taula (bols, escudelles). Les restes de fauna hi són també molt escasses (vid. cap. 8). Tot això, junt amb l'absència de taques acolorides pel foc, i el color grogós i compacte de l'estrat fan pensar amb un ús de l'àmbit com a magatzem. cal dir que l'armorium 2, excavat parcialment, va proporcionar les restes d'una banya de cèrvol parcialment tallada, que reforça l'ús, com a espai de magatzem, dels mateixos àmbits.

A la zona de la possible entrada, s'hi van localitzar una sèrie de restes de carbons, que un cop analitzats han resultat pertànyer tots ells a l'espècie *Fagus sylvatica*. Tot això fa pensar que aquestes restes formaven part de la porta de tancament de l'àmbit. Cal dir que la presència de faig a la zona juntament amb la trobala de restes de cèrvol, fan pensar en uns condicionaments climàtics en època ibèrica lleugerament més freds i humits que els actuals.

Pel que fa a la cronologia, a la base de l'estrat van aparèixer dos fragments de peu i part de la vora i el cos d'un skyphos àtic de figures roges: per la decoració, dues figures togades afrontades, la de l'esquerra, segurament femenina amb un estrígil, i la de la dreta, masculina, amb un bastó, que té paral·lels amb algunes peces estudiades del jaciment d'Ullastret, es pot associar el funcionament de l'estructura a la segona meitat del segle IV a.C.

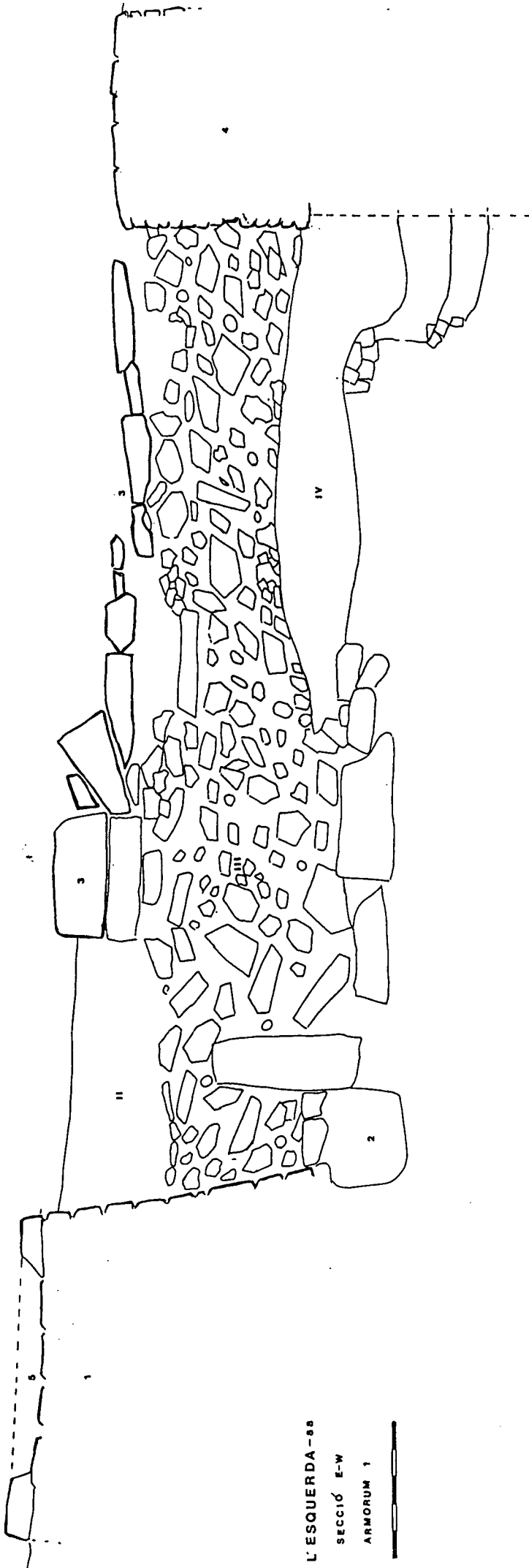

L'ESQUERDA-88

SECCIÓ N-S

ARMORUM 1

L'ESQUERDA - 88
 SECCIÓ E-W
 ARMORUM 1

4.3.- La fortalesa i les seves etapes:

La fortalesa de l'Esquerda és molt complexa i es compon d'un entramat d'estructures que fan molt difícil de comprendre'n, a simple vista, la seva forma i les seves funcions. La causa d'això rau sobretot en què la muralla ha estat construïda, remodelada, refeta i destruïda diverses vegades. A més a més, la llaura continuada de la zona va anar escapçant totes aquestes construccions de manera que ara es poden veure totes en un pla horitzontal, que distorsiona considerablement la seva visió original. I encara cal afegir-hi que a la dècada dels anys 60, la cara exterior de la muralla de l'ibèric recent-medieval fou buidada pel grup del Centre Excursionista de Roda de Ter fins a la roca mare, i això proporcionà una sèrie de buits estratigràfics que fan que algunes àrees, siguin fins al moment molt difícils d'entendre.

4.3.1.- Estructures:

Les estructures que formen part d'aquesta fortalesa de l'Esquerda són les següents:

Pany de muralla rectilini, de 2 metres d'amplada i 9 de llargada, orientat 80 o est - 260 o Oest. S'extén des del carrer cap a l'oest (U.E. 06004= 06080).

3 parets perpendiculars al pany de muralla anteriorment esmentat, que s'entreguen o s'enllacen a la seva cara interior (u.E. 06022, 06023, 06082).

2 parets paral·leles al pany de muralla d'1,40 m. de gruix que s'entreguen a les parets perpendiculars i que delimiten 2 espais interns (armora), per la cara exterior de la muralla. (U.E. 06024, 06083).

Torre 1: torre de 5,5 metres de llargada per 3 d'amplada, massissa, que s'enllaça amb la cara exterior de la muralla, formant-hi un cos absolutament quadrat. (U.E. 06039).

Pany de muralla rectilini, direcció 80 o est- 260 o oest, d'11.20 metres de llargària al descobert. Correspon al mateix pany de muralla 06004 a la banda est del carrer (U.E. 05008). Sense excavar.

3 parets perpendiculars al pany de muralla de 0.80 a 1.20 d'amplada, que s'entreguen o s'enllacen a la seva cara interior formant dos petits àmbits, els "armora" 3 i 4. (U.E. 05008, 05009, 05010).

2 parets de tancament dels armora 3 i 4, paral·leles al pany de muralla, i perpendiculars a les parets de tancament (U.e. 05010-05011).

ARMORUM 4

ARMORUM 3

CARRER

ARMORUM 1

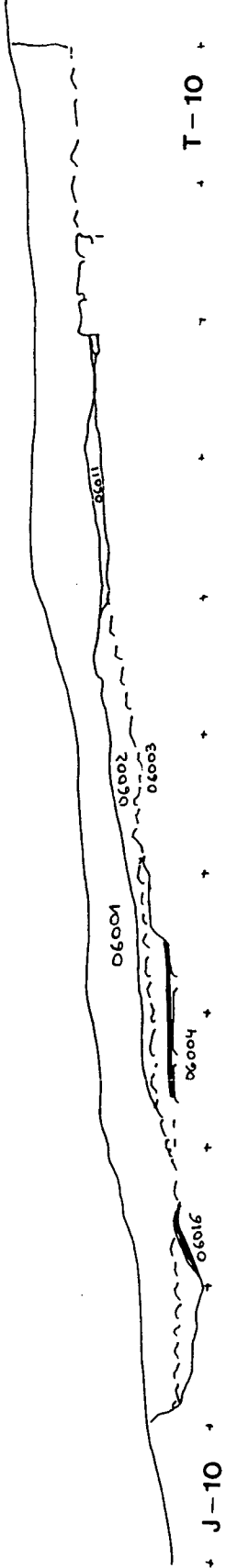
ARMORUM 2

L'ESQUERDA

S. 06 - 05

W - E

L'ESQUERDA
S 06

W-E

Torre 2: Torre massissa d'11,20 metres de llargària i 3 d'amplada, que s'enllaça al pany de muralla 05008. Paral·lela a la torre 1 a l'altra banda del carrer. U.E. (05006).

Pany de muralla de traçat oval que tanca el clos de l'Esquerda per la cara nord (U.E. 06007; 03004). Correspon als períodes ibèric recent i medieval, i a la muralla actualment visible del recinte de l'Esquerda.

Torre buida rectangular adossada al pany de muralla 03004. Datable al període alt medieval, segons l'excavació de 1991 (U.E. 02003).

4.3.2.- Estratigrafia

L'excavació en superfície de la fortalesa de l'Esquerda ens permet d'establir una seqüència estratigràfica que aclareix considerablement les darreres etapes de l'ocupació ibèrica de l'assentament, justament des del punt on l'excavació de l'armorium i deixa de donar resultats.

En aquesta excavació en superfície, per bé que de vegades de forma parcial, podem diferenciar-hi les fases següents:

Fase II: estructures corresponents al període ibèric ple

Fase IIc: destrucció

Fase III: període ibèric recent:

Fase IIIa: construcció

Fase IIIb: ocupació

Fase IIIc: destrucció

Fase IV: època romana. desocupació

Fase V: refeccions d'època medieval.

FASE IIc: la destrucció.

és notable l'escassedat en el jaciment de materials d'importació pertanyents al segle III. Al mateix temps cal situar en aquest període la destrucció de les potents estructures de la fortalesa del període ibèric ple. Efectivament, els grans enderroc localitzats arreu de la cara nord i nord-est de la fortalesa, i la seva inclinació indiquen sens dubte la seva pertinença a aquestes estructures. Encara més clar és l'enderroc de la cara oest de la torre, que caigué totalment, i arrossegà

1.- Torre 1 - Fase IIc - Dettaglio

amb ella part de la cara externa del pany de muralla. També són evidents entre les pedres caigudes, les restes de carbons i terra cremada, i fins i tot moltes de les pedres han adoptat un color vermell fruit de la combustió. Tota aquesta sèrie de dades ens permeten indicar que el poblat ibèric del segle IV fou destruït a causa d'un incendi. La orientació de l'enrunament és clara, i queda palesa en totes les estratigrafies realitzades els anys 1982 a 1985 ran de la muralla externa, en què es mostren en totes elles els estrats amb un fort pendent (BUXO, MD.; OLLICH, I., 1982).

FASE III:

és curiós destacar com les torres del període ibèric ple no van ser mai refetes, la qual cosa ens pot fer imaginar la magnitud de l'incendi i de la destrucció que va sofrir. Al contrari, la reconstrucció del poblat passà per aixecar noves estructures allà on s'acabava el pendent provocat pels enderrocs, és a dir, uns 10 metres més al nord de l'extrem marcat per la fortalesa anterior.

FASE IIIa: Construcció:

Després de la destrucció de la fortalesa, el poblat es tornà a refer, com ho mostren tota una sèrie de nivells, més o menys alterats ja pels treballs de llaura del camp. En primer lloc es va construir una nova muralla, també en pedra seca, a la base del nou pendent del terreny provocat pels enderrocs. Segurament aquesta muralla es va bastir amb les mateixes pedres ja tallades de l'estructura anterior, puix es tracta de lloses de la mateixa mida i característiques que les de la construcció descrita anteriorment. Val a dir que la nova muralla no tenia l'entitat, ni la solidesa, ni tan sols la rigorositat urbanística de l'anterior, la qual cosa permet treure conclusions interessants sobre el procés de romanització dels assentaments durant el període ibèric recent. En les zones on s'ha obtingut una estratigrafia, aquesta muralla no s'assenta sobre la roca, sino sobre nivells d'enderroc. Malauradament, el buidatge de la cara exterior d'aquesta muralla de manera no científica, no permet veure'n la continuïtat.

Un cop construïda la nova muralla es va procedir a anivellar el terreny pendent dels enderrocs, a nivell de la superfície de les torres. Val a dir que aquest procediment es va fer d'una manera força acurada, mitjançant un terraplenatge a base de pedretes petites, per sobre de les torres (UE 06003) i una capa de terra dura, compacta i de color ocre gairebé estèril (06002). Al damunt d'aquests nivells hi trobem ja els estrats fèrtils, corresponents a l'etapa d'ocupació

ARMORUM 4

ARMORUM 3

CARRER

ARMORUM 1

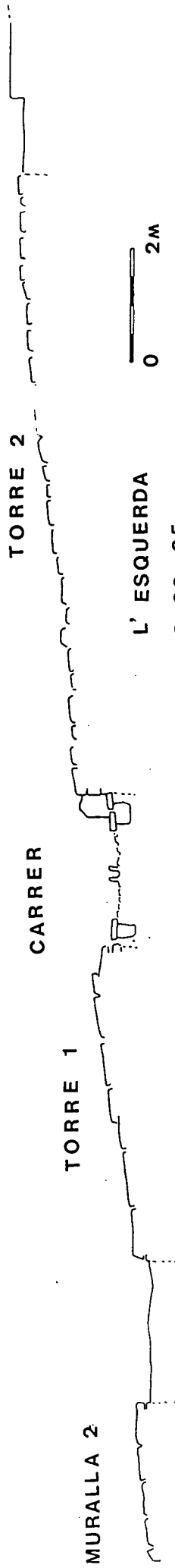
ARMORUM 2

L'ESQUERDA

S. 06 - 05

W - E

MURALLA 2

TORRE 1

CARRER

TORRE 2

L' ESQUERDA

S. 06 - 05

W - E

- 1.- L'Esquerda. Fase II a. Terraplèntge
- 2.- L'Esquerda. Fase II b. Restes de nivells d'ocupació

1.- L'Esquerda. Fase IIIc. Destrucció

FASE IV: Desocupació

Després d'un període de gran activitat territorial sembla ser que la península de l'Esquerda va ser desocupada durant el període romà. Ens ho confirma l'absència total de ceràmica romana pertanyent a aquest període, i també l'absència d'estructures construïdes corresponents a aquesta època en tota la superfície excavada fins al moment. Això ens permet afirmar que, en cas que hi hagués hagut una implantació romana a la península aquesta hauria estat molt puntual, però en cap cas un nucli de poblament com el de l'Esquerda.

Tanmateix, en l'establiment de les etapes de poblament de l'Esquerda (OLLIH, I.; ROCAFIGUERA, M. 1990) sempre hem conservat la numeració d'una fase per a aquest buit ocupacional, perquè cal entendre que pot ser molt significatiu. En aquesta època, la zona d'Osona, i sobretot Ausa, la seva capital, experimenten una gran puixança i una total integració dins de l'òrbita romana. Són conegudes a tota la zona de la Plana, sobretot al voltant de Vic, restes de vil·les i d'explotacions agràries. Fins i tot hi ha documents que permeten pensar que la strata francisca, o camí de França que transcorre pel nord-est de la Plana de Vic cap als Pirineus a través dels altiplans del Collsacabra i la Garrotxa tindria un origen en època romana. En aquesta etapa, doncs, l'Esquerda, que havia tingut tanta entitat en els períodes precedents, no tan sols és destruïda, sino clarament despoblada. Entenem doncs que la desocupació de l'Esquerda és una dada interessant a tenir en comte, en negatiu, per a l'estudi del poblament romà a la comarca.

FASE V: Refeccions en època medieval.

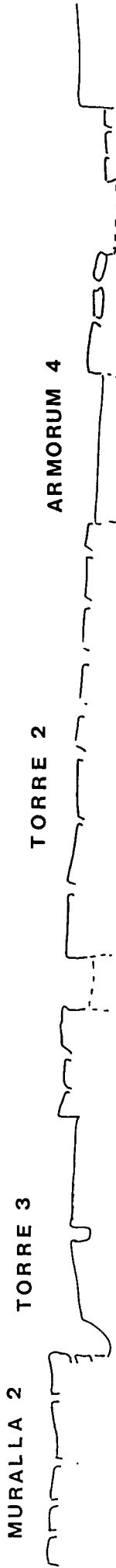
A la campanya de 1989 i al 1990 es van localitzar per primera vegada les evidències de restes constructives corresponents a època medieval, superposades a nivells d'ocupació ibèrics. És evident que el conreu ha malmès bona part d'aquestes estructures, però just ran de la muralla, al marge de la península, se n'han conservat algunes restes.

Per la cara interna de la muralla s'ha individualitzat la base d'una trinxera de fonamentació, aproximadament un metre d'amplada que ressegueix el traçat de la muralla del període ibèric recent (UE 06010, UE 06015). Aquesta trinxera estava farcida de terra, pedres petites i, sobretot grans acumulacions d'argamassa. Cal dir que totes les construccions pertanyents al període ibèric són fetes en pedra seca, per tant, l'existència d'aquest nou material, ens dona un tret cronològic distintiu clar. Cal dir, a més, que per la cara interior, la muralla presenta "pastacs" d'argamassa a tota la zona que es troba en contacte amb l'esmentada trinxera. En molts casos es veu perfectament com la calç ha estat posada per rejuntar l'exterior de les pedres, i no a mesura que es construïa la paret. És curiosa la tècnica constructiva emprada per fer que la muralla

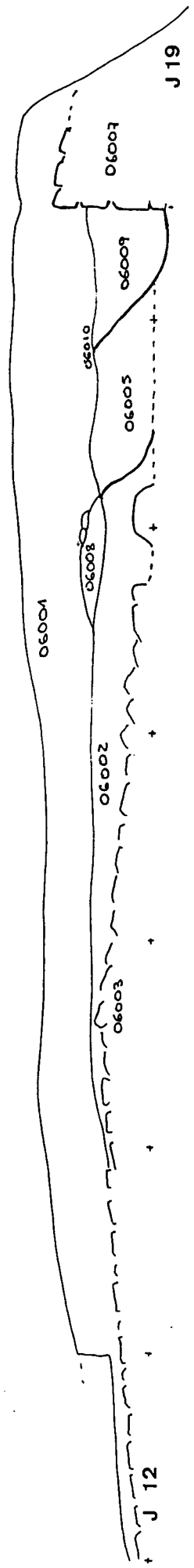
tingui la forma el·líptica del terreny. A l'Esquerda, això s'aconsegueix afegint per la cara interna del mur filades avançades a cada tram rectilini d'aproximadament cinc a set metres. El nivell de sòl corresponent a l'època medieval estaria doncs per damunt del nivell de camp de conreu actual, i, per tant les úniques evidències que s'han conservat són a nivell de fonaments. Per la cara exterior, el nivell del terra medieval devia ser molt més baix, per això es localitzen en aquesta cara moltes més restes d'argamassa, i moltes més zones de construcció recent.

Si bé dintre de la trinxera de fonamentació gairebé no s'hi ha localitzat material, cal dir que, a la banda exterior de la muralla es troben grans bossades de ceràmica pertanyents a aquest període. Tot i que han perdut la seva relació estratigràfica, podem afirmar que pertanyen al nivell d'ocupació corresponent a aquestes refeccions.

Però en època medieval no tan sols es va reconstruir la muralla de l'Esquerda, sino que es va remodelar afegint-hi les construccions auxiliars necessàries. En aquestes campanyes s'ha identificat una torre rectangular, buida per la cara interior, que s'entrega a les parets de la muralla i es fonamenta precisament sobre els nivells ibèrics anteriors. Si bé el nivell d'ocupació d'aquesta torre, ara en curs d'estudi, és molt possible que ja hagi estat destruït, aquesta construcció haurà preservat els nivells anteriors, i per tant hi ha la possibilitat de trobar en aquesta zona estrats ocupacionals pertanyents al període ibèric recent, que s'hagin conservat intactes.

L'ESQUERDA
S.02 - 05
0 2M
N - S

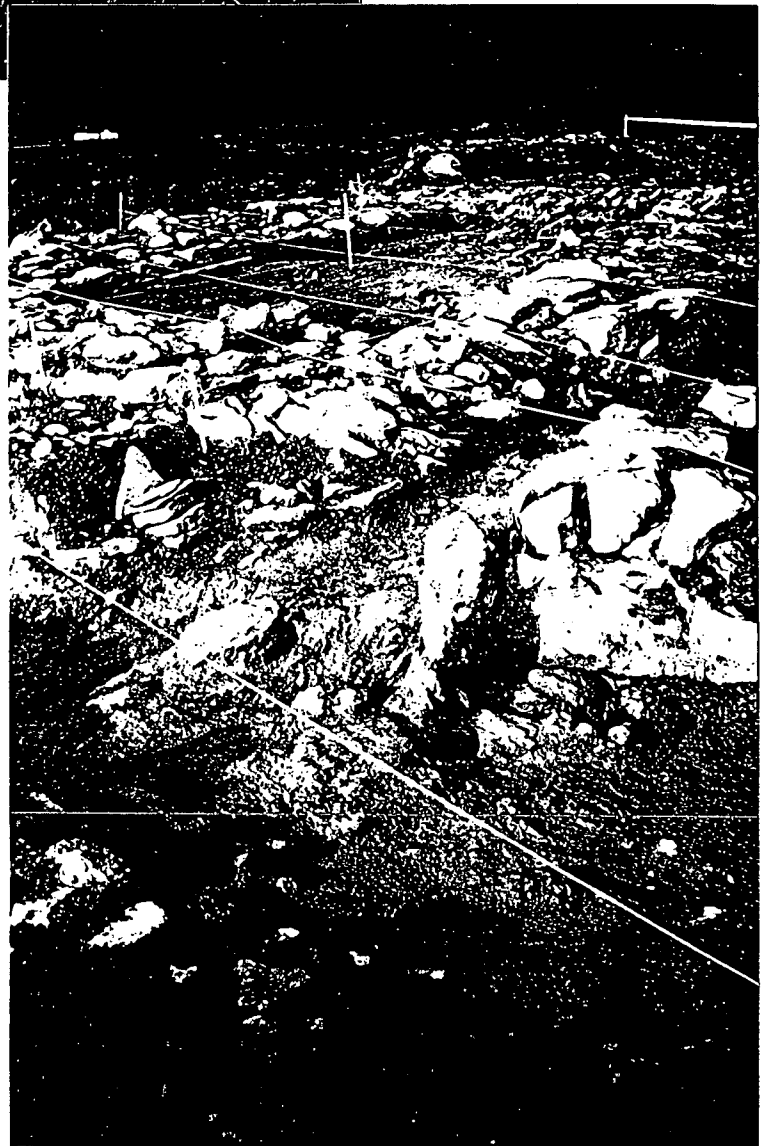
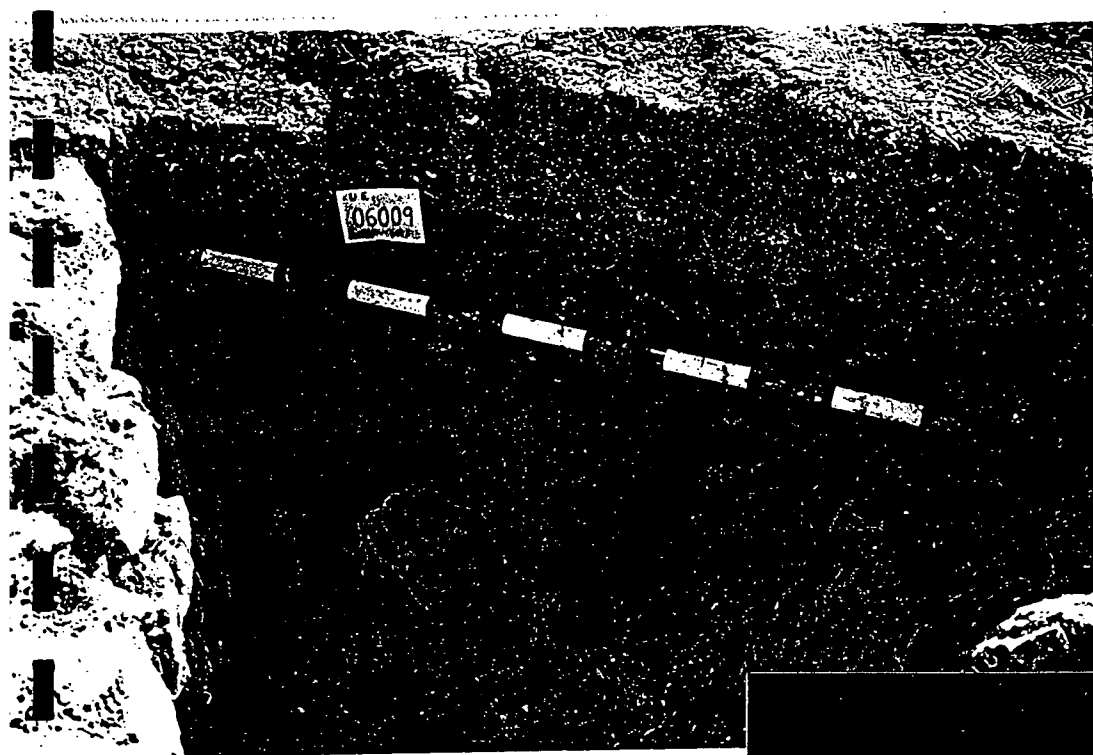

L' ESQUERDA

S 06

0 1M

S-N

- 1.- L'Esquerda. Fase V. trinxera medieval
- 2.- L'Esquerda. Fase V. torre rectangular

4.4.- El carrer

La hipòtesi de l'existència d'un carrer a la zona de l'Esquerda, es va emetre per primera vegada l'any 1984, en la primera cala que es va realitzar al centre del camp, en base sobretot al "pavimentat" fet a base de pedres molt petites, i a l'extraordinària fragmentació dels materials.

La prospecció elèctrica realitzada l'any 1988 va proporcionar la confirmació de l'existència d'aquest carrer, de 2 a 2,20 m d'amplada, amb una orientació Nord-Sud, i que enllaçava amb el carrer identificat a la sortida del poblat medieval que convergia a la plaça. Tot això va permetre començar a plantejar noves hipòtesis sobre l'urbanisme del poblat, el reaprofitament dels traçats urbans antics en època medieval i la ocupació, en època ibèrica de la zona ara ocupada pel poblat medieval assentat sobre la roca.

Part dels treballs realitzats a l'àrea ibèrica de l'Esquerda en els anys 1989-1991, s'han centrat doncs en aquesta zona del carrer per conèixer-ne la seva naturalesa, característiques i seqüència cronològica.

4.4.1.- Les estructures:

La zona del carrer que s'ha estudiat fins ara correspon a la seva zona més baixa, és a dir a l'entrada al poblat. Les estructures relacionades amb aquesta àrea són:

Els extrems interiors de les dues torres massisses corresponents a la fortalesa del segle IV a.C, que assenyalen el punt d'entrada al poblat, (UE 05006 i 06038).

La muralla exterior del poblat, que marca el final de la zona excavada del carrer fora muralla.

La torre 3, alt medieval, que s'assenta i amortitza part de la zona que havia correspost a l'ingrés al poblat.

4.4.2.- Estratigrafia:

A la zona del carrer excavada s'hi han individualitzat tres àrees, que cal estudiar separatament pel significat que poden tenir dintre del poblat.

a) l'Àrea corresponent a l'interior del poblat, limitada per les dues torres, que s'ha excavat en els quadres O/P/Q-14/15.

b) l'Àrea corresponent al punt d'accés al poblat on caldria localitzar-hi la porta (quadres O/P/Q - 16).

c) la zona que separa els extrems de la muralla antiga i la muralla del període ibèric recent que anul·la el traçat del carrer anterior, i que correspondria a la zona exterior, just a la sortida del poblat.

És ben sabut que la superposició estratigràfica en una zona de pas o carrer és sempre molt més atapeïda que la d'un lloc d'habitació. Hi són molt més freqüents les reparacions, i pavimentacions que en altres tipus d'estructures. Fins a aquest moment a l'Esquerra s'han localitzat dues fases clares en aquest indret. Anomenem aquestes fases en lletres, perquè, pel què hem dit abans, aquestes no coincideixen del tot amb les fases identificades en les altres estructures, que correspondrien a la seqüència cronològica general del poblat:

Fase A: nivell d'ús del carrer corresponent a un moment a mitjan segle III, amb les seves etapes:

Fase Aa. - Construcció

Fase Ab. - Ús

Fase Ac. - Destrucció

Fase B: nivell de remodelació de la zona, amb terraplenatges per damunt de les estructures de carrer, i corresponents als nivells del període ibèric recent.

FASE A:

Correspon a una etapa de funcionament del carrer. La seva potència global és d'uns 10-15 cm, i té un pendent molt pronunciat a la zona externa d'uns 20 o.

FASE Aa. - Construcció

Com s'ha pogut identificar a la zona exterior del carrer, aquest s'assenta sobre un enderroc. La base del carrer està formada per una espècie de "paviment", fet a base de pedretes petites, i terra fina, argil·losa i molt premsada (UE 060). A la zona exterior al poblat, aquesta és la base sobre la qual hi ha ja el nivell d'ocupació. A la part interior, en canvi, aquest paviment serveix de base per a un altre empedrat, a base de pedres arrodonides, lligades amb argila, també molt fina. (U.E. 060).

Al damunt d'aquesta base s'hi disposen una sèrie d'elements, que afecten sobretot l'àrea de la porta i els seus voltants:

Canalització: (UE 06063). Estructura feta a base de dues lloses planes disposades de llarg en vertical, que donen forma un petit canal al centre del carrer, just a l'àrea d'ingrés. La construcció d'aquesta canalització correspondria segurament a un nivell anterior a l'empedrat actualment visible, com ho mostra el fet que les lloses s'enfonsen sota el nivell de terra. Tanmateix el seu ús és evident en aquest nivell, car la pavimentació del carrer li dona forma.

Forats de pal: A banda i banda del carrer, a uns 20 centímetres endintre de l'angle que conformen les dues torres s'hi han localitzat dos forats de forma irregular de 20 a 30 cms de diàmetre. La seva excavació ha donat com a resultat que es tracta de forats sobreaixecats a mesura que s'han anat construint els nivells de pavimentació del carrer, per a la qual cosa no s'ha arribat a fons. S'han individualitzat diferents remodelacions fetes a base de pedres petites i tovots. Al seu interior hi han aparegut quatre claus de ferro "in situ" (vid. cap. 9), de 10 a 20 cm de llargària, que haurien estat clavats a dues grans peces de fusta -possiblement quadrades per l'angle dels claus- que haurien estat encaixades en aquests dos forats. La seva ubicació, i les seves dimensions ens fan pensar que es tractaria dels eixos que accionarien una porta a doble batent de fusta que clouria l'entrada al poblat.

Llosa protectora: A la zona de l'entrada, davant de l'angle de la torre 2, es troba una llosa dreta d'uns 40 cm d'alçada per uns 30 d'amplada, que protegeix, l'accés al poblat. Probablement hi havia una d'aquestes lloses per banda, i en elles s'hi recolzava la porta quan estava tancada.

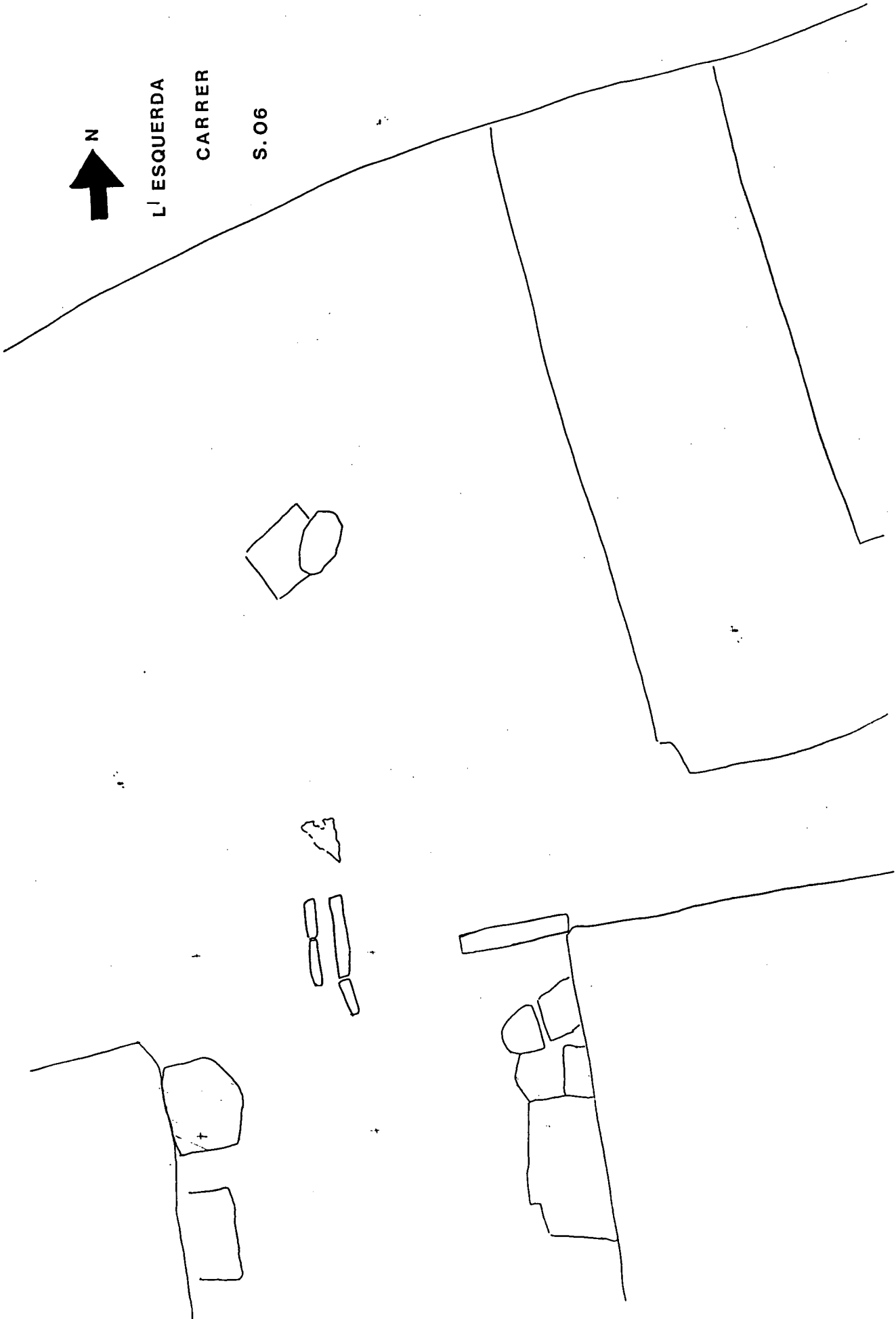
Crani de bòvid: En el quadre Q-17,, al centre del carrer, a la zona entre els angles interns de les dues torres quadrades, també doncs a l'entrada del poblat hi han aparegut les restes molt fragmentades pertanyents a un crani de bòvid en posició dorsal. No anava associat a cap tipus de fossa ni d'estructura, però la seva ubicació a la base d'un nivell de pas sobre el paviment, i precisament a l'ingrés del poblat fan pensar més en una diposició que no pas en una deixalla ocasional. L'única explicació plausible per a aquest cas seria que s'hagués aprofitat el poc graó que fa el carrer en aquest punt abans de baixar en el pronunciat pendent abans esmentat cap a l'exterior del poblat, i que simplement s'hagués dipositat sobre l'empedrat i cobert amb una capa de terra. Potser això explicaria el seu mal estat de conservació. Prop del crani s'han identificat també restes d'una mandíbula. Les anàlisis faunístiques han confirmat que es tracta d'un bòvid jove, tot i que el mal estat de les restes permet obtenir-ne molt poca informació addicional.

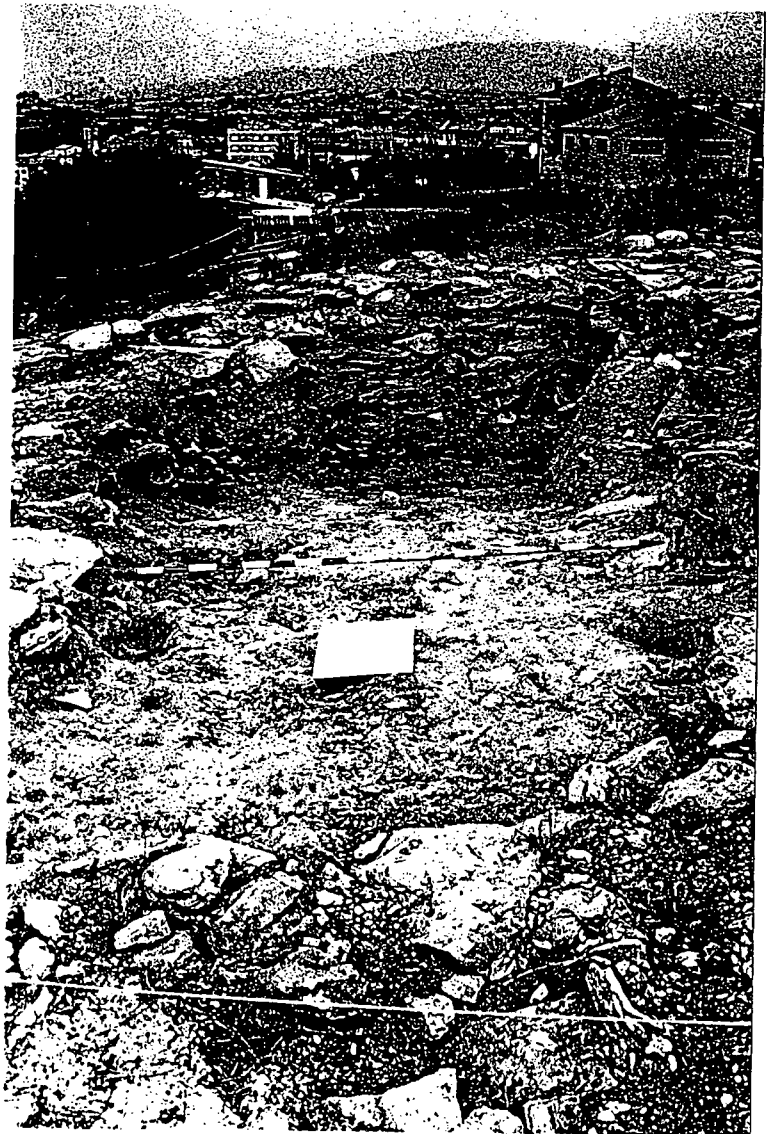

L' ESQUERDA

CARRER

S.06

- 1.- Carrer. Fase Aa: construcció
- 2.- Carrer. Fase Ab: ocupació

FASE Ab: Ocupació

Pel damunt de tots aquests nivells s'ha documentat un nivell d'uns 10 cm. de potència (UE 06043-interior del poblat; UE 06045- entrada; UE 06044 zona exterior), compost de terra tova, heterogènia acolorida i molt rica en material divers, però molt fragmentat, que sembla correspondre, pel material d'importació localitzat al segon quart del segle III a.C. Pel damunt d'aquest nivell, a la zona on es troben els angles de les dues muralles, s'hi han localitzat moltes restes de carbons (UE 06056), molt deteriorades que, per la seva ubicació, podrien haver format part d'una estructura de fusta relacionada amb l'ingrés al poblat, segurament una porta. Aquest material està actualment en curs d'anàlisi.

FASE Ac: Destrucció:

A la campanya del 1989 es van localitzar totes les fases corresponents al període de destrucció d'aquest carrer, una capa d'enderroc força potent, de grans pedres grosses, i un nivell d'erosió associat (UE 06037). Creiem que aquesta destrucció correspondria, per la seva naturalesa a l'enderrocament de les principals construccions de la fortalesa del període ibèric ple.

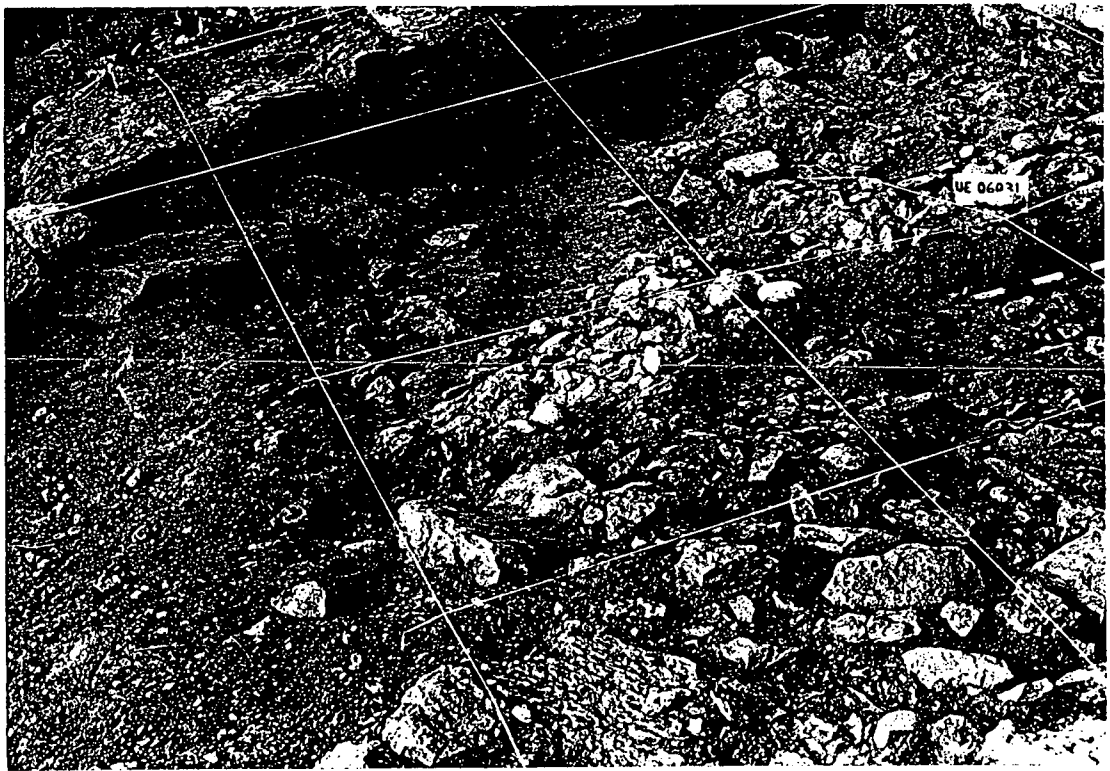
FASE B:

A aquesta fase correspondrien tots els nivells de terraplenatge tendents a remodelar la zona després de l'enderrocament de la fortalesa.

En primer lloc cal esmentar que la muralla del període ibèric recent (muralla 2) utilitzaa els enderrocs abans esmentats (UE 06036) com a fonamentació, la qual cosa confirma la teoria de l'aprofitament del nou pendent del terreny provocat per l'enrunament de la fortalesa antiga. Es tracta d'una muralla en pedra seca, que només en les capes superiors presenta pastacs d'argamassa pel damunt, fruit de la remodelació en època medieval.

Els nivells que es localitzen pel damunt d'aquest enderroc, són clarament nivells de farciment i terraplenatge, alguns a base de pedres, d'altres en canvi a base de terres aportades, que tendeixen a aplanar el buit existent entre el pendent natural dels enderrocs i la nova muralla. Destaca l'UE 06031, feta a base de pedretes petites, que podria correspondre al nivell de terraplenatge de tota la zona de la fortificació, localitzat parcialment arreu (UE 06003), que conformaria el sòcol del nou hàbitat dels segles II i I a.C.

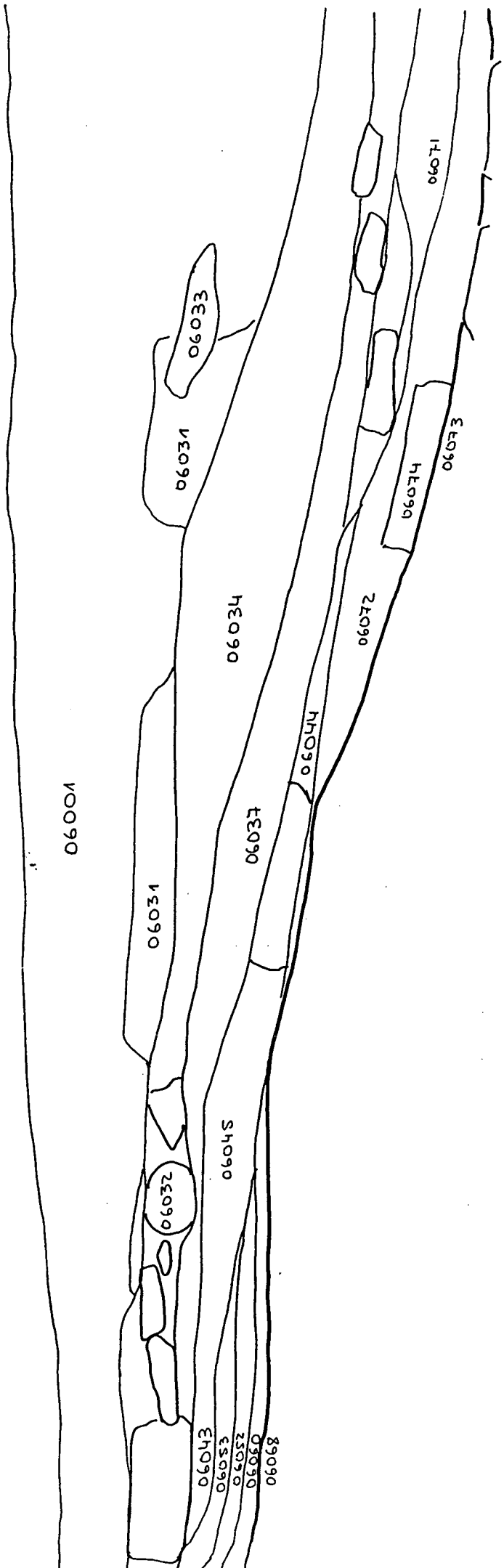
Malauradament, a aquesta zona tampoc no se'ns han conservat les evidències del poblat del període ibèric recent, ja destruïdes pel nivell de camp. Només a la zona de la veïna torre

- 1.- Carrer.- Fase A.- Destrucció
- 2.- Carrer.- Fase B.- Remodelació

medieval hi ha esperances de localitzar-n'hi, per bé que també molt destruïdes per la fonamentació i la remodelació del terreny per a assentar-hi aquesta nova estructura.

Pel damunt de tots aquests nivells s'hi individualitzen les restes de la fonamentació medieval, i les refeccions de la cara interna de la muralla, que són cobertes per l'estrat superficial 06001. Cal dir només, que aquest darrer nivell arrenca els nivells corresponents al període ibèric recent, que són els que ara es documenten en el camp. L'escassetat de restes medievals en aquest nivell no ens ha d'estranyar, puix el nivell de sòl corresponent a l'Edat Mitjana, estava pel damunt de la cota actual del camp. Això ho demostren les cales de sondeig realitzades a la cara externa de la muralla on apareixen, normalment en forma de bossades, gran quantitat de materials d'època medieval, que correspondrien a aquests nivells destruïts per la llaura, desapareguts, i rodats cap als marges.

P-15

+

+

+

+

+

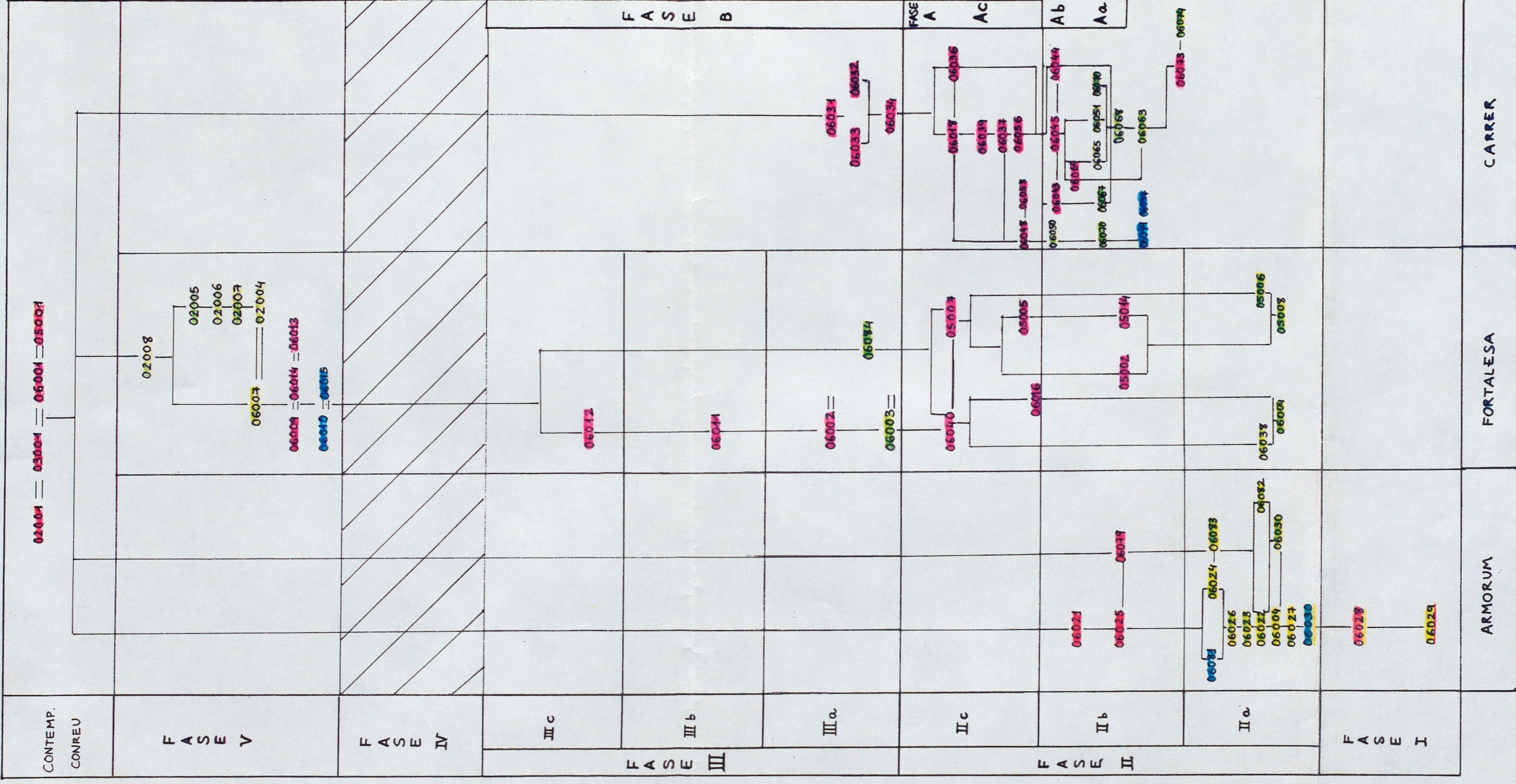
P-20

L' ESQUERDA

S. 06

S - N

5.- CONCLUSIONS:

L'oppidum de l'Esquerda. Aproximació al seu significat històric.

La tasca arqueològica portada a terme en els darrers quatre anys al jaciment ibèric de l'Esquerda, ha servit per donar una nova entitat al poblat, i ens ha permès plantejar-nos una sèrie d'hipòtesis des de la perspectiva del territori, ibèric en general, i sobretot, òbviament, des de l'Ausetània.

El primer element interessant, és tractar de donar una definició del jaciment. En l'estat actual de la recerca creiem estar en condicions d'afirmar que l'Esquerda com a nucli ibèric, caldria situar-lo dins de la categoria d'oppidum, entenent com a tal, no tan sols un assentament fortificat, sino un nucli aglutinador d'un territori, de categoria protourbana, que actua com a lloc central i de defensa d'aquest territori, i també, i sobretot com a centre redistribuidor, capitalitzador de primeres matèries, que pot bescanviar per béns de prestigi o d'ús a través dels mecanismes de comerç establerts.

Que es tracta d'un centre de categoria pràcticament urbana ens ho assenyala l'acurat urbanisme del jaciment, completament planificat, amb un eix nord-sud que arrenca de la pròpia fortificació, que va organitzar amb tanta força la península, que fins i tot les seves traces es reconeixen en època medieval. D'altra banda, la seva implantació en un lloc amb clares defenses naturals, reforçades en l'àrea més vulnerable per una potent fortificació, mostra la seva funció com a organisme de defensa. La seva capacitat de refugi, donades les dimensions del poblat, fan pensar també en un centre de recollida per a la població dispersa en èpoques de perill, cosa que també confirma la seva categoria de lloc central.

D'altra banda, també sembla molt probable la seva participació en els mecanismes de comerç que afecten tot el mediterrani durant els darrers segles de la protohistòria. Ens ho avala la presència de materials d'importació a la zona. Cal pensar que l'Esquerda, junt amb el Turó del Montgròs, al Brull, són els únics assentaments de la comarca que han proporcionat restes de ceràmiques àtiques, i això pot recolzar aquesta afirmació. D'altra banda a l'Esquerda sembla prou clar que la procedència d'aquests materials és tota de l'àrea de la costa gironina i emporitana, i això faria plantejar la hipòtesi de les vies de comunicació a través dels passos del riu Ter durant la protohistòria. Cal dir que la distribució dels assentaments ausetans en el territori semblen confirmar, de forma força contundent aquesta hipòtesi.

El segon element interessant que cal analitzar del jaciment de l'Esquerda és el seu significat al llarg de la història. L'explicació que donem per a aquest jaciment cal que sigui presa a tall d'hipòtesi, puix ens caldrien moltes més dades globals sobre el territori per poder confirmar-les o rebutjar-les.

El territori que després conformarà el món ibèric a la comarca d'Osona, comença ja a perfilar-se en el període del Bronze-Final, en escollir, aquests pobladors, prèviament a l'arribada de les influències colonials, uns indrets per a viure amb unes característiques comunes: llocs elevats, a la perifèria de la Plana, amb una bona situació estratègia i visibilitat i un clar control de les vies de comunicació. L'Esquerda és precisament un dels indrets escollits per aquests nous pobladors que començaran a donar al pla la fesomia que tindrà després en època ibèrica.

Sorprèn veure a l'Esquerda, i també a d'altres assentaments, com el món del Bronze Final dóna pas, gairebé sense solució de continuïtat a les fortificacions del període ibèric ple. Això ens ha fet plantejar que potser caldria una revisió acurada, i més relativa de les cronologies que fan referència a aquests períodes transitoris dels segles VII, VII i VI a.C. Sembla ser que és l'impacte colonial el que dóna a les antigues poblacions del Bronze Final el revulsiu que les transformarà ràpidament. Però, què passa en les contrades com Osona, que no presenten evidències del període ibèric Antic?. Possiblement, els pobladors haurien seguit vivint amb les mateixes característiques que els segles anteriors, i per tant, és possible que molts dels assentaments que per la seva tipologia ceràmica caracteritzem de Bronze Final, en realitat calgui considerar-los força més recents, o almenys amb reminiscències força més tardanes.

L'Esquerda, però, adquireix el seu gran esplendor cap al segle IV, en el període ibèric ple, i això es reflecteix en la seva acurada planificació urbanística, i en la potència de la seva fortificació. En aquest període el jaciment i la Plana en general semblen estar molt en contacte amb la zona gironina i de la costa. L'Esquerda no sembla en cap cas un jaciment aïllat, sino que la seva entitat supera els límits estrictament autàrquics.

Un dels trets que es revelaran més interessants de la història d'aquest assentament, serà sens dubte la sobtada i violentíssima destrucció que va patir en una data incerta del segle III a.C. Va tenir aquesta destrucció a veure amb la penetració militar romana, i amb les revoltes que els ausetans aliats dels cartaginesos van perpetrar contra els invasors?. Cal obtenir noves dades per assegurar-ho, però el què és cert és que la destrucció de la fortalesa de l'Esquerda no va ser de cap manera un fet casual, sino que havia de tenir molta virulència per aconseguir arrasar-ne les construccions.

La repoblació del jaciment durant el període ibèric recent, ja no tindrà clarament la mateixa entitat que en èpoques anteriors. Potser, amb la progressiva romanització del territori l'indret va perdent el seu sentit com a "plaça forta", i per tant pateix una certa decadència. Tanmateix, a finals del segle I torna a ser destruïda. Un lloc així podria haver anat contra els interessos de la "pax romana". D'altra banda els nous temps i costums, la nova situació econòmica, i sobretot el tractat de la

nova xarxa viària, amb el centre distribuïdor a Vic (Ausa), fan que la seva situació, encimbellada i lleugerament marginada no presenti els clars avantatges que representava per a un sistema de vida protohistòric, i que tornarà a representar, segles més tard, per al sistema de vida medieval.

II PART

ESTUDI DELS MATERIALS

6.-La Prospecció elèctrica

Per. Alfred Mauri, Narcís Carulla
i Miquel Bohigas

Centre d'Estudis Martorellencs

CENTRE D'ESTUDIS
MARTORELLENCES.

Carrer de Montserrat, 38. 08769 - Martorell

PROSPECCIO ELECTRICA
AL JACIMENT DE
L'ESQUERDA.

CENTRE D'ESTUDIS
MARTORELLENCES.

Carrer de Montserrat, 38. 08769 -- Martorell

PROSPECCIO ELECTRICA
AL JACIMENT DE
L'ESQUERDA.

1. INTRODUCCIO.

1.1. Motivació i antecedents.

La realització de prospeccions elèctriques en el jaciment arqueològic de l'Esquerda (Les Masies de Roda), ha estat motivada per la petició feta pels directores dels treballs arqueològics al Centre d'Estudis Martorellencs.

El jaciment és en estudi des de fa anys, i per tant, existeix un coneixement precís de les condicions del lloc, de les característiques del terreny i de les restes arqueològiques existents.

ls treballs d'excavació realitzats fins a l'actualitat s'han centrat en dos sectors, situats a la part alta i baixa del jaciment, deixant una part central lliure i que connecta els dos sectors. Per tant, i d'acord amb la demanda dels directores de la investigació arqueològica, la prospecció s'ha realitzant cobrint part d'aquesta zona central, en una superfície de 874 m².

1.2. Objectius i plantejament del treball.

L'objectiu fonamental de la prospecció elèctrica de la zona indicada era realitzar un reconeixement que permetes la planificació futura dels treballs arqueològics, obtenint informació sobre la densitat de restes arqueològiques i estructura del subsol immediat. Els treballs d'excavació han posat de relleu l'existència d'estructures, potser corresponents a un carrer que enllaçava els dos sectors fins ara excavats, per la qual cosa, dins aquest sector central, es va escollir per prospectar l'espai que podia estar en relació directa amb aquestes restes, sense que aixó signifiqui que l'espai immediat no prospectat sigui inadequat per a la realització de prospeccions elèctriques.

2. METODOLOGIA DE TREBALL.

2.1. El treball de camp.

El mètode de prospecció elèctrica es basa en la inducció d'un corrent elèctric al terreny mitjançant dos electrodes (A i B) que creen un camp elèctric artificial. Aquest camp elèctric s'investiga amb altres dos electrodes, senyalats con M i N. La relació entre la intensitat de corrent (ampers) i la diferència de potencial (volts) ens informa de la resistivitat aparent global (ohms.metre) a diferents dispositius, es a dir, a diferents volums de terreny. A mesura que augmenta la distància entre els electrodes d'emissió de corrent (A i B) la fondaria afectada i investigada és major.

Per realitzar la prospecció elèctrica a l'Esquerda, seguint els eixos de coordenades corresponents a la quadriculació del jaciment, i d'acord amb els objectius abans indicats, s'ha delimitat una zona de 874 m², sobre la que s'ha aplicat el sistema de calicates amb una mesura per metre quadrat. Les

calicates elèctriques s'han realitzat amb un dispositiu tipus Wenner, amb una apertura de tres metres entre els electrodes A i B, el que ens dona una distància d'un metre entre cada un dels electrodes (A, M, N i B).

La fondària de reconeixement de les calicates i sondejos elèctrics verticals és variable en funció del dispositiu usat i dels materials atravesats; en el cas present, la fondària de prospecció es pot considerar, orientativament, a l'entorn dels 75 cm.

2.2. L'anàlisi de les dades.

L'anàlisi de les dades s'ha realitzat amb la utilització d'un programa informàtic per medi del qual s'han obtingut representacions en planta i seccions individuals i acumulades.

Per a les representacions en planta es disposa d'un màxim de cinc intervals, la gradació entre els quals s'ha determinat sobre la base de calcular la major o menor freqüència de cada grup de valors. En el cas present, atenent a una clara diferenciació de valors entre dos sectors, s'han escollit quatre plantes diferents per obtenir una major definició per a cada un d'ambdós sectors.

Pel que fa a les seccions individuals, s'han utilitzat per avaluar la importància dels valors intermitjos dins de cada interval.

Les seccions acumulades s'han utilitzat solament en aquells casos que contribueixen a donar una visió clara dels resultats obtinguts, rebutjant les que indueixen a confusió per la superposició de valors de diverses seccions.

3. ELS RESULTATS.

Com a condicionants previs a l'analitzar les dades obtingudes cal tenir present:

- L'existència d'un ressalt del terreny, en correspondència amb les columnes 9 i 10, fins a l'alçada de la fila 25, aproximadament, amb un notable contingut de pedra, determinant de valors de resistivitat molt elevats.
- La profunditat variable de la base rocosa sobre la que s'assenta el jaciment, clarament decreixent en sentit sud - nord. Això condiciona uns valors de resistivitat més elevats en el moment en que s'està prospectant el sol arqueològic i la base rocosa al mateix temps.

Cal senyalar, també, que els espais en que no apareix cap valor de resistivitat dins la zona prospectada, correspon als punts d'aflorament de la base rocosa.

Tenint presents els condicionants indicats, s'observa clarament (planta 1) l'existència de dues zones de resistivitat

ben diferenciada, i en relació amb la major o menor proximitat de la base rocosa; el sector tancat per la columna 13 i la fila 20, correspon a l'àrea de menor potència d'estrats potencialment arqueològics, mentre que la resta de la zona presenta una potència creixent conforme es distancia d'aquesta zona.

Malgrat aquests alts valors generals per aquest sector, es poden determinar zones de valors per sobre dels 350 ohms.metre, que contrastan amb la presència d'alguns valors entre 300 i 350 ohms.metre. A nivell arqueològic poden ser indicatius, però cal prendrers amb molta reserva ja que poden correspondre també a variacions puntuals de la resistivitat de la mateixa roca.

A la resta de la zona, cal destacar:

- L'alineació de resistivitats a les columnes 9 i 10, relacionades amb el ressalt natural del terreny i sobre l'origen arqueològic del qual sembla plantejar dubtes el seu aïllament.

- Es clara, en canvi, l'existència de dues alineacions paral·leles a les columnes 13 i 17, des de la fila 46 fins a la 38 com a mínim. De fet, semblen estar en clara relació amb el problema plantejat a l'inici de la prospecció, sobre la possible continuïtat dels murs de l'anomenat "carrer". Tant la representació en planta, com les seccions individuals i acumulades d'aquesta zona permeten donar una resposta afirmativa amb força fiabilitat.

- Cal considerar significativa arqueològicament el grup de resistivitats més elevades a les files 40 a 43, entre les columnes 10 i 13.

- A la resta de la zona prospectada no es presenta cap alineació ni es perfila cap agrupació de resistivitats més o menys geometritzada, però sí que es fa palesa l'existència de zones que per contrast amb les més immediates, s'han de considerar indicatives arqueològicament. Cal tenir present que la sequetat del sol i la presència de runa entre les terres determina uns valors de resistivitat més elevada i atenua els possibles contrastos.

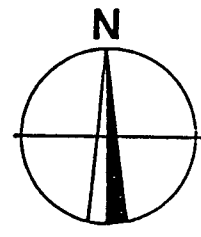
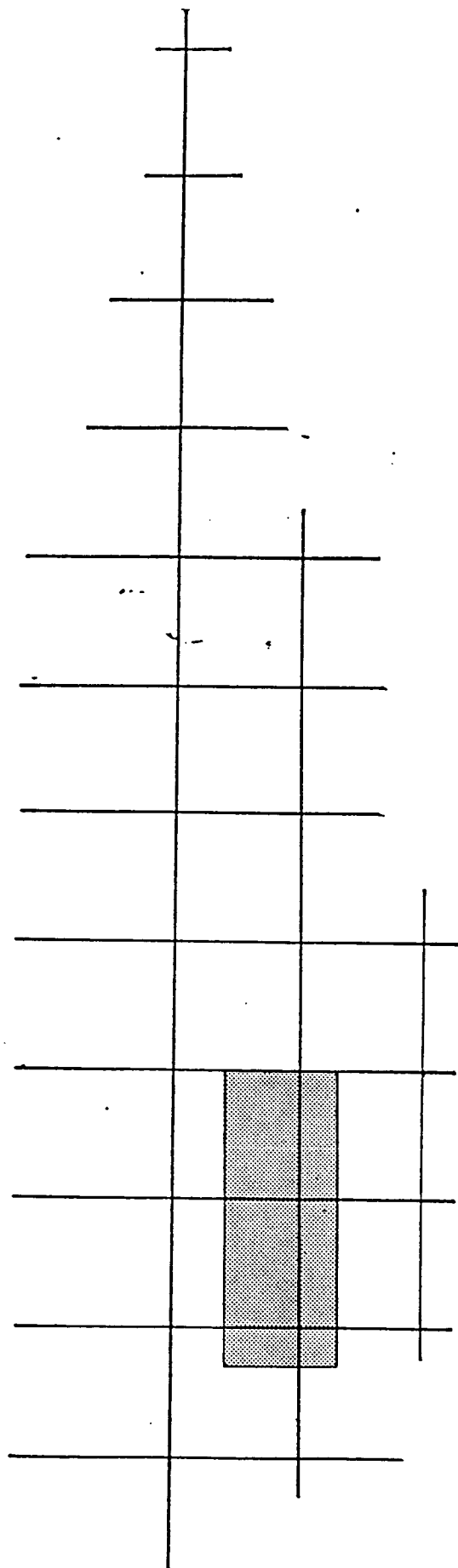
Martorell, 15 d'octubre de 1988

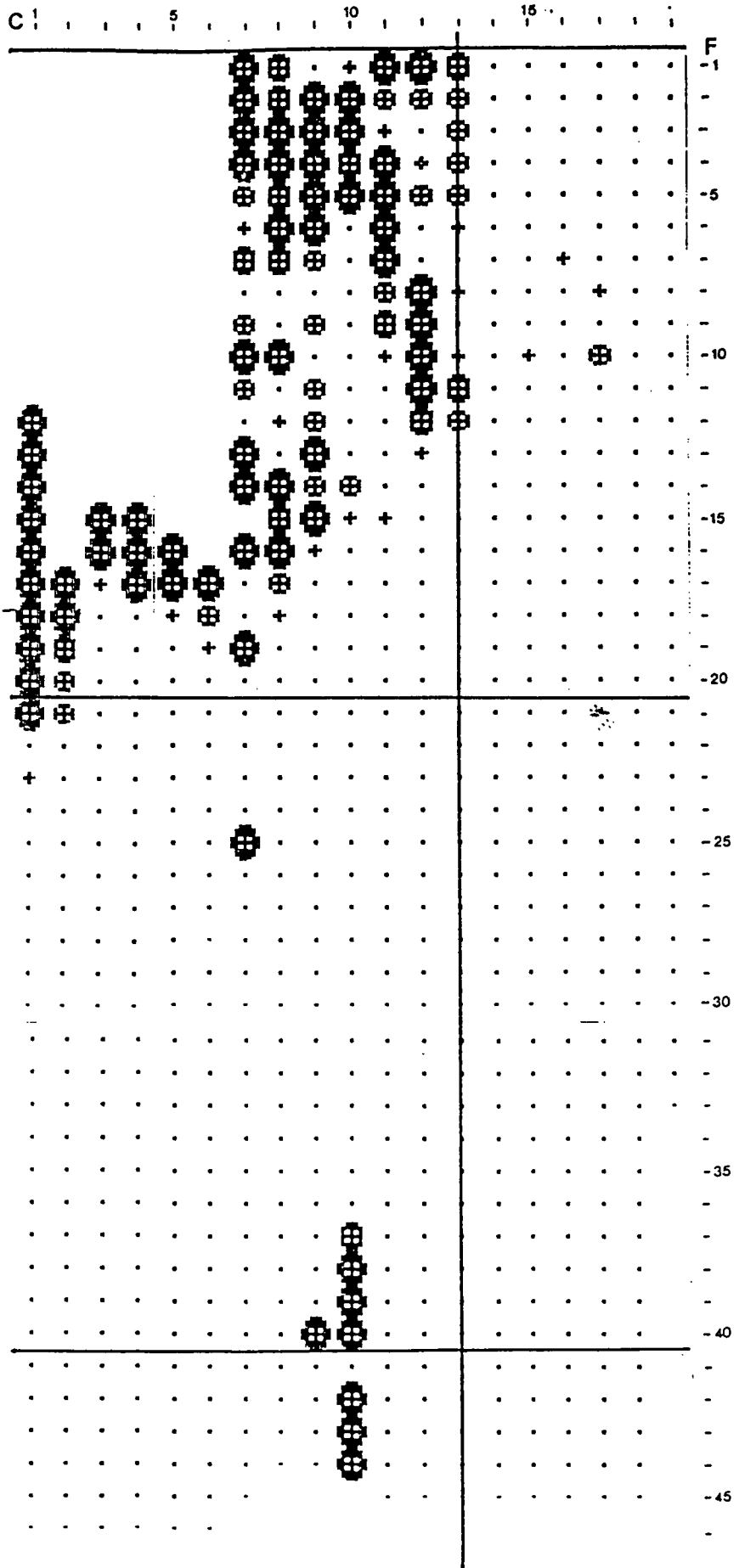
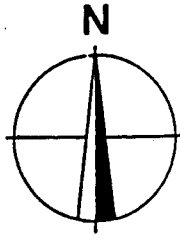
ALFRED MAURI I MARTI
Arqueòleg

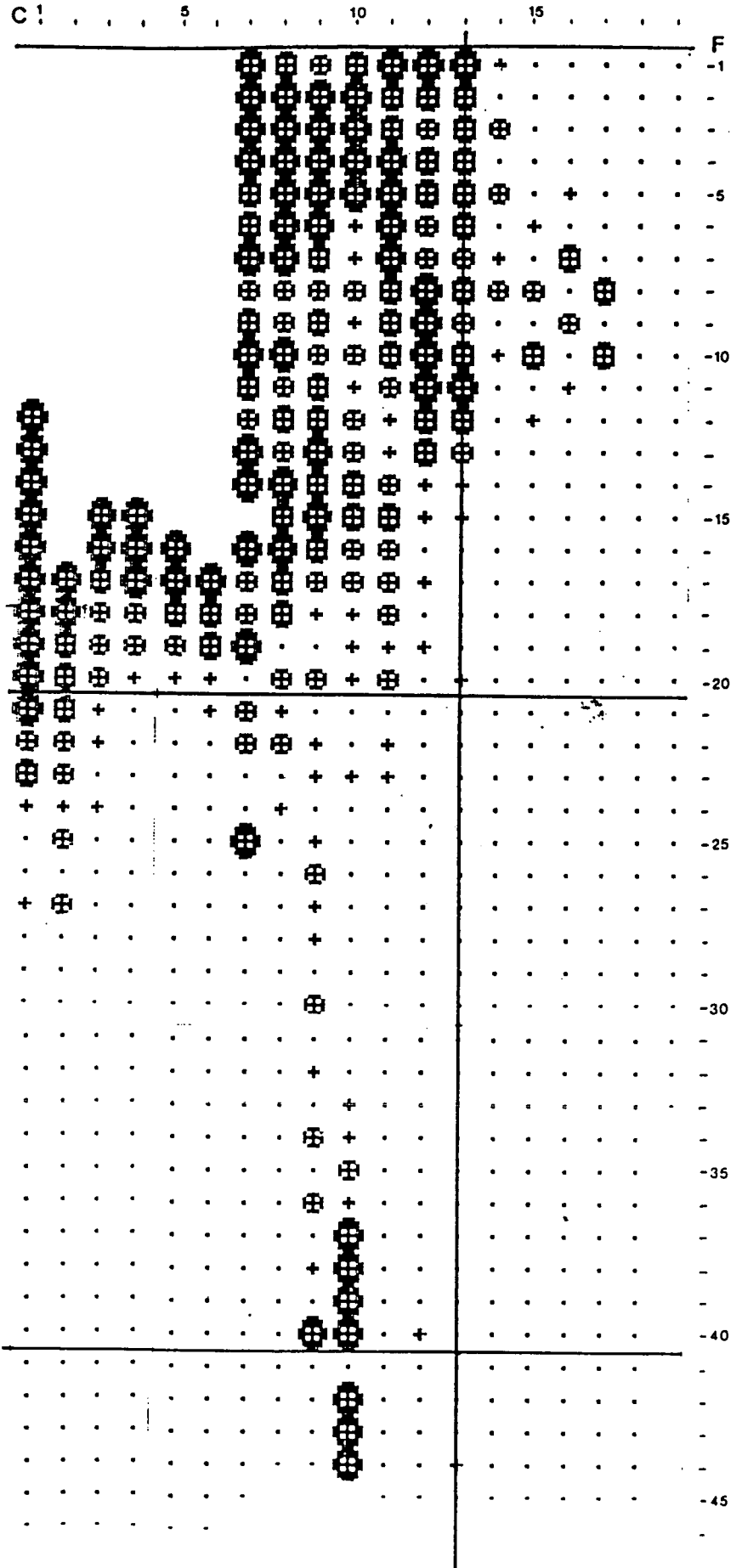
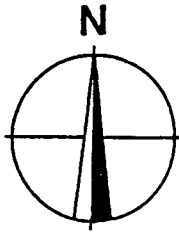
NARCIS CARULLA I GRATACOS
Dr. en Ciències Geològiques

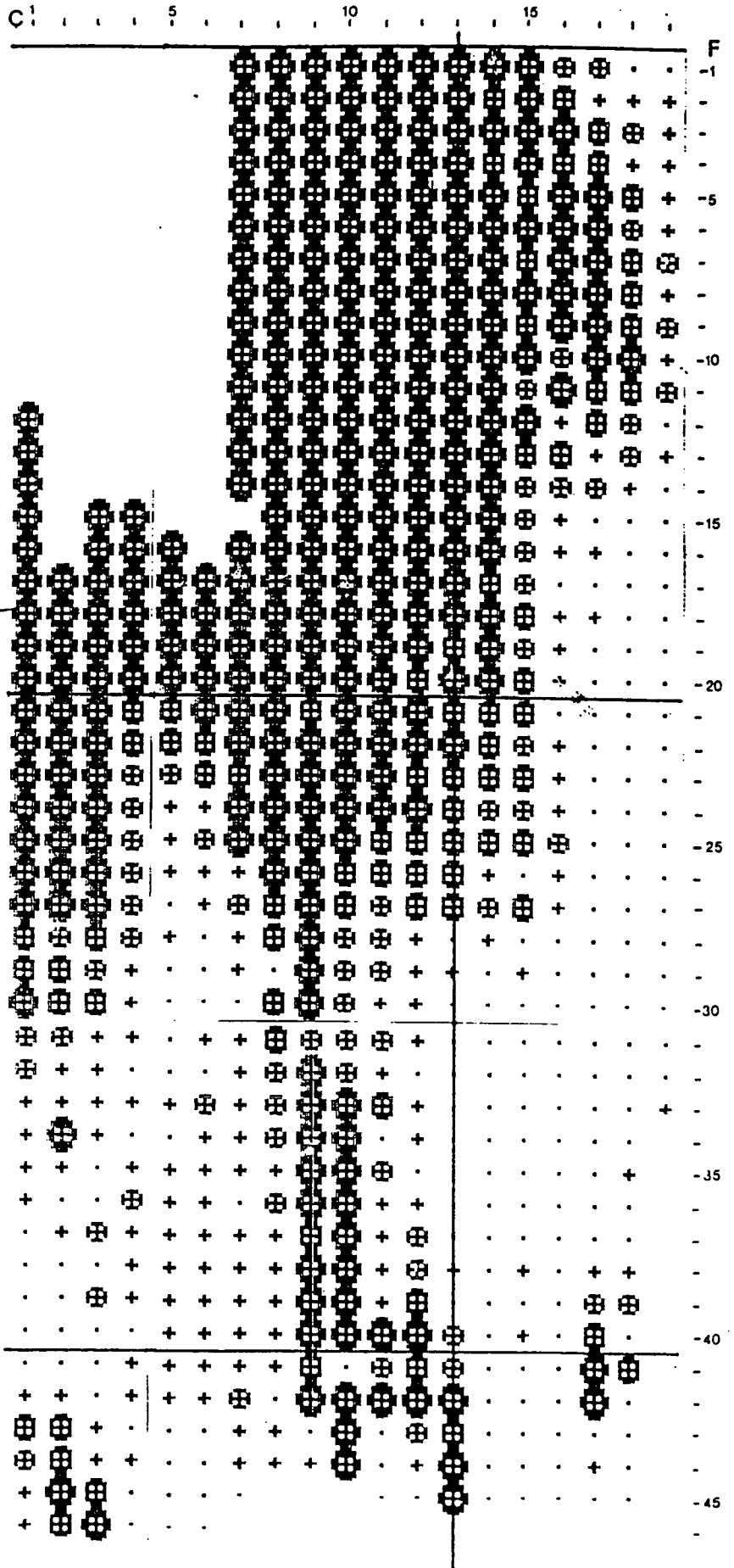
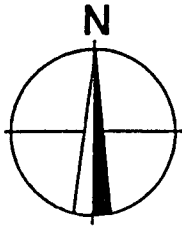
INDEX DE FIGURES.

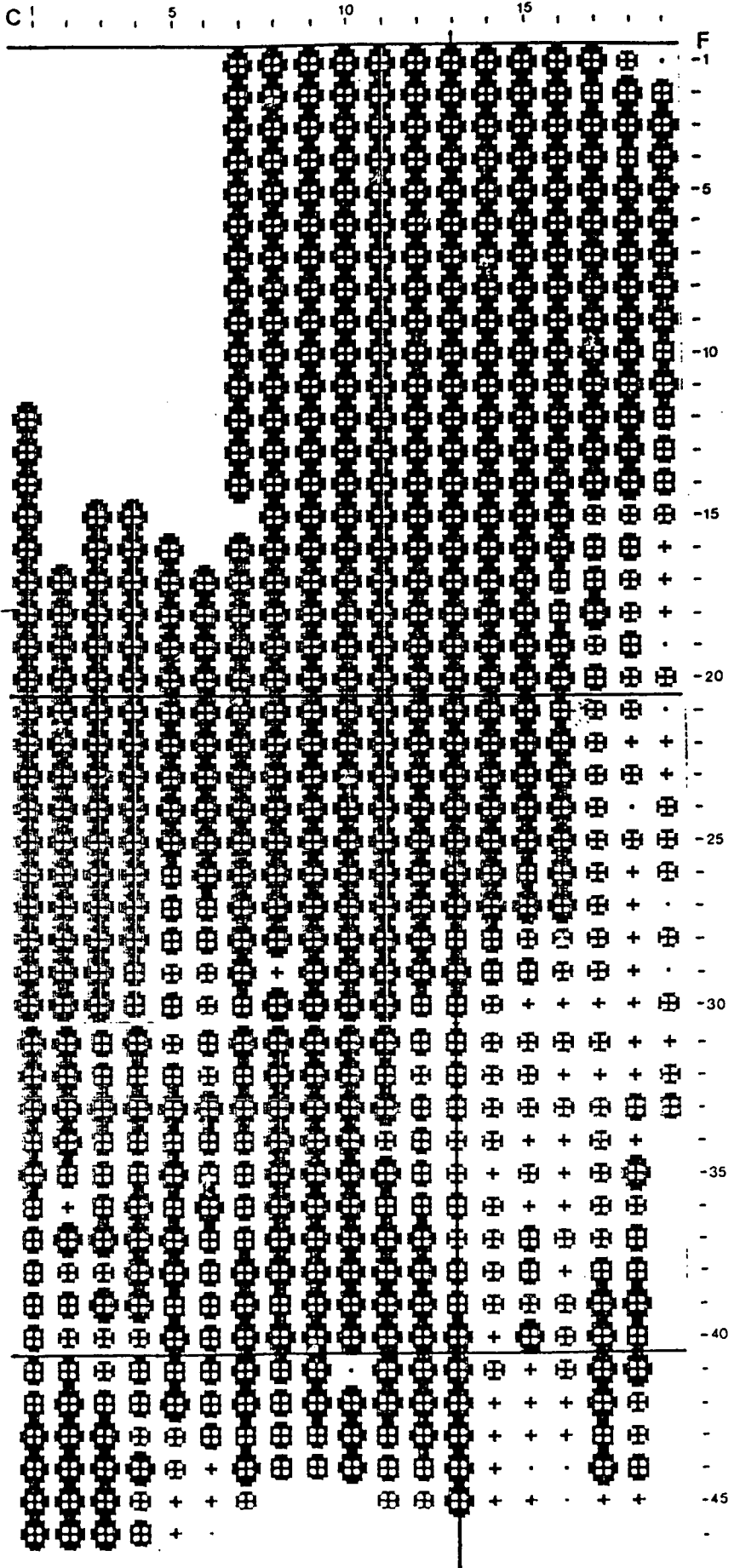
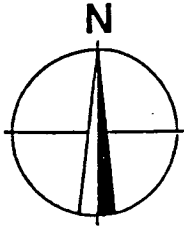
0. Situació de la zona prospectada dins la quadricula del jaciment.
 1. Planta de resistivitats segons l'escala 1.
 2. Planta de resistivitats segons l'escala 2.
 3. Planta de resistivitats segons l'escala 3.
 4. Planta de resistivitats segons l'escala 4.
Valors de resistivitat corresponents a cada tipus gràfic en les diverses escales.
 5. Seccions individuals (El limit esquerra correspon al nord):
 1. Primera part de la columna 18
 - 2 i 3. Columna 15
 - 4 i 5. Columna 5
 6. Part de la fila 36 (El limit esquerra correspon a l'est)
 7. Part de la fila 39
 8. Part de la fila 40
- Seccions acumulades:
9. Seccions corresponents a la zona considerada com "carrer"
6. Distribució dels fulls en les matrius informàtiques i valors numèrics de la resistivitat mesurada.

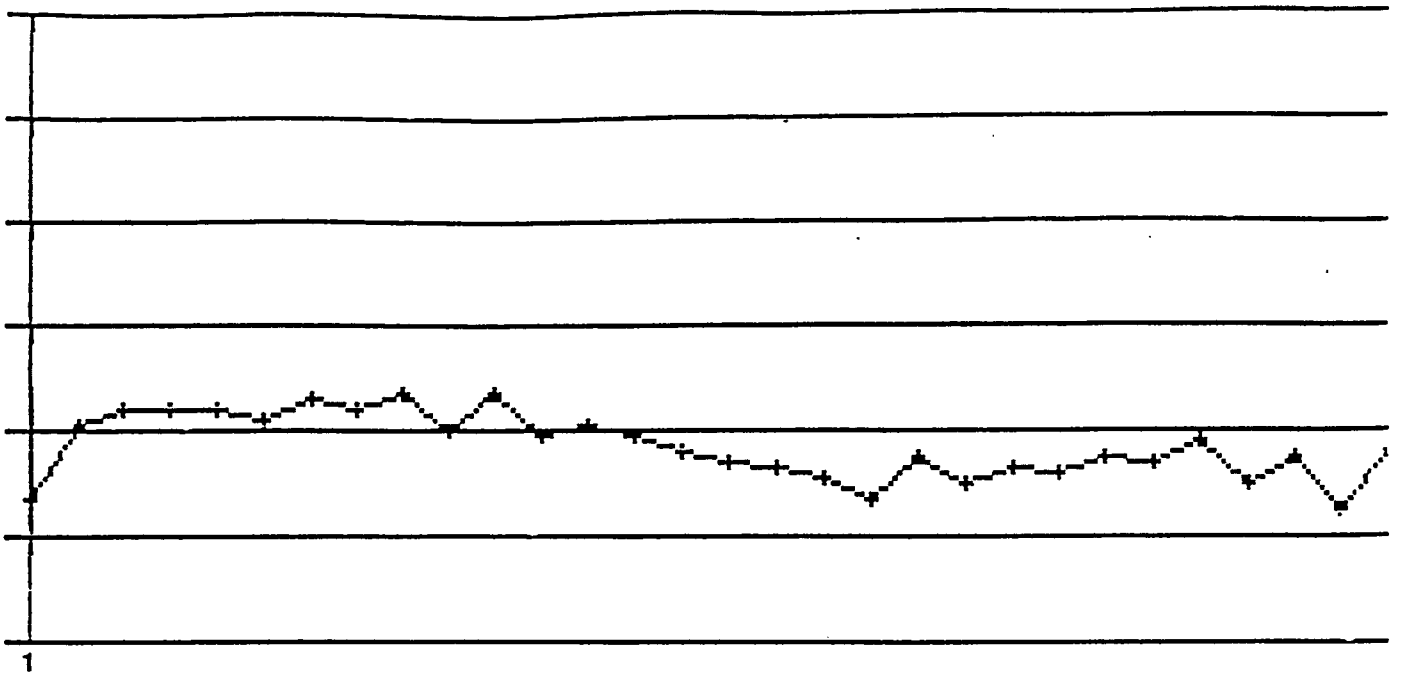

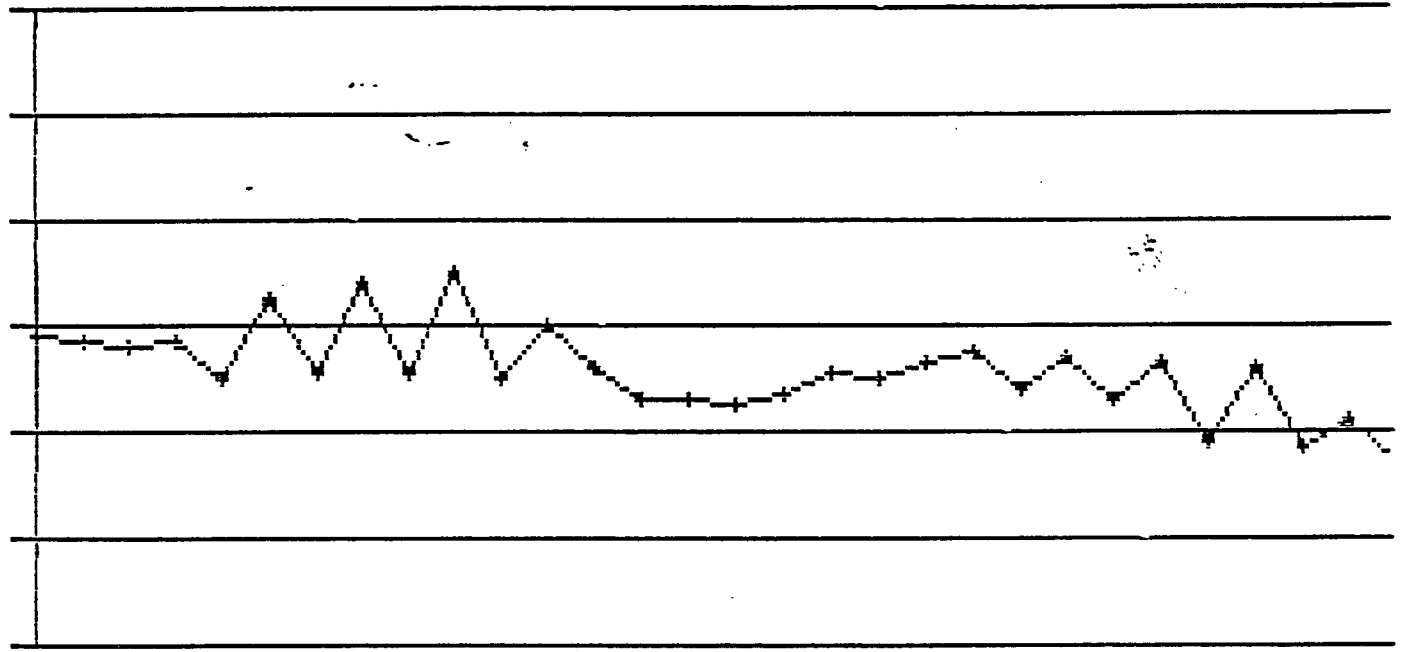

VALORS DE RESISTIVITAT APARENT (OHMS.METRE)

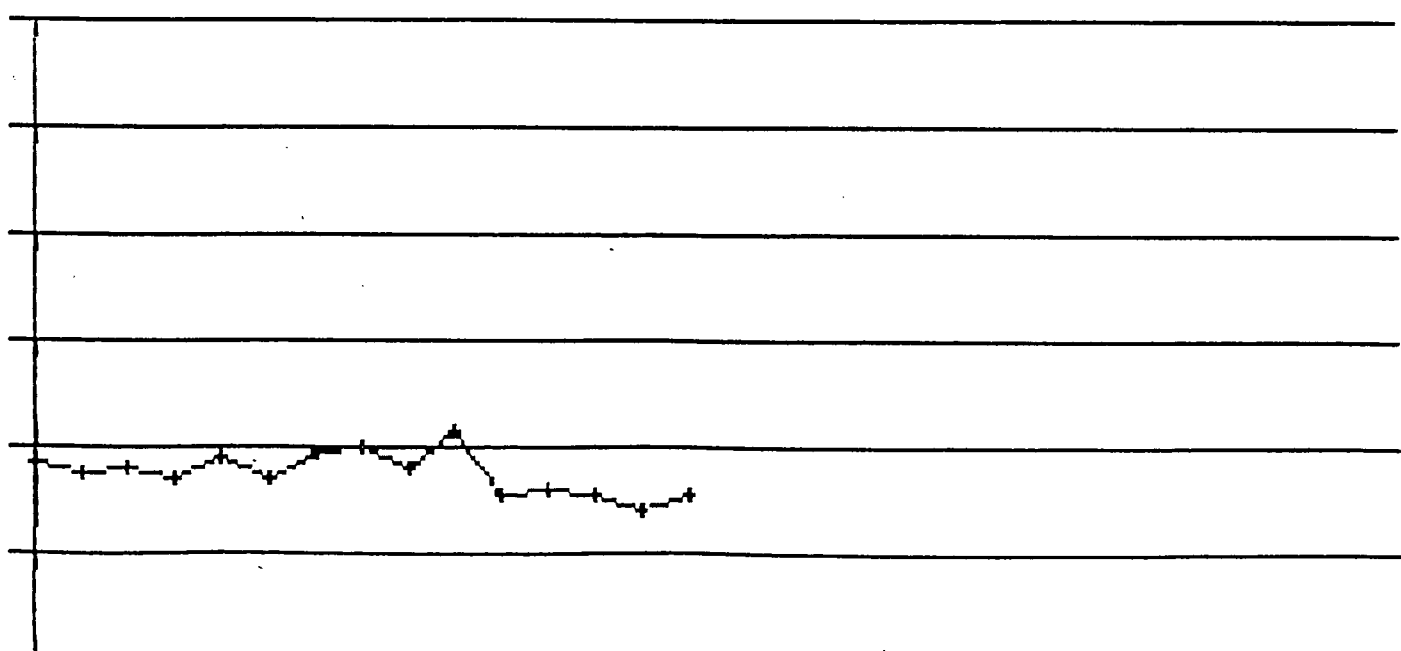
ESCALA	1	2	3	4
.	130-350	130-300	130-200	130-150
+	351-360	301-325	201-225	151-170
⊕	361-370	326-350	226-250	171-190
⊕	371-380	351-375	251-275	191-210
⊕	381-800	376-800	276-800	211-800

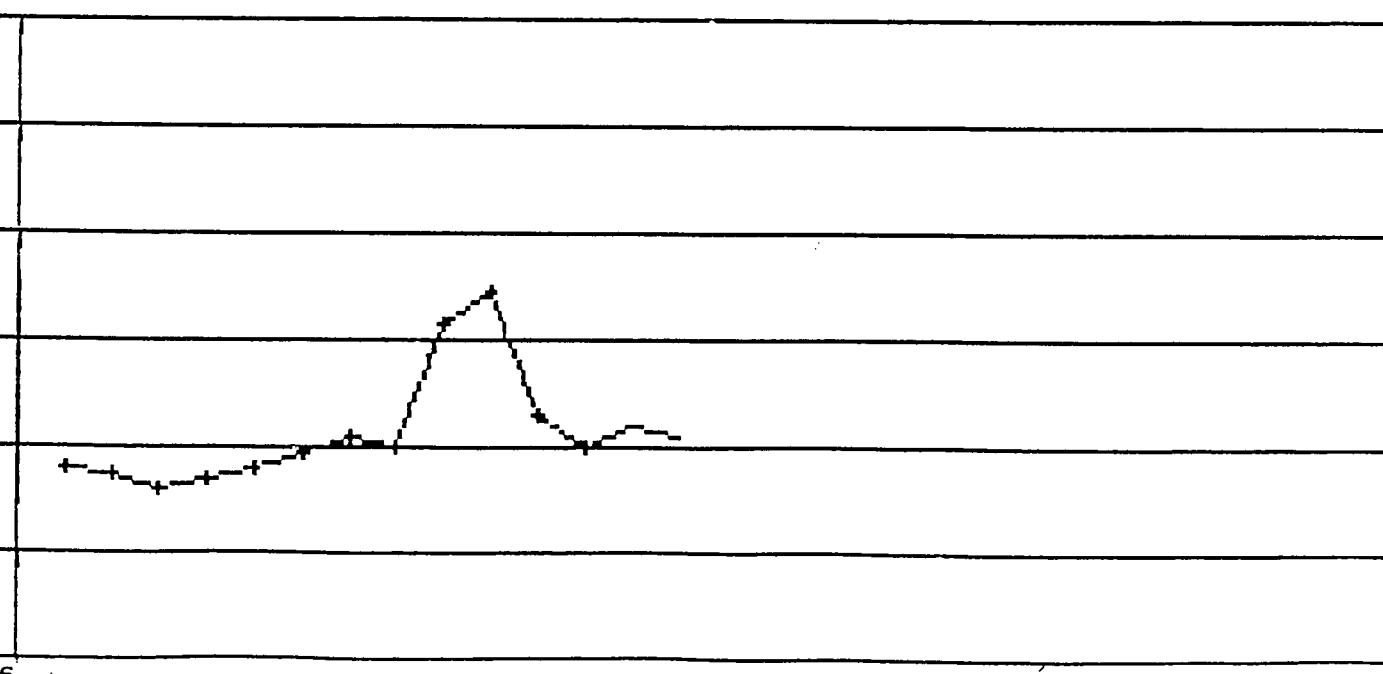
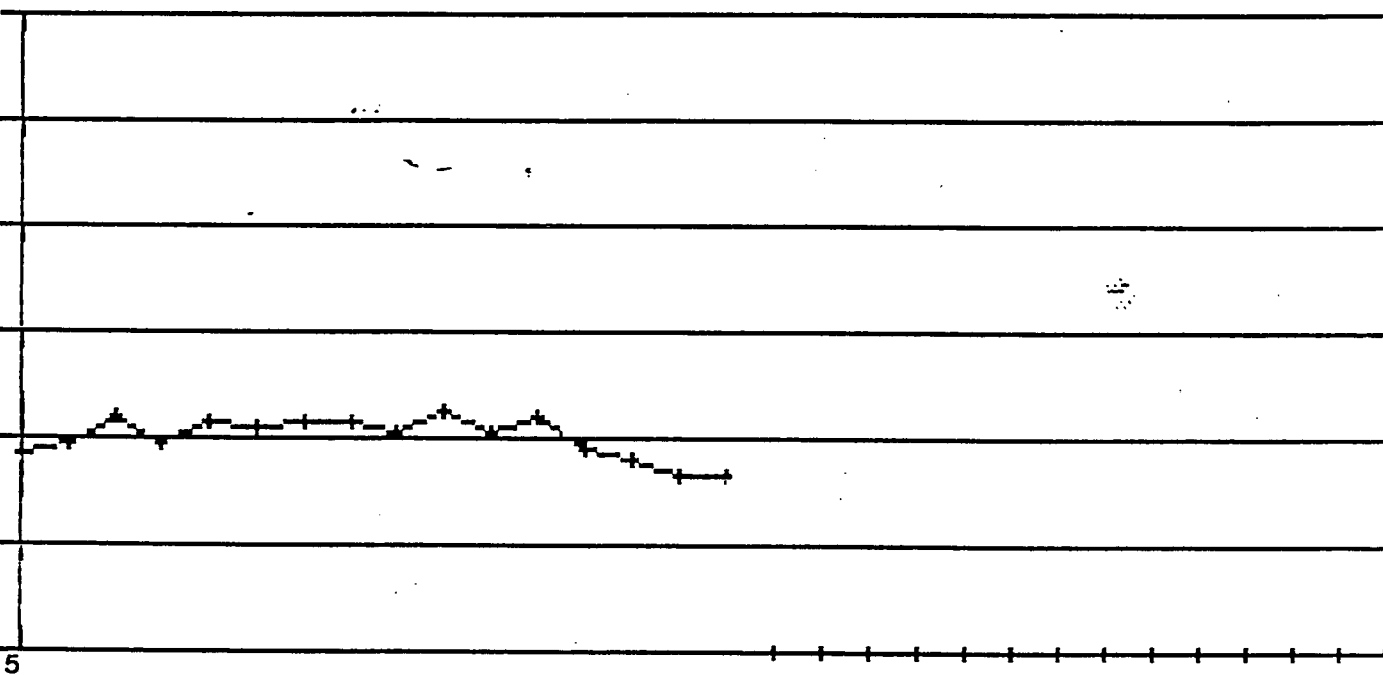
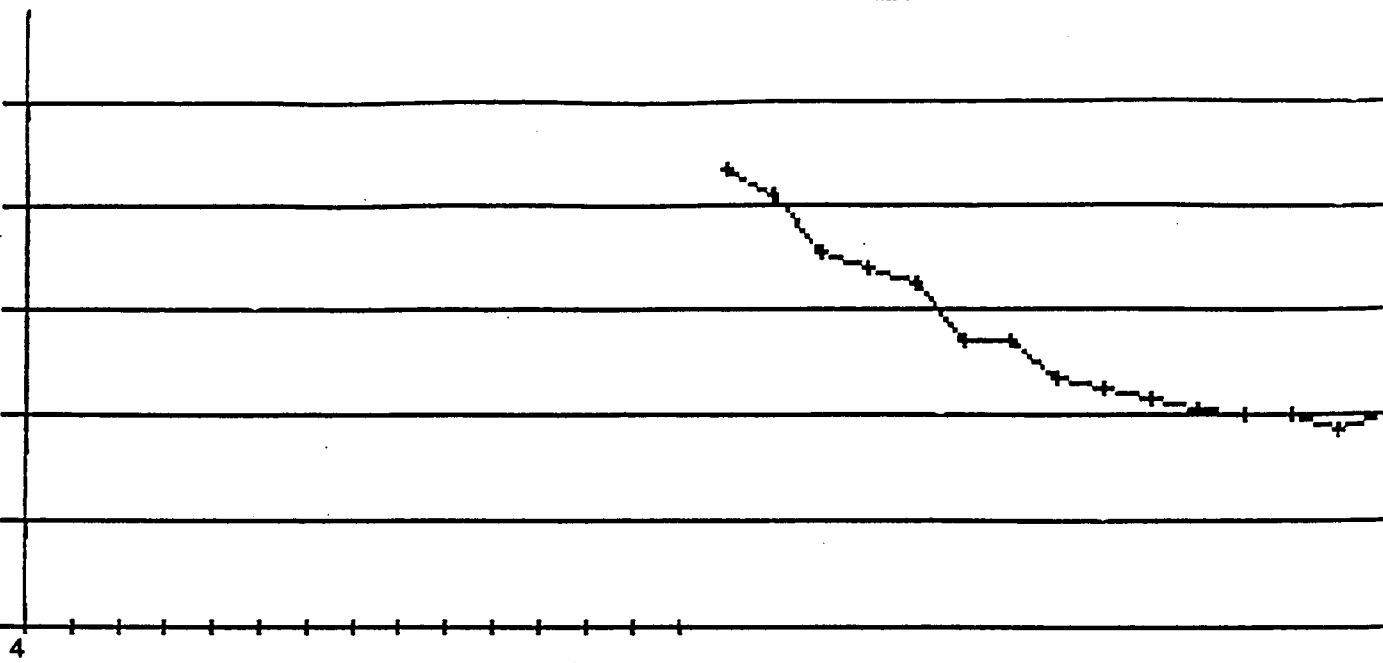
1

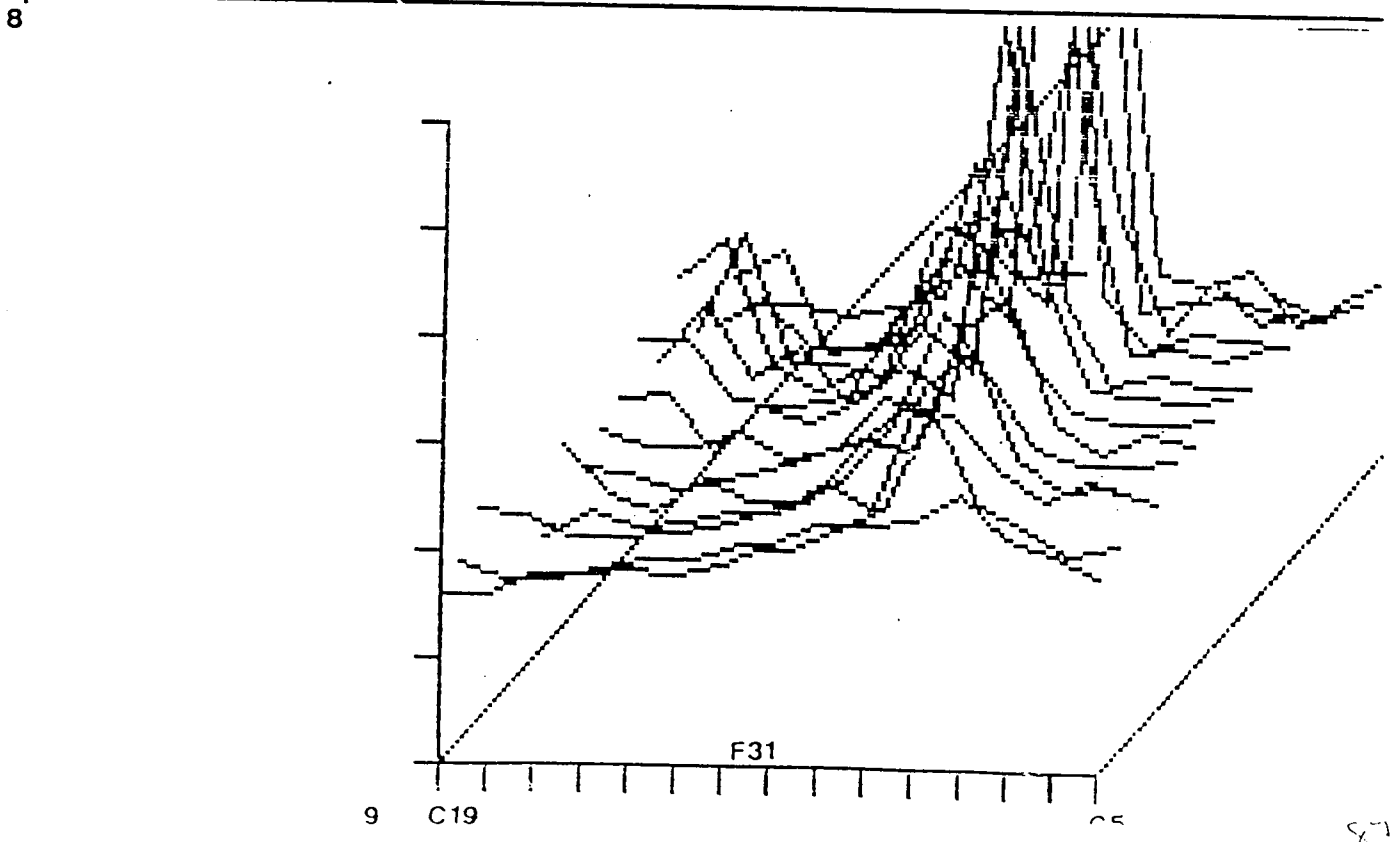
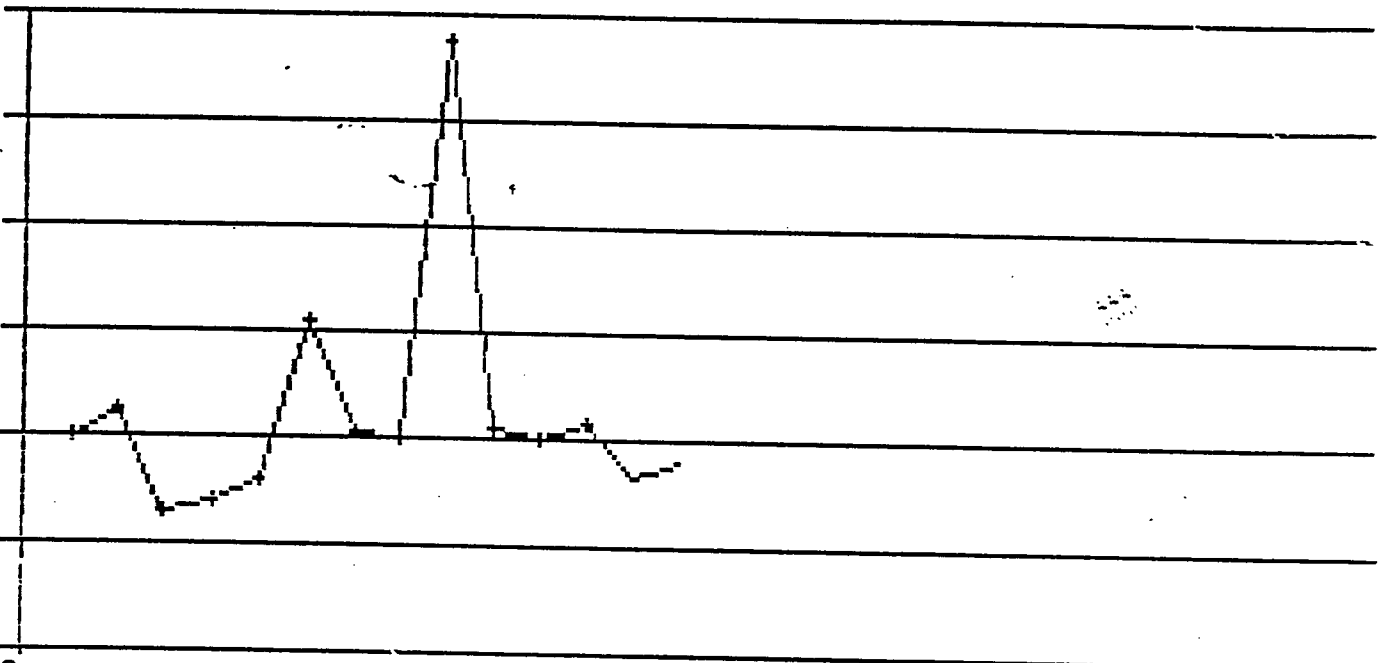
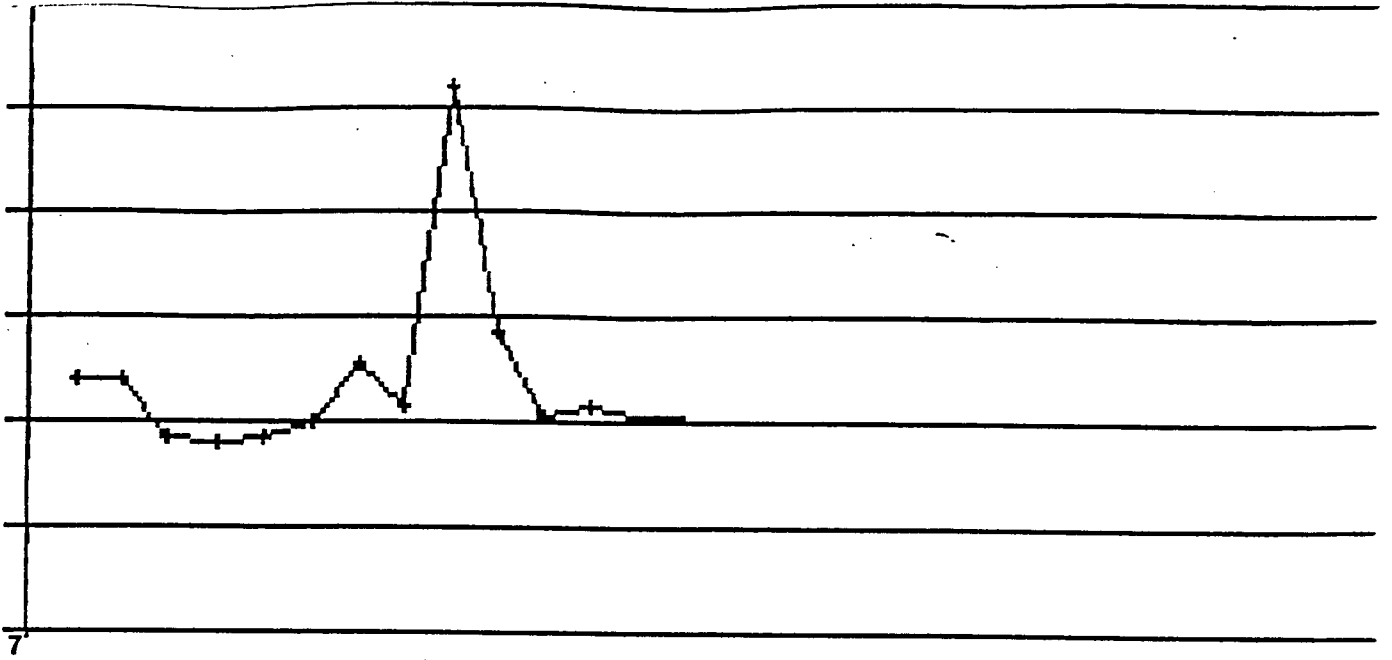

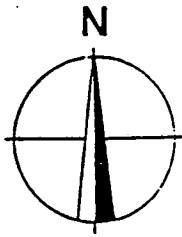
2

3

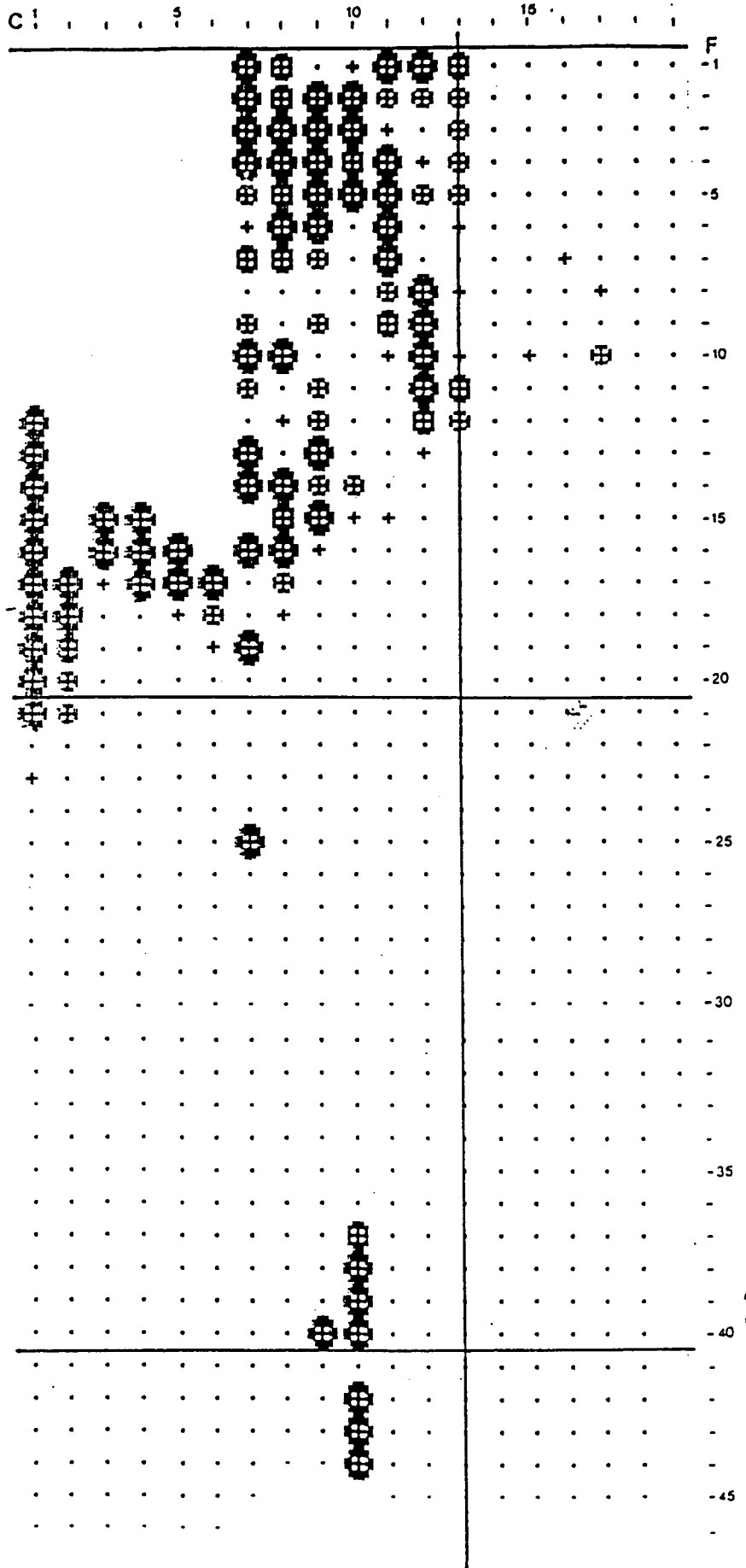

3

4

1

2

P.E.

185	207	218	222	222	212	230	218	233	202	237	113	204	115	191	169	165	155	157	176	150	164	110	173	171	109	148	177	127	190
181	214	237	210	253	230	254	275	274	285	267	256	230	217	199	197	184	188	194	163	165	152	183	149	171	167	157	156	166	156
204	201	256	282	282	274	216	358	286	361	265	270	218	239	181	209	191	216	188	199	174	187	179	184	188	185	188	176	179	154
217	270	277	264	302	290	353	282	346	213	303	214	210	244	217	216	194	203	213	211	200	225	213	230	214	213	190	182	155	
281	284	281	286	251	325	257	341	256	351	248	304	210	232	230	226	236	257	259	244	254	239	271	231	283	191	210	186	208	169
321	273	321	266	327	300	323	326	289	306	295	216	293	282	281	297	272	277	210	277	216	267	280	227	265	223	238	204	191	176
376	361	370	361	367	355	342	376	370	354	376	365	336	325	316	297	284	299	210	301	265	287	269	271	254	219	251	115	218	192
418	365	333	387	361	324	350	412	400	412	442	447	356	308	318	300	311	289	302	282	291	286	269	250	258	265	251	260	225	205
384	366	351	422	414	408	416	381	371	354	332	344	322	338	353	330	376	333	307	326	293	306	301	284	271	270	237	249	235	244
358	526	544	360	488	304	321	331	304	345	317	341	333	366	353	330	344	309	308	318	295	277	305	277	281	269	258	210	229	241
350	286	370	316	424	583	363	335	364	341	365	316	385	370	385	360	344	316	290	344	273	324	321	282	325	329	344	282	333	
371	300	402	420	376	593	376	345	339	347	371	359	311	424	373	413	361	355	290	315	316	330	219	314	215	294	253	265	154	253
382	447	428	317	361	359	376	345	367	382	368	310	405	430	449	449	377	382	417	291	319	329	270	276	442	219	232	219	222	196
																448	389	357	317	303	264	269	222	255	242	210	198	189	179
															434	411	357	339	324	222	222	276	224	217	207	199	202	165	118

LLOC L'Esquerch
 MUNICIPI Les Pins de Rosselló
 DATA Ajunt. - 1999
 FULL 1
 REE INFORMADIA PKBL 4<

OBSERVACIONS
 Dispositiu Mensor
 $K = \Delta P_{m} = 2 \pi r = 6, 2832$

EL RESPONSABLE
 A. Ferrer / N. Comella

7.- LA CERAMICA

7.1.- Introducció

7.2.- Anàlisi quantitativa

7.3.- Ceràmica d'importació

7.4.- Ceràmica ibèrica a torn

7.5.- Ceràmica ibèrica a mà

7.1.- Introducció:

La ceràmica individualitzada durant aquestes campanyes al jaciment de l'Esquerda s'ha caracteritzat sobretot per la seva diversitat, no tipològica sino sobretot d'estat de conservació. Això és degut bàsicament a la diferent naturalesa de les zones que s'han excavat: D'una banda els nivells "in situ" o amb poques inclusions, (UE 06025, o bé UE 06011), presenten un material poc fragmentat i molt ben conservat que ha permès conservar fins i tot peces senceres. D'altra banda els nivells de carrer presenten material barrejat, amortitzat i extremadament fragmentat, com correspon a la seva naturalesa.

L'anàlisi del material ceràmic l'hem plantejat d'una manera global i no per unitats estratigràfiques, de cara a poder presentar una tipologia. L'anàlisi quantitativa del material, que presentem per campanyes, és treta tanmateix de l'estudi quantitatiu de cadascuna de les unitats estratigràfiques, que es conserva paral·lelament a la fitxa d'aquestes a l'arxiu del jaciment.

7.2.- Anàlisi quantitativa:

Durant les campanyes de 1988 a 1991 a l'Esquerda s'han individualitzat un total de 7.674 restes de cultura material, de les quals 6.742 corresponen a restes ceràmiques. És a dir que aquesta representa el 87.9 % del total de material recuperat.

Dins d'aquest subconjunt ceràmic, les formes, un total de 763 representen un 12,3 %. aquest percentatge tan baix és degut sens dubte a l'elevat índex de fragmentació que es dona a la zona del carrer i que ha fet disminuir la proporció formes / informes usual a l'assentament.

Per anys, la quantitat de ceràmica recuperada és la següent:

1988.-	Formes: 37 (6,2 %)	Informes: 557 (93,8 %)
1989.-	Formes: 161 (9,8 %)	Informes: 1485 (90,2 %)
1990.-	Formes: 427 (14,9 %)	Informes: 2437 (85,1 %)
1991.-	Formes: 138 (8,4 %)	Informes: 1500 (91,6 %)

Per tipus de material cal destacar l'absolut predomini en totes les campanyes de la ceràmica ibèrica a torn - 5702 fragments-, que representen un 74.3 % del total de material recuperat a l'excavació, i un 84.6 % respecte al conjunt de material ceràmic documentat. D'altra banda sorprèn la poca entitat quantitativa que representa la ceràmica a mà en tots els nivells - excepte, és clar, en els dos pertanyents al període del bronze final, que en general representa menys del 10 % del total ceràmic, i un 8.7 % del total de material localitzat.

Aquesta diferència entre la quantitat de material a torn i la poca representació de la ceràmica ibèrica a mà, els dos tipus de ceràmica millor representats en general en els jaciments ibèrics, no deixa de ser interessant, puix és una dada més que recolza la idea de la naturalesa del jaciment de l'Esquerda. Els tipus ceràmics a mà, que s'utilitzen bàsicament com a peces de cuina tenen una factura molt més simple i és acceptat que gairebé són de fabricació domèstica. Els tipus a torn, en canvi, són més generalitzats. El fet que a l'Esquerda hi hagi tant de material a torn, pot indicar que ens trobem davant d'un nucli de fabricació o de redistribució d'aquest tipus de material on aquest és fàcilment assequible, en contraposició al què passa a d'altres assentaments, com per exemple el Casol de Puigcastellet, més marginals dins del conjunt del territori, que presenta una proporció de material fet a mà, probablement fabricat al mateix assentament, molt més elevada.

Quant a les formes, les més representades en general són:

Peces senceres: (Es consideren com a tals aquelles que conserven el perfil sencer, o bé aquelles que tenen representades tres de les parts del cos individualitzades. Categoria apart mereixen les fitxes, per les seves característiques especials.

A l'Esquerda s'han documentat un total d'11 peces senceres.

Vores: 340.-

Bases (fons i peus): 99.-

Agafadors (nanses i arrencs de nansa): 78.-

Decoracions (pintades, incises i plàstiques): 165.-

Fitxes: 30.-

Altres formes: (colls, panxes, formes indeterminades): 70

El nombre mínim d'individus: El test del nombre mínim d'individus és un intent de racionalitzar les anàlisis quantitatives del material, per tal de no concedir el mateix valor a tot tipus de resta (forma, fragment informe) i de poder arribar a estimar el nombre mínim de vasos que estan representats en el conjunt de cada unitat estratigràfica. El comptatge es fa prenent per cada tipus ceràmic la part del cos més representada, (sobretot vores i bases) i se li sumen les peces senceres. En cas que hi hagi només fragments informes, es comptabilitza com a un individu. Aquest nombre de vasos és el mínim que es localitza a la zona excavada.

El n.m.i. localitzat en les campanyes de 1988-1991 és:

Ceràmica Atica: 32 individus

Ceràmica de Vernís Negre (campaniana): 22 individus

Ceràmica Grisa de la Costa Catalana: 17 individus

Ceràmica ibèrica a torn : 254 individus

Ceràmica ibèrica a mà: 70 individus

Grans recipients: 30 individus

TOTAL n.m.i: 425 INDIVIDUOS

L'ESQUERDA: Inventari del Material Arqueològic

Any: 1988

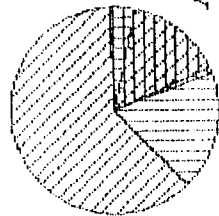
U.E.: TOTAL

	Senceres	vores	bases	agafadors	decoració	fitxes	altres	FORMES		INFORMES		TOTAL	
								abs.	%	abs.	%	abs.	%
Atica		1	2					3	0	0	0	3	3
V.Negre.		1						1	0	0	0	1	1
G.C.C.								0	0	0	0	0	0
Torn	1	44	3					15	405	405		420	420
Mà	1	3	4	2	8			18	152	152		170	170
G.Recip.								0	0	0	0	0	0
Altres								0	0	0	0	0	0
s.total	2	46	9	2	8			37	554	554		594	594

OBSERVACIONS/GRAFICS:

L'Esquerda-1988
Tipus de Material

61% - ferra

61% - ferra
3% - altres

15% - fauna

19% - mà

	abs.	%
Metall	1	4
Fauna	6	98
Lític	0	1
Mat. Constr.	0	6
Grisa Medieval	0	6
Vidrada	0	7
Mat.	0	0
Contemp.	0	0
TOTAL:	44	679

723

L'ESQUERDA: Inventari del Material Arqueològic

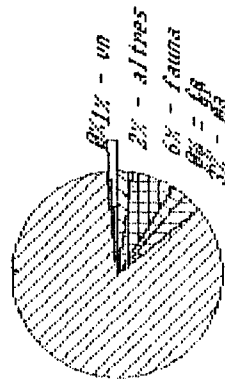
Any: 1989

U.E.: TOTAL

	Senceres	vores	bases	agafadors	decoració	fitxes	altres	FORMES		INFORMES		TOTAL	
								abs.	%	abs.	%	abs.	%
Atica								0	0	0	0	0	0
V. Negre.		7	3		1			11	15	15	26	26	26
G.C.C.		1						1	4	4	5	5	5
Torn		69	15	12	27	5	4	132	1399	1399	1531	1531	1531
Mà		7		2	3			12	41	41	53	53	53
G. Recip.		3				1		4	35	35	39	39	39
Altres		1						1	1	1	2	2	2
s. total		98	18	14	31	6	4	161	1485	1485	1646	1646	1646

OBSERVACIONS/GRAFICS:

L'Esquerda-1989
Tipus de material

84% - form

1808

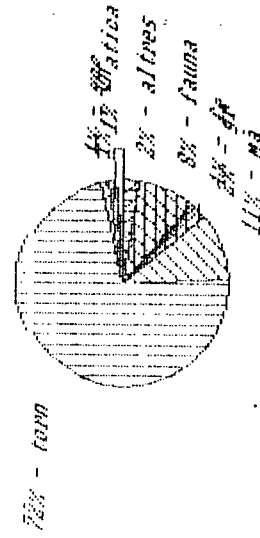
L'ESQUERDA: Inventari del Material Arqueològic

Any: 1990 U.E.: TOTAL

	Senceres	vores	bases	agafadors	decoració	fitxes	altres	FORMES		INFORMES		TOTAL	
								abs.	%	abs.	%	abs.	%
Àtica	1	13	3		5			22		21		43	
V. Negre.	1	6	1		2		1	11		24		35	
G.C.C.		6	1	2	2		2	13		28		41	
Torn	2	111	46	44	46	14	50	293		2039		2332	
Mà		32	9		39	2	2	84		263		347	
G. Recip.		2	1	1				4		56		60	
Altres								0		6		6	
s. total	4	170	61	47	94	16	55	427		2437		2864	

OBSERVACIONS/GRAFICS:

L'Esquerda-1990
Tipus de Material

	abs.	%
Metall	4	27
Fauna	0	269
Lític	3	0
Mat. Constr.	1	28
Grisa Medieval	2	2
Vidrada	1	21
Mat. Contemp.	0	11
TOTAL:	438	2795

	abs.	%
TOTAL:	438	2795

L'ESQUERDA: Inventari del Material Arqueològic

Any: 1991

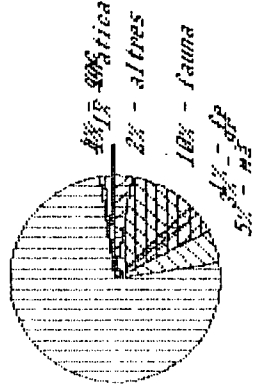
U.E.: TOTAL

	Senceres	vores	bases	agafadors	decoració	fitxes	altres	FORMES		INFORMES		TOTAL	
								abs.	%	abs.	%	abs.	%
Atica		1			4			5		8		13	
V.Negre.	4		3					7		17		24	
G.C.C.		5					1	6		4		10	
Torn		46	8	15	17	8	10	94		1325		1419	
Mà		2			8			10		92		102	
G.Recip.	1	2			3			6		52		58	
Altres										2		2	
s. total	5	56	14	15	32	8	14	138		1500		1638	

OBSERVACIONS/GRAFICS:

L'Esquerda-1991

Tipus de material

75% - terr

Metall	3	25	28
Fauna		194	194
Lític	2	5	7
Mat. Constr.		15	15
Grisa Medieval			
Vidrada	2	1	3
Mat. Contemp.		16	16
TOTAL:	145	1765	1910

7.3.- La ceràmica d'importació:

Entenem com a ceràmica d'importació aquella que té una fabricació forana al territori ampli de l'assentament, que és produïda sistemàticament i comercialitzada en un radi d'influència més o menys ampli, i que arriba a la nostra zona mitjançant uns mecanismes de comerç i d'intercanvi per unes vies establertes i utilitzades freqüentment.

Dins de la ceràmica d'importació diferenciem a l'Esquerda els tipus següents:

7.3.1.- La ceràmica àtica: Ceràmica de pasta molt fina de color taronjós envernissada en negre a pinzell. Alguns fragments corresponen a l'àtica sense decoració, però en aquestes campanyes s'han localitzat un nombre interessant de restes de ceràmica àtica de figures roges.

7.3.2.- La ceràmica de vernís negre: Ceràmica més tardana, que es comença a produir en els tallers de la costa occidental mediterrània durant el segle III, i que serà monopolitzada pels tallers de la campanya durant els segles II-I. Vaixella de taula que imita les formes àtiques, molt més estereotipada. El vernís és aplicat per immersió, i la qualitat de les peces sol ser inferior a les esmentades anteriorment.

7.3.3.- La ceràmica grisa de la costa catalana, o grisa emporitana. Ceràmica fina de taula, de pasta grisa molt depurada i brunyida, que imita també formes de la vaixella de luxe. També n'existeixen amb cocció reductora. Les formes més típiques són els bicònics o gerretes i els bols o escudelles.

7.3.1- La ceràmica àtica: Representa menys d'un 1 % del material localitzat a l'assentament. Tanmateix té un especial significat pel fet que, de moment només són dos els assentaments a la comarca que proporcionen material d'aquest tipus: el Turó del Montgròs, i l'Esquerda.

A l'Esquerda, cal diferenciar dos tipus de ceràmica àtica:

Ceràmica pintada de figures roges. Dins d'aquest conjunt destaquen les tres peces d'un skyphos localitzat l'any 1988, que representa dues figures vestides amb toga. La de la dreta, masculina amb un bastó, mentre que la de l'esquerra, possiblement femenina té a la mà o bé una torxa o bé un estrigil. Els paral·lels més propers pertanyen a la ceràmica àtica d'Ullastret.

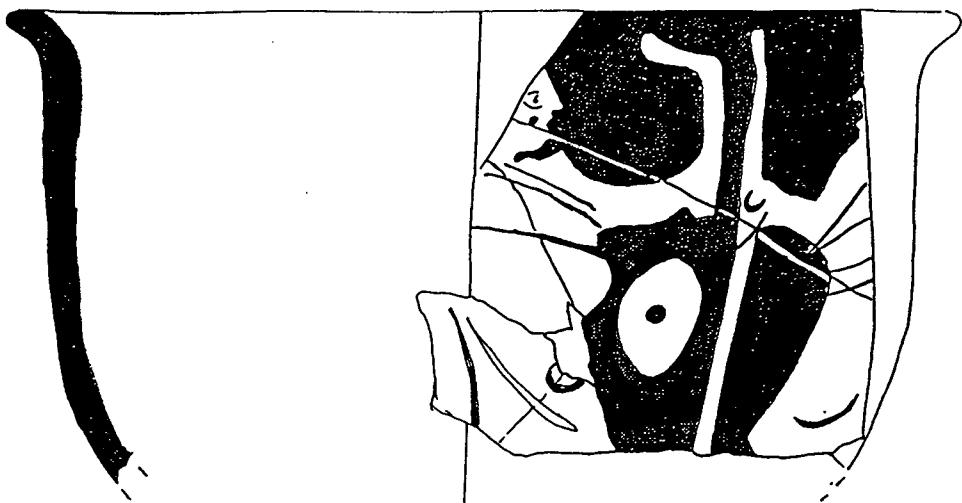
Un altre fragment interessant és l'E91-05001-1. es tracta d'un fragment de tapa de lekani, amb la part superior decorada amb oves i la part inferior on es conserva el cap d'una figura femenina, pentinada amb el cabell recollit i diadema.

També s'han trobat altres elements amb decoracions

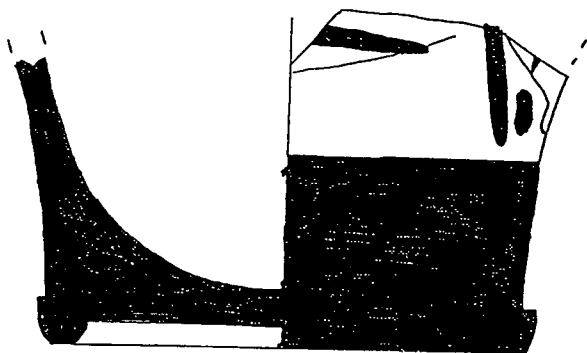
geomètriques i vegetals.

Ceràmica àtica de vernís negre: és també molt representat al jaciment de l'Esquerda. Destaquen sobretot les formes Lamboglia 21 i 22 i també la Lamboglia 26, formes de bols més o menys oberts amb peu diferenciat, i decoració de rodeta al voltant de la base i en algun cas (E90 06011-637), decoració de palmetes.

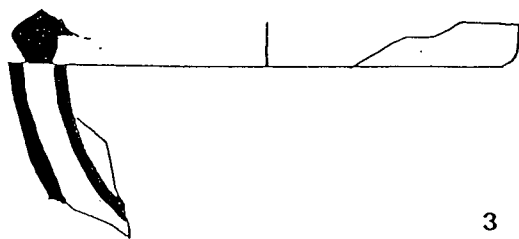
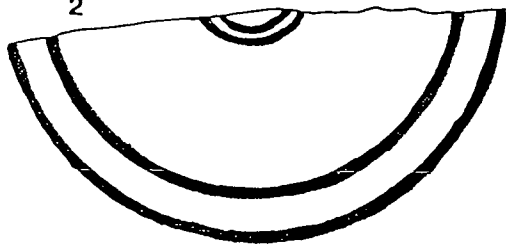
és curiós destacar la presència de quatre restes de vora de la típica forma Lamboglia 23, és a dir de plat de peix. Tanmateix en cap cas no han aparegut restes d'altres parts d'aquesta peça.

1

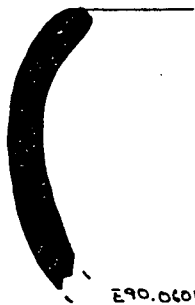

2

3

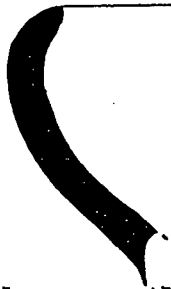

E90.06011.484

E90.06011.487

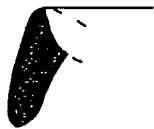
E90.06011.482

E91.06043.288

E90.06011.489

E90.06011.489

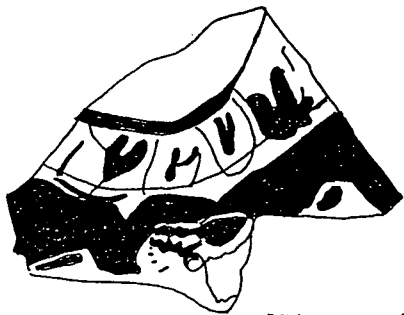
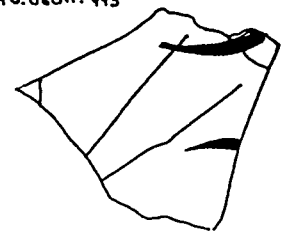

E90.06011.490

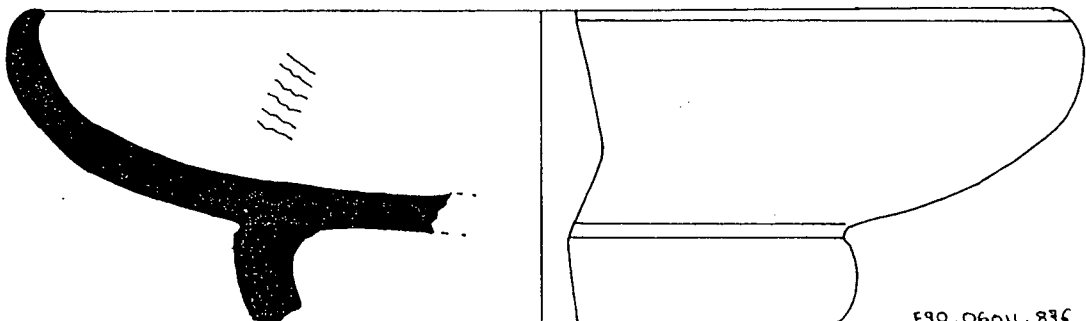

E90.06011.491

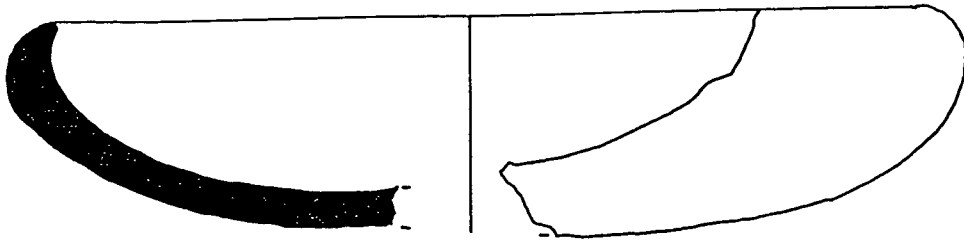
E90.06011.475

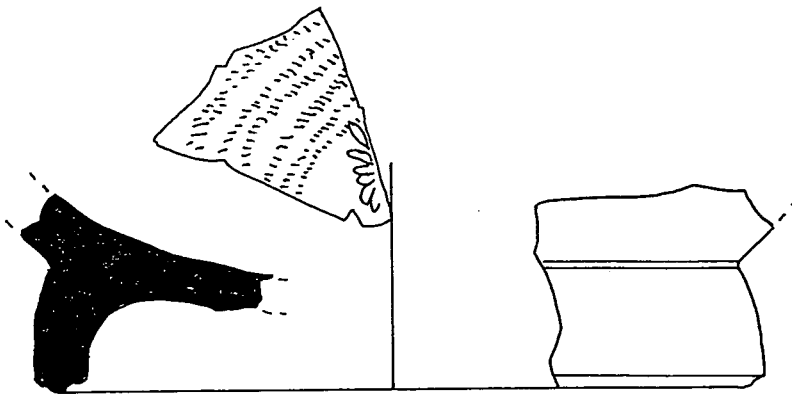
E90.05001.4

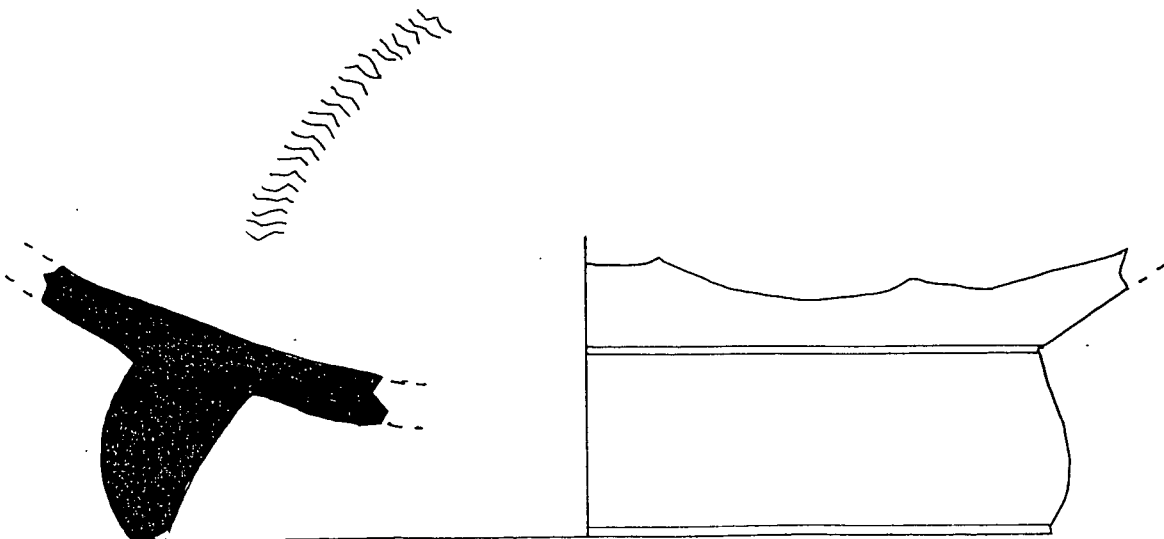
E90.06011.870

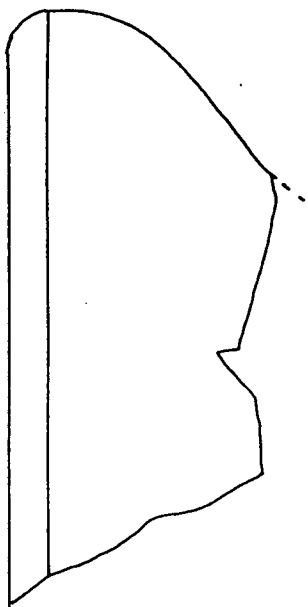
E90-06011-486

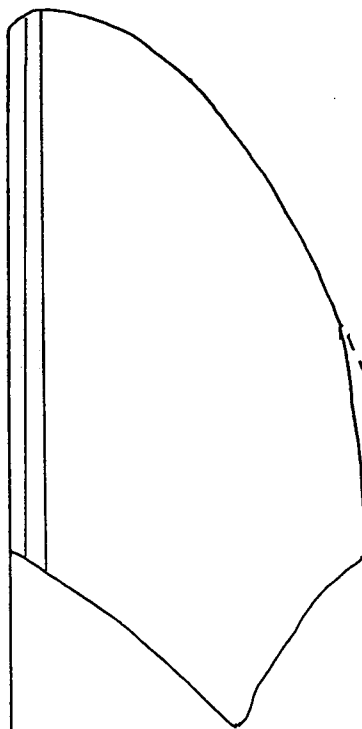
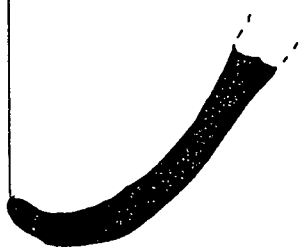
E90-06011-637

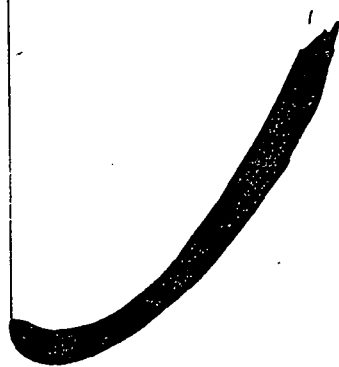
E90-06011-494

890-06011-478

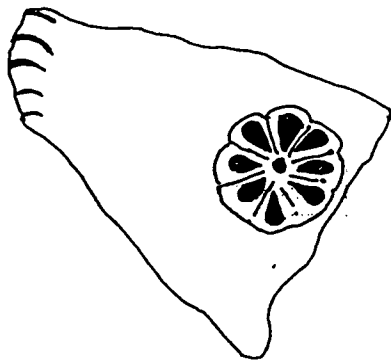
890-06011-480

7.3.3.- La ceràmica de vernís negre:

La seva proporció al jaciment oscil·la entre l'1 i el 2 %. Es tracta de peces molt semblants a la ceràmica àtica de vernís negre. Les formes més usualment localitzades al jaciment són les formes de bols (Lamboglia 26, i 27), tot i que també hi ha evidències d'alguna forma tancada.

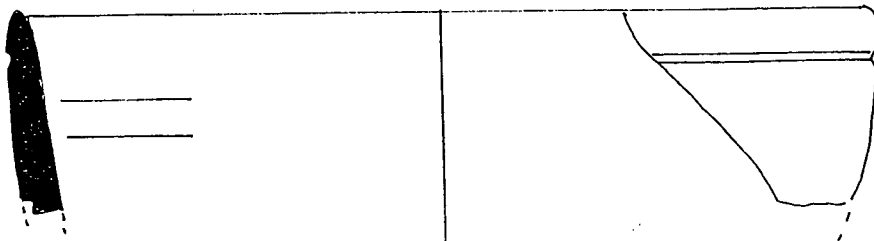
La varietat de pastes i de cronologies és totalment reflectida al jaciment on s'han identificat ceràmiques del taller de les tres palmetes radials (E91 06045 1003), campanianes A (E 91 06043 289), i campanianes B. És remarcable la nombrosa presència de ceràmica campaniana b-oide dels tallers emporitans, sobretot tipus G en els nivells més superiors del jaciment.

E91.06045.1063

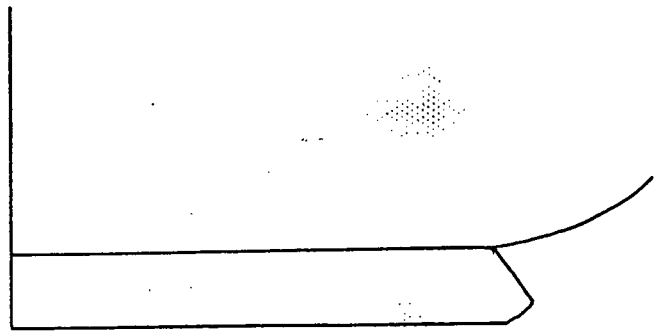

E91.06043.290

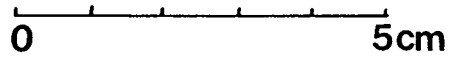

E91.06043.289

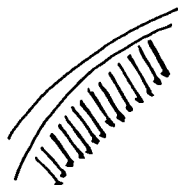
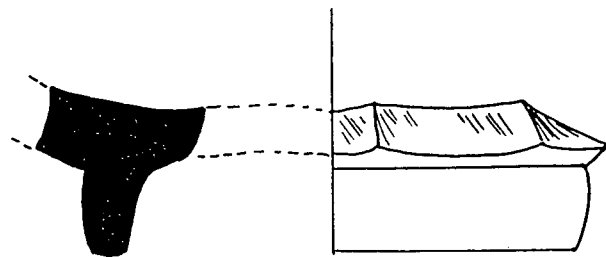

E89-06002-1184

E89-06001-6

E89-06001-7

E89-06001-1

E89-06001-2

E89-06001-3

E89-06001-4

E89-06001-5

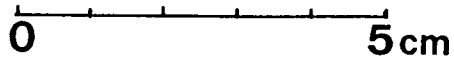
E89-06001-1038

E89-06011-1363

E89-06002-1290

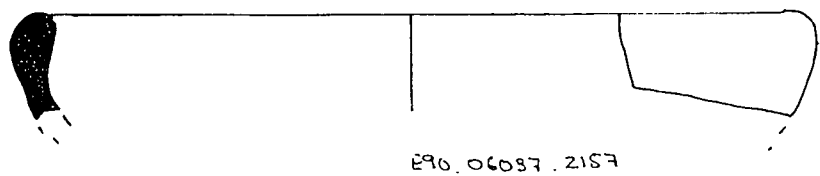
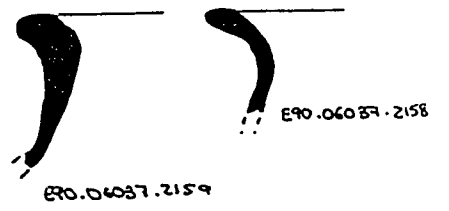
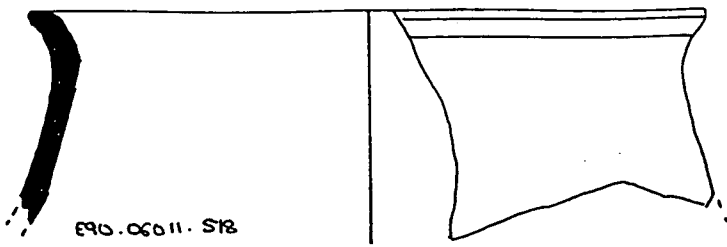

7.3.3.- La ceràmica grisa de la Costa Catalana:

Es un dels items ceràmics que presenta una proporció més baixa, tot i que la seva presència està repartida en diverses unitats estratigràfiques.

Les formes que apareixen al jaciment són les més típiques d'aquest tipus ceràmic: bicònics, o gerretes de coll estret i a voltes estriat (E90 06011 518, E90 06001 571), i bols amb peu diferenciat.

Tot i que són molt més freqüents les peces amb cocció reductora, al jaciment també n'han aparegut algunes amb cocció oxidant.

7.4.- La ceràmica ibèrica a torn:

És el material més abundant al jaciment i representa més d'un 80 % del total del material ceràmic documentat.

La ceràmica a torn del jaciment de l'Esquerda es caracteritza en primer lloc per una gran varietat de colors i de gruixos en les pastes. La majoria gairebé no tenen desgreixant i l'argila és força escollida, depurada i compacta. D'aquí, però, ja podem diferenciar-ne un sots-grup minoritari, de pasta taronja, tacte sabonós, i molt propens a l'erosió.

La majoria de la ceràmica a torn documentada a l'Esquerda és de cocció oxidant i color clarament taronjat. Només en les etapes més recents al jaciment sembla documentar-se una major abundància de les ceràmiques grises, de cocció reductora.

També es localitzen moltes restes anomenades vulgarment de pasta "desandvitx", perquè alternen franges vermelles i fosques al tall. Tanmateix aquest no és pas un criteri fonamental de diferenciació.

Quant als acabats dominen els allisats senzills i alguns espatulats. Les decoracions solen consistir en línies incises molt senzilles. Al jaciment de l'Esquerda s'han documentat també peces amb decoració pintada, que obeeixen a motius geomètrics, a base de franges, cercles i rombs de color roig o vinós.

Les formes: Tot i que el nombre de peces en ceràmica a torn és força elevada, cal dir que la tipologia del material aparegut al jaciment de l'Esquerda és clarament limitat. Els tipus més freqüents són:

Tipus I.- Gerres. Formes obertes, de vora gran i exvasada i parets força gruixudes (diàmetre pel damunt de 15 cm.) Normalment presenten vores de llavi allargat i arrodonit i algunes d'elles tenen una rebava per recolzar-hi una tapadora. Poden tenir una o dues nanses. La tipologia de les nanses també varia. A l'Esquerda se n'han localitzades d'estriades, amb dos o tres lòbuls i de cos rodó. Les nansetes geminades no hi han aparegut fins al present.

Tipus II.- Gerretes: Són menys abundants que les anteriors. Formes obertes, boca estreta, i un diàmetre per sota dels 15 cm. Solen presentar el llavi més arrodonit que les gerres. Algunes d'elles imiten formes d'importació, sobretot de ceràmica grisa emporitana

Tipus III.- Bols: La vaixel·la de taula ibèrica es compon bàsicament de gerreta i bol. Els bols en ceràmica ibèrica són molt abundants, i la majoria imiten les formes de la ceràmica

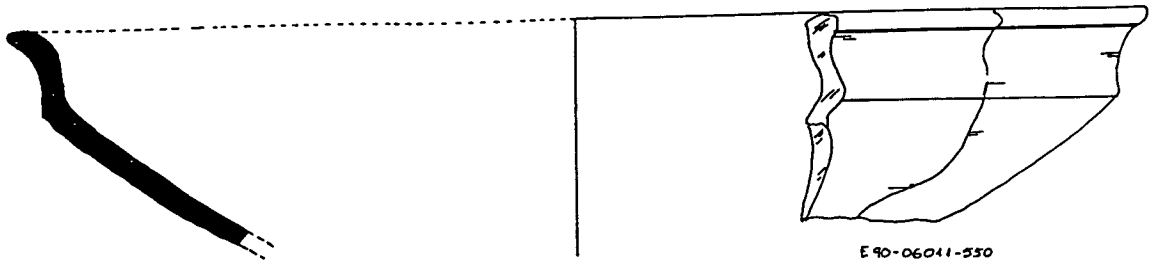
d'importació, sobretot les formes 26 i 27, tot i que no són les úniques. Es tracta de formes obertes, amb o sense peu destacat.

Tipus IV.- Tapadores: S'han localitzat les restes de tapador, que podrien relacionar-se amb les formes del tipus I. Tanmateix, cap de les peces localitzades al jaciment posen en connexió la tapadora i el tipus de vas al qual corresponen.

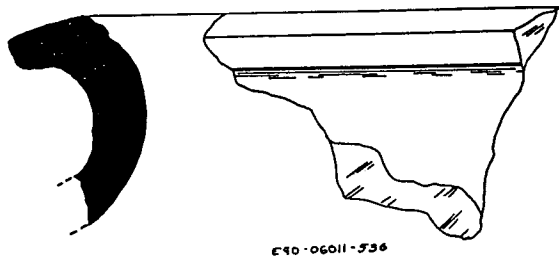
Tipus V.- Vas amb broc inferior: A la campanya del 1988 es va identificar un broc sencer corresponent a la forma típicament ibèrica dels vasos amb broc inferior. Això demostra una altra vegada el contacte amb els pobles circumdants, sobretot amb l'àrea gironina, on aquest tipus de vasos són molt abundants.

Tipus VI.- Fitxes.- Com a tot jaciment ibèric aquesta forma també és representada a l'Esquerda. Val a dir, però que en aquest jaciment no representa un percentatge gaire elevat (un 5,5 % respecte al total de les altres formes).

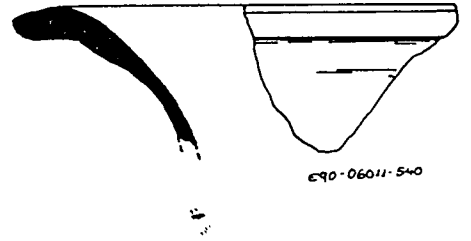
Finalment, cal esmentar una imitació en ceràmica feta a torn que destaquen per la seva espectacularitat. Es tracta d'una imitació de kylik de peu baix (stemless cup), doble nansa i carena arrodonida, de cocció reductora, i acabada amb un simple brunyit. Aquest fet, a més d'assenyalar-nos una notable capacitat tècnica, ens indica que peces com aquestes fetes de ceràmica, àtica arribaven a la zona d'Osona, i per tant ens afiorren una vegada més la inclusió d'aquesta zona dins dels amplis cercles comercials de la mediterrània.

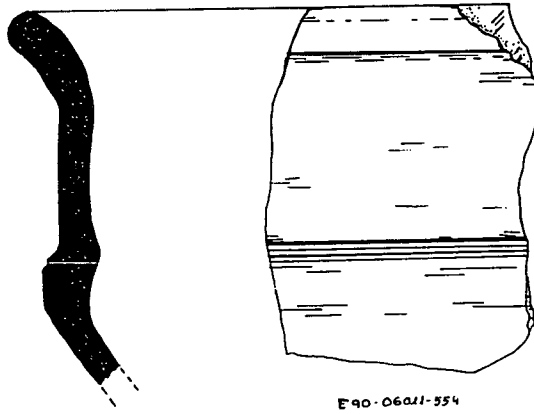
E 90-06011-530

E 90-06011-536

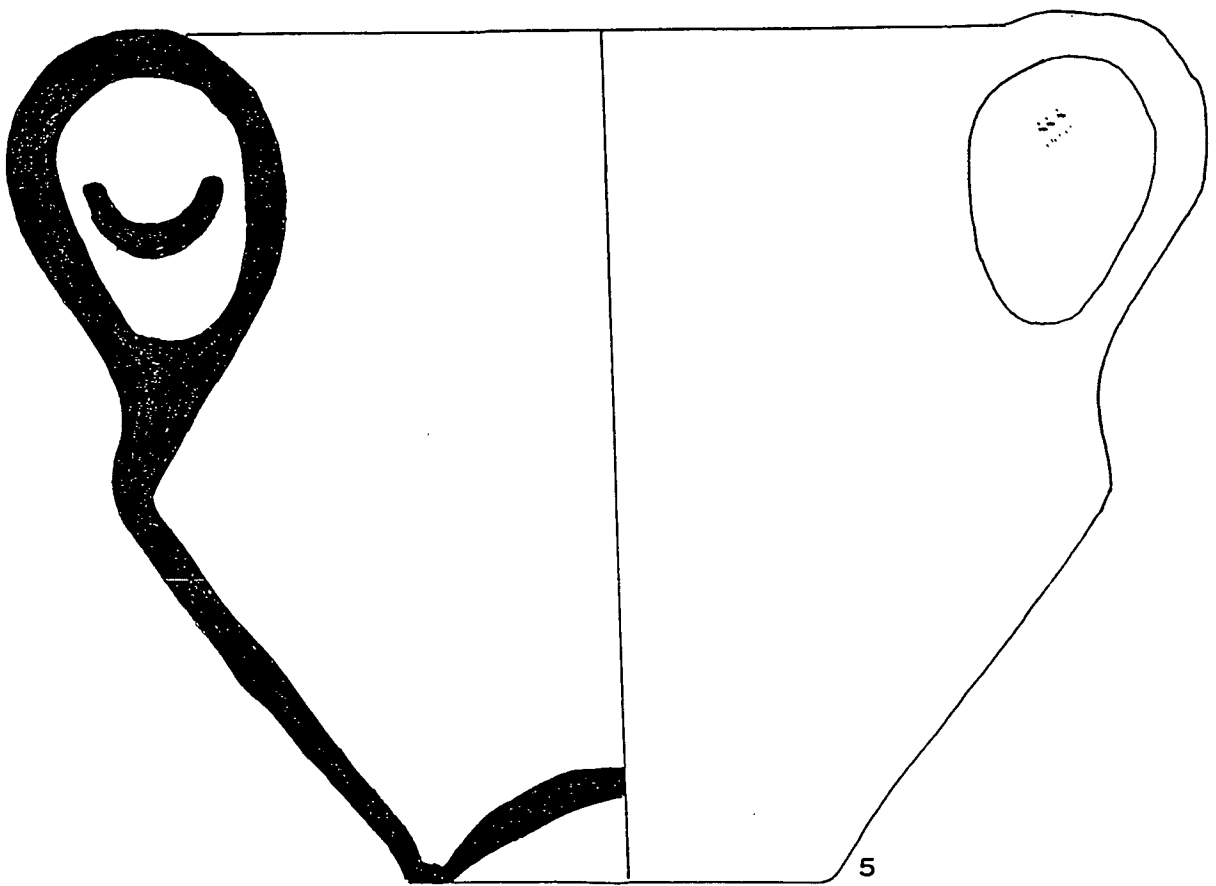
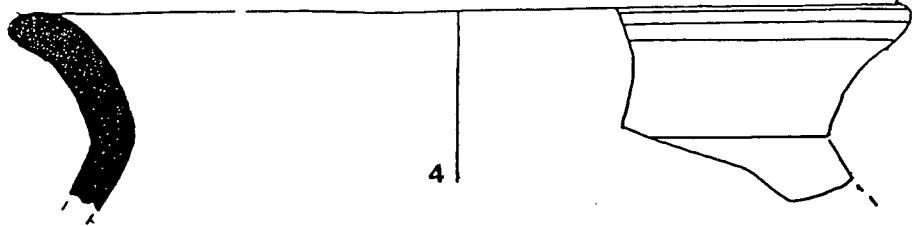

E 90-06011-540

E 90-06011-554

0 5cm

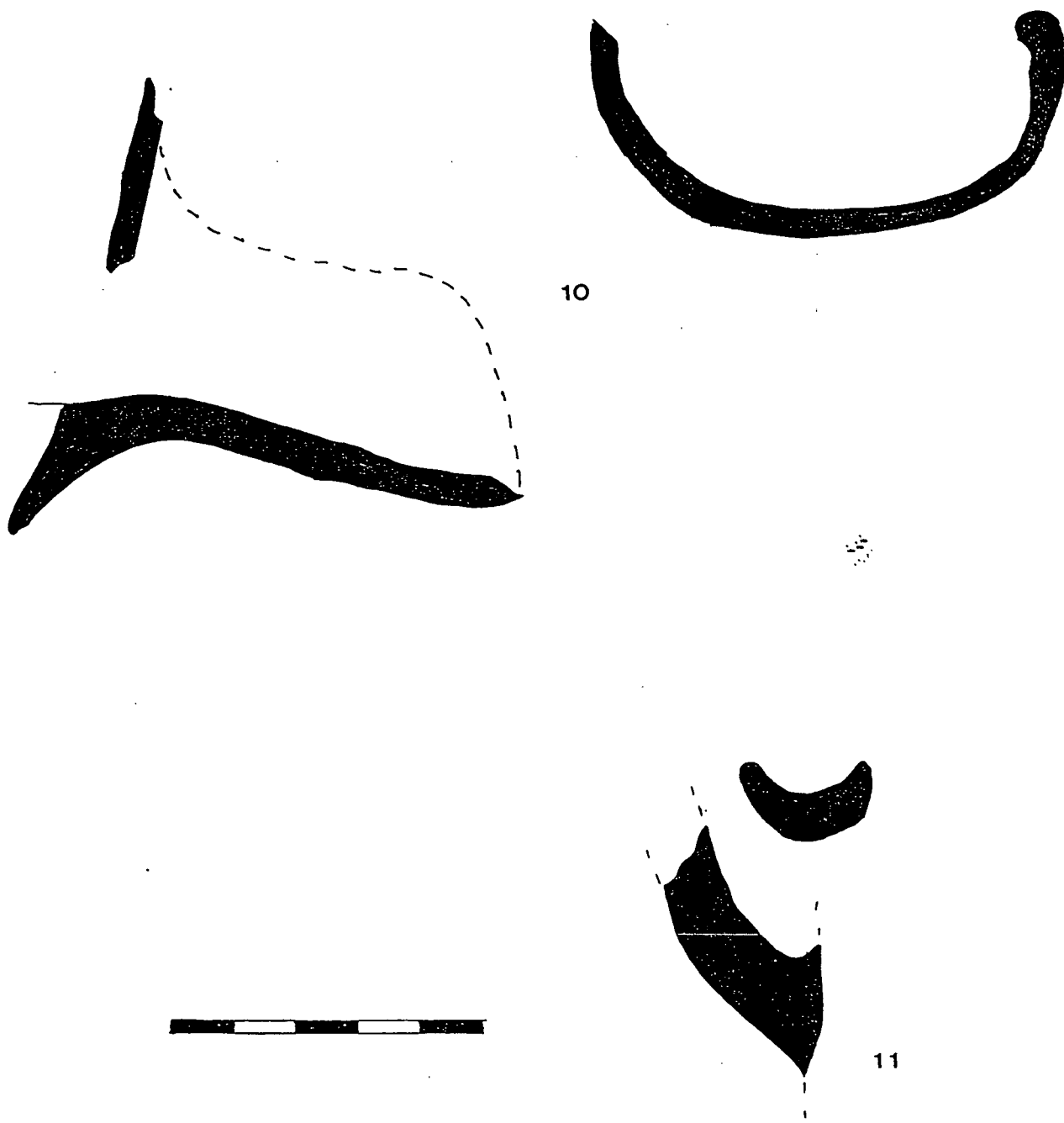
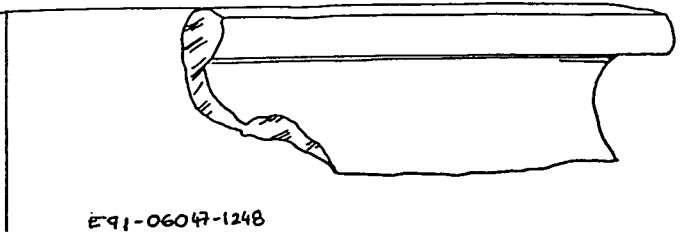
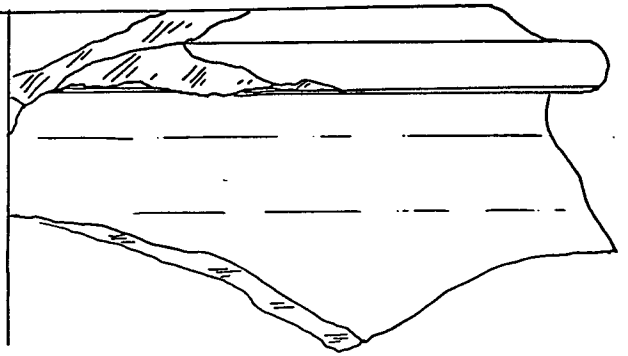

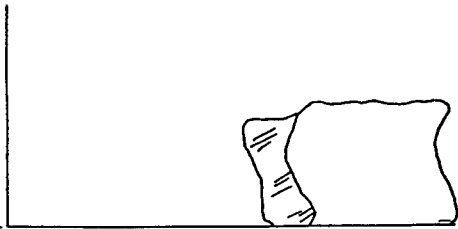
Fig. 9.- Broc decantador i fragment de nansa.

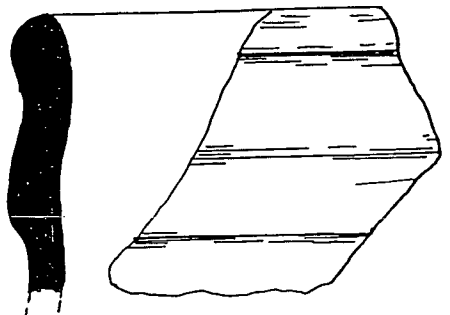
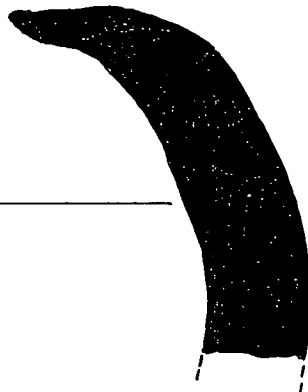
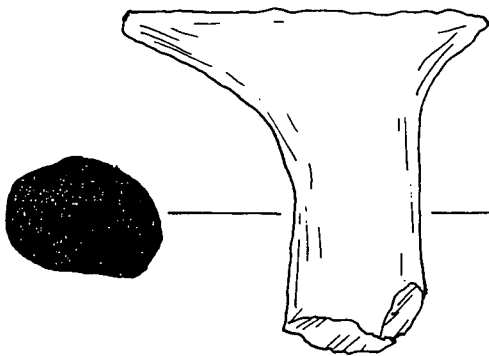
E91-06047-1248

E91-06047-1246

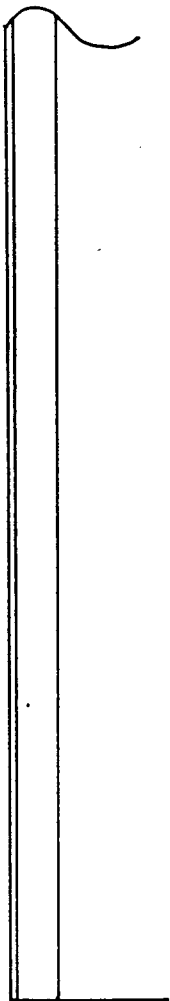
E91-06047-1249

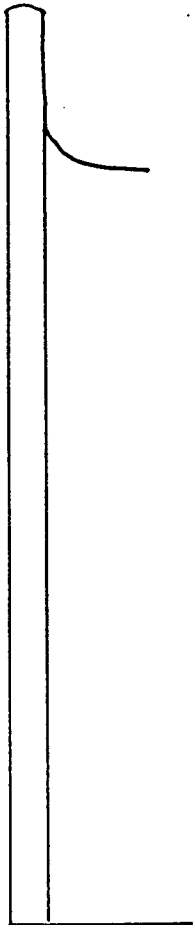
E91-06047-1244

E91-06047-1250

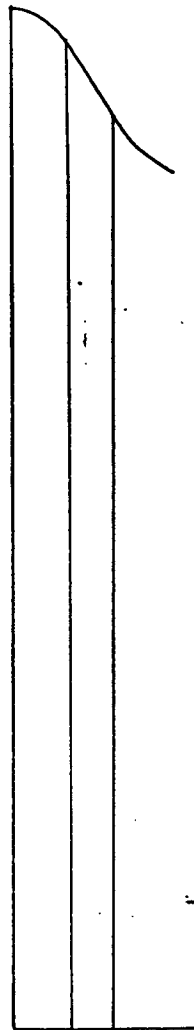

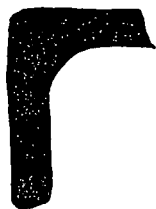
E89-06004-20

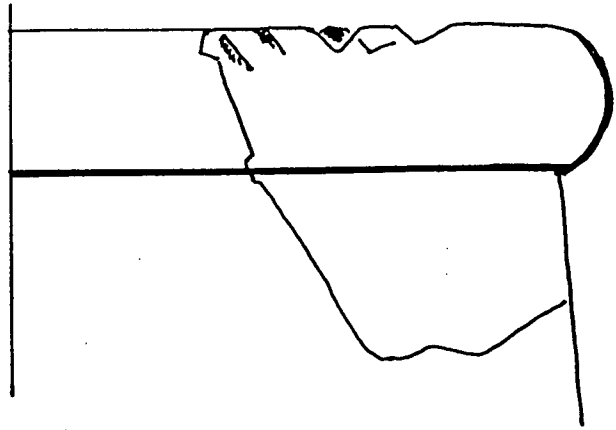

E89-06002-188

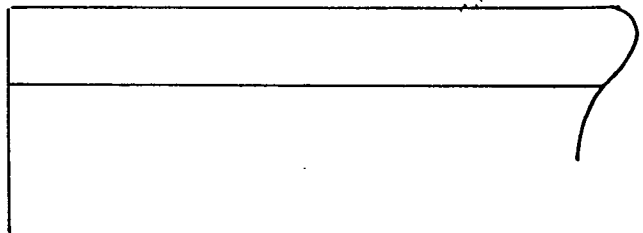

E89-06001-40

E89-06001-1047

E89-06001-30

0 5cm

E89-06001-22

E89-06001-25

E89-06001-42

E89-06001-43

E89-06011-1371

E89-06011-1372

E89-06011-1374

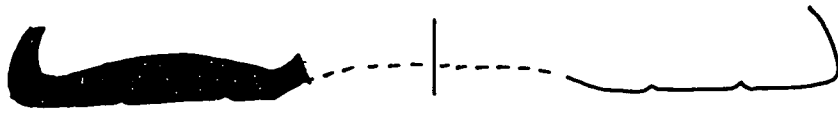
E89-06011-1375

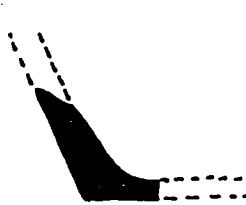
E89-06011-1384

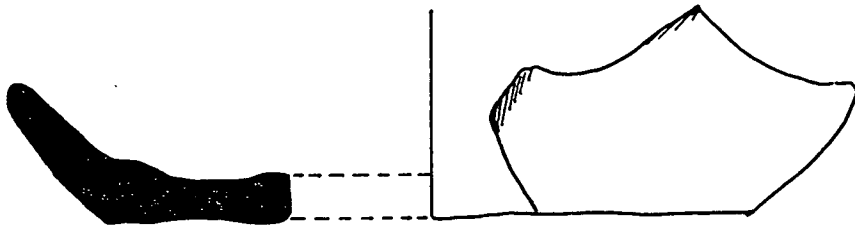
E89-06011-1583

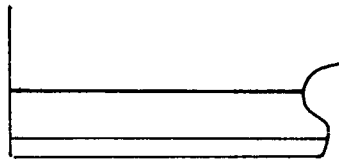
E89-06011-1388

E89-06011-1379

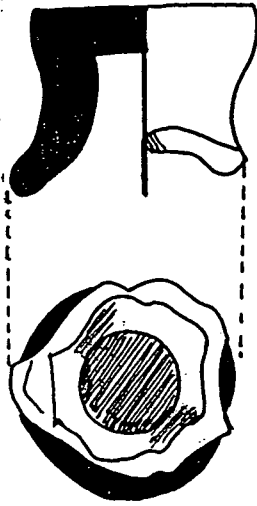

E89-06001-56

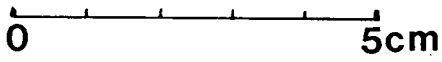

E89-06001-58

0 5cm

E 89-06002-1200

CERÂMICA BRISA

E 89-06011-1378

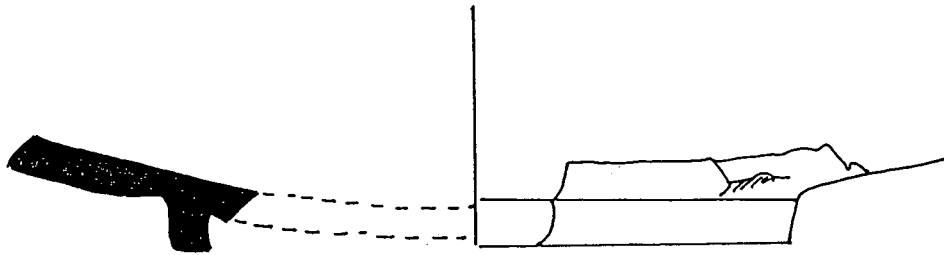
E 89-06001-49

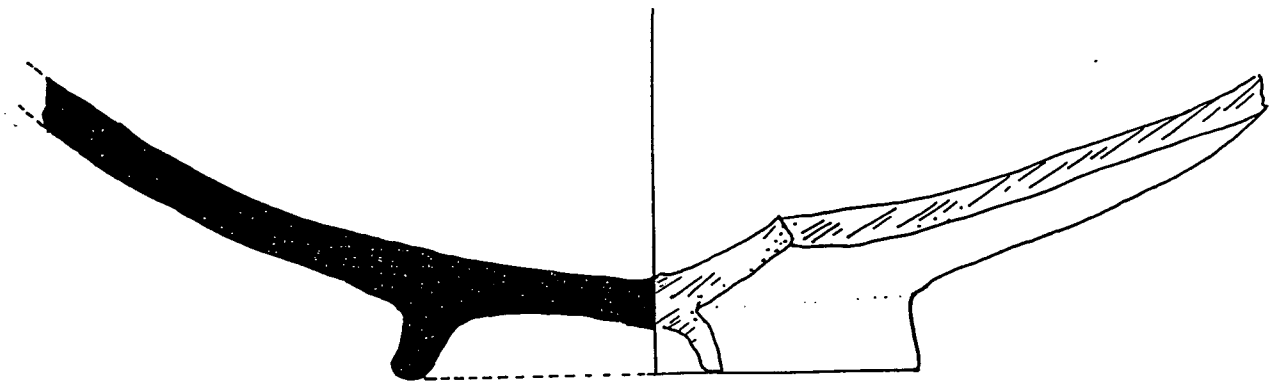
E 89-06009-1873

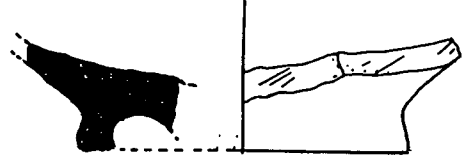
E 89-06011-1365

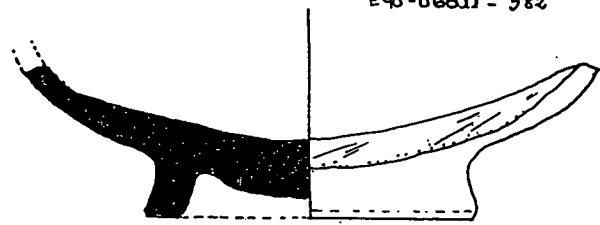
E 89-06001-57

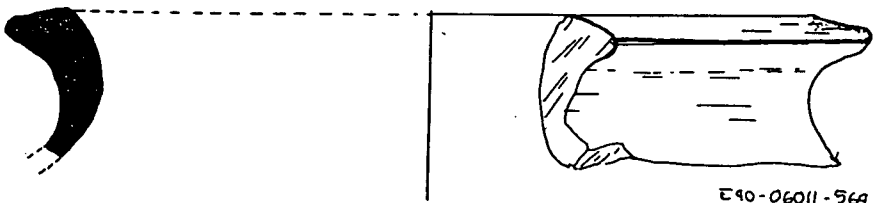
E90-06011-577

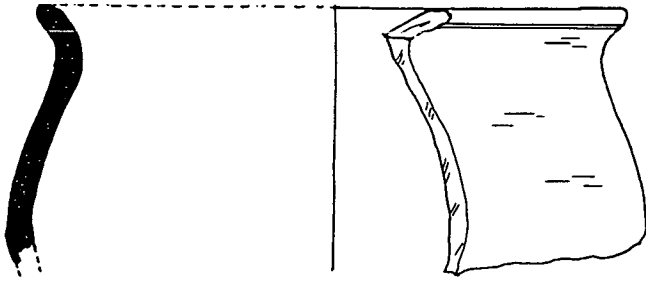
E90-06011-582

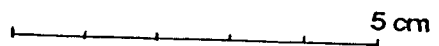
E90-06011-580

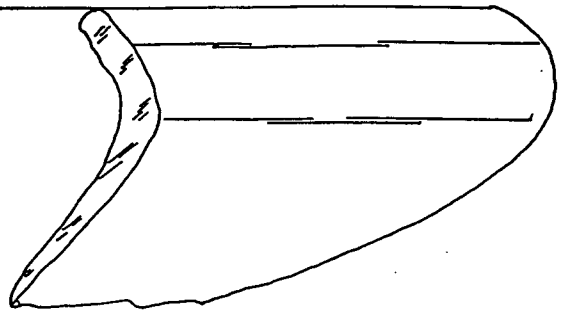
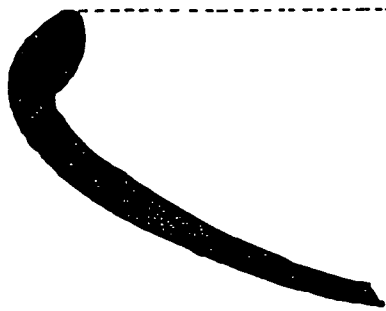

E90-06011-569

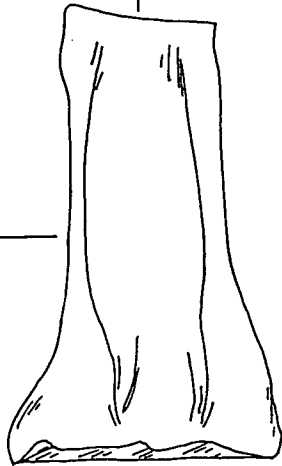

E90-06011-759

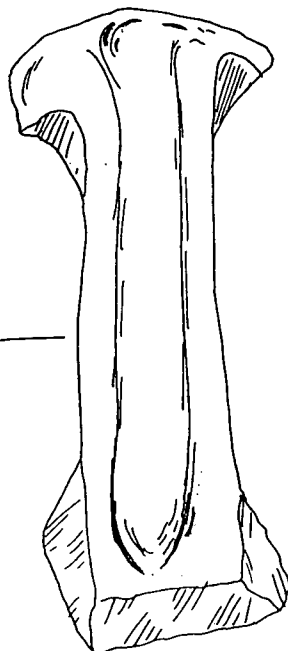

E90-06011-582

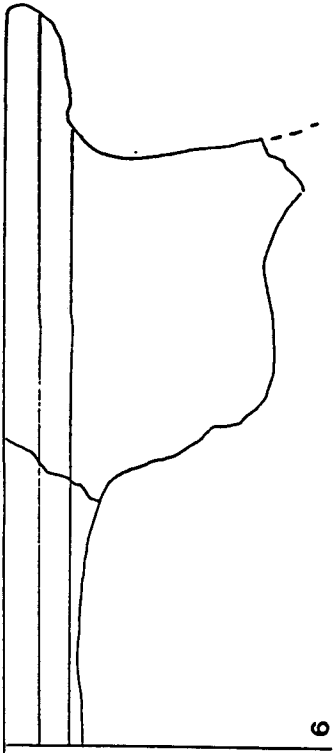
E90-06011-538

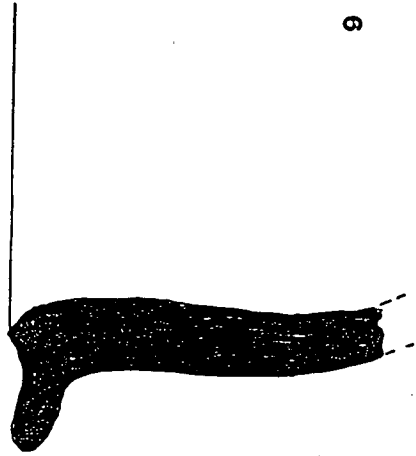
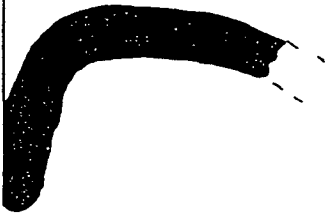
0 5cm

E90-06011-534

175

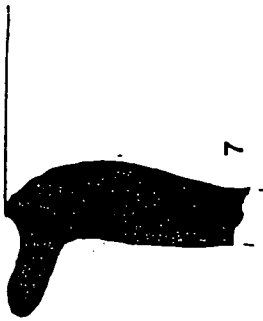
6

9

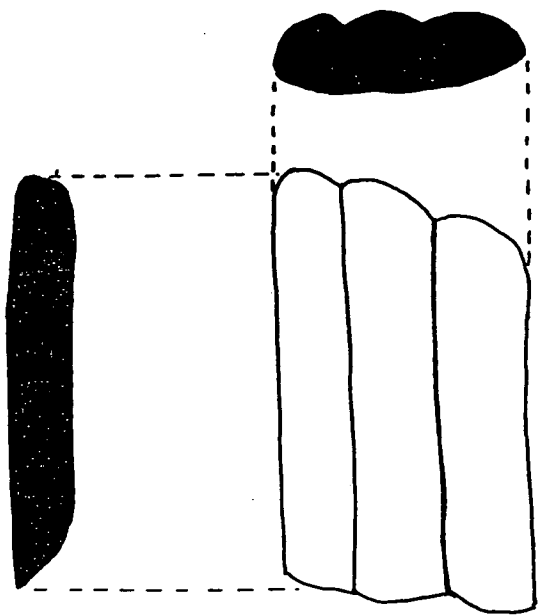

8

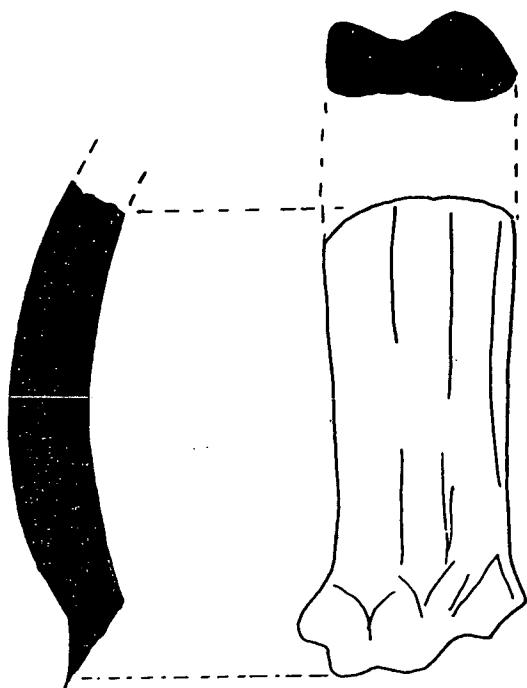

7

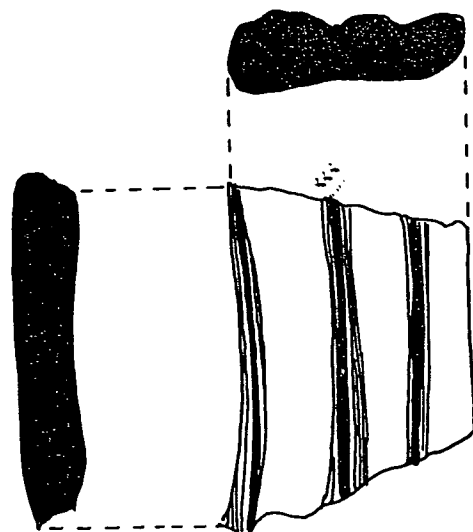

E89-06001-67

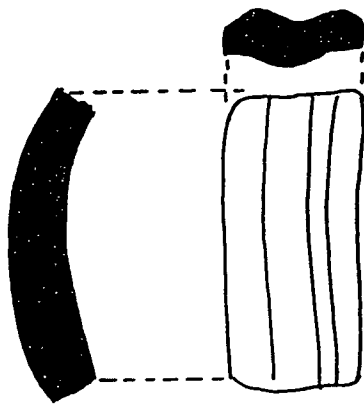

E89-06001-68

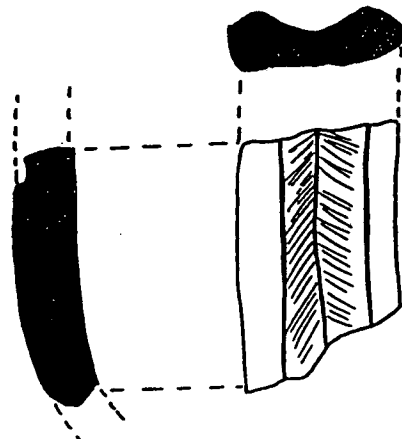

E89-06001-71

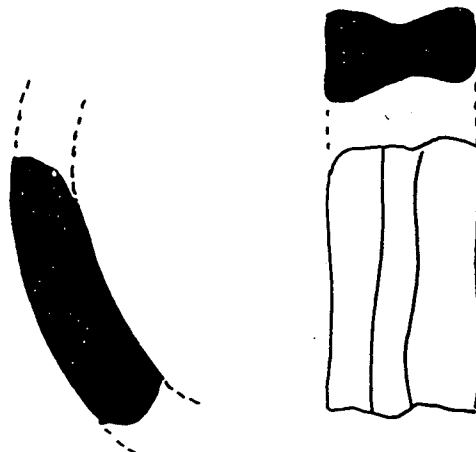
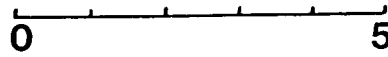
0 5

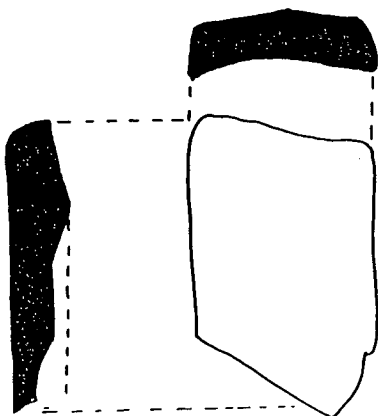
E89-06001-1380

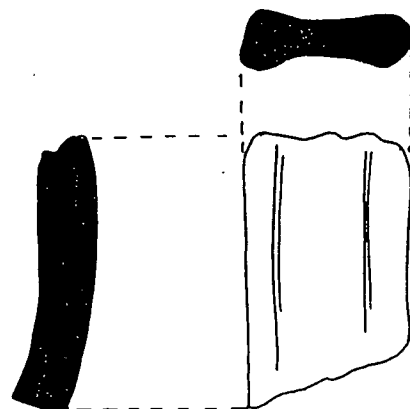
E89-06001-1381

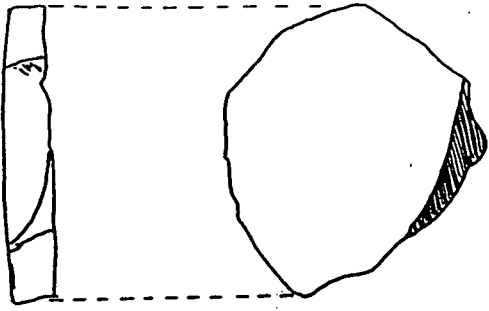
E89-06011-1382

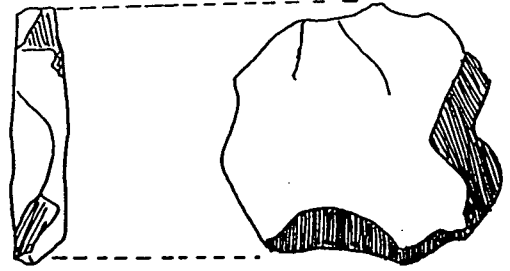
E89-03001-1812

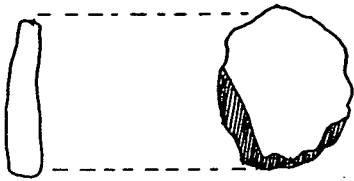
E89-03001-1811

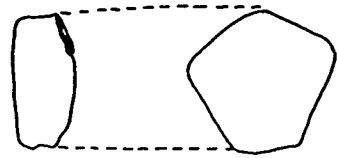
E 89-06001-93

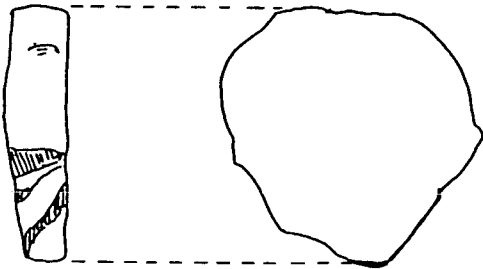
E 89-06001-94

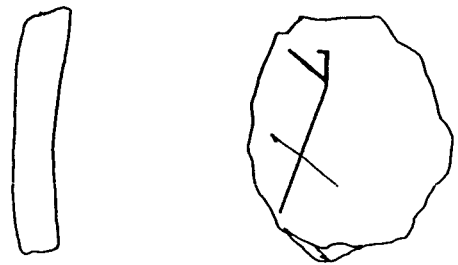
E 89-06001-95

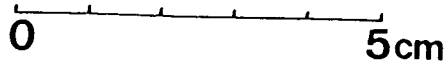
E 89-06001-96

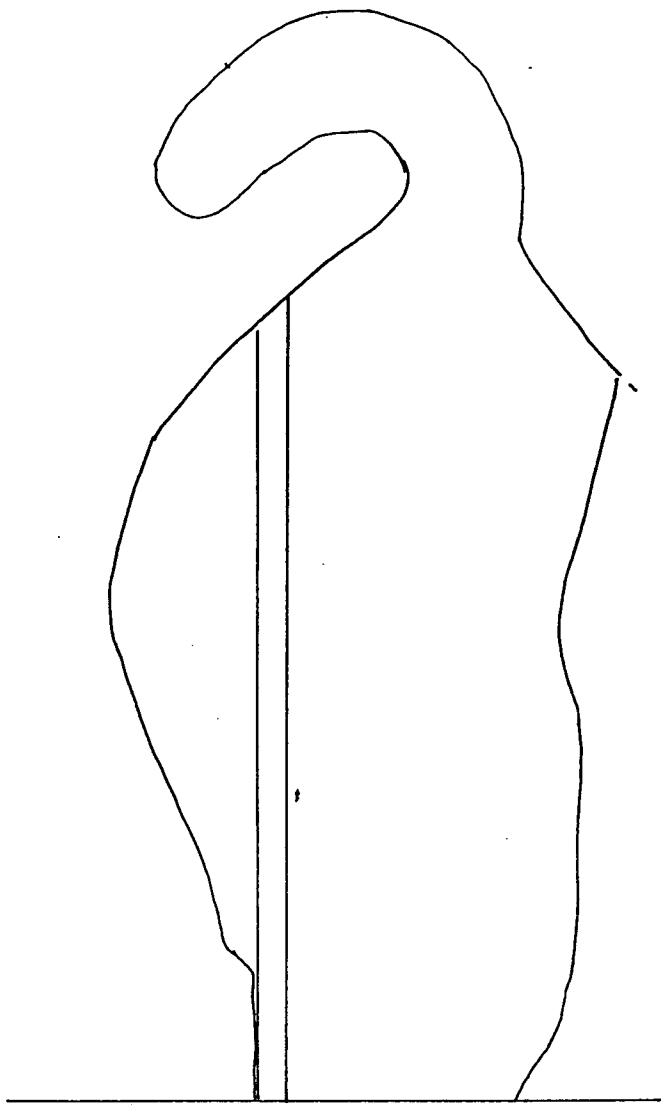

E 89-06011-1586

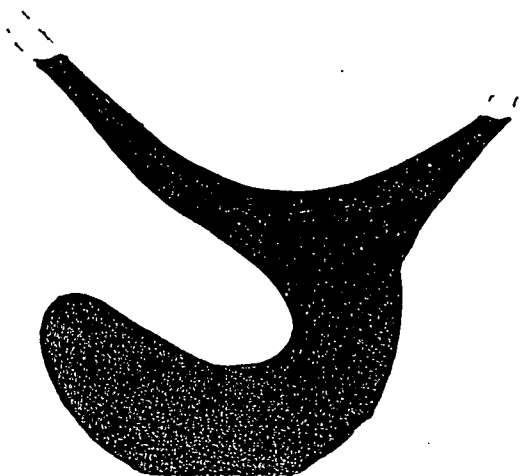

E 89-06009-1842

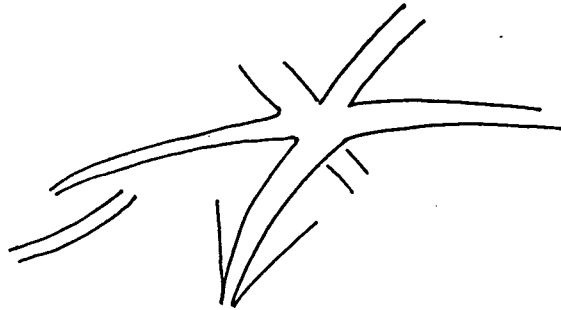

8862-11090-063

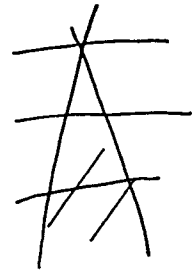

E89-06001-1047

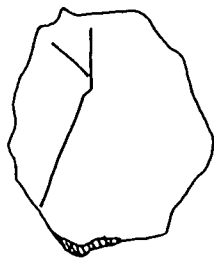
E89-06001-956

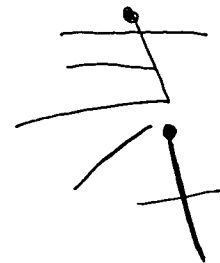
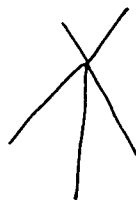
E89-06001-84

E89-06001-959

E89-06009-1872

E89-06001-8

0 5cm

7.5.- La ceràmica a mà:

La ceràmica a mà dintre de l'horitzó ibèric de l'Esquerda representa un percentatge sorprenentment baix, la qual cosa potser és deguda al fet que durant totes aquestes campanyes hem treballat amb material amortitzat, i no pas amb cap estructura domèstica on la ceràmica de cuina tindria tot el seu sentit. Els tipus documentats han estat molt homogenis: es tracta gairebé sempre de gerres, de diferents mides, de vora exvasada i llavi arrodonit, cos que recorda els perfils en S i base plana i estreta. La pasta d'aquestes gerres és grollera, amb molt desgreixant sobretot de quars i mica. Els acabats, en canvi són molt acurats, sobretot la cara externa i la zona interna de la vora. Els acabats són normalment allissats, i en alguns casos fins i tot brunyits.

Com a peça singular en ceràmica a mà d'aquestes campanyes destaca una tapadora d'olla feta de terrissa, i també restes de nança que no solen ser gaire freqüents en ceràmica a mà.

Quant a la decoració, el material aparegut a l'Esquerda presenta més varietat, i es pot gairebé establir una tipologia:

Tipus I.- Decoració pentinada: ocupa tota la superfície de la peça, amb pentinats que s'entrecreuen de dalt a baix en direccions oposades (E90 06011 1124).

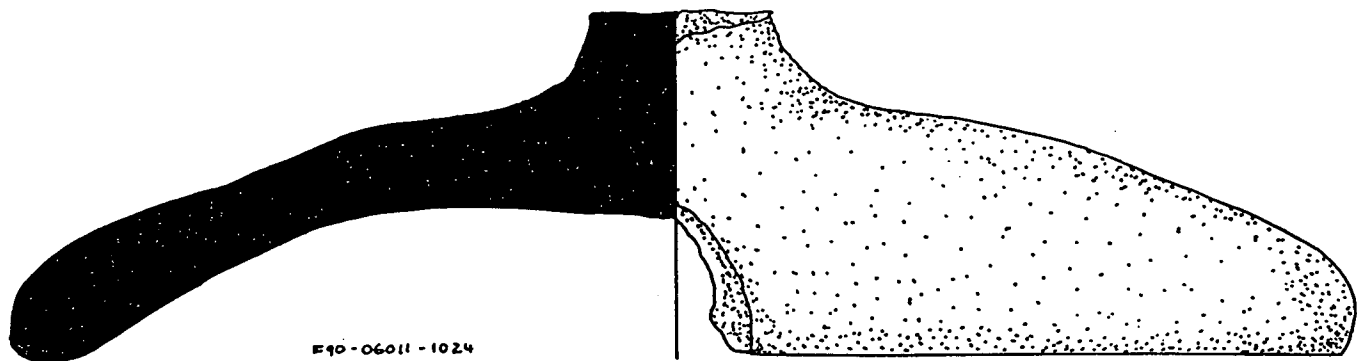
Tipus II.- Decoració incissa: a punxó. Decoració vertical que afecta la vora de la peça.

Tipus III.- Decoració impressa, feta a base de fer pressió sobre la superfície d'un motlle. Podem diferenciar entre estampat i unguat.

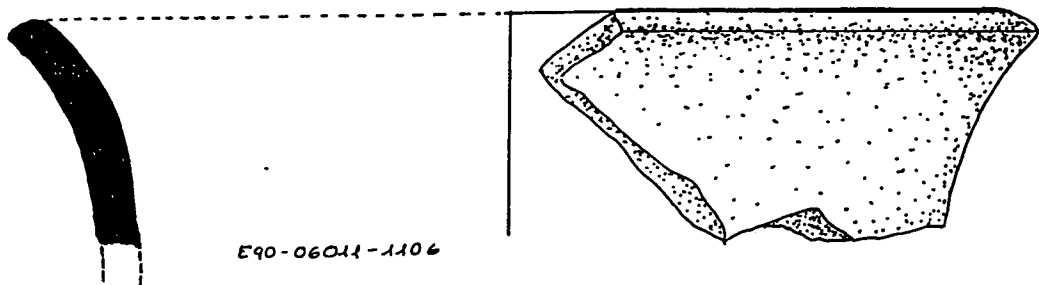
Tipus IV.- Decoració a cordó aplicat incís (E90 06011-1109)

Tipus IV.- Decoració a cordó aplicat imprès (E90 06011-1109).

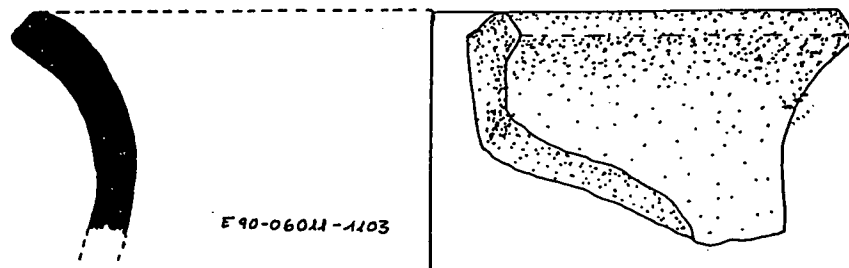
Al marge dels vasos ceràmics a mà cal esmentar dues altres peces: una petita fusaïola decorada amb motius incisos i impresos (20), i un pondus de ceràmica, amortitzat, utilitzat com a farciment de la muralla medieval.

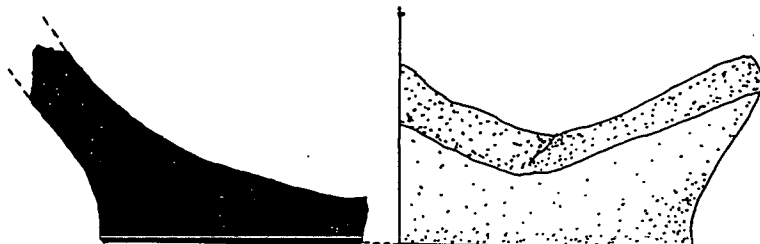
E90-06011-1024

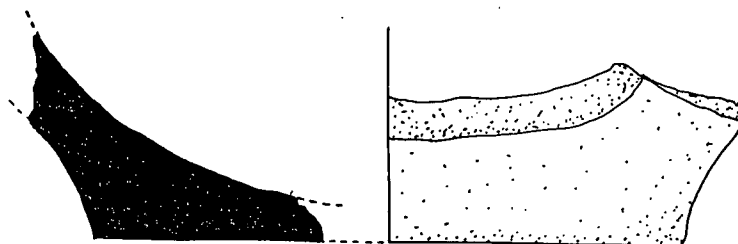
E90-06011-1106

E90-06011-1103

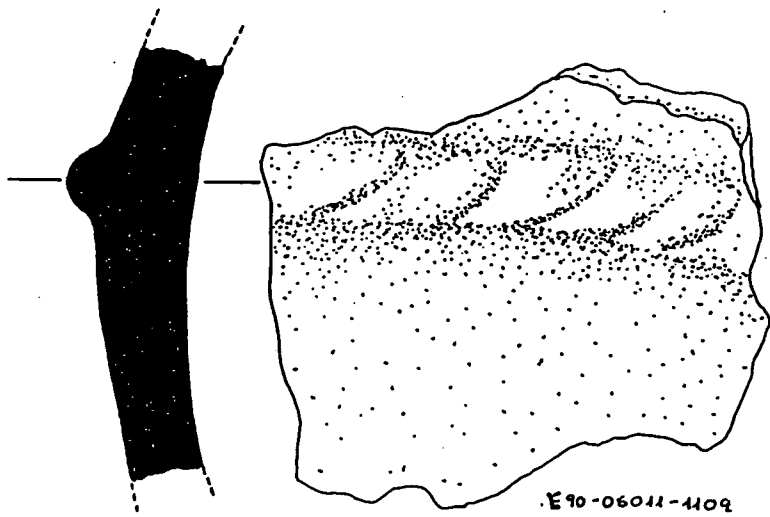

E90-06011-1105

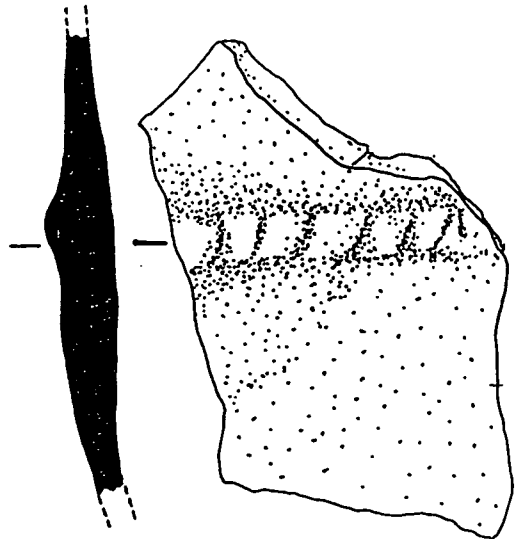

E90-06011-1104

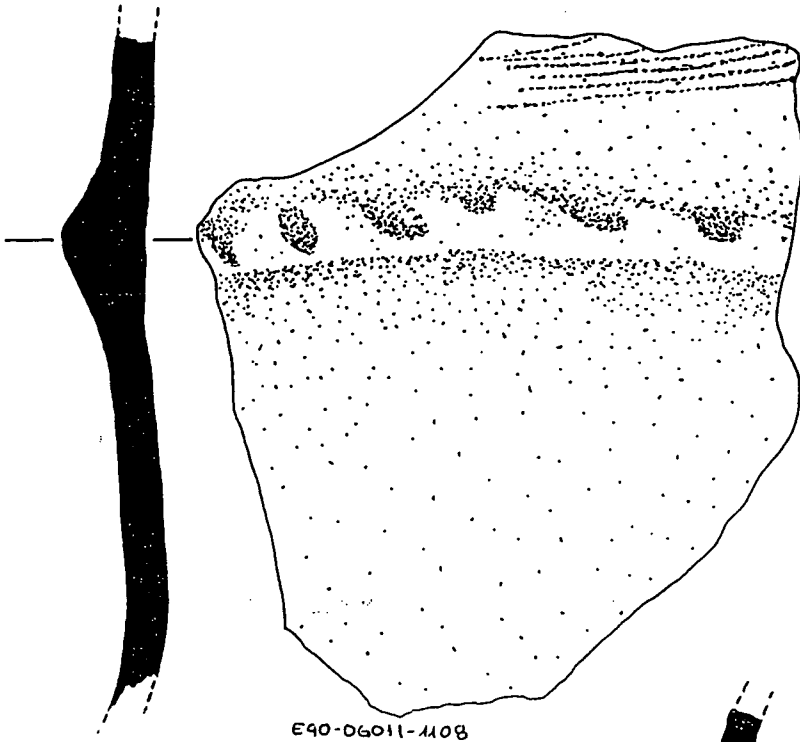
0 5 cm

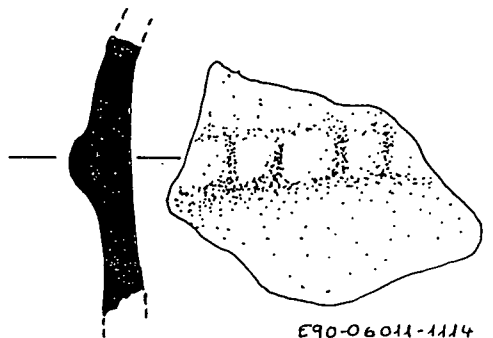
E90-06011-1109

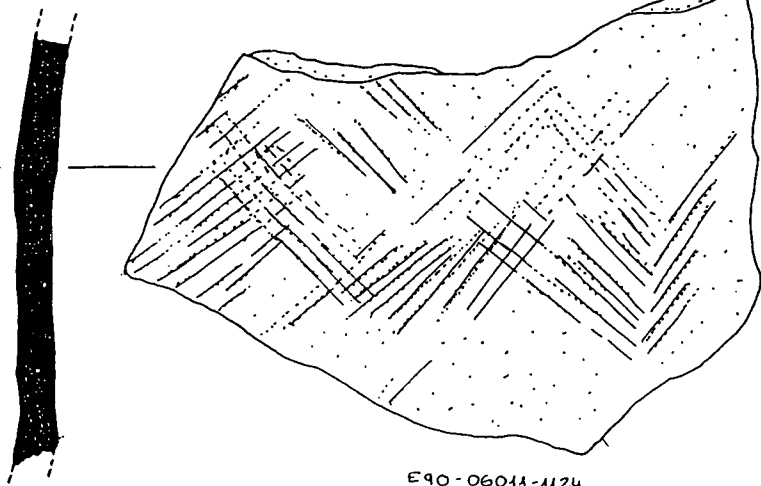
E90-06011-1110

E90-06011-1108

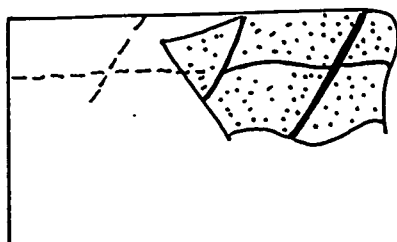

E90-06011-1114

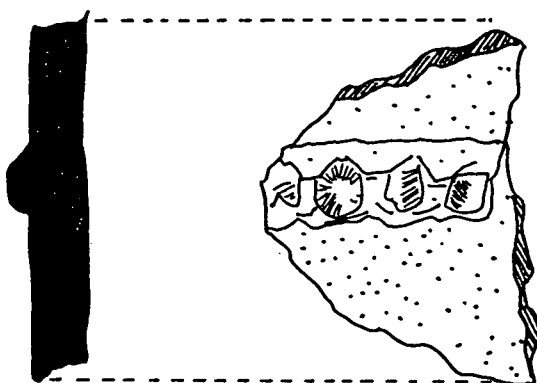

E90-06011-1124

0 5 cm

E89-06001-934

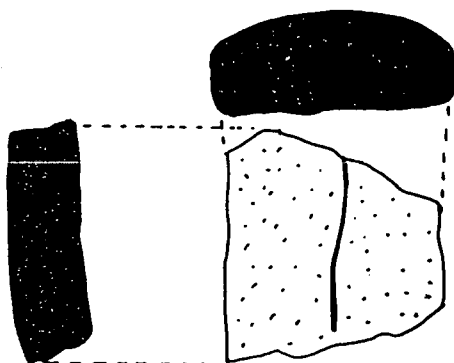
E89-06001-937

E89-06001-935

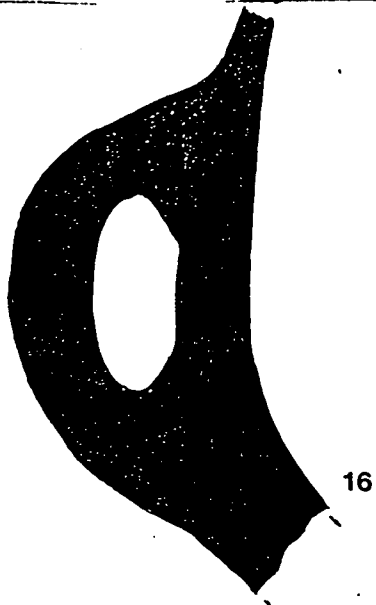

E89-06001-1046

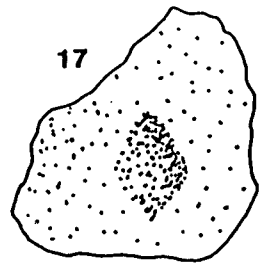

E89-06001-936

0 5cm

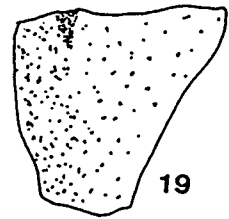
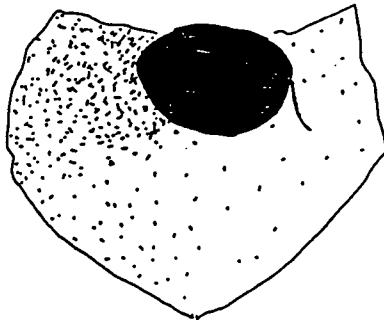
16

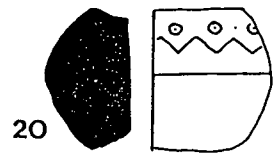
17

18

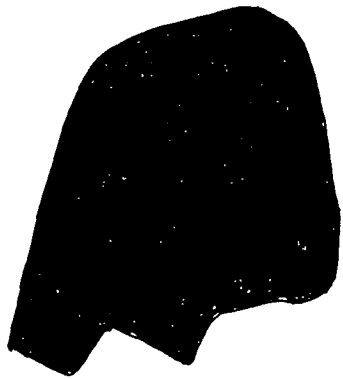
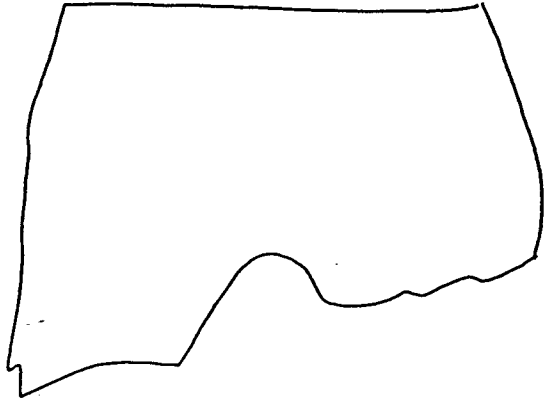

19

20

notes.

7.6.- Els grans recipients

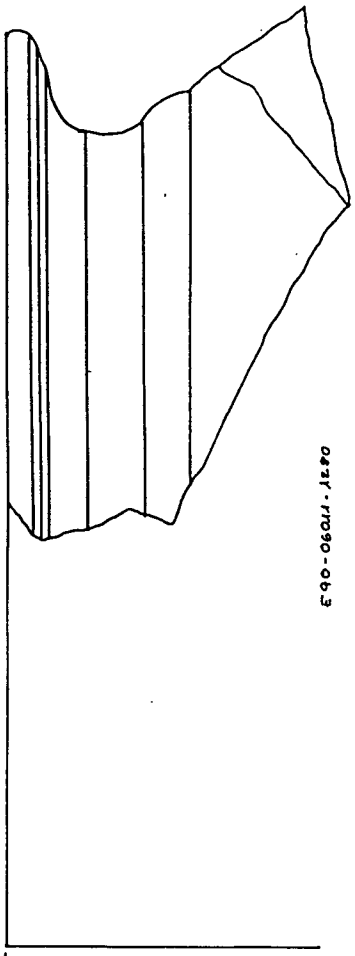
Com ja és sabut, i al contrari del que passa a la costa, a la Catalunya interior els jaciments arqueològics proporcionen molt poques restes de grans recipients i contenidors, siguin dedicats al transport i al comerç (àmfores), o siguin per conservar aliments (tines, dolia).

L'Esquerda i Osona formen part d'aquesta zona sense gairebé grans recipients (menys d'un 2 % del total de material), la qual cosa fa plantejar una problemàtica interessant respecte al comerç i sobretot a d'altres sistemes d'emmagatzematge de gra encara no localitzats.

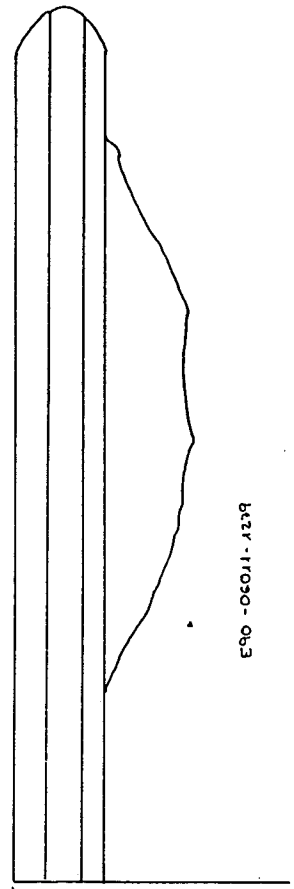
Els grans recipients identificats són bàsicament tines de boca ampla, suposadament per guardar gra. També ha aparegut una àmfora ibèrica de boca estreta.

Quant a àmfores d'importació, cal esmentar només les restes molt deteriorades d'una nansa, possiblement itàlica, i un pivot d'àmfora, possiblement laietana, trobada entre els enderrocs.

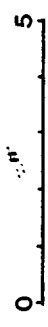
Cal destacar que molts d'aquests grans recipients presenten grafitis, actualment en curs d'estudi, que possiblement assenyalen mesures de capacitat o indiquen la naturalesa del producte contingut.

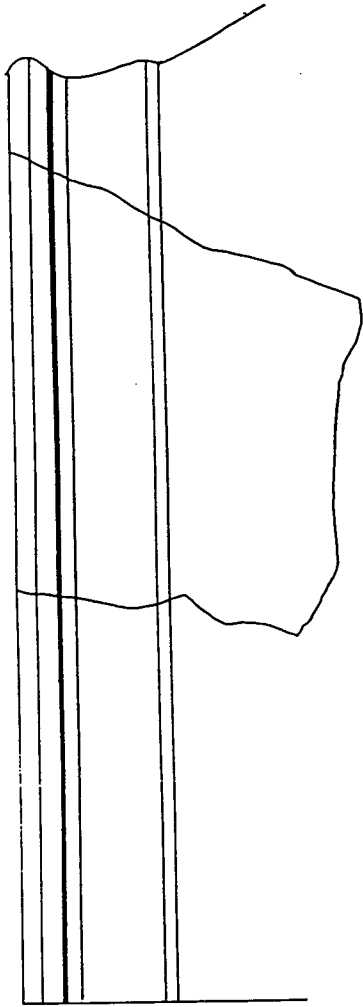
0431 - 11030 - 063

0431 - 11030 - 063

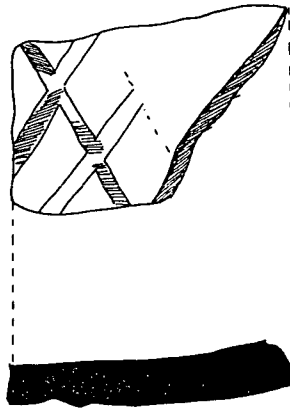

0001 - 00000000

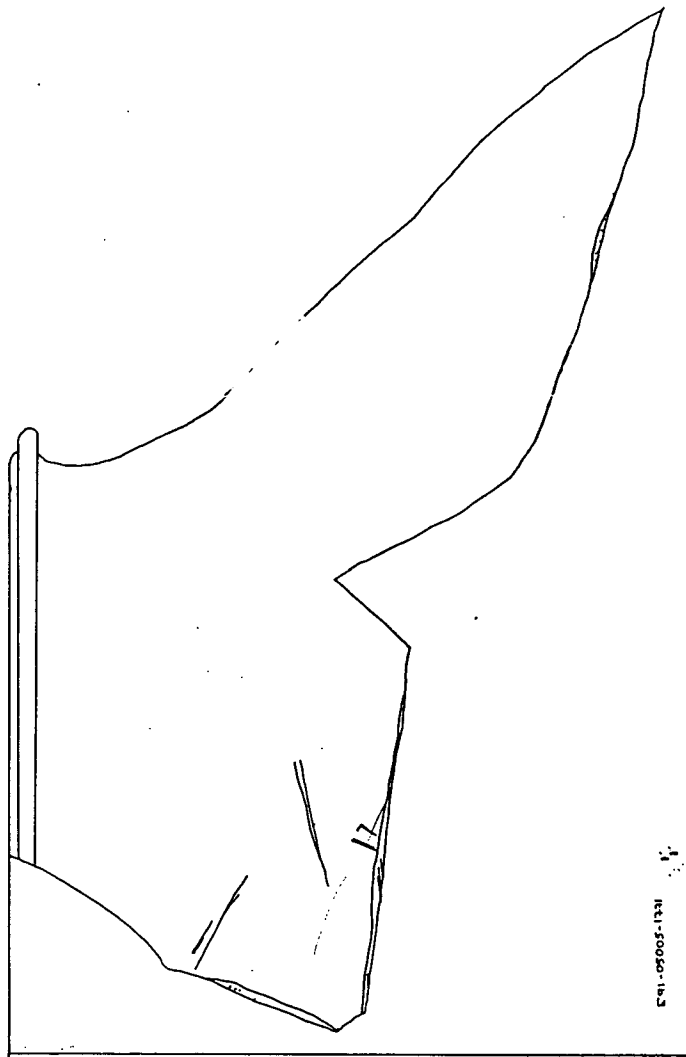
0 5cm

E19-06002-1189

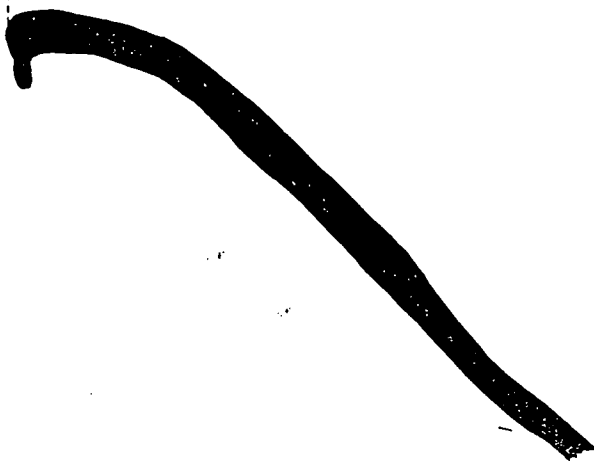
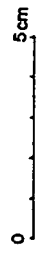

E19-06001-157

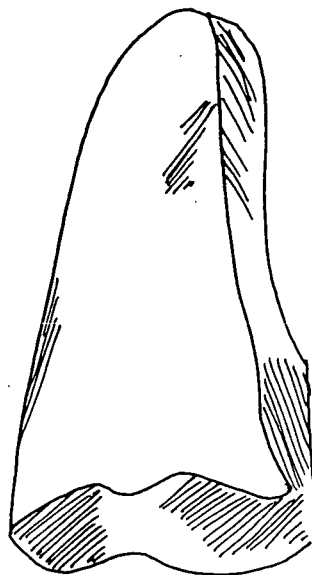
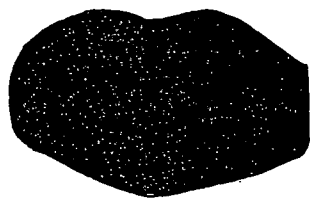
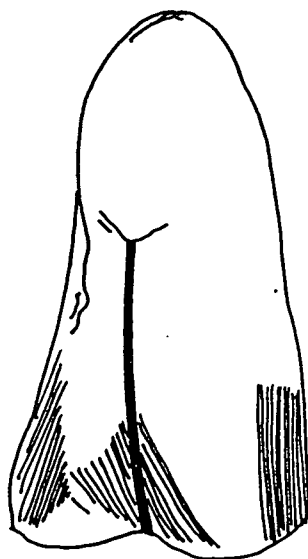
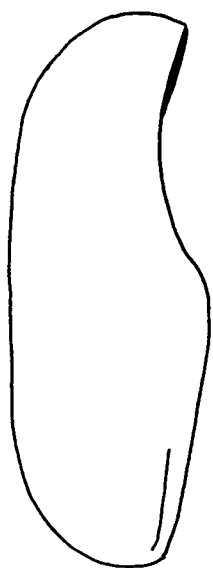

1451-05005-1231

ÂMFORA o
GRAN RECIPIENT
NANSA

E 89 - 06004 - 955

0 5cm

8.- ANALISI FAUNISTICA

Per Jordi Martí i Feixas

Museu de l'Esquerda

8. LA FAUNA

INTRODUCCIO

En aquest apartat s'exposen els resultats de l'anàlisi de les restes de fauna recuperades durant les campanyes d'excavació objectes d'aquesta memòria (1988, 89, 90, 91).

L'objectiu de l'anàlisi ha estat fer una aproximació als taxons faunístics representats i al repartiment de les restes segons llur procedència anatòmica. L'anàlisi quantitativa ha estat mínima, i cal prendre els resultats amb prudència, donat que per a tenir una idea clara d'aquest aspecte caldrà prendre el conjunt de les restes obtingudes en l'excavació de tot el jaciment.

MATERIAL I METODES

Les restes provenen de contextos arqueològics diversos. Una petita part de les restes provenen dels "armora", d'altres han estat trobades associades a la muralla o a les torres. La majoria però, provenen de l'entrada del carrer principal del poblat. En qualsevol d'aquests contextos, provenen majoritàriament de nivells de farciment, paviments i terraplenatges. Només pertanyen a nivells d'ocupació les restes d'alguns nivells del carrer. En aquest cas es tracta de la zona de pas del carrer i per tant haurien estat sotmeses al trepig dels viants. En conjunt doncs, hem de considerar-les part de les deixalles que es llençaven i que no es van acumular en un possible abocador, el qual fins ara no s'ha detectat. Aquest fet explica l'elevat grau de fragmentació de les restes que ha dificultat en molts casos llur determinació, tan a nivell anatòmic com taxonòmic.

Exceptuant les restes de l'estrat pre-ibèric (4 restes indeterminables taxonòmicament) de l'armorum I, corresponents al s.VIII a.C., la resta del conjunt arqueofaunístic recuperat pertany a un període comprès entre els segles IV i I a.C. Les restes pertanyents a unitats estratigràfiques de cronologia medieval (UE 06009, 06013 i 06014, campanya 1989) no s'han tingut en compte en l'anàlisi.

Els ossos es van recuperar a mà durant l'excavació i això pot haver provocat un biaix en la representativitat de la mostra, en el sentit d'infravalorar la representació d'ossos petits o d'espècies de talla mitjana com el conill o alguns carnívors.

La primera determinació que hem fet ha estat a nivell del reconeixement anatòmic de les restes. Per classificar els ossos segons la part anatòmica d'on provenen hem seguit el següent criteri:

- CAP: Crani, mandíbules i dents.
- EXTREMITATS: ossos de les extremitats anteriors i posteriors.

- TRONC: cintures (omòplac i pelvis), vèrtebres i costelles.

Part dels ossos determinats a nivell anatòmic han pogut ser atribuïts a taxons concrets. En ambdós casos la identificació s'ha efectuat principalment amb l'ajuda de diversos atlas osteològics (SCHMID, 1972; BARONE, 1976; GHETIE, 1981) i de comparacions amb la col·lecció de referència del Museu Arqueològic de l'Esquerda. Aquesta col·lecció no és encara completa i això ens ha dificultat en alguns casos la determinació. Aquest seria el cas dels ocells. La manca de representants d'aquest grup a la col·lecció ens ha fet impossible la classificació específica d'aquests, i es tracten genèricament com a avifauna. Les restes d'ovella (*Ovis aries*) i de cabra (*Capra hircus*) es tracten conjuntament com a ovicaprins. Les restes de mol·luscs no s'han determinat, però s'han diferenciat en espècies marines i terrestres.

Pels resultats quantitius s'ha tingut en compte el conjunt de les restes donat que la migradesa de la mostra ens ha impedit fer subdivisions més petites, agrupant unitats estratigràfiques de cronologia o context arqueològic similar. L'abundància relativa dels diferents taxons es considera segons el número de restes (NR).

RESULTATS I DISCUSSIO

El total de restes òssies analitzades és de 707. A aquestes caldria afegir-hi tres restes de malacofauna. A nivell de part esquelètica n'hem pogut determinar 226 (31.97%). D'aquestes, 91 (40.26%) han pogut ser identificades taxonòmicament. El nivell de determinació específica és molt baix (12.97% respecte al total) i ens indica l'elevat grau de fragmentació de les restes, comprensible per llur procedència arqueològica.

Quant a la repartició dels ossos segons la part esquelètica els resultats s'il·lustren a la taula 1 (veure també Fig. 1).

TAULA 1. Repartiment de les restes segons les parts del cos

	NR	%
CAP	119	52.65
EXTREMITATS	75	33.19
TRONC	32	14.16

Cal destacar la clara dominància d'ossos del cap (52.65%). Aquesta part del cos és la que porta menys carn associada i per tant aquest resultat podria ser sorprenent. El fet que les dents estiguin incloses en aquesta categoria és sens dubte la raó d'aquesta dominància. Les peces dentàries es conserven molt millor i són més fàcils d'identificar encara que estiguin

malmeses. Això ens fa pensar que aquesta categoria està sobrevalorada.

Quant a l'abundància relativa de les diferents espècies identificades (Taula 2 i Fig. 2), s'han tingut en compte conjuntament les restes òssies i la malacofauna (en total 94 restes). Els resultats són els següents:

TAULA 2. Abundància relativa dels diferents taxons.

	NR	%
OVICAPRIDS (<u>Ovis aries</u> i <u>Capra hircus</u>)	37	39.36
PORC (<u>Sus domesticus</u>)	21	22.34
BOU/VACA (<u>Bos taurus</u>)	19	20.21
CAVALL (<u>Equus caballus</u>)	2	2.13
AVIFAUNA	3	3.19
CONILL (<u>Oryctolagus cuniculus</u>)	5	5.32
CERVOL (<u>Cervus elaphus</u>)	4	4.26
MALACOFAUNA	3	3.19

La principal font de proteïnes animals l'aporten els ovicàprids (Ovella, Ovis aries / Cabra, Capra hircus) i el porc (Sus domesticus), que conjuntament representen un 61.70% del total. Encara que l'objectiu d'aquesta memòria no ha estat determinar les edats, val a dir que algunes dents d'ovicàprid pertanyerien a individus molt joves. Les restes de bòvids (Bos taurus) són principalment dents, algunes de les quals estan molt gastades i ens indicarien la presència d'individus adults. La manca de signes clars d'esquarterament als ossos ens fa difícil assegurar si el seu ús era culinari o tenia una altra finalitat (producció de llet, força de tracció).

Són interessants les restes de cavall (Equus caballus), donat que aquesta espècie no havia aparegut en campanyes anteriors. El fet que les restes recuperades siguin dents no ens permet saber si el cavall era consumit o era utilitzat com a animal de tracció o per al transport. En aquest sentit cal recordar que en algunes monedes ibèriques s'hi representa un genet a cavall. L'anàlisi microscòpica d'una de les dents recuperades (primera premolar inferior) ens podria ajudar a esbrinar si l'individu havia portat mai brides.

La principal aportació de carn, doncs, correspon als animals domèstics, però cal considerar també la importància de la cacera. La impossibilitat de determinar específicament les restes d'avifauna ens fa impossible saber si procedien d'animals domèstics o d'ocells caçats. Les que podem atribuir sens dubte a la cacera són les restes de conill (Oryctolagus cuniculus), donat que no és fins al món romà que s'inicia la domesticació d'aquesta espècie, mantenint en captivitat els animals caçats, en grans tancats a l'aire lliure anomenats "leporaria" (CLUTTON-BROCK, 1987) i no és fins a l'edat mitjana que passen a criar-se

en gàbies (MIRO, 1989). Les restes que hem pogut determinar pertanyen a diferents parts de l'esquelet (mandíbules, falanges, escàpula) i això ens fa pensar que era transportat sencer al poblat.

No hem pogut determinar amb seguretat cap resta de senglar (Sus scrofa). Quant al cèrvol (Cervus elaphus) cal dir que de les quatre restes determinades, dues són fragments de banya que poden haver estat recollides al camp sense necessitat de caçar l'animal. Els cèrvols perden les banyes a principis de primavera (març-abril) i queden abandonades al camp, on poc a poc es van descomposant. Les altres restes, però, són una dent i un fragment de mandíbula la qual cosa confirmaria que aquesta espècie es caçava. Per les característiques de les restes no podem saber si es tracta d'un mascle o d'una femella. De moment no hem pogut detectar cap resta de l'esquelet postcranial i caldrà esperar la troballa de noves restes en properes campanyes per saber exactament si aquesta espècie apareix al poblat com a possible trofeu o bé es consumia i, en aquest últim cas, si s'esquarterava "in situ" al lloc de cacera o es transportava al poblat.

La presència de conill i cèrvol ens parlaria d'un paisatge en mosaic, amb alternança de boscos i zones obertes. És possible que el conill ocupés les zones de conreu o de pastura on trobaria sòls adequats per excavar les seves galeries. Tot i això podria ocupar també els llindars del bosc o inclús el seu interior sempre que el recobriment vegetal no sigui massa elevat i que tingui clarianes. El cèrvol, per contra, és una espècie eminentment forestal que prefereix, especialment, els boscos oberts.

No s'han determinat específicament les restes de mol·luscs però sí que constatem la presència de dues restes de bivalves marins i una resta d'un gasteròpode terrestre. En aquest últim cas es podria tractar d'una intrusió. Les valves de mol·lusc, ja localitzades en anteriors campanyes, ens indicarien contactes amb pobladors de la costa.

Cal destacar la troballa de dos fragments d'un crani de bòvid, pertanyents al mateix individu i molt malmesos, al lloc on hi hauria la porta principal d'entrada al poblat (UE 06051, campanya 1991). Es tracta d'un fragment de frontal dret que comprèn part del "planum frontale" i la base del "processus cornuale" i d'un fragment de l'os temporal esquerre. És impossible atribuir-li cap sexe, ni determinar-ne l'edat.

BIBLIOGRAFIA

BARONE, R. (1976) Anatomie comparée des mammifères domestiques. Vigot editions. Paris.

CLUTTON-BROCK, J. (1987) A natural history of domesticated mammals. British Museum Natural History. London.

GHETIE, V. (1981) Atlas de anatomia de las aves domésticas. Edit. Acribia. Paraninfo. Madrid.

MIRO, J.M (1989) La fauna in TED'A (1989) "Un abocador del segle V d.C. en el Fòrum provincial de Tarraco".

SCHMID, E. (1972) Atlas of animal bones. Elsevier Publishing Company. Amsterdam.

Fig.1: % part esquelètica

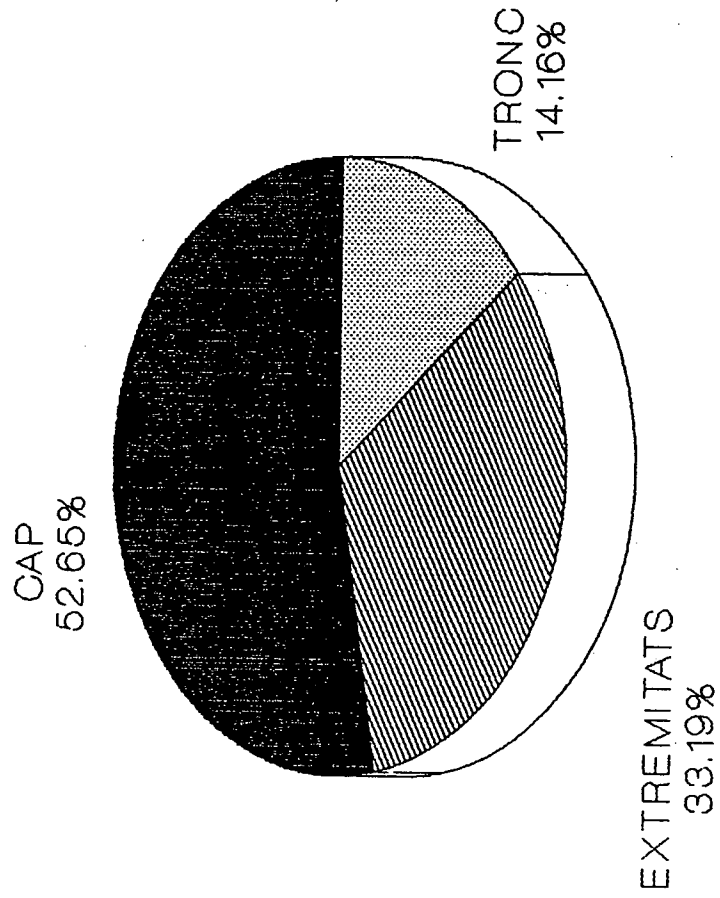
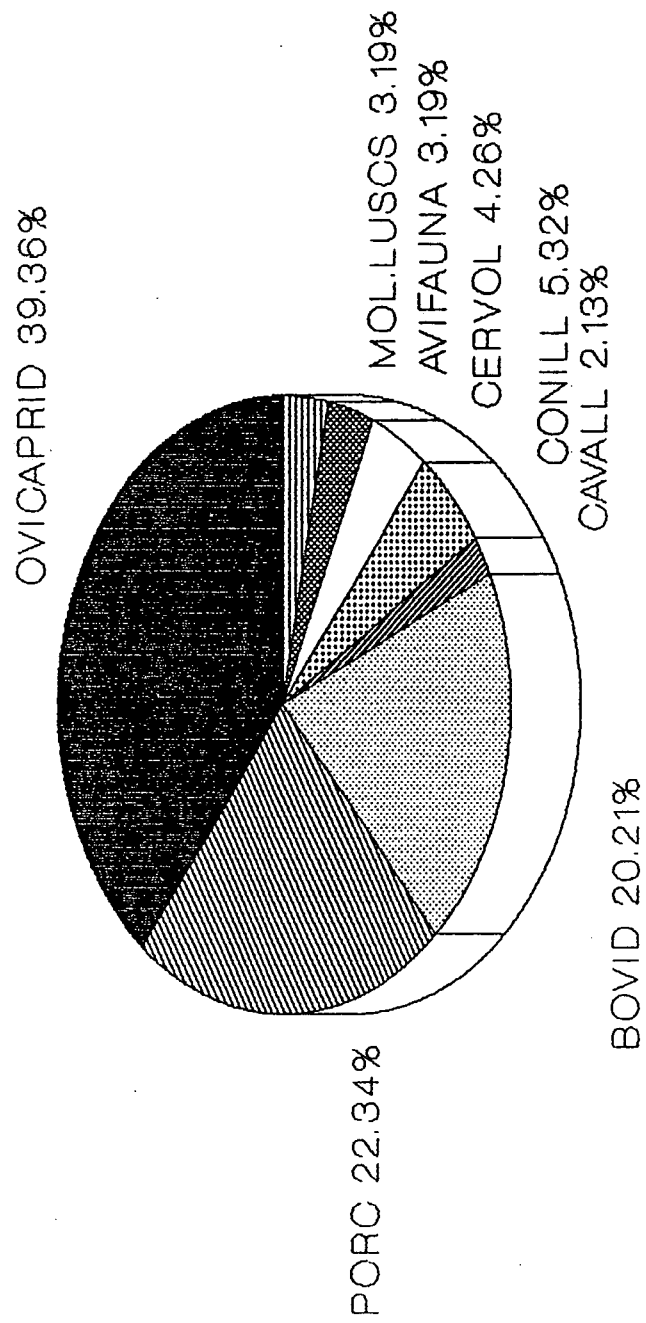

Fig.2: Percentatges espècies

1.- Crani de bòvid aparegut al centre del carrer

9. - ELS METALLS

9.1. - Ferro

9.2. - Bronze

9.3. - Altres restes ornamentals

9.1. El ferro.

Poques restes s'han conservat en el conjunt del jaciment ibèric de l'Esquerda pel què fa a material de ferro, a excepció d'un nombre força elevat de restes d'escòria. Només en un indret, a l'Àrea del carrer, a la zona on correspondria a la porta, hi han aparegut diverses peces de ferro, que semblen estar tots ells relacionats amb aquesta estructura.

Dos són els principals elements documentats:

1.- Claus de grans dimensions, de 10 a 15 centímetres d'alçada i un centímetre de gruix, de cabota rodona i secció quadrada, localitzats "in situ" als dos forats apareguts a banda i banda de la porta, possiblement clavats a les dues bigues que accionaven una porta a doble batent, de fusta que donaria accés al poblat.

2.- Tatxons de cabota rodona i punta curta apareguts també a la zona de la porta entre els carbons. Sembla que podien ser morius ornamentals clavats a la porta.

A banda d'aquests elements, s'ha localitzat una plaqueta de ferro amb les vores sobreaixecades, de finalitat desconeguda, i una fibula anular de secció quadrada.

9.2- El bronze

Dos fragments s'han recuperat de mineral de bronze. Tots dos semblen correspondre a dues plaquetes llises, que no semblen tenir decoració. Totes dues són molt erosionades, puix s'han trobat, com a material rodat a l'àrea del carrer.

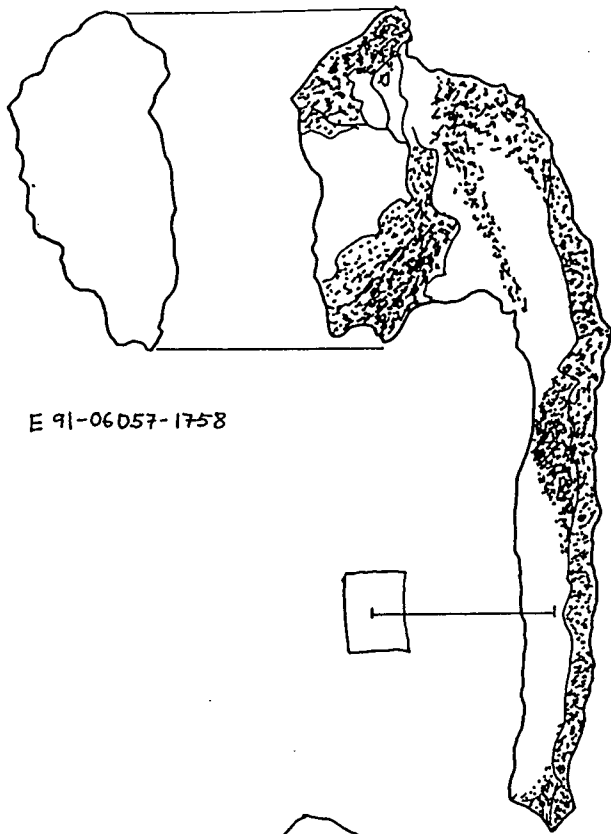
9.3.- Denes de collaret

També a la zona del carrer, entremig de l'estrat de rebliment s'hi varen localitzar tres denes de collaret. Dues són fetes de banya tallada, i engalzen l'una amb l'altra. La tercera és feta de pasta de vidre blanc. Aquesta darrera té la cara interior protegida per un fil d'argent.

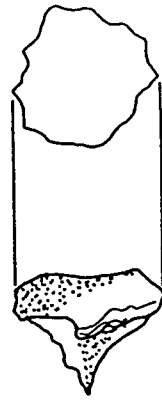
Tot aquest material es troba en aquests moments en curs de restauració, la qual cosa pot fer-ne canviar la seva interpretació.

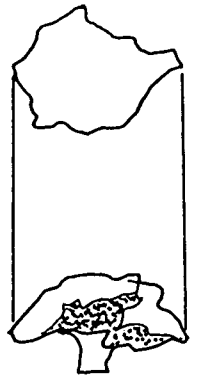
1.- Clau de ferro "in situ" a l'interior del forat de pal.

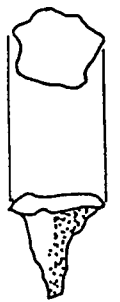
E 91-06057-1758

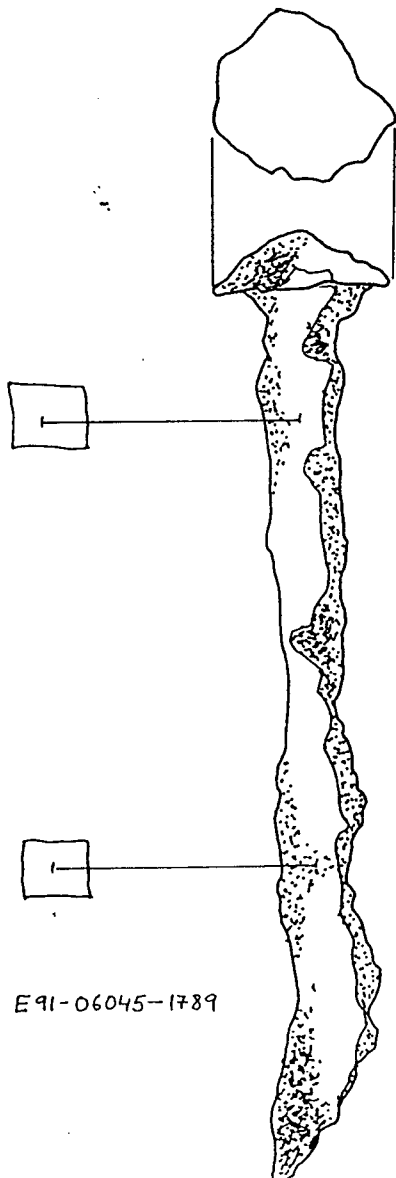
E 90-06037-2985

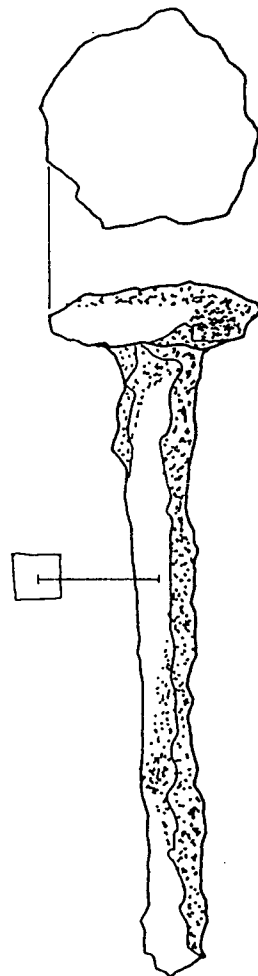
E 90-06037-2983

E 89-06009-1958

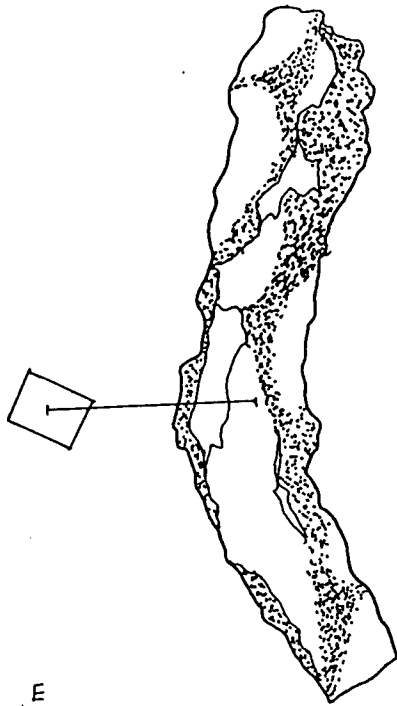

E 91-06045-1789

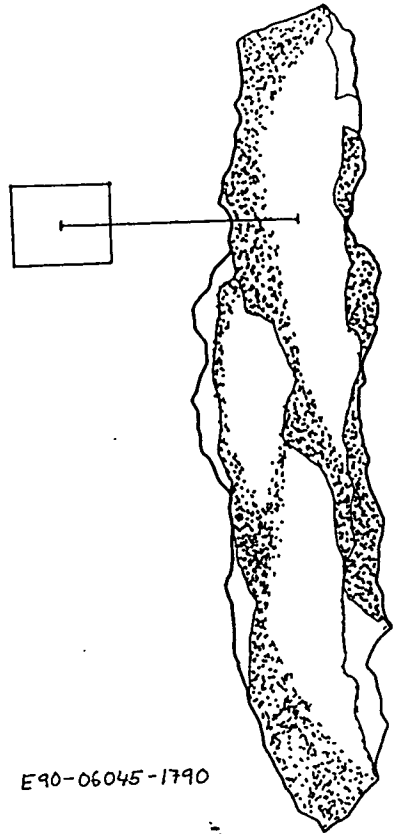

E 91-06048-1791

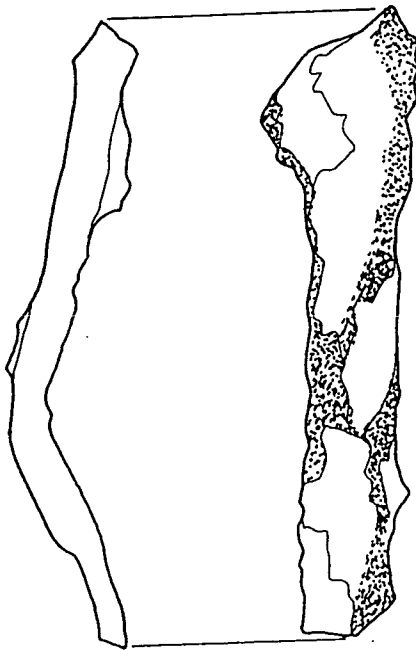

E

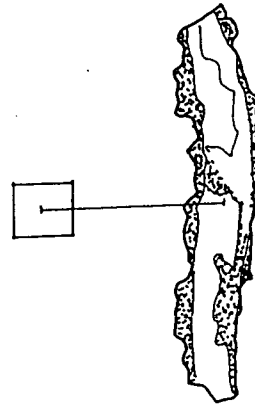

E 90-06045-1790

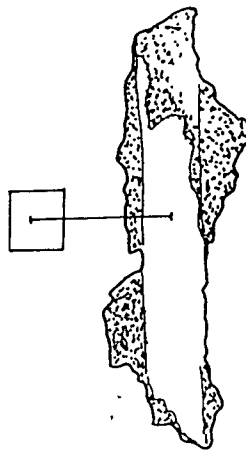

E 89-06011-1957

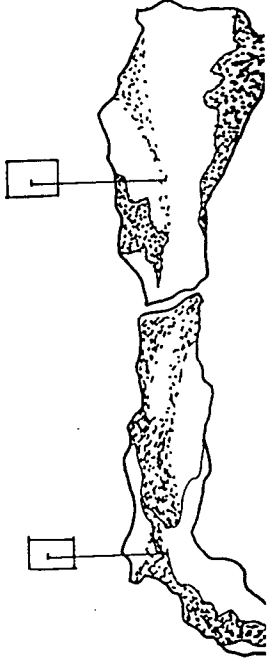
E 90-06012-2973

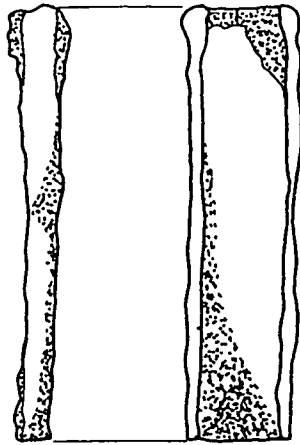

E 90-06036-2976

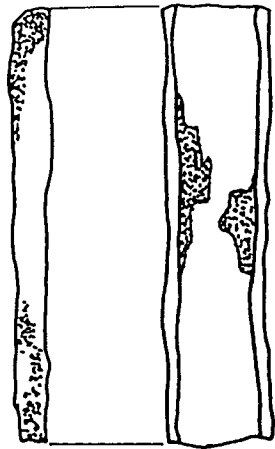

E 90-06034-2975

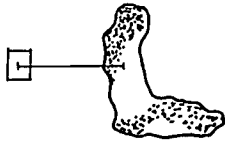

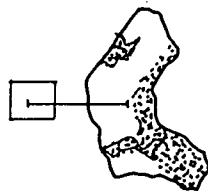
E 90-06011-2971

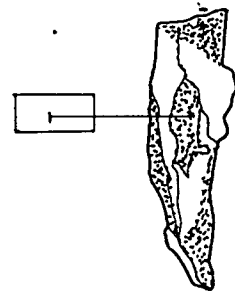
E 90-06011-2972

E 90-06037-2980

E 90-06037-2981

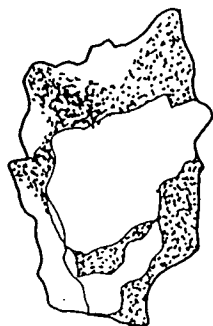
E 90-06011-

E 90-06034-2974

E 90-06037-2986

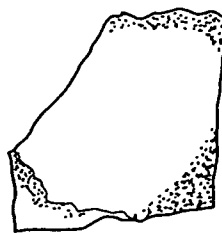
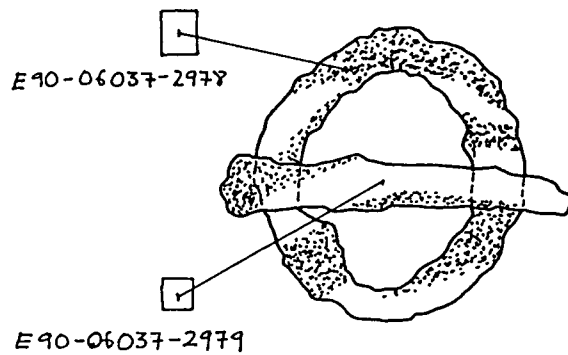

E 90-06011-2968

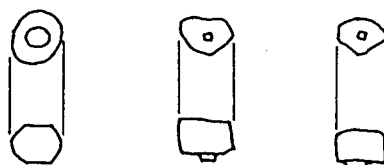

E 90-06037-2987

E 90-06037-2984

E 91-06043-1792/94

10.- Escultura i relleu

10.1.- Introducció

10.2.- Baix relleu d'un cavall

10.3.- Símbol fàl·lic

10.1.- Introducció.

Com és ben sabut, el món ibèric presenta una gran diferència a nivell d'arts figuratives entre el nord i el sud del seu àmbit geogràfic. Així com al sud es coneixen grans relleus i monuments escultòrics que han donat nom i forma a la mateixa cultura ibèrica, a Catalunya aquestes restes són força escasses, i per tant donen una nota important de singularitat al jaciment on es localitzen. A L'Esquerda, durant les campanyes de 1988-1992 han aparegut dues restes interessants en aquest sentit, que se sumen al relleu aparegut ja en un lloc indeterminat de la muralla en les campanyes realitzades pel Centre Excursionista de Roda de Ter abans de l'any 1977. Cal dir que, a la comarca d'Osona han aparegut altres restes d'escultura ibèrica, com és el cas del relleu funerari monumental de Malla, cosa que va en contra la "marginalitat" cultural que alguns autors han volgut donar a aquestes regions de l'interior. Tanmateix, és la primera vegada que un d'aquests relleus es documenta estratigràficament.

10.2.- El relleu del cavall

A la campanya de 1991 ha aparegut sota els nivells de carrer corresponents al segle III a.C. una gran llosa rectangular de 45,3 x 32,8 x 7 cm, completament escairada pels quatre costats. es tracta d'una llosa molt dura de tipus granític, que destaca ja a simple vista de la resta de les pedres de l'enderroc de què forma part (ve O60), compost de lloses planes, només tallades, en tot cas, per un costat, el suposadament visible.

La neteja inicial d'aquesta peça ha posat de manifest l'existència d'un baix-relleu, molt subtil que revela l'existència de la figura un cavall corrent. La restauració que actualment s'està aplicant a la peça permetrà donar-ne una visió més definitiva.

Es tracta d'una escultura que juga i aprofita les rugositats naturals de la pròpia pedra per donar-hi més contrast, com en els malucs i el ventre. La línia més pronunciada és la del dors del cavall. A la part superior s'hi manifesten una sèrie de rugositats i incissions, que fan pensar amb alguna altra figura associada (genet ?) totalment imperceptible. De tota manera el tall de la llosa en aquesta part superior es molt menys, net i clarament més irregular que la resta, pràcticament llisos. Això fa pensar en la hipòtesi que inicialment el relleu tingués unes dimensions més elevades, i que en un segon moment es reaprofités, per la seva duresa i qualitat, com a part de l'estructura constructiva de la muralla. Totes aquestes hipòtesis caldrà

confirmar-les en el futur.

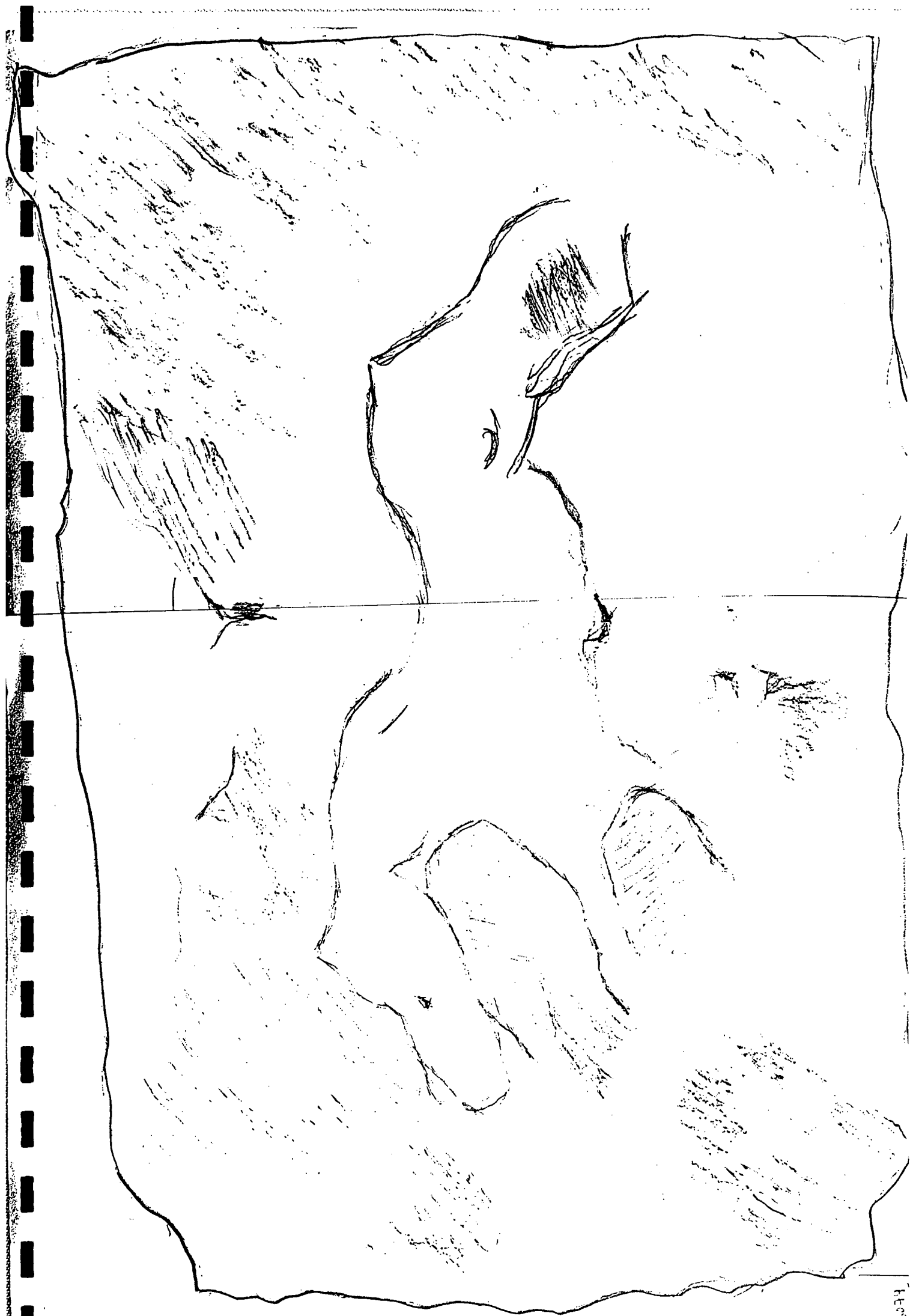
El tema iconogràfic del cavall és molt important en el món ibèric, com es demostra a molts dels relleus funeraris del sud de la Península. Tanmateix el paral·lel més proper el tenim en les monedes emporitanes i ibèriques seguint el patró romà, que en el seu revers tenen representada la figura del cavall en moviment i d'un genet amb una palma a l'espatlla.

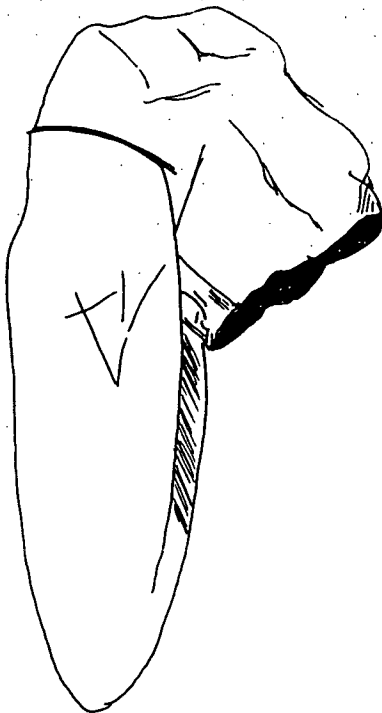
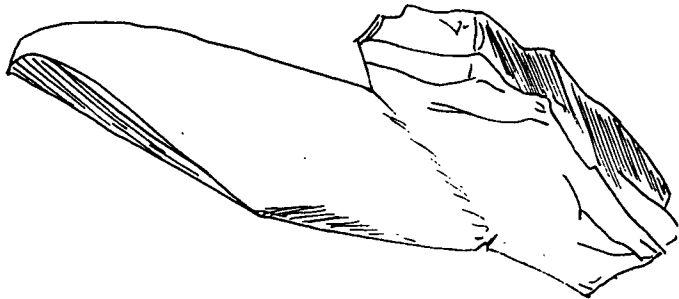
10.3.- El símbol fàl·lic.

A la campanya del 1989 es va documentar una peça d'uns 10 cm feta en pedra tova del país, tipus marga, que representa un fal·lus. La resta es va localitzar sobre la muralla del segle IV, en un nivell d'enderroc i terraplenatge per assentar-hi al damunt el poblat ibèric ple (UE 06003).

L'interès fonamental d'aquesta escultura rau sobretot en el seu significat dins del context de la protohistòria mediterrània d'influència hel·lènica. El fal·lus era el senyal de fertilitat per excel·lència i és usual trobar-ne relleus a les entrades dels poblats com a signe de prosperitat. El paral·lel proper més conegut el tenim en el relleu situat al costat de la porta de la ciutat romana d'Empúries.

Totes aquestes restes de caire iconogràfic ens confirmen cada vegada més la importància de l'Esquerda com a centre fonamental del seu territori. La presència d'escultures al jaciment, sobretot si ens trobem en una zona on tradicionalment aquestes són escasses és un element important a tenir en compte. D'altra banda la iconografia mostra també una clara influència grega, que ens permet reafirmar els contactes de l'àrea ausetana amb la zona empordanesa a través dels passos del riu Ter, com ho indiquen també les restes de tipus territorial i econòmic.

0 5cm

10.- L'ANALISI ANTRACOLÒGICA

Per Rosa MÈ BERTRAN

Patrimoni Nacional d'Andorra

PATRIMONI ARTÍSTIC
NACIONAL

Analisi de les restes de fusta cremada procedents del jaciment de l'Esquerda

Excavacions 1987-1988

Rosa Ma. BERTRAN

ANDORRA
GOVERN
CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CULTURA

Prat de la Creu, Edif Prada Casadet
Tel. 24 077 · Telex. GOVERN 309 AND · Andorra la Vella
PRINCIPAT D'ANDORRA

ANALISI ANTRACOLOGICA DE L'ESQUERDA 1987-1988.

JACIMENT: L'ESQUERDA 1987-1988.

LABORATORI DEL PATRIMONI ARTISTIC NACIONAL (ANDORRA).

DETERMINACIO: ROSA MARIA BERTRAN.

DATA: 5 d'abril de 1990.

MOSTRES DE CARBONS PER DETERMINAR

1. E87, ibèric, forn.
2. E88, ibèric, sector 6, estrat II, s.IV.
3. E88, ibèric, sector 6, estrat IV, bronze final.
4. E87, medieval F 14/15, bossa voltant argamassa, dav. graner.
5. E87, medieval F 15, bossa amb cendres, dav. graner.
6. E87, medieval F 14/15, bossa restes més grans, dav. graner.
7. E87, medieval H 15, bossa fusta cremada, dav. graner.
8. E87, medieval H 16, bossa restes petites, dav. graner.
9. E87, medieval E 16, bossa costat foc, dav. graner.
10. E87, medieval F 16, bossa.
11. E87, medieval C 16, bossa.
12. E87, medieval H 15, bossa terra cremada, dav. graner.
13. E87, medieval H 09, base molí/premsa.
14. E87, medieval H 18, bossa.
15. E87, medieval H 14.
16. E87, medieval H 14.
17. E87, medieval H 14.
18. E87, medieval G 16.
19. E87, medieval D 22.
20. E87, medieval trull 1.
21. E87, medieval trull 3
22. E88, medieval C 18, sector 30, supf.
23. E88, medieval J 17/18, sector 30.
24. E88, medieval sector 32, enderroc.
25. E89, medieval sector 31, F 7/8, VE:021, H 22.

RELACIO DETALLADA DEL RESULTAT OBTINGUT EN CADA UNA DE LES
MOSTRES ANALITZADES

<p><u>MOSTRA 1</u> E87, ibèric, forn.</p> <p><i>Quercus f.c.</i>10</p>	<p><u>MOSTRA 2</u> E88, ibèric, sector 6.</p> <p><i>Quercus f.c.</i> 4 <i>Fagus silvatica</i>1</p>
<p><u>MOSTRA 3</u> E88, ibèric, sector 6.</p> <p>cendres .</p>	<p><u>MOSTRA 4</u> E87, medieval, F 14/15</p> <p><i>Quercus f.c.</i>12 indeterminables 3</p>
<p><u>MOSTRA 5</u> E87, medieval, F 15</p> <p><i>Quercus f.c.</i> 5</p>	<p><u>MOSTRA 6</u> E87, medieval, F 14/15</p> <p>cendres</p>
<p><u>MOSTRA 7</u> E87, medieval, H 15</p> <p><i>Populus sp.</i>18</p>	<p><u>MOSTRA 8</u> E87, medieval, H 16</p> <p><i>Quercus f.c.</i>50</p>
<p><u>MOSTRA 9</u> E87, medieval, E 16</p> <p><i>Prunus spinosa</i>71</p>	<p><u>MOSTRA 10</u> E87, medieval, F 16</p> <p><i>Quercus f.c.</i> 6 <i>Populus sp.</i>34</p>
<p><u>MOSTRA 11</u> E87, medieval, C 16</p> <p><i>Quercus f.c.</i>53 <i>Pirus malus/Crataegus</i> 26</p>	<p><u>MOSTRA 12</u> E 87, medieval, H 15</p> <p><i>Quercus f.c.</i>20</p>
<p><u>MOSTRA 13</u> E87, medieval, H 09</p> <p><i>Quercus f.c.</i> 9</p>	<p><u>MOSTRA 14</u> E87, medieval, H18</p> <p><i>Quercus f.c.</i>25</p>

MOSTRA 15

E87, medieval, H 14

Quercus f.c.36MOSTRA 17

E87, medieval, H14

Quercus f.c.23MOSTRA 19

E87, medieval, D 22

Prunus spinosa19MOSTRA 21

E87, medieval, trull 3

Quercus f.c. 3*Pirus malus/Crataegus* 14*Cotoneaster tomentosa* 1MOSTRA 23

E88, medieval, J 17/18

Prunus spinosa 6*Tilia sp.*10*Ligustrum vulgare* . .15

indeterminables 1

MOSTRA 25

E89, medieval, H22

Quercus f.c.62MOSTRA 16

E87, medieval, H 14

Quercus f.c.24*Pirus malus/Crataegus* 1*Ligustrum vulgare* . . . 7

indeterminables 4

MOSTRA 18

E87, medieval, G 16

Quercus f.c.40MOSTRA 20

E87, medieval, trull 1

Quercus f.c.40*Cornus sanguinea* 2*Alnus glutinosa* 1

indeterminables 2

MOSTRA 22

E88, medieval, C 18

Pirus malus/Crataegus . 1MOSTRA 24

E88, medieval, sector 31

Quercus f.c.11*Ulmus campestris* . . .22

indeterminables 2

ANALISI DE LES RESTES DE FUSTA CARBONITZADA

Mitjançant el reconeixement anatòmic dels carbons del jaciment de l'Esquerda, s'han pogut determinar onze taxons, en el total de sis-cents seixanta fragments aportats.

Els gèneres i espècies vegetals que s'han determinat són els següents:

Quercus de fulla caduca (roure), *Fagus silvatica* (faig), *Populus sp.* (pollancre), *Prunus spinosa* (aranyoner), *Cornus sanguinea* (sanguinyol), *Alnus glutinosa* (vern), *Pirus malus* (pomera), *Crataegus monogina* (arç blanc), *Cotoneaster tomentosa* (cornera tomentosa), *Tilia sp.* (tell), *Ligustrum vulgare* (olivereta), *Ulmus campestris* (om).

La taula següent presenta els resultats quantitius de l'anàlisi, indicant el nombre de fragments (N) de cada taxó, així com els percentatges globals dels mateixos (%).

Nº mostra TAXÓ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	TOTAL		
																										N.	%	
<u>Quercus de fulla caduca</u>	10	4		12	5			50		6	53	20	9	25	36	24	23	40		4	3				11	62	397	60
<u>Fagus silvatica</u>		1																									1	
<u>Populus sp.</u>							18			34																	52	8
<u>Prunus spinosa</u>								71											19				6				96	15
<u>Cornus sanguinea</u>																				2							2	
<u>Alnus glutinosa</u>																				1							1	
<u>Pirus malus/ /Crataegus</u>											26					1					14	1					42	7
<u>Cotoneaster tomentosa</u>																					1						1	
<u>Tilia sp.</u>																							10				10	2
<u>Ligustrum vulgare</u>															7									15			22	3
<u>Ulmus campestris</u>																									22		22	3
indeterminats		2		3																2					2		14	2
TOTAL	10	7		15	5		18	50	71	40	79	20	9	25	36	36	23	40	19	9	18	1	32	35	62		660	

El gènere més ben representat en el jaciment és el *Quercus*, amb el 60 % dels fragments determinats.

Per l'anatomia de la fusta, es poden diferenciar, dins del gènere *Quercus*, les espècies de fulla persistent, (*Quercus ilex* (alzina) i *Quercus suber* (surera)), de les espècies de fulla caduca (*Quercus robur* (roure pèrol), *Quercus pubescens* (roure martinenc), *Quercus faginea* (roure de fulla petita) i *Quercus petraea* (roure de fulla gran)). Les mostres determinades corresponen a aquest darrer grup.

Entre les espècies de fulla caduca, i considerant la seva distribució geogràfica, el roure que es troba en el jaciment de l'Esquerda, podria ser el martinenc (*Quercus pubescens*), espècie que es localitza en l'estatge montà de les comarques properes als Pirineus, de clima ni massa fred ni massa sec.

Aquestes rouredes, en alçada, se situen a continuació de l'alzinar, excepte a la plana de Vic, on es produeix una inversió de temperatura, per la qual cosa la roureda se situa en les cotes inferiors.

Com a tipus de vegetació, la roureda de roure martinenc es desenvolupa en llocs de clima mitjanament plujós, sobre terres calcàries o silícies, bastant eixutes. És una comunitat més aviat esclarissada, amb el roure martinenc com arbre dominant i la cornera tomentosa (*Cornus sanguinea*) com a arbust característic.

Hi tenen una significació important, dins de la roureda, altres arbres com: boix (*Buxus sempervirens*), tell de fulla gran (*Tilia platyphyllos*), moixera (*Sorbus aria*), auró negre (*Acer monspessulanum*) i arç blanc (*Crataegus monogyna*). Altres arbusts que s'hi troben són: corner (*Amelanchier ovalis*), ginesta (*Cytisus sessilifolius*), olivereta (*Ligustrum vulgare*) i aranyoner (*Prunus spinosa*).

L'augment de l'aricitat comporta el canvi de la roureda de roure martinenc per la de roure de fulla petita. La destrucció de la roureda pot donar lloc a la formació de boixedes i de boscos

secundaris de pi roig (*Pinus silvestris*) o de pinassa (*Pinus nigra subsp. salzmannii*).

El segon taxó que veiem més representat a la taula de resultats és l'aranyoner (*Prunus spinosa*), espècie que com s'ha esmentat anteriorment, té una significació important, entre altres, a les rouredes de roure martinenc.

En tercer lloc tenim el *Populus sp.* En general a Catalunya es troben tres espècies: *Populus tremula* (trèmol), espècie de l'estatge montà i subalpí; *Populus nigra* (pollancre), comú i abundant als boscos de ribera de terra baixa i de muntanya mitjana; i *Populus alba* (alber), un dels arbres més abundants als boscos de ribera de terra baixa.

Pel tipus de fusta, aquestes tres espècies no són diferenciables, però per la distribució i l'ambient on es desenvolupen cada una de elles, podem pensar que els carbons de l'Esquerdà corresponen al pollancre o l'alber.

A les vores humides de rius i rieres s'hi troba també l'om (*Ulmus campestris*). Aquest gènere està representat en el jaciment amb un 3.4 %.

Un altre arbre característic del bosc de ribera que està representat, encara que de manera molt escassa, és el vern (*Alnus glutinosa*), que viu com a arbre secundari a les alberedes, en terres molt humides.

El sanguinyol (*Cornus sanguinea*), un arbust que és poc abundant entre els carbons aportats, és una espècie que penetra sovint a la terra baixa i té també una significació important en l'ambient de bosc de ribera.

Els taxons *Pirus malus* o *Crateagus* (pomera o arç blanc), corresponen a un 7 % dels carbons determinats. Aquests arbres de la família de les rosàcies són espècies molt properes, estretament emparentades, i presenten un tipus de fusta molt

semblant, de manera que no es pot distingir l'una de l'altra.

Al Principat es poden trobar dos tipus de tells: *Tilia platyphyllos* (tell de fulla gran), i *Tilia cordata* (tell de fullapetita). La fusta d'ambdues, tampoc en aquest cas, es pot diferenciar.

El tell de fulla gran s'extén pels costers més o menys assolellats de la muntanya mitjana i, protegit per la frescor de les torrenteres, penetra poc o molt al país de l'alzinar. El tell de fulla petita viu a les planes i les valls de la muntanya mitjana. Hom el troba únicament a les terres humides com la Selva, Osona, la Garrotxa, el Ripollès, etc.

Finalment, cal esmentar la presència en el jaciment del faig (*Fagus silvatica*). Aquest arbre es desenvolupa en les terres de clima oceànic, amb nivells d'humitat elevats. La localització més al sud, dins del Principat, correspon a les Guillerries.

En resum, notem en l'estudi dels carbons de l'Esquerda, dos tipus de vegetació diferenciats, la roureda i el bosc de ribera i zones humides.

Entre els onze taxons determinats, els que corresponen a la roureda són: el roure martinenc com espècie característica i, a més, el tell (*Tilia sp.*) i l'arç blanc (*Crataegus monogina*). Entre les espècies arbustives característiques hi ha la cornera tomentosa (*Cotoneaster tomentosa*), l'olivereta (*Ligustrum vulgare*) i l'aranyoner (*Prunus spinosa*).

La vegetació de ribera i llocs humits està representada pels pollancrelles o albers (*Populus sp.*), el vern (*Alnus glutinosa*) i l'om (*Ulmus campestris*) com a espècies arbories i el sanguinyol (*Cornus sanguinea*) de l'estrat arbustiu.

Rosa Maria Bertran Casado
Laboratori del Patrimoni Artístic.

Bibliografia

- Atlas d'Anatomie des Bois des Angiospermes.
Centre Technique du Bois. Centre National de
la Recherche Scientifique. 1973.

- Anatomie Microscopique du Bois, Fritz H.
Schweingruber. Edit. Kommissionsverlag.
Internationale Buchhandlung für Botanik und
Naturwissenschaften, CH-9053 Teufen AR. 1982.

- Guia per a conèixer els arbres, F. Masclans.
Ed. Montblanc-CEC. Barcelona, 1977.

- Guia per a conèixer els arbusts i les lianes,
F. Masclans. Ed. Montblanc-CEC. Barcelona,
1978.

PART III

INVENTARIS

12.- INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

12.1.- L'Esquerda - 1988

12.2.- L'Esquerda - 1989

12.3.- L'Esquerda - 1990

12.4.- L'Esquerda - 1991

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06001	s/f	argamassa		139		1
06	06001	s/f	argamassa		140		1
06	06001	s/f	argamassa		141		1
06	06001	ind	fauna		61		1
06	06001	ind	fauna		62		1
06	06001	ind	fauna		63		1
06	06001	ind	fauna		64		1
06	06001	ind	fauna		69		1
06	06001	ind	fauna		70		1
06	06001	ind	fauna		114		1
06	06001	ind	fauna		136		1
06	06001	ind	fauna		137		1
06	06001	ind	fauna		138		1
06	06001	clau	ferro		115		1
06	06001	s/f	ma		55		1
06	06001	s/f	ma		56		1
06	06001	s/f	ma		57		1
06	06001	s/f	ma		58		1
06	06001	s/f	ma		59		1
06	06001	s/f	ma		60		1
06	06001	s/f	ma		68		1
06	06001	s/f	ma		74		1
06	06001	s/f	ma		75		1
06	06001	dec	ma		103		1
06	06001	s/f	ma		727		1
06	06001	s/f	medieval		104		1
06	06001	s/f	medieval		105		1
06	06001	s/f	medieval		106		1
06	06001	s/f	medieval		107		1
06	06001	s/f	medieval		729		1
06	06001	vora	torn		51		1
06	06001	s/f	torn		52		1
06	06001	s/f	torn		53		1
06	06001	s/f	torn		54		1
06	06001	s/f	torn		65		1
06	06001	s/f	torn		66		1
06	06001	s/f	torn		67		1
06	06001	s/f	torn		72		1
06	06001	s/f	torn		73		1
06	06001	s/f	torn		77		1
06	06001	s/f	torn		78		1
06	06001	s/f	torn		79		1
06	06001	s/f	torn		80		1
06	06001	s/f	torn		81		1
06	06001	s/f	torn		82		1
06	06001	s/f	torn		83		1
06	06001	s/f	torn		84		1
06	06001	s/f	torn		85		1
06	06001	s/f	torn		86		1
06	06001	s/f	torn		87		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06001	s/f	torn		88		1
06	06001	s/f	torn		89		1
06	06001	s/f	torn		90		1
06	06001	s/f	torn		91		1
06	06001	s/f	torn		92		1
06	06001	s/f	torn		93		1
06	06001	s/f	torn		94		1
06	06001	s/f	torn		95		1
06	06001	s/f	torn		96		1
06	06001	s/f	torn		97		1
06	06001	s/f	torn		98		1
06	06001	peu	torn		99		1
06	06001	peu	torn		100		1
06	06001	s/f	torn		101		1
06	06001	s/f	torn		102		1
06	06001	s/f	torn		116		1
06	06001	s/f	torn		117		1
06	06001	s/f	torn		118		1
06	06001	s/f	torn		119		1
06	06001	s/f	torn		120		1
06	06001	s/f	torn		121		1
06	06001	s/f	torn		122		1
06	06001	s/f	torn		123		1
06	06001	s/f	torn		124		1
06	06001	s/f	torn		125		1
06	06001	s/f	torn		126		1
06	06001	s/f	torn		127		1
06	06001	s/f	torn		128		1
06	06001	s/f	torn		129		1
06	06001	s/f	torn		130		1
06	06001	s/f	torn		131		1
06	06001	s/f	torn		132		1
06	06001	s/f	torn		133		1
06	06001	s/f	torn		134		1
06	06001	s/f	torn		722		1
06	06001	s/f	torn		723		1
06	06001	s/f	torn		724		1
06	06001	s/f	torn		725		1
06	06001	s/f	torn		726		1
06	06001	s/f	torn		728		1
06	06001	s/f	t. c.		71		1
06	06001	s/f	vidrada		108		1
06	06001	s/f	vidrada		109		1
06	06001	s/f	vidrada		110		1
06	06001	s/f	vidrada		111		1
06	06001	s/f	vidrada		112		1
06	06001	s/f	vidrada		113		1
06	06001	s/f	vidrada		135		1
06	06001	vora	v. n.		76		1
06	06025	ind	fauna	armorum1	153		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÓGIC

SECTOR	U. E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	ind	fauna	armorum1	160		1
06	06025	ind	fauna	armorum1	161		1
06	06025	ind	fauna	armorum1	171		1
06	06025	ind	fauna	armorum1	172		1
06	06025	ind	fauna	armorum1	194		1
06	06025	ind	fauna	armorum1	195		1
06	06025	ind	fauna	armorum1	196		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	216		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	217		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	218		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	263		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	264		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	265		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	266		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	267		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	268		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	269		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	270		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	271		1
06	06025	dent	fauna	armorum1	281		1 8
06	06025	dent	fauna	armorum1	331		1 24
06	06025	dent	fauna	armorum1	332		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	333		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	340		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	341		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	342		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	343		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	344		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	345		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	407		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	408		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	409		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	410		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	413		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	414		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	415		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	416		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	430		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	431		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	432		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	433		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	434		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	435		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	463		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	464		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	465		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	466		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	467		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	475		1
06	06025	ind.	fauna	armorum1	484		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	ind.	fauna	armorum1	485	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	486	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	487	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	488	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	495	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	496	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	497	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	498	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	551	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	552	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	553	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	554	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	555	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	556	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	581	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	582	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	583	1	
06	06025	ferro+os	fauna	armorum1	584	1	48
06	06025	ind.	fauna	armorum1	597	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	602	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	608	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	609	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	610	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	611	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	613	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	626	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	627	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	628	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	629	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	657	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	658	1	
06	06025	ind.	fauna	armorum1	659	1	
06	06025	s/f	ferro	armorum1	173	1	
06	06025	s/f	ferro	armorum1	334	1	
06	06025	s/f	ferro	armorum1	411	1	
06	06025	s/f	ferro	armorum1	499	1	
06	06025	vora sk.	f. r.	armorum1	1	1	22
06	06025	Base sk.	f. r.	armorum1	2	1	19
06	06025	Base	f. r.	armorum1	13	1	32
06	06025	Fusaiola	na	armorum1	6	1	36
06	06025	s/f	na	armorum1	150	1	
06	06025	s/f	na	armorum1	151	1	
06	06025	s/f	na	armorum1	152	1	
06	06025	s/f	na	armorum1	158	1	
06	06025	s/f	na	armorum1	159	1	
06	06025	s/f	na	armorum1	168	1	
06	06025	s/f	na	armorum1	169	1	
06	06025	s/f	na	armorum1	170	1	
06	06025	vora	na	armorum1	192	1	4
06	06025	s/f	na	armorum1	193	1	

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

SECTOR	U. E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	s/f	ma	armorum1	208	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	209	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	210	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	211	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	212	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	213	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	214	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	243	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	244	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	255	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	256	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	279	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	280	1	
06	06025	nansa	ma	armorum1	309	1	21
06	06025	s/f	ma	armorum1	310	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	311	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	312	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	313	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	314	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	315	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	316	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	317	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	318	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	319	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	320	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	321	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	322	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	323	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	324	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	325	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	326	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	327	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	328	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	329	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	330	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	453	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	454	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	455	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	456	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	457	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	458	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	459	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	460	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	461	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	462	1	
06	06025	nansa	ma	armorum1	468	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	469	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	470	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	471	1	
06	06025	s/f	ma	armorum1	494	1	

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	s/f	ma	armorum1	501		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	510		1
06	06025	base	ma	armorum1	547		1 33
06	06025	base	ma	armorum1	548		1 39
06	06025	s/f	ma	armorum1	549		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	550		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	577		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	578		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	579		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	580		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	596		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	601		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	606		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	607		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	612		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	624		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	625		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	654		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	655		1
06	06025	s/f	ma	armorum1	656		1
06	06025	s/f	medieval	armorum1	215		1
06	06025	broc ves	torn	armorum1	3		1 18
06	06025	vora	torn	armorum1	4		1 6
06	06025	vora	torn	armorum1	5		1 27
06	06025	Paret	torn	armorum1	7		1 30
06	06025	Paret	torn	armorum1	8		1 41
06	06025	Paret	torn	armorum1	9		1 41
06	06025	Gerreta	torn	armorum1	12		1 27
06	06025	s/f	torn	armorum1	142		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	143		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	144		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	145		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	146		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	147		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	148		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	149		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	154		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	155		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	156		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	157		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	162		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	163		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	164		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	165		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	166		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	167		1
06	06025	vora	torn	armorum1	174		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	175		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	176		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	177		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	s/f	torn	armorum1	178		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	179		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	180		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	181		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	182		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	183		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	184		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	185		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	186		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	187		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	188		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	189		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	190		1
06	06025	vora	torn	armorum1	191		1 3
06	06025	s/f	torn	armorum1	197		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	198		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	199		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	200		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	201		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	202		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	203		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	204		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	205		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	206		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	207		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	219		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	220		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	221		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	222		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	223		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	224		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	225		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	226		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	227		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	228		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	229		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	230		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	231		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	232		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	233		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	234		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	235		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	236		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	237		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	238		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	239		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	240		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	245		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	246		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	247		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U. E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	s/f	torn	armorumi	248		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	249		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	250		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	251		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	252		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	253		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	254		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	257		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	258		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	259		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	260		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	261		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	262		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	273		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	274		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	275		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	276		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	277		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	278		1
06	06025	vora	torn	armorumi	282		1
06	06025	vora	torn	armorumi	283		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	284		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	285		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	286		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	287		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	288		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	289		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	290		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	291		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	292		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	293		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	294		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	295		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	296		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	297		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	298		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	299		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	300		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	301		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	302		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	303		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	304		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	305		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	306		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	307		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	308		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	335		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	336		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	337		1
06	06025	s/f	torn	armorumi	338		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	s/f	torn	armorum1	339		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	346		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	347		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	348		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	349		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	350		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	351		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	352		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	353		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	354		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	355		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	356		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	357		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	358		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	359		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	360		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	361		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	362		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	363		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	364		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	365		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	366		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	367		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	368		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	369		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	370		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	371		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	372		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	373		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	374		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	375		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	376		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	377		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	378		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	379		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	380		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	381		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	382		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	383		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	384		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	385		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	386		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	387		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	388		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	389		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	390		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	391		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	392		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	393		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	394		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	s/f	torn	armorum1	395		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	396		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	397		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	398		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	399		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	400		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	401		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	402		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	403		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	404		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	405		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	406		1
06	06025	vora	torn	armorum1	412		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	417		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	418		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	419		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	420		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	421		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	422		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	423		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	424		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	425		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	426		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	427		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	428		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	429		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	436		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	437		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	438		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	439		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	440		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	441		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	442		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	443		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	444		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	445		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	446		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	447		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	448		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	449		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	450		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	451		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	452		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	472		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	473		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	474		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	476		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	477		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	478		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	479		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÓGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	s/f	torn	armorum1	480		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	481		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	482		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	483		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	489		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	490		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	491		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	492		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	493		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	500		1
06	06025	vora	torn	armorum1	502		1 47
06	06025	s/f	torn	armorum1	503		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	504		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	505		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	506		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	507		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	508		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	509		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	511		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	512		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	513		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	514		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	515		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	516		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	517		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	518		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	519		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	520		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	521		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	522		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	523		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	524		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	525		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	526		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	527		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	528		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	529		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	530		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	531		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	532		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	533		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	534		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	535		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	536		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	537		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	538		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	539		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	540		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	541		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	542		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	s/f	torn	armorum1	543		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	544		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	545		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	546		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	557		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	558		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	559		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	560		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	561		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	562		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	563		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	564		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	565		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	566		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	567		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	568		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	569		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	570		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	571		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	572		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	573		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	574		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	575		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	576		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	585		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	586		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	587		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	588		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	589		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	590		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	591		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	592		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	593		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	594		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	595		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	598		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	599		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	600		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	603		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	604		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	605		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	614		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	615		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	616		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	617		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	618		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	619		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	620		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	621		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	622		1

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06025	s/f	torn	armorum1	623		1
06	06025	base	torn	armorum1	630		1 51
06	06025	s/f	torn	armorum1	631		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	632		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	633		1
06	06025	vora	torn	armorum1	634		1 58
06	06025	vora	torn	armorum1	635		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	636		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	637		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	638		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	639		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	640		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	641		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	642		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	643		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	644		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	645		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	646		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	647		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	648		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	649		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	650		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	651		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	652		1
06	06025	s/f	torn	armorum1	653		1
06	06025	s/f	t.c.	armorum1	272		1
06	06028	mostra	carbó	armorum1	705		1
06	06028	cremat	fauna	armorum1	682		1
06	06028	cremat	fauna	armorum1	683		1
06	06028	ind.	fauna	armorum1	684		1
06	06028	ind.	fauna	armorum1	685		1
06	06028	ind.	fauna	armorum1	686		1
06	06028	ind.	fauna	armorum1	690		1
06	06028	ind.	fauna	armorum1	691		1
06	06028	ind.	fauna	armorum1	692		1
06	06028	ind.	lític	armorum1	695		1 43
06	06028	vora	ma	armorum1	14		1 5
06	06028	s/f	ma	armorum1	15		1 10
06	06028	s/f	ma	armorum1	16		1 16
06	06028	s/f	ma	armorum1	17		2 3
06	06028	s/f	ma	armorum1	18		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	19		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	20		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	21		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	22		1
06	06028	dec s/f	ma	armorum1	23		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	24		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	25		1 28
06	06028	base	ma	armorum1	26		1 25
06	06028	s/f	ma	armorum1	27		1 27

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06028	s/f	ma	armorum1	28		1 42
06	06028	s/f	ma	armorum1	29		1 11
06	06028	s/f	ma	armorum1	30		1 38
06	06028	s/f	ma	armorum1	31		1 4
06	06028	s/f	ma	armorum1	32		1 21
06	06028	s/f	ma	armorum1	33		1 19
06	06028	s/f	ma	armorum1	34		1 30
06	06028	s/f	ma	armorum1	35		1 36
06	06028	coll/dec	ma	armorum1	39		1 22
06	06028	s/f	ma	armorum1	40		1 40
06	06028	s/f	ma	armorum1	41		1 41
06	06028	s/f	ma	armorum1	42		1 19
06	06028	s/f	ma	armorum1	43		1 18
06	06028	s/f	ma	armorum1	44		1 13
06	06028	vora	ma	armorum1	45		1 29
06	06028	s/f	ma	armorum1	46		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	47		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	48		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	49		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	50		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	660		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	661		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	662		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	663		1 26
06	06028	s/f	ma	armorum1	664		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	665		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	666		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	667		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	668		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	669		1
06	06028	dec s/f	ma	armorum1	670		1 1
06	06028	s/f	ma	armorum1	671		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	672		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	673		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	674		1
06	06028	dec s/f	ma	armorum1	675		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	676		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	677		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	678		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	679		1
06	06028	dec s/f	ma	armorum1	680		1 2
06	06028	s/f	ma	armorum1	681		1 33
06	06028	s/f	ma	armorum1	687		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	688		1 30
06	06028	mel s/f	ma	armorum1	689		1 15
06	06028	s/f	ma	armorum1	694		1 24
06	06028	s/f	ma	armorum1	696		1
06	06028	s/f	ma	armorum1	697		1 7
06	06028	s/f	ma	armorum1	698		1 44
06	06028	s/f	ma	armorum1	699		1 47

L'ESQUERDA - 1988
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	Núm. INV.	núm. frag.	ncoord
06	06028	s/f	ma	armorum1	700	1	12
06	06028	s/f	ma	armorum1	701	1	45
06	06028	s/f	ma	armorum1	702	1	46
06	06028	s/f	ma	armorum1	703	1	14
06	06028	s/f	ma	armorum1	704	1	32
06	06028	s/f	ma	armorum1	706	1	50
06	06028	s/f	ma	armorum1	707	1	49
06	06028	s/f	ma	armorum1	708	1	
06	06028	s/f	ma	armorum1	709	1	
06	06028	s/f	ma	armorum1	710	1	
06	06028	decoració	mà	armorum1	36	1	31
06	06028	s/f	mà	armorum1	37	1	23
06	06028	decoració	mà	armorum1	38	1	17
06	06028	ind.	t. c.	armorum1	693	1	
06	06079	Banya cerv	fauna	armorum2	10	1	6
06	06079	Banya cerv	fauna	armorum2	11	1	6
06	06079	ind.	fauna	armorum2	719	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	711	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	712	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	713	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	714	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	715	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	716	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	717	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	718	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	720	1	
06	06079	s/f	torn	armorum2	721	1	
*** Total ***							728

L'ESQUERDA - 1989
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag.	n. coord
03	03001	dent	fauna		1848		1
03	03001	s/f	fauna		1849		1
03	03001	s/f	g. recip		1843-1846		4
03	03001	s/f	mà		1847		1
03	03001	s/f	medieval		1850		1
03	03001	total	m. contemp		1851-1854		4
03	03001	nanses	torn		1811-1812		2
03	03001	s/f	torn		1813-1842		30
03	03001	s/f	vidrada		1855-1861		6
03	03002	total	fauna				2
03	03002	total	lític				4
03	03002	formes	torn				4
03	03002	s/f	torn				16
03	03002	total	vidrada				1
06	06001	vora	c. romana		1049		1
06	06001	total	fauna		981-1037		57
06	06001	decoració	g. recip		956-960		5
06	06001	nansa	g. recip		955		1
06	06001	s/f	g. recip		961-980		20
06	06001	s/f	g. recip		1048		1
06	06001	vora	g. recip		1047		1
06	06001	còdols	lític		1050-1052		3
06	06001	decoració	mà		937		1
06	06001	nansa	mà		936		1
06	06001	s/f	mà		938-954		17
06	06001	vores	mà		934-935		2
06	06001	vores	mà		1046		1
06	06001	total	mat. constr		1053		1
06	06001	formes	medieval		1054-1057		4
06	06001	s/f	medieval		1058-1068		11
06	06001	total	m. contemp		1120-1183		64
06	06001	bases	torn		53-64		12
06	06001	decoració	torn		73-92		20
06	06001	decoració	torn		1044-1045		2
06	06001	fitxes	torn		93-96		4
06	06001	nanses	torn		65-72		8
06	06001	s/f	torn		97-933		836
06	06001	vora	torn		18-52		35
06	06001	vora	torn		1039-1043		5
06	06001	total	vidrada		1069-1119		51
06	06001	s/f	v. negre		8-17		10
06	06001	base	v. n.		6-7		2
06	06001	vora	v. n.		1-5		5
06	06001	vora	v. n.		1038		1
06	06002	total	fauna		1296-1302		7
06	06002	s/f	g. recip		1291-1293		3
06	06002	formes	lític		1305		1
06	06002	s/f	lític		1303-1304		2
06	06002	s/f	mà		1290		1
06	06002	total	metall		1294-1295		2

L'ESQUERDA - 1989
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag.	n. coord
06	06002	total	m. contemp		1309-1311		3
06	06002	altres	torn		1199-1200		2
06	06002	nanses	torn		1198		1
06	06002	s/f	torn		1201-1289		89
06	06002	vora	torn		1188		1 5
06	06002	vores	torn		1189-1197		9
06	06002	s/f	vidrada		1306-1308		3
06	06002	bases	v.n.		1184		1
06	06002	decoració	v.n.		1290		1
06	06002	s/f	v.n.		1185-1187		3
06	06003	total	fauna		1327-1328		2
06	06003	s/f	torn		1312-1325		14
06	06003	nansa	vidrada		1329		1
06	06005	total	metall		1351-1352		2
06	06005	base	torn		1330		1
06	06005	s/f	torn		1333-1349		18
06	06005	vores	torn		1331-1332		2
06	06005	s/f	tsc romana		1350		1 2
06	06006	total	fauna		1358-1360		3
06	06006	s/f	torn		1355-1357		3
06	06006	vores	torn		1354		1
06	06006	s/f	v.n.		1353		1
06	06009	total	fauna				2
06	06009	total	ferro		1958		1
06	06009	s/f	g.c.c.		1903		1
06	06009	total	m. contemp		1904		1
06	06009	fitxa	torn		1872		1
06	06009	s/f	torn		1874-1902		29
06	06009	vora	torn		1873		1
06	06011	dents	fauna		1643-1644		2
06	06011	s/f	fauna		1645-1682		38
06	06011	frontissa	ferro		1957		1 3
06	06011	s/f	g.c.c.		1366-1369		4
06	06011	vora	g.c.c.		1365		3 13
06	06011	altres	g.recip		1587		1
06	06011	fitxa	g.recip		1586		1 33
06	06011	s/f	g.recip		1588-1593		6
06	06011	vora	g.recip		1583		1 220
06	06011	vora	g.recip		1584		1 81
06	06011	vora	g.recip		1585		1 65
06	06011	total	lític				2
06	06011	decoració	mà		1599		1 95
06	06011	decoració	mà		1500		1 110
06	06011	nansa	mà		1598		1 94
06	06011	s/f	mà		1601-1620		20
06	06011	vora	mà		1594		1 192
06	06011	vora	mà		1595		1
06	06011	vora	mà		1596		1 105
06	06011	vora	mà		1597		1 76
06	06011	total	metall				3

L'ESQUERDA - 1989
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag.	n. coord
06	06011	bases	torn		1378-1379		2
06	06011	decoració	torn		1383		1
06	06011	decoració	torn		1384		1 12
06	06011	decoració	torn		1385		1 236
06	06011	decoració	torn		1386		2 103
06	06011	decoració	torn		1387		1
06	06011	nansa	torn		1380		1 213
06	06011	nansa	torn		1381		1 227
06	06011	nansa	torn		1382		1 211
06	06011	s/f	torn		1392-1581	190	
06	06011	vora	torn		1370		1 88
06	06011	vora	torn		1371		1 52
06	06011	vora	torn		1372		1 35
06	06011	vora	torn		1373		1 62
06	06011	vora	torn		1374		1 36
06	06011	vora	torn		1375		1 253
06	06011	vora	torn		1376		1
06	06011	vora	torn		1582		1
06	06011	vora+decor	torn		1377		1 162
06	06011	s/f	v. negre		1364		1 212
06	06011	vores	v. n.		1363		1 75
06	06012	fitxa	lític		1625		1
06	06012	s/f	torn		1626-1633		8
06	06012	vores	torn		1622-1624		3
06	06013	total	fauna		1642		1
06	06013	s/f	torn		1634-1641		8
06	06014	formes	àmfora				1
06	06014	s/f	àmfora				1
06	06014	total	fauna				23
06	06014	total	modern				1
06	06014	formes	torn				5
06	06014	s/f	torn				96
06	06014	total	vidrada				1
06	06016	s/f	atica		1855		1
06	06016	forma ind.	torn		1856		1
06	06017	total	fauna				1
06	06017	s/f	torn		1858-1871		14
06	06017	vores	torn		1857		1
06	06019	total	fauna				8
06	06019	s/f	mà		1952		1
06	06019	formes	medieval		1953		1
06	06019	s/f	medieval		1954-1957		4
06	06019	vidre	m. contemp		1958		1
06	06019	decoració	torn		1911-1912		2
06	06019	forma ind.	torn		1913		1
06	06019	nanses	torn		1909-1910		2
06	06019	s/f	torn		1914-1951		38
06	06019	vores	torn		1906-1908		3
06	06019	s/f	v. n. A		1905		1
06	06020	total	lític				1

L'ESQUERDA - 1989
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag.	n. coord
-------------	------	----------	------------	-----------	----------	----------

*** Total ***

2006

L'ESQUERDA - 1990
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag	n. coord
05	05001	total	fauna				14
05	05001	total	m. contemp		2904		1
05	05001	agafadors	torn		2860-2861		2
05	05001	s/f	torn		2862-2903		42
05	05001	vores	torn		2857-2859		3
05	05001	total	vidrada		2905-2911		7
05	05001	s/f	v/n		2856		1
05	05004	total	fauna				7
05	05004	s/f	torn		2912-2915		4
06	06000	s/f	mà		2957-2960		4
06	06000	varis	m. contemp		2961-2962		2
06	06000	agafadors	torn		2918-2919		2
06	06000	indet	torn		2920		1
06	06000	s/f	torn		2921-2956		36
06	06000	vores	torn		2916-1917		2
06	06001	total	fauna				24
06	06001	escòria	ferro		386-388		3
06	06001	s/f	g. recip		347-355		9
06	06001	bases	mà		333-335		3
06	06001	s/f	mà		336-346		11
06	06001	vores	mà		329-332		4
06	06001	total	mat. constr		373-385		13
06	06001	total	mat. constr		373-385		13
06	06001	formes	medieval		356-357		2
06	06001	s/f	medieval				2
06	06001	total	m. contemp		389-394		6
06	06001	agafadors	torn		39-44		6
06	06001	bases	torn		33-38		6
06	06001	decoració	torn		45-51		7
06	06001	s/f	torn		52-328		277
06	06001	vores	torn		9-32		24
06	06001	s/f	vidrada		361-372		13
06	06001	vores	vidrada		360		1
06	06001	s/f	v.n.		5-8		4
06	06001	vores	v.n.		1-4		4
06	06007	pondus	ma		395		1 12
06	06009	s/f	àtica		396-397		2
06	06009	total	fauna				2
06	06009	bases	torn		404		1
06	06009	decoració	torn		400		1
06	06009	decoració	torn		405-406		2
06	06009	s/f	torn		407-453		47
06	06009	vores	torn		401-403		3
06	06009	s/f	v.n.		398-399		2
06	06011	base+decor	atica		637		1
06	06011	decoració	atica		498		1 90
06	06011	decoració	atica		497		1
06	06011	decoració	atica		638		1
06	06011	formes	atica				25
06	06011	informe	atica				1 15

L'ESQUERDA - 1990
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U. E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag	n. coord
06	06011	informes	àtica			14	
06	06011	peu	àtica		495	1	97
06	06011	peu+decora	àtica		494	1	150
06	06011	sencer	àtica		476	1	85
06	06011	s/f	àtica		499-516	18	
06	06011	vora	àtica		477	2	18
06	06011	vora	àtica		489	1	40
06	06011	vora	àtica		480	4	41
06	06011	vora	àtica		484	1	74
06	06011	vora	àtica		478	1	88
06	06011	vora	àtica		488	1	119
06	06011	vora	àtica		481	4	127
06	06011	vora	àtica		482	1	131
06	06011	vora	àtica		485	1	143
06	06011	vora	àtica		483	1	144
06	06011	vora	àtica		486	1	152
06	06011	vora	àtica		487	1	156
06	06011	vora	àtica		493	1	
06	06011	vora	àtica		496	2	
06	06011	vora	àtica		517	1	
06	06011	vora	àtica		491	1	
06	06011	vora	àtica		492	2	
06	06011	vora+peu	àtica		497	3	126
06	06011	informe	bronze		2969	1	17
06	06011	total	fauna			23	
06	06011	informe	ferro		2971	1	23
06	06011	informe	ferro		2968	1	27
06	06011	informe	ferro		2970	1	30
06	06011	informe	ferro		2967	1	43
06	06011	informe	ferro			1	46
06	06011	s/f	ferro		1291-1292	2	117
06	06011	informe	gran recip			1	
06	06011	agafadors	g.c.c		521	1	
06	06011	bases	g.c.c		520	1	
06	06011	coll	g.c.c		522	1	
06	06011	panxa	g.c.c		523	2	
06	06011	s/f	g.c.c		524-548	25	
06	06011	vores	g.c.c		518-519	2	
06	06011	nansa	g.recip		1925	1	19
06	06011	s/f	g.recip		1281-1290	10	
06	06011	vora	g.recip		1279	1	70
06	06011	vora	g.recip		1280	1	118
06	06011	grafit	lític			1	35
06	06011	tapadora	lític		1296	1	
06	06011	base	ma		1105	1	94
06	06011	base	ma		1104	1	121
06	06011	base	ma			1	157
06	06011	bases	ma		1106-1107	2	
06	06011	cordó	ma		1108	1	34
06	06011	cordó	ma		1111	1	37

L'ESQUERDA - 1990
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag	n. coord
06	06011	cordó	ma		1109	1	38
06	06011	decoracio	ma		1121	3	32
06	06011	decoracio	ma		1110	1	95
06	06011	decoracio	ma			1	96
06	06011	decoracio	ma		1122	1	122
06	06011	decoració	mà		1112-1120	9	
06	06011	decoració	mà		1123-1140	8	
06	06011	decoració	mà		1277	1	
06	06011	decoració	mà		1278	1	
06	06011	formes	mà			40	
06	06011	fusaiola	ma		1088	1	59
06	06011	s/f	mà		1141-1276	136	
06	06011	tapadora	ma		1094	1	124
06	06011	vora	ma		1089	1	75
06	06011	vora	ma		1092	1	77
06	06011	vora	ma		1093	1	116
06	06011	vora	ma		1090	1	128
06	06011	vora	mà		1091	1	47
06	06011	vores	mà		1093	1	
06	06011	vores	mà		1095-1102	5	
06	06011	informe	mat.constr		1294	1	31
06	06011	informe	mat.constr			1	39
06	06011	informe	mat.constr			1	44
06	06011	informe	mat.constr			1	45
06	06011	informe	mat.constr			1	48
06	06011	informe	mat.constr			1	86
06	06011	informe	mat.constr			1	87
06	06011	informe	mat.constr			1	93
06	06011	informe	mat.constr			1	125
06	06011	informe	mat.constr		1293	1	155
06	06011	base	torn		576	1	14
06	06011	base	torn		575	1	147
06	06011	base	torn			1	151
06	06011	bases	torn		579-582	4	
06	06011	bases	torn		583-593	11	
06	06011	coll	torn		602	1	
06	06011	decoració	torn		603	2	
06	06011	decoració	torn		604	1	
06	06011	decoració	torn		639	1	
06	06011	decoració	torn		615-618	4	
06	06011	formes ind	torn		619-636	19	
06	06011	frag kilix	torn		2989	1	89
06	06011	imit.kilix	torn		2989	3	33
06	06011	nansa	torn			1	21
06	06011	nansa	torn		595	1	42
06	06011	nansa	torn		596	1	71
06	06011	nansa	torn		594	1	120
06	06011	nanses	torn		596-601	5	
06	06011	s/f	torn		641-1087	461	
06	06011	tapadora	torn		555	1	149

L'ESQUERDA - 1990
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag	n. coord
06	06011	vora	torn			1	16
06	06011	vora	torn			1	76
06	06011	vora	torn		549	1	115
06	06011	vora	torn		551	3	129
06	06011	vora	torn		550	2	153
06	06011	vora gerra	torn			1	91
06	06011	vora gerra	torn		554	1	154
06	06011	vora+f.rep	torn		552	1	92
06	06011	vores	torn		556-574	19	
06	06011	vora	torn?		553	1	145
06	06011	vora	torn?		640	1	148
06	06011	informe	v.n.B-oide			1	146
06	06012	s/f	àtica		1932	1	
06	06012	vora	atica		1927	1	22
06	06012	vora	atica		1929	1	49
06	06012	vora	àtica		1928	1	25
06	06012	vora+decor	atica		1930-1931	2	28
06	06012	total	fauna			10	
06	06012	informe	ferro		2973	1	26
06	06012	nansa	g.c.c		1937	1	29
06	06012	decoració	g.c.c.		1933-1934	2	
06	06012	s/f	g.c.c.		1935	1	
06	06012	s/f	g.recip		1973-1974	2	
06	06012	decoració	mà		1975	1	
06	06012	informes	mà		1976-1980	5	
06	06012	altres for	torn		1940-1941	2	
06	06012	base	torn		1939	1	
06	06012	base	torn		1942	1	
06	06012	decoració	torn		1943-1944	2	
06	06012	decoració	torn		1945	1	
06	06012	fitxa	torn		1938	1	
06	06012	nansa	torn		1936	1	159
06	06012	s/f	torn		1946-1972	27	
06	06018	fitxa	torn		2966	1	2
06	06018	fitxa	torn		2965	1	3
06	06018	nansa	torn		2963	1	1
06	06018	nansa	torn		2964	1	4
06	06031	base	c.r.t.s.			1	9
06	06031	total	fauna			10	
06	06031	altres for	g.recip		1362-1365	4	
06	06031	s/f	g.recip		1533-1542	10	
06	06031	s/f	mà		1545-1551	9	
06	06031	vora	mà		1543	1	7
06	06031	vora	mà		1544	1	
06	06031	total	m.contemp		1552-1553	2	
06	06031	ag.tapador	torn		1367	1	6
06	06031	fitxes	torn		1360-1361	2	
06	06031	nanses	torn		1357-1359	3	
06	06031	s/f	torn		1368-1532	165	
06	06031	vora	torn		1366	1	

L'ESQUERDA - 1990
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag	n. coord
06	06031	vores	torn		1353-1356	4	
06	06031	informe	v.n.A		1352	1	5
06	06031	s/f	v.n.A		1351	1	
06	06032	s/f	mà		1578-1580	3	
06	06032	s/f	torn		1554-1577	24	
06	06032	s/f	v.n.		1553	1	
06	06033	s/f	m. contemp		1606	1	
06	06033	base	torn		1584	1	
06	06033	decoració	torn		1585-1586	2	
06	06033	fitxa	torn		1587	1	
06	06033	s/f	torn		1588-1605	18	
06	06033	vora	torn		1583	1	
06	06033	s/f	v.n.		1582	1	
06	06033	peu	v.n.A		1581	1	8
06	06034	informe	com. romana			1	24
06	06034	total	fauna			49	
06	06034	pta. fletxa	ferro		2974	1	20
06	06034	s/f	ferro		2975	3	
06	06034	pivot	g. recip		1836	1	10
06	06034	s/f	g. recip.		1837-1840	4	
06	06034	altres for	mà		1841	2	
06	06034	s/f	mà		1837-1840	5	
06	06034	base	medieval?		1842	1	
06	06034	altres for	torn		1629-1639	11	
06	06034	bases	torn		1618-1626	4	
06	06034	decoració	torn		1628	1	
06	06034	fitxa	torn		1645	1	170
06	06034	nanses	torn		1622-1627	6	
06	06034	peces joc	torn		1640-1644	5	11
06	06034	s/f	torn		1645-1835	194	
06	06034	vores	torn		1610-1617	8	
06	06034	s/f	vidre		1849	1	
06	06034	s/f	vidre med.		1848	1	13
06	06034	s/f	v.n.		1608-1609	2	
06	06034	vora	v.n.		1607	1	
06	06035	broc	torn		1850	1	36
06	06036	ganivet	fauna			41	
06	06036	clau	ferro		2976	2	
06	06036	informe	ferro		2977	1	
06	06036	s/f	g. recip		2084-2088	5	
06	06036	s/f	mà		2091-2098	8	
06	06036	vores	mà		2089-2090	2	
06	06036	altres for	torn		1875-1877	3	
06	06036	bases	torn		1866	1	
06	06036	decoració	torn		1878-1886	9	
06	06036	fitxes	torn		1872-1874	3	
06	06036	nanses	torn		1867-1871	5	
06	06036	s/f	torn		1887-2083	197	
06	06036	vores	torn		1855-1865	11	
06	06036	altres for	v.n.		1852	1	

L'ESQUERDA - 1990
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag	n. coord
06	06036	s/f	v.n.		1853-1854	1	
06	06036	decoració	v.n.A		1851	1	50
06	06037	plaqueta	bronze		2984	1	102
06	06037	informe	com. romana		2701	1	51
06	06037	informe	com. romana		2702	1	78
06	06037	informe	com. romana		2703	1	108
06	06037	informe	com. romana		2704	1	112
06	06037	total	com. romana		2705-2706	2	
06	06037	dent sençl	fauna			1	57
06	06037	total	fauna			83	
06	06037	Agulla fib	ferro		2979	1	103
06	06037	Anella fib	ferro		2978	1	100
06	06037	escòria	ferro			1	107
06	06037	escòria	ferro		2980	1	138
06	06037	forma ind.	ferro		2981	1	60
06	06037	informe	ferro		2985	1	158
06	06037	informe	ferro		2986	1	163
06	06037	informe	ferro		2987	1	164
06	06037	informe	ferro		2983	1	165
06	06037	tatxó	ferro			1	135
06	06037	total	ferro			3	
06	06037	s/f	g.c.c.		2107	1	137
06	06037	vora	g.c.c.		2160	1	68
06	06037	vora	g.c.c.		2157	1	69
06	06037	vora	g.c.c.		2156	1	84
06	06037	s/f	g.recip		2610-2624	15	
06	06037	fitxa	lític		2708	1	111
06	06037	fitxa	lític		2707	1	
06	06037	base	mà		2627	1	
06	06037	decoració	mà		2633	1	
06	06037	decoració	mà		2634	1	
06	06037	decoració	mà		2635	1	
06	06037	fitxa	mà		2632	1	83
06	06037	s/f	mà		2636-2700	65	
06	06037	vora	ma		2626	1	113
06	06037	vora	ma		2628	1	132
06	06037	vora	mà		2625	1	61
06	06037	vores	mà		2629-2631	3	
06	06037	tegula	mat.constr			1	65
06	06037	altres for	torn		2153-2155	3	
06	06037	base	torn		2137	1	56
06	06037	base	torn		2135	1	58
06	06037	base	torn		2152	1	63
06	06037	base	torn		2136	1	68
06	06037	base	torn		2138	1	72
06	06037	base	torn		2147	1	80
06	06037	base	torn		2139	1	105
06	06037	base	torn		2141	1	114
06	06037	base	torn		2140	1	
06	06037	base	torn		2609	1	

L'ESQUERDA - 1990
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag	n. coord
06	06037	broc	torn		2128	1	136
06	06037	decoració	torn		2148-2151	4	
06	06037	fitxa	torn		2143	2	54
06	06037	fitxa	torn		2144	1	98
06	06037	fitxa	torn		2146	1	99
06	06037	fitxa	torn		2145	1	110
06	06037	nansa	torn		2130	1	79
06	06037	nansa	torn		2131	1	82
06	06037	nansa	torn		2134	1	101
06	06037	nansa	torn		2142	1	139
06	06037	nansa	torn		2133	1	161
06	06037	nansa	torn		2132	1	166
06	06037	nansa	torn		2129	1	168
06	06037	nansa	torn		2161	1	
06	06037	s/f	torn		2162-2609	447	
06	06037	vora	torn		2120	1	52
06	06037	vora	torn		2118	1	53
06	06037	vora	torn		2114	1	55
06	06037	vora	torn		2112	1	64
06	06037	vora	torn		2108	1	66
06	06037	vora	torn		2116	1	67
06	06037	vora	torn		2115	1	73
06	06037	vora	torn		2110	1	81
06	06037	vora	torn		2119	1	104
06	06037	vora	torn		2122	1	140
06	06037	vora	torn		2117	1	141
06	06037	vora	torn		2109	1	159
06	06037	vora	torn		2111	1	160
06	06037	vora	torn		2121	1	167
06	06037	vora	torn		2113	4	123
06	06037	vores	torn		2123-2127	5	
06	06037	informe	t. s.			2	62
06	06037	decoració	v. n.		2100	1	
06	06037	s/f	v. n.		2102	1	162
06	06037	s/f	v. n.		2106	1	
06	06037	vora	v. n.		2099	1	134
06	06037	s/f	v. n. A		2104	1	106
06	06037	s/f	v. n. B		2105	1	109
06	06037	s/f	v. n. B-oide		2101	1	133
06	06037	s/f	v. n. boide		2103	1	142
06	06039	total	fauna			33	
06	06039	escoria	ferro			1	
06	06039	s/f	g. c. c.		2716	1	
06	06039	altres for	mà		2840	1	
06	06039	decoració	mà		2839	1	
06	06039	fitxa	mà		2838	1	
06	06039	s/f	mà		2841-2855	15	
06	06039	vores	mà		2836-2837	2	
06	06039	altres for	torn		2722-2723	2	
06	06039	decoració	torn		2724	1	

L'ESQUERDA - 1990
AREA IBERICA
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLOGIC

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag	n. coord
06	06039	s/f	torn		2725-2834	110	
06	06039	vora	torn		2835	1	
06	06039	vores	torn		2717-2721	5	
06	06039	s/f	v.n.		2714-2715	2	
06	06039	vora	v.n.A		2713	1	
06	06040	total	fauna			5	
06	06040	s/f	torn		2710-2712	3	
06	06040	s/f	v.n.		2709	1	
*** Total ***							3415

L'ESQUERDA 1991
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC
AREA IBERICA

SECTOR	U. E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag.	n. coord
05	05001	decoració	àtica		2-3		2
05	05001	s/f	àtica		1		0
05	05001	vores	àtica		1		1
05	05001	total	fauna				10
05	05001	total	fauna		157-166		10
05	05001	ind.	ferro		156		1
05	05001	decoració	g.recip		153		1
05	05001	s/f	g.recip		154-155		2
05	05001	decoració	mà		145		1
05	05001	s/f	mà		146-152		7
05	05001	total	mat.constr		167-169		3
05	05001	total	mat.contem		183		1
05	05001	agafadors	torn		15-17		3
05	05001	altres for	torn		21-22		2
05	05001	bases	torn		13-14		2
05	05001	decoració	torn		18-20		3
05	05001	s/f	torn		23-142		120
05	05001	vores	torn		10-12		3
05	05001	vores	torn		144		1
05	05001	total	vidrada		170-182		11
05	05001	bases	v.n.		5		1
05	05001	s/f	v.n.		143		1
05	05005	altres for	g.recip		1772		1
05	05005	decoració	g.recip		1773		1
05	05005	s/f	g.recip		1774-1783		10
05	05005	vores	g.recip		1771		1
05	05005	s/f	mà		1784		1
05	05005	s/f	m.contemp		1787		1
05	05005	bases	torn		1742-1743		2
05	05005	s/f	torn		1744-1770		27
05	05005	vores	torn		1741		1
05	05005	bases	vidrada		1786		1
05	05005	vores	vidrada		1785		1
06	06000	decoració	g.recip		1736		1
06	06000	s/f	g.recip		1737		1
06	06000	vores	g.recip		1735		1
06	06000	teula med	mat.constr		1738-1739		2
06	06000	varis	nat.constr		1740		1
06	06000	agafador	torn		1728		1
06	06000	fitxa	torn		1729		1
06	06000	s/f	torn		1730-1734		5
06	06041	total	fauna				10
06	06041	vores	g.c.c.		184		1
06	06041	s/f	g.recip		243-245		3
06	06041	decoració	mà		246		1
06	06041	s/f	mà		247-251		5
06	06041	altres for	torn		192		1
06	06041	broc	torn		191		1
06	06041	decoració	torn		193-194		2
06	06041	s/f	torn		195-242		48

L'ESQUERDA 1991
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC
ÀREA IBERICA

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag.	n. coord
06	06041	vores	torn		185-190		6
06	06042	total	fauna				2
05	06042	punta	ferro		252		1
06	06042	s/f	ferro		287		1
06	06042	s/f	g.c.c.		254		1
06	06042	s/f	g.recip		285-286		2
06	06042	altres for	torn		258		1
06	06042	bases	torn		257		1
06	06042	fitxa	torn		259		1
06	06042	s/f	torn		260-284		27
06	06042	vores	torn		255-256		2
06	06042	s/f	v.n.		253		1
06	06043	decoració	àtica		288		1
06	06043	decoració	àtica		289		1
06	06043	dena coll	banya		1792-1794		3 2
06	06043	total	fauna				52
06	06043	formes	ferro		588-590		3
06	06043	altres for	g.c.c.		295		1
06	06043	s/f	g.c.c.		296-297		2
06	06043	vores	g.c.c.		294		1
06	06043	s/f	g.recip		568-573		6
06	06043	vores	g.recip		566		1
06	06043	total	lític		586-587		2
06	06043	decoració	mà		567		1
06	06043	s/f	mà		574-582		9
06	06043	total	mat.constr		585		1
06	06043	agafadors	torn		302-304		3
06	06043	altres for	torn		307		1
06	06043	bases	torn		301		1
06	06043	decoració	torn		305		1
06	06043	fitxa	torn		306		1
06	06043	s/f	torn		308-565		258
06	06043	vores	torn		298-300		3
06	06043	s/f	vidrada		583-584		2
06	06043	bases	v.n.		290		2
06	06043	s/f	v.n.		291-293		3
06	06044	mostra	carbons				0 5
06	06044	mostra	carbons				0 6
06	06044	mostra	carbons				0 7
06	06044	total	fauna				114
06	06044	s/f	ferro		990-1002		13
06	06044	s/f	g.c.c.		595		1
06	06044	s/f	g.recip		934-942		9
06	06044	decoració	mà		948		2
06	06044	decoració	mà		949		1
06	06044	s/f	mà		950-989		40
06	06044	vores	mà		943-947		5
06	06044	agafadors	torn		603-606		4
06	06044	decoració	torn		611		1
06	06044	decoració	torn		612		1

L'ESQUERDA 1991
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC
AREA IBERICA

SECTOR	U. E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag.	n. coord
06	06044	decoració	torn		613-615	3	
06	06044	fitxes	torn		607-610	4	
06	06044	s/f	torn		616-933	318	
06	06044	vores	torn		595-602	8	
06	06044	s/f	v.n.		593-594	2	
06	06044	vores	v.n.		592	1	
06	06044	vores	v.n.A		591	3	
06	06045	total	fauna			84	
06	06045	clau	ferro		1789	1	1
06	06045	clau	ferro		1790	1	3
06	06045	clau	ferro		1235	1	
06	06045	s/f	ferro		1236-1238	3	
06	06045	vores	g.c.c.		1007	1	
06	06045	s/f	g.recip		1208-1219	13	
06	06045	total	lític		1239-1240	2	
06	06045	s/f	mà		1221-1230	10	
06	06045	vores	mà		1220	1	
06	06045	s/f	mat.constr		1231-1234	4	
06	06045	agafadors	torn		1019	1	
06	06045	altres for	torn		1021	1	
06	06045	bases	torn		1018	1	
06	06045	fitxa	torn		1020	1	
06	06045	s/f	torn		1022-1207	186	
06	06045	vores	torn		1008-1017	8	
06	06045	bases	v.n.		1003	1	
06	06045	s/f	v.n.		1004-1006	3	
06	06047	s/f	àtica		1242	1	
06	06047	s/f cremat	àtica		1241	1	
06	06047	s/f	fauna		1381	1	
06	06047	total	fauna			18	
06	06047	total	fauna		1350-1366	17	
06	06047	s/f	ferro		1371-1372	2	
06	06047	s/f	g.recip		1336-1341	6	
06	06047	s/f	lític		1367	1	
06	06047	s/f	mà		1343-1349	7	
06	06047	vores	mà		1342	1	
06	06047	s/f	m.contemp		1373-1380	8	
06	06047	agafador	torn		1250	1	
06	06047	altres for	torn		1253-1255	3	
06	06047	bases	torn		1249	1	
06	06047	decoració	torn		1251-1252	2	
06	06047	s/f	torn		1256-1335	80	
06	06047	vores	torn		1243-1248	6	
06	06047	formes	vidrada		1368-1369	2	
06	06047	s/f	vidrada		1370	1	
06	06048	s/f	àtica		1382	1	
06	06048	clau	ferro		1791	0	14
06	06048	s/f	ferro		1384	1	
06	06048	s/f	mà		1383	1	
06	06050	crani bov.	fauna		1795	2	4

L'ESQUERDA 1991
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC
AREA IBERICA

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag.	n. coord
06	06052	total	fauna				8
06	06052	relleu ind	lític		1433		1
06	06052	s/f	mà		1432		1
06	06052	fitxa	torn		1386		1
06	06052	s/f	torn		1387-1431		46
06	06052	vores	torn		1385		1
06	06055	decoració	g.recip		1441		1
06	06055	s/f	g.recip		1440		1
06	06055	decoració	mà		1442		1
06	06055	s/f	mat.constr		1443		1
06	06055	s/f	torn		1434-1439		6
06	06056	mostra	carbons p.				0 8
06	06056	mostra	carbons p.				0 9
06	06056	mostra	carbons p.				0 10
06	06056	mostra	carbons p.				0 11
06	06056	mostra	carbons p.				0 12
06	06057	clau	ferro		1788		1 13
06	06058	total	fauna				6
06	06058	clau	ferro		1450		1
06	06058	s/f	mat.constr		1451		1
06	06058	s/f	torn		1445-1449		5
06	06058	vores	torn		1444		1
06	06061	s/f	mat.constr		1467		1
06	06061	s/f	torn		1452-1464		13
06	06061	s/f	t.s.c.		1465-1466		2
06	06064	total	fauna				2
06	06064	decoració	lític		1477		1
06	06064	vores	mà		1476		1
06	06064	decoració	torn		1469		1
06	06064	s/f	torn		1470-1475		6
06	06064	vores	torn		1468		1
06	06065	total	fauna				1
06	06065	s/f	mat.constr		1497		1
06	06065	s/f	torn		1478-1496		19
06	06067	total	fauna				19
06	06067	s/f	g.c.c.		1553		1
06	06067	s/f	g.recip		1554-1558		5
06	06067	decoració	mà		1560		1
06	06067	s/f	mà		1561-1565		5
06	06067	vores	mà		1559		1
06	06067	agafador	torn		1500		1
06	06067	altres for	torn		1501		1
06	06067	bases	torn		1499		1
06	06067	s/f	torn		1502-1552		51
06	06067	vores	torn		1498		1
06	06068	total	fauna				15
06	06068	s/f	ferro		1614		1
06	06068	vores	g.c.c.		1566		1
06	06068	s/f	mà		1611-1613		3
06	06068	agafador	torn		1567		1

L'ESQUERDA 1991
INVENTARI DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC
ÀREA IBERICA

SECTOR	U.E.	PEÇA	MATERIAL	ESTRUCTURA	NUM. INV.	n. frag.	n. coord
06	06068	s/f	torn		1568-1610	43	
06	06069	fitxa	torn		1615	1	
06	06071	s/f	bronze		1671	1	
06	06071	total	fauna			27	
06	06071	s/f	g. recip		1669	1	
06	06071	s/f	mà		1670	1	
06	06071	base+decor	torn		1620	1	
06	06071	decoració	torn		1621	1	
06	06071	s/f	torn		1622-1668	47	
06	06071	s/f	v.n.		1616-1619	4	
06	06072	s/f	àtica		1672	1	
06	06072	mand. bov.	fauna		1787	1	15
06	06072	total	fauna			6	
06	06072	s/f	ferro		1727	1	
06	06072	s/f	mà		1726	1	
06	06072	altres for	torn		1676	1	
06	06072	vores	torn		1673-1675	3	
06	06072	vores	torn		1677-1722	46	
06	06072	vores	torn		1723-1725	3	
06	06074	relleu	lític		1796	1	
*** Total ***							2171

13. - INVENTARI DE LES

UNITATS ESTRATIFRAFIQUES

L'ESQUERDA 1988-1991
INVENTARI DE LES UNITATS ESTRATIGRAFQUES

U.E.	ANY	TIPUS	ESTRUCTURA	CRONOLOGIA	MAT.	DESCRIPCIO
					T=si F=no	
03001	89	e	camp		.T.	superficial
03002	89	e	camp		.T.	abandonament
03003	89	e			.F.	abandonament
03004	89	c	muralla2	ib.r/medie	.F.	muralla
05001	90	e	camp	ind.	.T.	ind.
05001	91	e	camp		.T.	superficial
05002	90	e	armorum3	ind.	.F.	ocupació s/e
05003	90	c	torre2	ind.	.F.	estructura pedres
05004	90	e	torre2/torre3	ib.rec	.T.	abandonament
05005	91	e	armorum4	s. IV a.C.	.T.	abandonament
05006	91	c	torre2	s. IV a.C.	.F.	construcció
05007	91	e	torre2	s. IV a.C.	.F.	enderroc
06000	90		neteja	ind.	.T.	ind.
06000	91		neteja		.T.	neteja
06001	88	e	camp		.T.	superficial
06001	89	e	camp		.T.	superficial
06001	90	e	camp		.T.	superficial
06002	89	e		ib rec	.T.	abandonament
06003	89	e	torre 1 (sobre)	ib.recent	.T.	terraplenatge
06003	90	e	torre1	ib.rec.	.F.	terraplenatge
06004	88	c	armorum1	S. IV a.C.	.F.	muralla
06004	89	c	armorum1/torre1	s. IV a.C.	.F.	muralla
06004	90	c	muralla1	s. IV a.C.	.F.	muralla
06005	89	e	muralla2	ib.rec/med	.T.	enderroc
06006	89	e		ib.rec	.T.	terra premsada
06007	89	c	muralla2	medieval	.F.	muralla
06007	90	c	muralla2	medieval	.T.	muralla
06008	89	c	muralla2	ib.rec/med	.F.	aglomeració argamass
06009	89	e	muralla2	medieval	.T.	farciment trinxera
06009	90	e	muralla2	medieval	.T.	farciment trinxera
06010	89	i	muralla2	medieval	.F.	trinxera
06010	90	i	muralla2	medieval	.F.	trinxera
06011	89	e		ib.recent	.T.	ocupació
06011	90	e		ib ple/rec	.T.	ocupació
06012	89	e		ib.recent	.T.	terraplenatge
06012	90	e		ib ple/rec	.T.	terraplenatge
06013	89	e	muralla2	medieval	.T.	farciment
06014	89	e	muralla2	medieval	.T.	farciment
06015	89	i	muralla2	medieval	.F.	trinxera
06016	89			ib ple/rec	.F.	incendi
06016	89	e	muralla1	s. IV a.C.	.F.	incendi
06017	89	e	carrer	ind.	.T.	ocupació porta
06018	89	e	carrer	ind	.F.	enderroc porta
06018	90	e	carrer	ib.rec	.T.	enderroc porta
06019	89	e	carrer	ind.	.T.	llar
06020	89	c	torre 3	medieval	.T.	paret
06021	88	e	armorum1	ib.ple	.T.	nivell cremat
06022	88	c	armorum1/carrer	s. IV a.C.	.F.	mur
06023	88	c	armorum1/armorum2	s. IV a.C.	.F.	mur

L'ESQUERDA 1988-1991
INVENTARI DE LES UNITATS ESTRATIGRAFIQUES

U.E.	ANY	TIPUS	ESTRUCTURA	CRONOLOGIA	MAT.	DESCRIPCIO
					T=si F=no	
06024	88	c	armorum1/casal	s. IV a.C.	.F.	mur
06025	88	e	armorum1	s. IV a.C.	.T.	ocupació (II)
06026	88	e	armorum1	s. IV a.C.	.F.	farciment pedres
06027	88	c	armorum1	s. IV a.C.	.F.	fonamentació muralla
06028	88	e	armorum1 (sota)	s. VIIIa.C.	.T.	estrat pre-ibèric
06029	88	e	armorum1 (sota)	s. VIIIa.C.	.F.	pedres, sitja?
06030	88	i	armorum1	s. IV a.C.	.F.	trinxera fonamentaci
06031	90	e	carrer	ib.rec.	.T.	pedretes petites
06032	90	e	carrer	ib rec.	.T.	enderroc
06033	90	e	carrer	ib rec.	.T.	cremat
06034	90	e	carrer	ib rec	.T.	abandonament
06035	90	e	carrer	ib rec/med	.T.	enderroc
06036	90	e	carrer	ib ple/rec	.T.	enderroc
06037	90	e	carrer	ib ple/rec	.T.	cremat
06038	90	e	torre 1	s. IV a.C.	.F.	torre
06039	90	e	carrer	ib ple/rec	.T.	carbons porta
06040	90	e	torre 1	sIV a.C	.T.	enderroc s/e
06041	91	e	carrer	neteja	.T.	neteja
06042	91	e	carrer	ib ple/rec	.F.	enderroc sobre porta
06043	91	e	carrer	ib ple/rec	.T.	ocupació
06044	91	e	carrer	ib ple/rec	.T.	ocupació
06045	91	e	carrer	ib ple/rec	.T.	ocupació, porta
06046	91	e	carrer	ib recent	.T.	superficial
06047	91	e	casa 1	ind.	.T.	enderroc
06048	91	e	carrer	ib ple/rec	.T.	farciment forat pal
06049	91	i	carrer	ib ple/rec	.F.	exc forat pal
06050	91	c	carrer	ib ple/rec	.F.	refecció forat pal
06051	91	c	carrer	ib ple/rec	.T.	ofrena ceani bòvid
06052	91	c	carrer	ib ple/rec	.T.	paviment
06053	91	e	carrer	ib ple/rec	.F.	ref.paviment
06054	91	i	carrer	ib ple/rec	.F.	regueró entrada
06055	91	e	carrer	ib recent	.T.	ocupació
06056	91	c	carrer	ib ple/rec	.F.	carbons porta
06057	91	e	carrer	ib ple/rec	.T.	forat pal
06058	91	e	carrer	ib ple/rec	.T.	farciment forat pal
06059	91	i	carrer	ib ple/rec	.F.	exc forat pal
06060	91	e	carrer	ib recent	.T.	ocupació
06061	91	e	carrer	ib recent	.T.	ocupació
06062	91	e	carrer	ib recent	.F.	enderroc
06063	91	c	carrer	ib ple/rec	.F.	canalització entrada
06064	91	e	carrer	ib recent	.T.	enderroc
06065	91	c	carrer	ib ple/rec	.F.	pedres planes
06066	91	c	carrer	ib ple/rec	.F.	llosa vertical
06067	91	e	carrer	ib ple/rec	.T.	paviment pedretes
06068	91	e	carrer	ib ple/rec	.T.	base carrer
06069	91	e	carrer	ib ple/rec	.T.	terra canalització
06070	91	e	carrer	ib ple/rec	.F.	pedres porta
06071	91	e	carrer	ib ple ???	.T.	ocupació
06072	91	e	carrer	ib ple ???	.T.	ocupació

L'ESQUERDA 1988-1991
INVENTARI DE LES UNITATS ESTRATIGRAFQUES

U.E.	ANY	TIPUS	ESTRUCTURA	CRONOLOGIA	MAT.	DESCRIPCIO
						T=si F=no
06073	91	e	carrer	ib ple ???	.F.	enderroc s/e
06074	91	c	carrer	ib ple ???	.T.	pedra relleu
06075	91	e	carrer	ib ple/rec	.F.	terra canalització
06076	91	i	carrer	ib ple/rec	.F.	forat pal s/e
06077	91	e	carrer	ib ple/rec	.F.	farciment s/e
06078	91	e	carrer	ib ple/rec	.F.	paviment s/e
06079	88	e	armorum2	s.IV a.C.	.T.	ocupació
06080	88	c	armorum2	s.IV a.C.	.F.	paret
06081	88	i	armorum1	s.IV a.C.	.F.	porta
06082	88	c	armorum2	s.IV a.C.	.F.	paret
06083	88	c	armorum2	s.IV a.C.	.F.	paret

14. - BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

- ADELL, J.A. (1982):
Notes per a l'estudi de la tecnologia constructiva de l'hàbitat medieval de l'Esquerda.-
(XI Sympòsium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular Vic, 26-28 nov. 1982) "AUSA", X, ps. 329-339.
- ADELL, J.A. (1990):
Els despoblats medievals: un urbanisme impossible?
"COTA/ZERO", 6, Vic, ps.
- ADELL, J.A. (1991):
Arquitectura alt-medieval a Catalunya: una definició del tipus monàstic i canonical dels segles IX al XIII.-
Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, tesi doctoral inèdita.
- ALBAREDA, J.-FIGUEROLA, J.-MOLIST, M.-OLLICH, I. (1984):
Història d'Osona.-
EUMO Editorial (L'entorn, 5), Vic 1984, 495 ps.
- BERTRAN, R. (1990):
L'anàlisi antracològica.- a "L'Esquerda, Sector Medieval Memòria de les Excavacions Arqueològiques 1984-1988".-
(inèdita)
- BUXO, D.; OLLICH, I. (1982):
Noves aportacions del jaciment arqueològic de L'Esquerda.- "XI Sympòsium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular" (Vic 1982), a "AUSA", X, ps. 329-339.
- BUXO, D.; ROCAFIGUERA, M. i altres. (1988):
El jaciment ibèric de l'Esquerda. Memòria de les excavacions.-
Generalitat de Catalunya, Barcelona. (Inèdit).
- CUBERO, C. (1988):
"Explotació agrària del territori a l'Edat Mitjana: Tossal de Solibernat (Torres de Segre, Segrià, Lleida) i l'Esquerda (Masies de Roda de Ter, Osona)" a Aportació de la paleocarpologia al coneixement de l'explotació agrària del territori.-
Barcelona, Tesi de Llicenciatura inèdita, ps. 179-209.
- GRACIA, E. (1984-85)
Materials de peltre medievals a Catalunya.-
"ACTA HISTORICA ET ARCHAEOLOGICA MEDIAEVALIA", 5-6, Barcelona, ps. 313-353.
- LALUEZA, C.; MARTI, J. (1989):
Estudi antropològic de les tombes de la Muntanyeta (Roda de Ter, Osona).-
"ACTA/MEDIAEVALIA", 10, Universitat de Barcelona, 251-256

- LALUEZA, C.; PEREZ-PEREZ, A. (1989):
 Estudio nutricional de la población medieval de l'Esquerda (Osona, Barcelona). Oligoelementos y estriación dentaria.-
 "Trabajos de Antropología" nº XII, 1989.
- MAURI, A.; CARULLA, N. (1989):
 Prospecció elèctrica al jaciment de l'Esquerda.-
 informe inèdit, 1989
- OLLICH, I. (1976):
 Sivelles medievals de L'Esquerda.-
 "Roda de Ter", 1976.
- OLLICH, I. (1976):
 Hebillas medievales procedentes de Roda de Ter.-
 "Atti del Colloquio Internazionale di Archeologia Medievale", Palermo-Erice 1974. Istituto di Storia Medievale Università di Palermo 1976.- ps. 505-516.
- OLLICH, I. (1980a):
 Algunes peces de ceràmica grisa medieval a Catalunya.-
 "Colloques Internationaux du CNRS", Paris 1980, p. 403-406
- OLLICH, I. (1980b):
 El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a Les Masies de Roda de Ter, Osona. I.- Informe preliminar i estat de la qüestió.-
 "QUADERNS D'ESTUDIS MEDIEVALS", 1.- Barcelona, ps.5,15.
- OLLICH, I. (1981a):
 El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a les Masies de Roda de Ter, Osona. II.- Sistema i tècniques d'excavació. Aplicació a una de les cases del poblament medieval.-
 "QUADERNS D'ESTUDIS MEDIEVALS", 3.Vol.1.- Barcelona, ps. 144-155.
- OLLICH, I. (1981b):
 El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a Les Masies de Roda de Ter, Osona. III.- La necròpolis medieval.-
 "QUADERNS D'ESTUDIS MEDIEVALS", 4.Vol.1.- Barcelona, ps. 219-234.
- OLLICH, I. (1982a):
 El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a les Masies de Roda de Ter, Osona. IV.- L'església romànica de Sant Pere.-
 "QUADERNS D'ESTUDIS MEDIEVALS", 7.Vol.1.- Barcelona.
- OLLICH, I. (1982b):
 El jaciment arqueològic medieval de l'Esquerda a Les Masies de Roda de Ter, Osona. i V.- El material arqueològic.-
 "QUADERNS D'ESTUDIS MEDIEVALS", 10.Vol.1.-Barcelona, ps. 609-619.

- OLLICH, I. (1982c):
L'Esquerda, Les Masies de Roda.-
"Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys", Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.- Excavacions Arqueològiques a Catalunya, num. 1, Barcelona, ps. 395-398.
- OLLICH, I. (1982d):
Tipologia de les tombes de la necròpolis medieval de L'Esquerda (Osona).-
"ACTA/MEDIAEVALIA", Annex 1: "Necròpolis i sepultures medievals de Catalunya".- Departament d'Història Medieval Universitat de Barcelona, ps. 105-153.
- OLLICH, I. (1983):
El poblat medieval de l'Esquerda, (Osona).-
"TRIBUNA D'ARQUEOLOGIA", Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, ps. 43-50.
- OLLICH, I. (1984a):
"La informació documental" a Memòria de les excavacions arqueològiques de l'Esquerda, sector medieval, campanyes, 1977-1983.-
Generalitat de Catalunya, Barcelona (Inèdit).
- OLLICH, I. (1984b):
Formes i decoració de la ceràmica grisa medieval procedent del jaciment de "L'Esquerda" (Barcelona).-
"ACTA/MEDIAEVALIA", Annex, 2 "Ceràmica grisa i terrissa popular de la Catalunya Medieval".- Dept. Història Medieval, Universitat de Barcelona. ps. 81-97.
- OLLICH, I. (1984c):
Poblat de L'Esquerda, Les Masies de Roda.-
"Catalunya Romànica", vol. II: Osona I, Barcelona, p.347
- OLLICH, I. (1985a):
Poblament i formes de vida al jaciment medieval de l'Esquerda a través del seu estudi arqueològic.-
"Actas del I Congreso de Arqueología Medieval Española" Huesca. ps.552-568.
- OLLICH, I. (1985b):
Jaciment arqueològic medieval de L'Esquerda (Les Masies de Roda de Ter, Osona).-
a "Ierés. Jornades d'Arqueologia Medieval", Universitat de Barcelona, des. 1985.
- OLLICH, I. (1987):
De Laplace a Harris: l'exemple experimental del jaciment de L'Esquerda.-
"Actas II Congreso de Arqueología Medieval Española", Madrid 1987, vol. II, ps. 60-68.
- OLLICH, I. (1988):
El graner de L'Esquerda, Roda de Ter, Osona.-
a "III Jornades d'Arqueologia Medieval a Catalunya", Universitat de Barcelona, març 1988.

- OLLICH, I. (1989):
L'agricultura a l'Edat Mitjana. L'excavació i estudi del graner de L'Esquerda.-
"Roda de Ter", núm. extra, set. 1989.
- OLLICH, I. (1990):
L'ús d'un jaciment com a camp docent i experimental. Master d'Arqueologia Medieval: Necròpolis i ritual funerari.-
a "V Jornades d'Arqueologia Medieval a Catalunya", Universitat de Barcelona, LAM, juny 1990, ps. 49-53.
- OLLICH, I. (1990):
La fi d'un poblat medieval. Abandonament o canvi d'assentament? El cas de L'Esquerda.-
"COTA/ZERO", 6, Vic, 1990, ps. 71-78.
- OLLICH, I. (1991):
Problemàtica general de les estructures de l'hàbitat medieval a Catalunya i al Sud de França.-
"1er. Curs d'Arqueologia d'Andorra" setembre 1988, en premsa.
- OLLICH, I. i altres (1984): Memòria de les Excavacions Arqueològiques de L'Esquerda. Sector Medieval, campanyes 1977-1983.-
Generalitat de Catalunya, Barcelona (Inèdit).
- OLLICH, I.; VIVES, E. (1986):
Arqueologia i Antropologia física. La població i ritual funerari a Osona a través de les necròpolis medievals.-
"COTA/ZERO", 2 (Vic 1986), ps. 62-71.
- OLLICH, I.; CUBERO, C. (1989):
Paleocarpologia i agricultura a l'Edat Mitjana: l'excavació i estudi d'un graner medieval a Catalunya.-
"III Congreso de Arqueologia Medieval Española", Oviedo març 1989 (en premsa).
- OLLICH, I.; RAURELL, S. (1989):
Tombes de llosa als turons de la Plana de Vic: una població alt-medieval per cristianitzar?
"ACTA/MEDIAEVALIA", 10, Universitat de Barcelona, 223-250
- OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. (1990):
Les etapes de poblament al jaciment de L'Esquerda, Les Masies de Roda de Ter, Osona (s. VIII aC- s. XIV dC).-
"Tribuna d'Arqueologia", Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, Barcelona (en premsa).
- OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. (1990):
Visita al jaciment ibèric i medieval de L'Esquerda (Les Masies de Roda de Ter, Osona).-
a "V Jornades d'Arqueologia Medieval a Catalunya", Universitat de Barcelona, juny 1990, ps. 72-75.
- OLLICH, I. i altres (1990):
L'Esquerda, Sector Medieval. Memòria de les Excavacions Arqueològiques 1984-1988.- (inèdit).

- OLLICH, I. - CUBERO, C. (1991):
 El graner de L'Esquerda: un conjunt tecnològic agrari a la Catalunya medieval.-
 "Zon. curs d'Arqueologia d'Andorra", setembre 1989, en premsa.
- OLLICH, I.; ROCAFIGUERA, M. et al. (1991):
 L'Esquerda, poblat ibèric i medieval. Guia del jaciment i del museu.- Roda de Ter, 1991.- 44 ps.
- PEREZ-PEREZ, A.; LALUEZA, C. (1989a):
 Determinación de la dieta: interpretación arqueológica.-
 "III Congreso de Arqueología Medieval Española", Oviedo març 1989 (en premsa).
- PEREZ-PEREZ, A.; LALUEZA, C. (1989b):
 Tècniques de determinació de la dieta a partir de restes antropològiques.-
 "IV Jornades d'Arqueologia Medieval a Catalunya", Universitat de Barcelona, 1989.
- PEREZ-PEREZ, A.; LALUEZA, C. (1989c):
 Human paleoecology revealed from bones.-
 "Journal of Human Ecology", nº 2, 1989.
- PEREZ-PEREZ.; LALUEZA, C. (1989d):
 Evolución del patrón alimentario de la población medieval de L'Esquerda (Osona, Barcelona) .-
 "Actas de la II Reunión Nacional de la Asociación Española de Paleopatología", 1989.
- PLADEVALL, A. (1967):
 Destrucció de l'antiga església parroquial de Sant Pere de L'Esquerda.-
 "Roda de Ter", núm. extra.
- PLADEVALL, A. (1968):
 Notícies de la Roda medieval.-
 "Roda de Ter", núm. extra.
- RAURELL, S. (1975):
 Sant Pere de Roda de Ter, L'Esquerda.-
 "Roda de Ter", 1975.
- RIU, M.; BOLÓS, J.; OLLICH, I.; PADILLA, I.; PAGES, M. (1984):
 Sivelles medievals i altres peces d'orfebreria relacionades amb la indumentària.-
 "106e. Congrès National des Sociétés Savantes", Perpinyà (1981), ps. 107-183.
- ROCAFIGUERA, M. (1989):
 Les etapes del poblament ibèric de L'Esquerda (Les Masies de Roda de Ter, Osona.-
 "Roda de Ter", núm. extraordinari 1989, ps. 15-16.

- ROCAFIGUERA, M. (1989):
L'estructura del poblament ibèric a Osona. Característiques i evolució a través de l'anàlisi del territori.-
tesi de llicenciatura, Universitat de Barcelona, setembre 1989, inèdita.
- ROCAFIGUERA, M. (1990):
L'Esquerda: assentament i territori en el període ibèric ple.-
"Simposi Internacional d'Arqueologia Ibèrica" (Manresa, 1991).
- ROCAFIGUERA, M.; OLLICH, I.; BLANCAFORT, F. (1991):
L'Esquerda, 15 anys d'excavacions arqueològiques.-
"Roda de Ter", 500, 1991.- ps.70-74.
- SALA MOLAS, J. (1930):
Roda de Ter, ciudad medioeval.-
fasc. 1 de la sèrie "El condado de Ausona en el Medioevo"
Vic 1930.
- SERRA RAFOLS, J. (1956):
Les darreres descobertes arqueològiques als voltants de Roda.-
"Roda de Ter" 1956.
- VALLS I TABERNER, F. (1958):
Roda i la revolta d'Aizó.-
"Roda de Ter" 1958.
- VILA, A. (1984):
L'entorn geogràfic.- a "Memòria de les Excavacions Arqueològiques de L'Esquerda. Sector Medieval, 1977-1983"
Generalitat de Catalunya, Barcelona (inèdita).
- VIVES, E. (1982):
Les restes òssies humanes del cementiri medieval de L'Esquerda (Roda de Ter, Osona).-
(XI Simposium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular, Vic, nov. 1982), "AUSA", X, ps. 341-343.
- VIVES, E. (1987):
Contribució al coneixement dels enterraments medievals a Catalunya i regions limitrofes.-
tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, febrer 1987 (inèdita).
- VIVES, E. (1990):
La població catalana medieval.-
EUMO Ed. (Referències, 7), Vic, 210 ps.
- Autors Varis (1984):
Les Masies de Roda.-
a "Catalunya Romànica", vol.II: Osona I.- Ed. Gran Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1984, ps. 327-348.

15.- L'EQUIP D'EXCAVACIONS DE L'ESQUERDA

Anàlisis antropològiques: ELISENDA VIVES I JORDI MARTI

Anàlisis de fauna: JORDI MARTI, DOLORS BUXO

Anàlisis carpològiques : CARME GOULA

Anàlisis ceramològiques: MARIUS VENDRELL, JOAQUIM NOGUES

Anàlisis sedimentològiques: DAVID SERRAT

Anàlisis d'oligoelements: CARLES LALUEZA I A. PEREZ-PEREZ

Arqueologia experimental: PETER J. REYNOLDS

Prospeccions elèctriques: ALFRED MAURI, N. CARULLA, M. BOHIGAS

Restauració del material: CARME GOULA

Manteniment i consolidació d'estructures: MIQUEL ARAGONES

Planimetria: J.A. ADELL, I. OLLICH; M. ROCAFIGUERA

Fotografia: I. OLLICH, M. ROCAFIGUERA

Video: FINA BLANCAFORT

Conservadora del Museu Arqueològic de l'Esquerda de Roda de Ter

MARIA OCAÑA I SUBIRANA

Gestió:

FINA BLANCAFORT I VILA

Responsable de l'àrea ibèrica:

MONTSERRAT DE ROCAFIGUERA I ESPONA

Direcció:

IMMA OLLICH I CASTANYER

L'Esquerda 1988-1991

Area ibèrica

Hi han intervingut:

Oriol Amblàs
Miquel Aragonès
Núria Bastardas
Reina Bastardas
Aida Blancafort
Fina Blancafort
Josep Ma Bosch
Gemma Caballé
Toni Caballé
Anna Camps
Roser Costa
Carme Cubero
Alba Erra
Joan-Carles Estrella
Marta Ferrer
Joan Ferrer
Carme Goula
Assumpta Grabolosa
Alberto Gómez
Irene Llop
Jordi Martí
Raquel Masó
Anna Mestre
Maria Ocaña
Imma Ollich
Montse Parés
Esther Pascual
Manel Pirla
Jordi Principal
Josep Pujades
Xim Raurich
Montserrat Rocafiguera
Mireia Solerdelcoll
Carme Subiranas
Rosa Tona
Marta Vilardell